

CUPRINS

ARGUMENT.....	5
ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ	
De la un partener credibil la un aliat de încredere – general doctor Mihail POPESCU, șeful Statului Major General.....	7
From a credible partner to a reliable ally – Ph.D Mihail POPESCU, Chief of General Staff.....	13
Rolul României în edificarea noii arhitecturi de securitate – general locotenent Ioan-Gavril GHITAȘ, locțiitorul șefului Statului Major General.....	18
Standardizarea, interoperabilitatea și operaționalizarea – elemente definitorii ale modernizării forței – general doctor Mircea MUREȘAN, comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare.....	25
.....	
GEPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI	
Accelerarea eforturilor de armonizare a documentelor politico-militare cu cerințele Alianței Nord-Atlantice	31
– general maior doctor Vasile PAUL, șeful Direcției Planificare Strategică.....	35
Drepturile omului și forțele armate – colonel doctor Ioan DRAGOMAN, Universitatea Națională de Apărare...	40
Criza geopolitică și determinările sale. Elemente de analiză geopolitică și rolul lor în prevenirea, atenuarea și stingerea crizelor geopolitice – conferențiar universitar doctor Vasile MARIN, Academia Forțelor Aeriene	49
	55
SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ	60
Apărarea colectivă – apărarea națională: Un nou rol pentru liderii strategici ai forțelor armate – general de brigadă profesor universitar doctor Nicolae USCOI – comandantul Academiei Forțelor Terestre	63
„Nicolae Bălcescu”.....	66
Sisteme de arme neconvenționale și viitorul strategiei – general de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA....	
Securitatea națională și războaiele economice – doctor Nicolae DOLGHIN.....	72
SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI. ACȚIUNI POST-CONFLICT	80
Caracteristici principale ale războiului viitor – <u>locotenent colonel doctor Ionel BĂRBULESCU</u>	
Conflictul armat în principalele doctrine religioase – Mihai DINU.....	85
ANALIZE , SINTEZE, EVALUĂRI	
Relațiile Alianței cu statele din Estul, Sud-Estul Europei și bazinul mediteranean – col. (r.) Vasile POPA.	
Ambiguitatea unui concept esențial în studiul colectivităților umane. Securitatea – o abordare teoretică	89
–	92

Alexandra SARCINSCHI	
Dinamica de securitate în Europa Centrală și de Est în perioada post război rece – Nicoleta Daniela BRAUN.....	95
EVENIMENT STRATEGIC	
Constituția revizuită a României. Determinări în domeniul apărării și securității naționale – dr. Constantin MOȘTOFLEI.....	102
Constituția revizuită a României. Pe coordonatele integrării – Cristian BĂHNĂREANU.....	106
PUNCTE DE VEDERE	
Gândirea și practica strategică privind apărarea colectivă – general de brigadă (r.) profesor universitar doctor Constantin ONIȘOR.....	111
Principiile aplicării conceptului războiului în rețea în Armata României – dr. Petre DUȚU.....	121
În actualitate. Interogații la un concept strategic – RMA – Colonel (r) dr. Grigore ALEXANDRESCU.....	126
Unele aspecte privind acțiunile de război electronic executate pe timpul operației „Iraqi Freedom” – maior instructor șef Sorin TOPOR, Universitatea Națională de Apărare.....	131
TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI	
Un haos care ucide – dr. Gheorghe VĂDUVA.....	
NOTE DE LECTURĂ	
Revoluția în domeniul militar. Trecut, prezent și viitor – Alexandra SARCINSCHI, Cristian BĂHNĂREANU	
AGENDA CSSAS	
Activitățile Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate.....	

PUBLICAȚII ALE CSSAS

Revista „Impact strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Anuarul C.S.S.S.-”HOMINIS” cuprinde cele mai valoroase produse de cercetare științifică, însoțite de analize ale evenimentelor cu impact politic, diplomatic, economic și militar, din zonele de interes strategic pentru România.

Colocviu Strategic, buletin lunar, prezintă ideile majore în dezbateri publice sau implicații determinante pentru securitatea națională, regională sau zonală..

CONTENTS

ARGUMENT/p.5

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

From a credible to a reliable ally - General Ph.D. Mihail POPESCU, Chief of General Staff/p.13

The Romania's role in building the new security architecture - General-lieutenant Ioan-Gavril GHITAȘ, Deputy-Chief of the General Staff/p.18

Standardization, Interoperability and Operationalization - defining elements for modernizing the Armed Forces - General Ph.D. Mircea MUREȘAN, Commander (rector) of the National Defence University/p.25

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

Accelerating the efforts of harmonizing the political-military papers to the North Atlantic Alliance's requirements - General-Major Ph.D. Vasile PAUL, Chief of the Strategic Planning Department/p.31

The Human Rights and the Armed Forces - Colonel Ph.D. Ioan DRAGOMAN, National Defence University/p.35

The geopolitical crisis and its determination. Geopolitical analysis elements and their role in preventing, mitigating and ending the geopolitical crisis- lecturer Ph.D. Vasile MARIN, Air Forces Academy/p. 40

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

Collective defence - national defence: A new role for the Armed Forces' strategic leaders - Brigadier General, Professor, Ph.D. Nicolae USCOI - Commander of the Land Forces Academy "Nicolae Bălcescu" /p.49

Unconventional weapon systems and the strategy's future - Brigadier General (ret.) Ph.D. Gheorghe VĂDUVA, /p.55

National security and economic wars - Ph.D. Nicolae DOLGHIN /p. 60

INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR. POST-CONFLICT ACTIONS

The main characteristics of the future war - Lieutenant-Colonel Ph.D. Ionel BĂRBULESCU/p.63

The armed conflict in the main religious doctrines - Mihai DINU/p.66

ANALYSIS. SYNTHESIS. ASSESSMENTS

The Alliance's relations with the Eastern, South-Eastern Europe and Mediterranean area states - Colonel (ret.) Vasile POPA/p.72

The ambiguity of an essential concept in studying the human collectivities. Security - a theoretic approach - Alexandra SARCINSCHI/p.80

The security dynamics in Central and Eastern Europe after the Cold War - Nicoleta Daniela BRAUN/p.85

STRATEGIC EVENT

The revised Constitution. Determinations in defence and national security fields - Ph.D. Constantin MOȘTOFLEI/ p.89

The revised Constitution. On joining NATO coordinates - Cristian BĂHNĂREANU/p.92

OPINIONS

Strategic thinking and practice regarding the collective defence - Brigadier General (ret.) Constantin ONIȘOR/p.95

The principles of applying the network centric warfare concept in the Romanian Army - Ph.D. Petre DUTU/p.102

Examining a new strategic concept - The Revolution in Military Affairs - Ph.D. Grigore ALEXANDRESCU/p.106

Some aspects of the electronic warfare actions during Iraqi Freedom operation - Major Chief Instructor Sorin TOPOR - National Defence University/p.111

TERORISM. THE WAR AGAINST TERRORISM

A killing chaos - Ph.D. Gheorghe VĂDUVA/p. 121.

REVIEWS

The Revolution in Military Affairs - Past, Present, Future - Alexandra SARCINSCHI and Cristian BĂHNĂREANU /p.126

CSSAS' AGENDA

THE ACTIVITY OF THE CENTER FOR STRATEGIC STUDIES OF DEFENCE AND SECURITY/p.131

IMPACT STRATEGIC 3-4 2003

„Impact strategic” a ajuns la cel de al nouălea număr. Este, la prima vedere, o revistă tânără. Este însă o revistă de impact. O revistă a vremurilor și transformărilor pe care le trăim. O revistă care participă la edificarea acestora, cu încărcătura ideilor, vremea dezbaterilor, opțiunilor. Cuvântul, inclusiv cuvântul ce exprimă strategia, este liber să cerceteze, să caute, să explice, să demonstreze, să susțină. Este crezul revistei, filosofia ei. Aici, în paginile sale, s-au exprimat, se exprimă și se vor exprima idei, opinii, puncte de vedere cu privire la strategie și la strategii, la noile concepte strategice și la impactul acestora asupra teoriei și practicii strategice, asupra învățământului și culturii militare, asupra faptei și gândului. Ne aflăm, poate, în cea mai importantă etapă a gândirii și manifestării inteligenței militare românești, în plin proces de integrare în clubul elitelor militare, NATO, și, deopotrivă, în clubul elitelor politice, culturale și economice, Uniunea Europeană. Totul va trebui regândit, în raport cu noul sistem în care ne integrăm, cu noul impact al științei și artei militare asupra mediului de securitate la crearea și gestionarea căruia participăm și noi, cu toată voința, cu toată încrederea, speranța și puterea.

Într-o astfel de etapă, dialogul, dezbaterile științifice, publicarea opiniilor, sugestiilor, propunerilor, ca și cele ce rezultă din studii, din cercetarea științifică sunt nu numai oportune, ci și benefice, sunt nu numai utile, ci și necesare. E drept, știința militară nu se schimbă de la o epocă la alta, de la o etapă la alta. Dar ea se îmbogățește permanent, cu noi concepte, cu noi teorii. Armamentul și tehnica de luptă au atins cote incredibile, conceptele strategice s-au perfecționat, noul concept strategic NATO, din 1991 și până azi, și-a îmbogățit de cel puțin trei ori conținutul, iar Directiva Militară a NATO aduce o nouă dimensiune strategiei operaționale și strategiei generative, adică filosofiei dinamicii structurii de forțe, pregătirii și întrebuințării noilor structuri în teatru, în raport cu noile vulnerabilități și amenințări, cu noile exigențe ale Alianței.

La marea confruntare care ne așteaptă în planul construcției și reconstrucției mediului de securitate de care are nevoie Europa, spațiul euro-atlantic și spațiul eurasiatic, trebuie să participăm cu toții. Noua noastră condiție nu este un simplu dat. Ea trebuie gândită și construită mereu, pe coordonatele științei și artei militare, ale strategiei naționale de securitate, ale conceptului strategic al Alianței, ale politicii europene comune de securitate și apărare.

După 1990, aceste dezbateri se desfășoară aproape fără întrerupere. S-au scris și s-au publicat zeci de volume, revistele de specialitate au găzduit opinii dintre cele mai interesante, cercetarea științifică și-a făcut simțită prezența în aprofundarea unor concepte, în alcătuirea doctrinelor de luptă, în modernizarea structurii de forțe și a învățământului militar. Militarii noștri care au plecat în teatrele de operații s-au format la această școală a strategiei, au înțeles perfect care sunt liniile strategice directe de-a lungul cărora glisează și se dezvoltă fenomenul militar, dimensiunea tactică a acțiunilor în teatru, mai concret, ceea ce trebuie să facă și cum trebuie să acționeze. Ei sunt un produs al școlii românești de strategie și de tactică, în slujba căreia se află și revista „Impact strategic”. Iar rezultatele au fost pe măsură.

Vom continua, deci, această linie. Un mare om scria că, totdeauna, a fost fericit atunci când gândul i-a fost mai tare ca viața. În strategie, gândul o ia totdeauna înaintea vieții, pentru că strategia este un proiect, este o viziune,

în lumina unei determinări politice, unei decizii politice. Realismul și eficiența vin la capătul unui drum lung, care trece și prin școala noastră de strategie. Dorim ca revista să fie și să rămână, și în continuare, în spațiul generos pe care și l-a creat, un îndreptar util pentru fiecare, un purtător de cuvânt deopotrivă al teoreticianului militar și al practicianului militar, un suport al neîngrădirii gândirii și al responsabilității cuvântului exprimat.

Fiind ultima apariție din acest an, urăm cititorilor și colaboratorilor noștri succese depline în munca de cercetare pe tărâmul strategiei și tacticii, al artei militare și în cea a practicii instruirii armatei, în misiuni de luptă și de menținere a păcii, oriunde s-ar afla.

Așteptăm, în continuare, propunerile și colaborările dumneavoastră pentru primul număr din anul viitor al revistei noastre și a dumneavoastră, Impact strategic – 2004, anul integrării noastre de jure în NATO.

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS) a fost înființat la 01.11.2000, ca instituție de cercetare științifică specifică a Ministerului Apărării Naționale. Din 11.09.2003, prin ordin al ministrului apărării naționale, a intrat în compunerea Universității Naționale de Apărare.

DE LA UN PARTENER CREDIBIL LA UN ALIAT DE ÎNCREDERE

General dr. Mihail POPESCU
Şeful Statului Major General

1. PREMISE POLITICO-MILITARE

Opțiunea de aderare a României la organismele politice, economice și de securitate europene și euro-atlantice a imprimat o nouă viziune strategiei de reformă și modernizare a întregii societăți românești, în demersul acesteia de revenire în marea familie europeană și de racordare la valorile universale, la principiile democrației și economiei de piață și respectarea drepturilor omului.

Convinsă că interesele sale naționale pot fi promovate, afirmate și prezervate numai în cadrul oferit de structurile de securitate euro-atlantice, România consideră că apartenența sa la NATO reprezintă soluția optimă de a accede la garanțiile de securitate oferite de Tratatul Atlanticului de Nord.

Dezvoltarea și amplificarea relațiilor internaționale, cu deosebire după 1990, intensificarea dialogului politic și mărirea încrederii dintre state au favorizat o apropiere reală dintre Est și Vest, realizând practic sfârșitul Războiului Rece.

Prin inițierea unor proiecte și programe de conlucrare și cooperare, țările membre NATO și UE au facilitat țărilor din Centrul și Sud-Estul Europei, inclusiv României, accelerarea procesului de tranziție către democrație și economia de piață, inclusiv derularea procesului de aderare la cele două instituții integratoare.

În acest context, NATO, ca instituție cu rol prioritar în asigurarea securității spațiului euro-atlantic, a oferit statelor candidate la aderare și celor partenere posibilitatea de a înțelege filozofia Alianței, fondul și esența interoperabilității, cunoașterea sistemului de comandă și control, modul de organizare, informare, standardizare și logistică, precum și intimitățile procesului de bugetare, analiză și decizie specific NATO.

Acest cadru, amplu și cuprinzător, a asigurat suportul pentru elaborarea unei strategii unitare și coerente de transformare și modernizare a instituției militare românești în vederea îndeplinirii standardelor specifice calității de membru NATO. Procesul de restructurare și modernizare a armatei s-a derulat în paralel cu acțiunile

politice și diplomatice pentru aderarea României la Alianța Nord-Atlantică, reforma reprezentând una din condițiile realizării compatibilității și interoperabilității conceptuale și acționale cu armatele statelor membre NATO. În modelarea sistemului militar românesc s-au avut în vedere modificările geopolitice și geostrategice din mediul internațional de securitate și posibilele tendințe și evoluții în plan regional și global.

Totodată, identificarea și consacrarea terorismului alături de crima organizată și proliferarea armelor de distrugere în masă ca principale amenințări la adresa securității au determinat schimbarea fizionomiei războiului, îndeosebi prin creșterea ponderii acțiunilor militare neclasice comparativ cu cele convenționale. Aceste condiții au impus elaborarea unor noi strategii de organizare și întrebuintare a forțelor armate, concomitent cu crearea unor capacități de răspuns performante și eficiente.

2. REPERE ALE REFORMEI ARMATEI ROMÂNIEI

Modelarea viitoarei structuri a Armatei României, declanșată practic la începutul deceniului nouă, odată cu schimbările politice majore din societatea românească, a trecut printr-un amplu proces de clarificări conceptuale și acționale.

În această perioadă s-au adoptat principalele legi și acte normative ce asigură funcționarea optimă a armatei noastre în noile condiții, ale statului de drept și economiei de piață, ale reformei organismului militar. Acestea garantează securitatea statului și îndeplinirea de către armată a misiunilor sale, asigură implementarea noilor structuri organizatorice, planificarea modernă, integrată a apărării, rechizițiile, regimul stării de asediu și al stării de urgență, participarea la misiuni externe etc.

A fost creat un nou sistem conceptual și doctrinar privind organizarea, dezvoltarea, instruirea și întrebuintarea forțelor armate în apărarea intereselor naționale, s-a dezvoltat o capacitate sporită de gestionare a crizelor, de prevenire și contracarare a amenințărilor la adresa securității României, s-a

perfecționat sistemul de trecere a armatei de la starea de pace la cea de război, s-au amplificat relațiile de colaborare militară cu armatele statelor membre NATO și parteneri, cu celelalte armate, în sfera planificării și programării apărării, logisticii, sistemelor C4I, instruirii și antrenamentelor în comun, conducerii și înzestrării forțelor armate. Ca urmare a schimbărilor în mediul de securitate și a diminuării considerabile a posibilității unei agresiuni militare majore împotriva României, tipul și conținutul misiunilor s-au modificat, punându-se accent pe realizarea capacităților necesare îndeplinirii noilor misiuni, care presupun dislocare rapidă și susținere proprie în teatru, reducerii efectivelor, reorganizării structurilor militare și modernizării dotării tehnice. În această perioadă, de identificare și stabilire a obiectivelor și misiunilor în funcție de amenințările, provocările și vulnerabilitățile din mediul de securitate, de evoluțiile politico-militare în plan regional și global și, nu în ultimul rând, de corelarea cu resursele disponibile, structura și dimensionarea Armatei României au cunoscut mai multe configurații.

În perioada 1990-1999, procesul de restructurare a armatei s-a desfășurat în trei etape și a avut ca rezultat reducerea efectivelor Armatei României de la 320.000 funcții militare în anul 1990, la 180.000, la începutul anului 2000 și la 140.000 (112.000 funcții militare și 28.000 funcții civile), la sfârșitul anului 2003.

➤ Prima etapă (1990 -1993), având ca obiective prioritare: ajustarea structurală rapidă a armatei, crearea noului cadru legislativ pentru organizarea și funcționarea ei și declanșarea unor programe de modernizare și înzestrare.

➤ Etapa a doua (1994 -1996), declanșată prin semnarea Documentului Cadru al Parteneriatului pentru Pace și adoptarea primului ciclu de evaluare și analiză al acestui parteneriat (ciclul I PARP), s-a caracterizat prin nominalizarea capacităților pentru participarea la misiuni NATO/PfP și declanșarea procesului de realizare a interoperabilității cu armatele statelor membre NATO, prin asumarea a 19 obiective de interoperabilitate.

➤ Etapa a treia (1997-1999), marcată de Conceptul Parteneriatului Operațional Intensificat, lansat la Reuniunea de la Sintra și Summitul de la Madrid, a corespuns ciclului II PARP, în care procesul de realizare a interoperabilității a continuat prin adoptarea a 59 obiective de interoperabilitate.

Ca urmare a inițiativei Planului de Acțiune pentru Aderare (Membership Action Plan – MAP), lansată la Washington, în luna septembrie 1999 a fost adoptat Programul Național Anual, care a inclus primul ciclu de planificare multianuală pe perioada 2000-2007. În baza Legii nr. 63 de planificare a apărării, adoptate în anul

2000, a fost elaborată Directiva de Planificare a Apărării, care a introdus Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare după modelul folosit în NATO.

Procesul de restructurare a continuat în baza "Programului de restructurare și modernizare a forțelor armate ale României (FARO 2005/2010)", conceput să se realizeze în două faze:

➤ Faza întâi (2000-2003), declanșată prin trecerea la ciclul III PARP prin asumarea a 84 obiective de parteneriat, a vizat restructurarea și operaționalizarea structurii de forțe la nivelul cerințelor minime, impuse de necesitatea asigurării unei capacități defensive credibile și a nivelului de interoperabilitate planificat și asumat.

➤ Faza a doua (2004-2007) vizează modernizarea înzestrării și continuarea realizării capacității operaționale a structurilor armatei. Vor fi finalizate obiectivele de parteneriat așa cum au fost planificate. De fapt, noi am urmărit, pe parcursul acestui proces, și am constatat că restructurarea nu înseamnă numai schimbări structurale, adaptări ale doctrinelor, regulamentelor, documentelor, cât mai ales o schimbare de mentalitate pe care am reușit să o facem. Totodată, doresc să menționez că am beneficiat de practica utilizată în cadrul NATO de a fi direcționați în pregătirea pentru aderare, am căpătat experiență și suntem în măsură să îndeplinim la rândune această procedură de împărțiri din practica noastră unor țări viitoare candidate la aderare (procedura „sponsor partnership country”).

Ritmul reformei în cadrul Armatei României a fost intensificat, în mod semnificativ, începând cu anul 2001, când Ministerul Apărării Naționale și-a concentrat energia instituțională asupra unor priorități clare, cu scopul de a elabora structuri și capacități ale forțelor care să fie interoperabile cu cele ale armatelor statelor membre NATO. Aceste priorități, transformate în obiective pe termen scurt ale domeniului militar, au inclus: managementul carierei militare; reconversia personalului; sistemul integrat de planificare; ASOC (Sistemul de supraveghere a spațiului aerian); sistemul de bugetare; STAR (Sistemul de transmisiuni al Armatei României); participarea la PfP; învățarea limbii engleze; pregătirea subofițerilor; restructurarea forțelor; forțe pentru misiuni de pace și stabilitate; concepția privind achizițiile și strategia coerentă în domeniul înzestrării.

Au fost obținute rezultate notabile în procesul de restructurare a Armatei, din care se pot menționa:

➤ îmbunătățirea relațiilor și comunicarea dintre armată și societatea civilă, asigurându-se transparența, controlul democratic și încrederea în instituția militară în ansamblu;

➤ elaborarea și derularea planului de implementare a obiectivelor de parteneriat, care asigură îndeplinirea

cerințelor minime pentru integrare;

- reorganizarea Statului Major General;
- stabilirea rolului marilor unități și unităților conform tipurilor de structuri care funcționează în NATO, respectiv apărarea teritoriului național, contribuția la operațiuni în sprijinul păcii și participarea la posibile misiuni sub incidența articolului 5 al Tratatului de la Washington;

- intrarea în funcțiune a Centrului de Pregătire prin Simulare și fundamentarea unui nou sistem de evaluare, ceea ce a asigurat eficiență și modernitate procesului de operaționalizare a noilor structuri de forțe realizate;

- elaborarea Doctrinei Acțiunilor Întrunite ale Forțelor Armate, Doctrinei Operațiilor Întrunite Multinaționale, doctriinelor categoriilor de forțe ale armatei și a manualelor pregătirii pentru luptă a luptătorilor, subunităților și unităților;

- instruirea forțelor nominalizate să fie pregătite pentru misiuni în sprijinul păcii și, posibil, în viitor, pentru misiuni sub incidența articolului 5 al Tratatului de la Washington conform standardelor NATO.

În cadrul preocupărilor de perfecționare a pregătirii, luăm în calcul noi concepte operaționale, precum angajarea precisă, logistica concentrată, dar și conceptul referitor la „Războiul bazat pe rețea”. Războiul Bazat pe Rețea (RBR) este un răspuns specific al organismului militar la oportunitățile create de era tehnologiei informaționale, descriind o întreagă gamă de noi operații militare posibil de realizat ca urmare a interconexiunilor informaționale, pe de o parte, și a fluxurilor de informații vehiculate prin acestea, pe de altă parte. El reprezintă mult mai mult decât simpla interconectare a unor structuri militare (de comandă și de execuție) în câmpul tactic. Conceptul presupune dezvoltarea colaborării dintre structurile luptătoare de la toate eșaloanele, astfel încât fiecare dintre acestea să fie în măsură să utilizeze în timp real informațiile de care are nevoie și să furnizeze, la rândul său, informații altor structuri militare.

3. PARTENERIATUL PENTRU PACE - ETAPĂ INTERMEDIARĂ ÎN OBȚINEREA STATUTULUI DE ALIAT

Parteneriatul pentru Pace a reprezentat o șansă unică pentru România, ca primă țară semnatară, de valorificare la maximum a efectelor colaborării cu statele membre NATO și partenerie, facilitând apropierea armatei noastre de standardele armatelor Alianței.

Stimularea de către PFP a procesului complex de reformă în care sunt angajate Armata României și armatele celorlalte state partenerie, ce vizează

integrarea în NATO, cu efecte pozitive asupra creșterii transparenței planificării apărării și a bugetelor destinate acestora, asupra asigurării controlului democratic al forțelor armate și asupra sporirii, în plan conceptual și operațional, a compatibilității lor cu standardele și prioritățile Alianței, a făcut dovada certă a faptului că această inițiativă euro-atlantică influențează în mod pozitiv reconfigurarea instituției militare în tranziție și constituie un catalizator al unor relații de mai bună cooperare între noile democrații central și est-europene.

Importanța acordată Programului PFP este evidențiată prin numărul mare de activități și exerciții NATO/PFP la care România a luat parte. Numai în perioada 1994-2003, de exemplu, țara noastră a participat la peste 2700 activități și 170 exerciții. Suntem singura țară parteneră care a desfășurat întreaga gamă de exerciții NATO/PFP (terestre, navale, logistice, de protecție civilă și combinate), participând la aceste exerciții și la exerciții „în spiritul PFP” cu efective și mijloace importante din toate categoriile de forțe ale armatei, atât pe teritoriul național, cât și peste hotare.

Până acum, din Planul de implementare a obiectivelor de parteneriat în perioada 2001 – 2006, din cele 84 obiective asumate de țara noastră au fost implementate 59. Celelalte obiective sunt în curs de implementare și vor fi realizate, pe baza reeșalonării aprobate de Consiliul Parteneriatului Nord-Atlantic, până la finele anului 2007.

Cooperarea pe linia Parteneriatului pentru Pace, în cadrul NATO, pe baze bi sau multilaterale, ori participarea unor formațiuni românești la acțiuni umanitare și de menținere a păcii sub egida ONU sau OSCE au constituit oportunități pentru verificarea exigentă a capacității unităților noastre de a îndeplini astfel de misiuni.

Chiar dacă am fost invitați în Alianța Nord-Atlantică, România va continua să participe în exercițiile NATO/PFP, urmărind creșterea calității acestor activități.

În Planul de acțiuni pentru pregătirea aderării noastre la NATO au fost incluse, ca priorități, continuarea participării la operațiile de pace și stabilitate din diferite zone ale globului. În momentul de față, militarii români sunt prezenți pe diferite meridiane, contribuind activ la soluționarea problemelor majore ale începutului de mileniu. Situația privind participarea personalului militar român în operații multinaționale este următoarea:

- 1501 militari sunt desfășurați la momentul

actual în teatrele de operații, astfel:

ZONA EX-IUGOSLAVĂ

- SFOR
  - "BOSNIA", detașament național: - 68 militari
  - "OLANDA", detașament cu Olanda: - 38 militari
  - 1 Celulă de informații: - 4 militari
  - ofițeri de stat major pentru cartierele generale SFOR: - 6 ofițeri
- KFOR
  - 1 Comp.Inf.-Brigada Multinațională "VEST"/Detașamentul "ITALCON": - 86 militari
  - 27 ofițeri de stat major și subofițeri în comandamentele KFOR
  - 1 Celulă națională de informații: - 4 militari
- CONCORDIA/EU/FYROM
  - 3 ofițeri
- Rezerva strategică SFOR/KFOR: - 1 Batalion de inf.: - 400 militari, dislocabil în 14 zile
- AFGANISTAN&GOLF
  - "ENDURING FREEDOM"
    - USCENTCOM: - 6 ofițeri
    - 1 Batalion de inf.: - 405 militari
    - CJTF 180 - Bagram: - 7 ofițeri
  - OPERAȚIA "FINGAL" AFGHANISTAN : - 48 militari
  - ECHEPE DE RECONSTRUCȚIE CONCEPT/AFGHANISTAN: - 4 ofițeri
  - ANA Instrucție - 22 of. și subof.
- FAZA a-4-a " ANTICA BABILONIA":
  - Autorit.proviz. a Coaliției – 2 ofițeri
  - CJTF 7 – 1 ofițer
  - Divizia Multinațională UK
    - 4 ofițeri
    - 1 Batalion inf.: - 405 militari
    - 1 Companie MP: - 100 militari
  - Divizia Multinațională Poloneză
    - 3 of.stat maj. în S.M.al Diviziei
    - 1 det.asig.tehnică: - 149 militari
    - 2 UAVs
- OBSERVATORI ONU&OSCE
  - GEORGIA: - 5 ofițeri observatori
  - CONGO: - 27 observatori
  - ETHIOPIA / ERITREEA: - 8 observatori
  - KOSOVO: - 1 observator
  - COASTA DE FILDEȘ: - 1 ofițer
  - UNAM AFGHANISTAN: -1 ofițer
- ÎN STARE DE OPERATIVITATE:
  - ECHEPE DE RECONSTRUCȚIE CONCEPT/AFGHANISTAN: - 12 ofițeri
  - ANA INSTRUCȚIE/Afghanistan: - 3 ofițeri și subofițeri
  - CONCORDIA/EU: 1 Celulă RO-NIC/EU: - 5 militari
  - FAZA A IV-A RECONSTRUCȚIE IRAK - 56 militari

Total = 1977 militari.

Pe baza noului Concept Strategic, NATO acordă atenție dimensiunii operaționale a cooperării militare cu partenerii în cadrul PfP operațional și sprijină România și celelalte state din Europa Centrală și de Sud-Est să-și dimensioneze capacități de participare la acțiuni comune, să asigure efective pentru formațiuni multinaționale regionale, interoperabile cu forțele sale, care să se alătore operațiilor de sprijin al păcii conduse de Alianță. În acest sens, noi intensificăm în prezent programele de pregătire, potrivit standardelor euroatlantice, ale unităților participante la Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE), Batalionului mixt româno-ungar, Brigăzii Multinaționale de Acțiune Rapidă Stand-by pentru operațiuni ONU (SHIRBRIG), Grupului pentru Cooperare Navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR) și Batalionului Multinațional de Geniu "Tisa".

România, pregătită să-și asume răspunderea aderării, și-a dovedit deja capacitatea de a acționa ca aliat de facto al NATO. Angajarea la desfășurarea campaniei antiteroriste din Afghanistan și Irak reprezintă o dovadă clară de voință politică și de credibilitate acțională a României pentru soluționarea problemelor majore ale omenirii și participarea sa la edificarea noii arhitecturi de securitate.

4. REVIZUIREA FUNDAMENTALĂ A FORȚEI OBIECTIV 2007- CERINȚĂ ESENȚIALĂ A CALITĂȚII DE MEMBRU NATO

Odată cu primirea invitației de a face parte din Alianța Nord-Atlantică, România, a demarat un proces intens de revizuire a structurii de forțe și adaptare a acesteia pentru a îndeplini misiunile și cerințele specifice asumate, precum și pentru a asigura implementarea lor conform Angajamentului de la Praga privind Capabilitățile.

Inițial am planificat „Forța Program 2003” la o dimensionare de 140 000 militari și civili, dar realitatea a demonstrat că efectivele erau mai numeroase față de posibilitățile noastre de susținere financiară, fapt ce a condus la o diminuare a acestei valori până la 130.000 persoane.

Pe baza Evaluării Apărării, efectuată de experții NATO în 2002, a Angajamentului de la Praga privind Capabilitățile și a Directivei Ministeriale a NATO, Ministerul Apărării Naționale a decis revizuirea fundamentală a "Forței Obiectiv 2007".

"Forța Obiectiv 2007" revizuită fundamental este dezvoltată pe baza prognozelor de securitate pe termen mediu (5-10 ani) și încorporează analiza

oportunităților și riscurilor pe plan intern și internațional. Prin materializarea acesteia, se urmărește să se pună de acord obiectivele cu prioritățile, astfel încât această structură de forțe să răspundă cerințelor minime impuse de necesitatea asigurării unei capacități defensive credibile și un grad de interoperabilitate planificat și asumat de România în concordanță cu Directiva Ministerială NATO. Se va crea, astfel, o forță suplă, flexibilă, modulară, mai compactă și cu posibilități de desfășurare și susținere credibilă în teatrul de operații.

Această etapă va permite realizarea capacităților și starea de pregătire pentru luptă ale forței, pe baza resurselor la dispoziție. Noua structură de forțe va asigura apărarea țării noastre, dar și o contribuție pe măsură la apărarea colectivă, participarea la operații de răspuns la crize și la securitatea regională și europeană. Această forță va fi dimensionată în limitele a 90.000 persoane (75.000 militari și 15.000 civili).

Cerințele procesului de elaborare conceptuală a proiectului „Forța Obiectiv 2007” sunt determinate de misiunile Armatei României:

- contribuția la securitatea României pe timp de pace;
- apărarea României și a Aliților săi;
- promovarea stabilității regionale și globale, inclusiv prin utilizarea diplomației apărării;
- sprijinirea instituțiilor statului și a autorităților locale în caz de urgențe civile.

Capacitatea de a conferi credibilitate angajării și îndeplinirii acestor misiuni este determinată tocmai de oportunitatea și calitatea transformării Armatei României, ca răspuns operațional la factorii intrinseci ai viitorului mediu de securitate, de fapt al mediului de securitate prefigurată de evenimentele și mutațiile majore produse în ultimii trei-patri ani. Acesta este obiectivul reanalizării și regândirii proiectului “Forța Obiectiv 2007”.

“Forța Obiectiv 2007” revizuită fundamental răspunde următoarelor premise:

- timpul de avertizare și pregătire, în cazul apariției unei amenințări, va fi suficient de lung pentru a permite activarea unui sistem capabil de a constitui forțele de răspuns necesare, iar în calitatea de membru NATO, dacă securitatea sa este amenințată, România va fi sprijinită de către aliați, în conformitate cu Articolul V al Tratatului Atlanticului de Nord;

- protejarea și apărarea intereselor României și în afara teritoriului național, incluzând participarea la operații militare de mare intensitate, cu forțe robuste,

moderne, interoperabile, capabile să ducă operații de apărare colectivă, departe de teritoriul național, având capacitatea de autosusținere, în lipsa sprijinului națiunii gazdă;

- realizarea protecției împotriva oricăror amenințări, inclusiv a armelor chimice, biologice, radiologice și nucleare (CBRN);

- realizarea unei structuri de comandă flexibile, bazate pe mijloace informatizate de elaborare și transmitere a deciziilor;

- profesionalizarea și trecerea la serviciul militar pe bază de voluntariat, până în anul 2007;

- resursele avute în vedere sunt cele aprobate în Directiva de Planificare a Apărării nr. 04 / 2004 – 2009.

Prin implementarea noii structuri de forțe, se vor reconfigura organismele de bază ale conducerii militare, în concordanță cu cerințele impuse, pe de o parte, de gama de misiuni pe care trebuie să le îndeplinească Armata României, iar pe de altă parte, de necesitatea racordării și interconectării la structurile militare ale Alianței Nord-Atlantice. Totodată, va fi implementat noul sistem logistic adaptat conceptual și structural la dimensiunile, configurația și misiunile forțelor luptătoare și de sprijin.

„Forța Obiectiv 2007” revizuită fundamental va fi înaintată Consiliului Suprem de Apărare al Țării spre aprobare până la sfârșitul lunii decembrie 2003.

Planul de implementare a “Forței Obiectiv 2007” se va finaliza până la sfârșitul lunii februarie 2004, iar implementarea forței se va realiza până în 2007. În cadrul procesului de transformare se va acorda prioritate realizării capacităților necesare participării la apărarea colectivă și altor misiuni asumate de România în mediul internațional.

Toate aceste activități vor fi derulate potrivit Calendarului de reformă al Armatei României, care vizează implementarea Planului de restructurare pe termen lung al Armatei României în scopul reorganizării/dezvoltării unei forțe flexibile, dislocabilă și cu posibilități de auto-susținere, capabilă să îndeplinească întreaga gamă de misiuni specifice Alianței.

Considerăm că această revizuire fundamentală a structurii forței ne va ajuta să identificăm minusurile în ce privește planurile actualei structuri de forțe, să

definim cu claritate acțiunile ce se impun a fi desfășurate și să stabilim programele cele mai adecvate a fi dezvoltate pentru a face ca forțele noastre militare să fie pe deplin compatibile cu cele ale NATO.

Procesul de planificare trebuie să întrunească cerințele statului de țară invitată să adere la Alianța Nord-Atlantică. Eforturile vor fi îndreptate spre dezvoltarea forțelor și capabilităților care să permită asumarea îndeplinirii misiunilor stabilite de conducerea politică a României și a întregii game de misiuni NATO.

Ultimii ani au reprezentat o perioadă complexă pentru Forțele Armate ale României. Ne-am confruntat cu schimbări substanțiale și reorganizări făcute pe fondul unor circumstanțe dificile. Resursele necesare nu au fost întotdeauna disponibile și a trebuit să ne micșorăm forțele militare într-un mediu economic nefavorabil. Din cauza lipsei de experiență, uneori viziunea noastră asupra obiectivelor ce s-au dorit a fi atinse nu a fost întotdeauna foarte clară. A trebuit să facem corecturi și adaptări în funcție de evoluțiile din mediul de securitate și în raport cu resursele alocate. Este neîndoielnic că, în pofida oricăror greutăți și inconsistențe, am reușit să realizăm lucruri importante. Structura la război a forțelor a fost redusă cu mai mult de 75%, iar mărimea forțelor active cu mai mult de 60%. O mare parte a structurilor care ne împovărau financiar au fost eliminate; comanda și controlul s-au îmbunătățit; a fost creat un sistem de comunicații compatibil NATO; un Centru Operațional pentru Suveranitate Aeriană (ASOC) a devenit operațional; a fost de asemenea instituționalizat un sistem de planificare, programare bugetară și evaluare (PPBES)m, iar programe importante de modernizare sunt în derulare. Toate acestea constituie realizări semnificative și ele contribuie la abilitatea forțelor noastre de a opera împreună cu NATO.

În 2007, România trebuie să aibă forțele necesare potrivit cerințelor impuse de calitatea de membru NATO. O structură de forțe robustă, credibilă, dislocabilă și sustenabilă, care va permite abordarea întregului pachet de misiuni specifice Alianței. Acestea sunt elemente prioritare ale efortului pe care îl depunem în perioada de preaderare pentru a realiza eficient și pragmatic standardele necesare ca viitor membru NATO.

Suntem încrezători că avem sprijinul politic și public în ce privește îndeplinirea acestei sarcini și că vom construi o forță militară care va asigura securitatea noastră națională și va contribui concret și cu eficiență la menținerea păcii și securității în regiunea noastră și în Europa.

OBIECTIVELE CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE ÎN CSSAS

- A fundamenta teoretic locul și rolul componentei militare în principalele documente de planificare strategică.
- A investiga mutațiile care intervin în evoluția mediului strategic militar din zona de interes a României.
- A studia fenomenele din societatea românească cu influențe asupra domeniului militar.
- A dezvolta colaborarea științifică cu instituții de cercetare științifică, militare și civile, din țară și străinătate, cu alte structuri guvernamentale și non-guvernamentale.
- A participa la eforturile comune ale societății românești de implementare a valorilor securității prin cooperare.

FROM A CREDIBLE PARTNER TO A RELIABLE ALLY

*General Mihail POPESCU, Ph.D.
Chief of General Staff*

1. POLITICAL MILITARY PREMISES

Romania's choice for integration into the European and Euro-Atlantic political, economic and security structures gave a new orientation to the reform and modernization strategy for the entire Romanian society, within its effort to come back in the great European family and to adhere to universal values, to principles of democracy and market economy and respect for human rights. Being convinced that its national interest can be promoted, asserted and preserved only in the framework offered by the Euro-Atlantic security structures, Romania considers that NATO membership represents the best solution to have access to security warranties offered by the North Atlantic Treaty.

The development and amplifying of international relations, especially after 1990, the intensified political dialogue and the increase of confidence among states, have promoted a real link between East and West, establishing practically the end of the Cold War.

By initiating certain projects and programs of cooperation, NATO and EU member countries, have facilitated the acceleration of the transition process towards democracy market economy, and also towards NATO and EU integration processes within states in the Central and South-Eastern Europe, including in Romania.

In this context, NATO as the institution with the main role in providing security in the Euro-Atlantic area, offered to candidate and partner states the possibility to understand the Alliance's philosophy, the nature and essence of interoperability, to know its command and control system, its organization, standardization and logistics, as well as particularities of budgeting analysis and decision making process, specific to NATO.

This framework, wide and comprehensive, provided support for the elaboration of a unitary and coherent strategy for the modernizing and transformation of the military institution, so as to accomplish specific NATO standards.

The restructuring and modernizing process of the armed forces has been developed at the same time with the political and diplomatic demarches for Romania's adhesion to the North Atlantic Alliance, the reform being one of the conditions for accomplishing conceptual and operational compatibility and interoperability with the NATO member states' armed forces.

While shaping the Romanian military system we had in the view the geo-political and geo-strategical changes occurred within the international security environment, as well as possible tendencies (trends) and evolutions at regional and global level.

At the same time, the recognition of terrorism, organized crime and MDW proliferation as main threats changed the war physiognomy, especially, non-conventional military operations compared to that of conventional ones.

All these circumstances required the elaboration of the new strategies for the organization and use of armed forces, as well as, the creation of response capabilities which would be proficient and efficient.

2. REFERENCE POINTS FOR THE REFORM WITHIN THE ROMANIAN ARMED FORCES

The process of shaping the future force structure of the Romanian Armed Forces started practically at the beginning of the 9th decade, simultaneously with the major political changes within the Romanian society, which has passed through a wide process of conceptual and operational adjustments.

During this period, the main laws and normative acts which ensure the optimum functioning of our armed forces, within the new conditions, those of the rule of law, market economy, reform of the military, have been adapted. These laws guarantee the state security and the accomplishment of the armed forces' missions, they ensure the implementation of new organizational structures, a modern integrated defence planning, requisitions, siege

and emergency status, participation to overseas missions, etc.

A new conceptual and doctrinary system, concerning organization, training and use of armed forces for the defense of national interests has been created. An enhanced capability to manage crisis situations, to prevent and counter threats addressed to Romania's security has been developed. The system of passing from peace status to war status has been improved. The military cooperation relations with the armed forces of the NATO member countries and partner countries, with other armed forces, in the area of defense planning and programs, logistics, C4 I systems, joint training, command and procurement, has been amplified. As a result of the changes occurred within the security environment and of considerable reducing of a possible major military aggression against Romania, the type and essence of missions that suppose rapid deployment and self-sustain in the theatre, small in size troops, re-organizing of military structures and modernizing of their equipment.

During all this period of identification and establishing of objectives and missions according to threats, challenges and vulnerabilities within the security environment, to political and military evolution, at regional and global level, and last but not least to correlation of available resources, the size and structure of Romanian Armed Forces have experienced many configurations.

Between 1990 and 1999, the military restructuring process was developed in three stages, having as a result the reducing of RoAF personnel from 320 000 military positions, in 1990, to 180 000, at the beginning of 2000 and to 140 000 (112 000 military and 28 000 civilians) at the end of 2003.

- The first stage (1990 – 1993) had the following main objectives : rapid structural adjusting of the armed forces, the creation of the new legal framework for their organization and functioning and the initiation of modernization acquisition programs.

- The second stage (1994-1996) during which the framework PfP document was signed and 1st PARP cycle was adopted, the interoperability process was initiated, 19 interoperability objectives (IO) being engaged.

- The third stage, 1997-1999 period marked by the Enhanced Operational PfP Concept the initiation of the 2nd PARP cycle and the continuation of the interoperability process (44 IO).

As a consequence of the initiative launched at the Washington Summit in 1999, a National membership Action Plan was adopted, which initiated the first multi-annual planning cycle between 2000 and 2007.

The reform and modernizing process was continued, based on the "Program of reform and restructuring within the Romanian Armed Forces (FARO 2005/2010), in 2

phases:

➤ 2000-2003 – started by moving on to the 3rd PARP cycle, assuming 84 partnership goals, aimed at restructuring and making operational the force structure, at the level of minimum requirements, imposed by the need of ensuring a credible defense capability and the planned and assumed level of interoperability.

2004-2007- designed to modernize the acquisition system and reaching the armed forces' full operational capability, completion of transformed, adapted partnership goals, as planned and at assuming all military responsibilities associated with NATO membership . I would also like to mention the fact that we were, at the same time, the beneficiaries of the support given to us by NATO member countries and we are, in turn able to share our experience with future candidates to NATO membership (sponsor partnership country procedure).

The pace of the reform within the Romanian Armed Forces has been intensified, in a significant way, starting with 2001, when the Ministry of National Defense concentrated its energy on clear priorities, aiming at creating structures and capabilities, interoperable with those of other NATO member countries' armed forces.

These priorities, transformed into objectives, on short term included: management of military career, re-conversion of the personnel, integrated planning system, ASOC (Airspace Surveillance System), budgeting system, STAR (RoAF Signal System), participation to PfP program, learning foreign languages, training of NCOs, force restructuring, forces for peace and stability missions, concept regarding acquisition and a coherent strategy in the procurement area.

We obtained remarkable results in the restructuring and modernizing process, as follows:

❑ Improvement of relations and communication between armed forces and civil society, providing transparency, democratic control and trust in the military institution;

❑ Elaboration and development of the plan for the implementation of partnership objectives, which provide the minimum integration requirements;

❑ Reorganizing of the General Staff, according to NATO interoperability requirements;

❑ Establishing the role of units and formations, similar to NATO structures, meaning defense of national territory, contribution to peace operations and possible operations under NATO article 5;

❑ Inauguration of Training and Simulation Center and grounding of a new evaluation system, so as to ensure a efficiency to the process of making operational the new force structure;

❑ Elaboration of Doctrine for Armed Forces Joint Operations, Doctrine for Joint Combined Operations,

Doctrines for Services, as well as of field manuals;

□ Training of forces nominated for peace operations and for future article 5 operations, according to NATO standards.

While being interested in the improvement of training we take into account new operational concepts, as precise engagement, focused logistics and also the concept concerning, 'electronic warfare' (EW). Electronic warfare is a specific response of the military body to opportunities offered by the era of informational technology and describes an entire range of new military operations which can be accomplished as a result of informational inter-connections, on one hand, and on the other of the information flow circulated through these inter-connections. It represents more than a simple inter-connection among military structures (command and subordinate) in the tactical field. The concept means developing collaboration among fighting structures at all echelons, so all of them are able to use in due time information they need and to deliver in their turn, information to other military structures.

3. PARTNERSHIP FOR PEACE - INTERMEDIATE PHASE IN OBTAINING THE ALLY STATUTE

The Partnership for Peace represented, for Romania, a unique chance, as the first signatory country, for best capitalizing the effects of collaboration with NATO member and partner states, making easier for our armed forces to get closer to NATO standards.

Stimulation, by the PfP, of the complex reform process where Romanian armed forces and other partner states' armed forces are engaged and which aims at NATO integration, having positive effects on the transparency of defense planning, and budgets, on the insurance of democratic control over armed forces and on the enhancement, at a conceptual and operational level, of compatibility of the Romanian armed forces with NATO standards and priorities represents the proof that this Euro- Atlantic initiative influences in a positive way the re-configuration of the military institution in its transition and it is a catalyst of relations for a better cooperation among new democracies in the Central and Eastern Europe.

The importance granted to PfP Program is highlighted by the great number of activities and NATO/PfP exercises, which Romania took part in.

For example, between 1994 and 2003, our country participated in more than 2700 activities and 170 exercises. Romania is the only partner country who conducted the entire range of NATO / PfP exercises (land, naval, logistics, civil protection and joint exercises), with important personnel and capabilities from all services, on

national territory and abroad.

Up to now, in the PG's implementation Plan, between 2001 and 2006, 59 of the 84 assumed partnership goals were implemented. The implementation of the other objectives is in progress and they will be accomplished based on the re-scheduling approved by the North – Atlantic Partnership Council until the end of 2007. PfP cooperation, in NATO framework, on bi-lateral or multilateral basis and participation of Romanian troops to humanitarian and peace support operations under UN or OSCE aegis, represented opportunities to check the capability of our units to accomplish such missions.

Even if Romania is invited to join the North Atlantic Alliance, it will continue to participate in NATO / PfP exercises, aiming at increasing the quality of these activities. We included in the Action Plan for preparing NATO integration, as top priorities, continuation of the participation to peace operations in different areas of the world.

At the moment, Romanian military are present in different parts of the world, having an active contribution to solving major issues at the beginning of this millennium. Romanian military participation in multinational operations is as follows:

EX-YUGOSLAVIAN AREA

- SFOR
  - "BOSNIA" National Detachment (68 military);
  - "OLANDA" Detachment - together with Dutch troops (38 military);
  - 1 National Intelligence Cell (5 military);
  - Staff officers for SFOR HQs (6 officers).
- KFOR
  - 1 Inf Coy. - "VEST" Multinational Bde/"ITALCON" Detachment (86 military);
  - 27 staff officers and NCOs in KFOR HQs;
  - 1 National Intelligence Cell (5 military).
- CONCORDIA/EU/FYROM
  - 3 Officers
- SFOR/KFOR Strategic Reserve
  - 1 Inf Bn (400 military) - deployable in 14 days
- AFGHANISTAN / GULF "ENDURING FREEDOM"
  - USCENTCOM: 5 liaison officers, 1 officer in Combined Planning Group - Tampa-Florida;
  - 1 Inf. Bn (405 military);
  - CJTF 180 - 7 staff officers - Bagram
- " FINGAL" OPERATION AFGHANISTAN
  - 48 military
- RECONSTRUCTION TEAMS
  - CONCEPT/AFGHANISTAN - 4 officers
  - ANA TRAINING - 22 officers and NCOs
- 4th PHASE FOR IRAQ "ANTICA BABILONIA"
  - Provisional coalition authority – 2 officers

- CJTF 7 – 1 officer
- UK Multinational Division- 2 liaisons officers
- 12 staff officers in UK Division HQ and Italian Inf Bde HQ

- 1 Inf. Bn. (405 military)
- 1 MP Coy (100 military)

“IRAQI FREEDOM”

- 70 military/ NBC Coy –Kuwait

POLISH MULTINATIONAL DIVISION

- 3 staff officers in PL Division HQs
- 1 Eng. Det. (149 military)
- 1 Intel. Det. (56 military)
- 2 UAVs

UN/OSCE OBSERVERS

➤ GEORGIA

- 5 monitoring officers

➤ CONGO

- 27 observers

➤ ETHIOPIA / ERITREA

- 8 observers

➤ KOSOVO

- 1 observer

➤ IVORY COAST

- 1 officer

➤ UNAM /AFGHANISTAN

- 1 officer

**APPROVED - READY TO DEPLOY
RECONSTRUCTION TEAMS CONCEPT/
AFGHANISTAN**

- 12 officers

ANA TRAINING Afghanistan

- 3 officers and NCOs

CONCORDIA/EU-1 RO-NIC/EU Cell

- -5 military

4th phase of reconstruction of Iraq

-56 military

Total : 1977 military.

Based on the new Strategic Concept, NATO gives special attention to the operational dimension of military cooperation with partners in the framework of operational PfP and it supports Romania and the other states from Central and South Eastern Europe to create their capabilities which would be able to participate in common activities, to provide strength for regional multinational formations, interoperable with its own forces, able to join the peace support operations led by NATO.

In this sense, at present, we intensify training programs, according to Euro-Atlantic standards, to those of units participating in the Multinational Peace Force South-East Europe (MPFSEE), Ro-Hu Combined Battalion, SHIRBRIG, BLACKSEAFOR and the Multinational Engineer “Tisa” Battalion.

Romania, which is prepared to assume the responsibility

of joining NATO, has already proved its capability to act as a „de facto” NATO ally. The engagement in the antiterrorist campaign in Afghanistan and Iraq, are concrete elements of political will and of operational credibility of Romania for the solving of major mankind problems and for its participation to the building up of the new security architecture.

4. FUNDAMENTAL REVIEW OF OBJECTIVE FORCE 2007 – ESSENTIAL REQUIREMENT FOR NATO MEMBERSHIP

Simultaneously with the invitation to join the North Atlantic Alliance, Romania started an intensive process of force structure review and its adjustment, so as to be able to accomplish the specific assumed requirements, as well as, to be able to ensure their implementation, according to Prague Capabilities Commitment (PCC).

First we planned for «Program Force 2003» for 140 000 military and civilians but reality demonstrated that strength was more numerous than our possibilities to financially sustain it, which conducted to diminishing it to 130 000 personnel.

Based on Defense Assessment performed by NATO experts in 2002, on PCC and NATO Ministerial Guidance, the Romanian Ministry of Defense has decided to fundamentally review «Objective Force 2007».

«Objective Force 2007» is developed based on security prognoses on medium term (5-10 years) and contains the analysis of opportunities and risks at national and international level.

By its materialization, we have in view a balance between objectives and priorities, so as this force structure responds to minimum requirements imposed by the need of providing a credible defensive capability and a level of interoperability planned and assumed by Romania, through PARP (Force Planning and Analysis Process). Therefore, we will have a flexible, modular and more compact force, with possibilities to credibly deploy and be sustained in the theatre.

During this stage, the creation of capabilities and training for combat status of forces based on available resources will be possible. The new force structure will provide our country’s defense and also a contribution to collective defense, to regional and European security, participation to crisis response operations.

This force will be shaped within the limits of 90.000 personnel (75.000 military and 15.000 civilians). The requirements for the conceptual elaboration of « Objective Force 2007 » project are determined by the missions of the Romanian Armed Forces:

- peacetime contribution to Romania’s security ;
- defense of Romania and of its Allies ;

- promotion of global and regional stability, including by the use of defense diplomacy ;
- support offered to state institutions and to local authorities, in case of civil emergencies.

The capability to confer credibility to engaging and accomplishing these missions is determined especially by the opportunity and the quality of transforming the ROAF, as an operational response to intrinsic factors of future security environment, in fact of that security environment predicted by the major events and mutations occurred in the last 3-4 years. This is the objective of re-analyzing and re-thinking of 'Objective Force 2007', fundamentally revised responds to the following pre-requisites:

- warning time, in case of the occurrence of a threat will be long enough to allow the activating of a system, able to establish necessary response forces, and as a NATO membership, if it's security would be threatened, Romania were supported by allies, according to Article 5 of the North-Atlantic Treaty ;

- protect and defend Romania's interests, outside national territory, including participation to high intensity military operations with strong , modern, interoperable forces, able to conduct collective defense operations, away from national territory, self-sustainable, without HNS

- protect against all type of threats (including chemical, biological, radiological and nuclear -CBRN)

- accomplish a flexible command structure, based on computer systems

- professionalization and moving to voluntary military service, until 2007.

- resources had in view are the ones approved in the Defense Planning Guidance, no. 04/2004-2009

By implementing the new force structure, the main bodies of military command will be re-configured, in accordance with the requirements, imposed, on one hand, by the range of missions the Romanian Armed Forces must accomplish, and on the other, by the need of connection to the NATO military structures.

At the same time, a new logistics system will be implemented, adapted from the conceptual and structural point of view to the size, configuration and missions of combat and support forces.

'Objective Force 2007' fundamentally revised, will be presented to the country's Supreme Defense Council for the approval, until the end of December 2003. The plan for the implementation of 'Objective Force 2007' will be completed until the end of February 2004 and the implementation of the force will be accomplished until 2007.

In the framework of the transforming process, the accomplishment of capabilities necessary to the participation in collective defense, as well as, to other

missions assumed by Romania in the international environment, will be a priority. All these activities will be performed according to the RoAF Reform Calendar, which aims at: the implementation of long term restructuring of RoAF, with the purpose of re-organizing/development of a flexible, deployable, self-sustainable force, able to accomplish the entire range of NATO missions.

We consider that this fundamental review of the force structure will help us to identify the shortfalls, concerning the plans of the current force structure, to define clearly the actions to be taken and to establish the most appropriate programs to be developed so as our forces become compatible with NATO forces. Planning process must cover the requirements of the NATO invitee status. Efforts will be made so as to develop forces and capabilities, which would allow the assuming of the accomplishment of missions established by the Romanian political leadership and of the entire NATO range of missions.

CONCLUSIONS

The last years did not represent easy times for the Romanian Armed Forces. We have been confronted to major changes and reorganizing occurred in difficult circumstances. The necessary resources weren't always available and we had to downsize military strengths, in an unfavorable economic environment. Due to the lack of experience, our vision on objectives to be accomplished wasn't always very clear. We had to make corrections and adjustments, according to the evolutions of the security environment, as well as , to the allotted resources. No doubt, we managed to do important things. Wartime force structure was downsized with more than 75% and the size of active forces with more than 60%. A great part of the structures, which were a financial burden, had been eliminated; command and control were improved; a NATO compatible signal system was created; ASOC became operational; we institutionalized PPBES and important modernizing programs are in progress. All these make up important accomplishments, which contribute to the ability of our forces to operate together with NATO.

In 2007, Romania must have the necessary forces, in accordance with the requirements imposed by NATO membership. Our country must have a strong, credible, deployable and sustainable force, which would allow the approach of the entire range of NATO missions. These are priorities of the effort made during the pre-adhesion period, so as to accomplish, in a practical and efficient way, needed standards as a future NATO member. We strongly believe that we have the political and public support to accomplish this task and we will build up a military force, which would ensure our security, in this region and in Europe.

ROLUL ROMÂNIEI ÎN EDIFICAREA NOII ARHITECTURI EUROPENE DE SECURITATE

General-locotenent Ioan-Gavril GHITAȘ
Locțiitorul șefului Statului Major General

1. CONTEXTUL GEOPOLITIC ȘI GEOSTRATEGIC

Mutațiile profunde intervenite în ultimii ani în lume, cu precădere la nivelul continentului european, au determinat schimbări importante în politica internațională, în care securitatea și, implicit, competiția pentru consacrarea unor noi actori statali și non-statali ocupă locul prioritar în determinarea direcțiilor de acțiune către stabilirea unei noi ordini internaționale.

Tendențele specifice de evoluție a spațiului de confruntare în secolul XXI vor fi influențate de dinamica intereselor, de procesul de globalizare și regionalizare, de competiția pentru resurse și sofisticarea mijloacelor de luptă.

Din analiza actualului tablou politic european, observăm că acesta este caracterizat de un proces tranzițional de anvergură, care vizează reșezarea eșafodajului continental de securitate, retrasarea zonelor de influență și chiar a unor frontiere, precum și proiectarea strategiei noului mileniu.

Tot mai multe state sunt interesate de intensificarea cooperării internaționale și de conjugarea eforturilor pentru soluționarea crizelor, condiție esențială în asigurarea propriei securități, de promovarea și protejarea intereselor naționale și a valorilor universale recunoscute, de afirmarea principiilor democrației și economiei de piață.

Procesul de aderare la NATO și la Uniunea Europeană a statelor din Europa Centrală și de Est determină lărgirea ariei de securitate, asigurând totodată premisele unei stabilități durabile în plan regional.

Pe fondul creșterii gradului de integrare, al dezvoltării cooperării și măririi încrederii între state, apreciem că pericolul apariției unei confruntări militare majore în Europa s-a diminuat semnificativ.

Cu toate aceste condiții favorabile climatului de pace, în proximitatea răsăriteană și sudică a Europei se mențin încă unele surse de instabilitate și criză, care pot duce la declanșarea unor conflicte cu un pronunțat potențial de propagare către zonele limitrofe acestora.

Amplificarea și diversificarea amenințărilor, în special a celor de natură nemilitară, pe fondul creșterii vulnerabilităților, afectează negativ procesele de integrare, cooperare și parteneriat. Evaluările preliminare ale consecințelor atacurilor teroriste din 11 septembrie

2001 au dus spre o re-evaluare a riscurilor la adresa securității globale și naționale și, implicit, la o revizuire a prevederilor Strategiei de securitate națională – documentul fundamental al planificării apărării la nivel național.

În prezent, nu se identifică nici o amenințare majoră și directă la adresa securității naționale a României. Actuala strategie de securitate subliniază faptul că securitatea națională poate fi însă afectată pe termen mediu și lung de o gamă de riscuri și vulnerabilități ce pot fi caracterizate ca interdependente, difuze, multidirecționale. Strategia de securitate ia în considerare, alături de noile riscuri la adresa securității naționale, atât provocările globale – terorismul internațional, acțiunile ilegale de accesare a sistemelor informaționale, cauzarea deliberată de dezastre ecologice etc., cât și vulnerabilitățile interne – acutizarea problemelor economice, financiare și sociale, menținerea la un nivel scăzut a infrastructurii informaționale etc.

Noile riscuri se manifestă transnațional și nu mai pot fi privite doar din perspectivă geografică, ci, în primul rând, din/prin perspectivă funcțională. Suntem, în egală măsură, vulnerabili la acțiuni teroriste, fie ca ținte, fie indirect, ca spațiu de manifestare a unor acțiuni de tip crimă organizată, trafic ilegal, spălare de bani, toate acestea direct sau indirect, susținând fenomenul terorist.

Securitatea depășește astăzi dimensiunea strict militară. Noile ținte sunt populația, simbolurile politice și infrastructura economică.

Combaterea terorismului internațional implică utilizarea de instrumente financiare pentru stoparea fluxurilor de fonduri, cooperarea întărită la frontieră, diseminarea și capacitatea de a împărtăși informații sensibile cu partenerii regionali, precum și comunicarea între aparatul legislativ și structurile de securitate. Este nevoie nu doar de o schimbare a modului de operare, ci de o schimbare de mentalitate în schimbul de informații necesare pentru combaterea crimei organizate.¹

Pentru a avea răspunsuri adecvate la o gamă de provocări și pentru a elimina cauzele acestora este nevoie de cooperare și de eforturi într-o diversitate de domenii.

Identificarea și consacrarea terorismului, alături de crima organizată și proliferarea armelor de distrugere în masă, ca principale amenințări la adresa securității, au

impus elaborarea unor noi strategii de contracarare.

Ca urmare, organizațiile euro-atlantice cu vocație politică, economică și de securitate au inițiat ample procese de schimbare, în sensul adaptării propriilor structuri la noile realități socio-economice și politice, cu consecințe importante atât asupra actualilor, cât și a viitorilor membri.

Transformarea și înnoirea NATO, concomitent cu diversificarea misiunilor pe care trebuie să le gestioneze, au permis participarea forțelor aliate la misiuni în afara zonei tradiționale de responsabilitate. Acestea au determinat nu numai redefinirea rolului organizației în noul context geostrategic, dar și structuri adecvate și capacități militare sporite. În condițiile în care Uniunea Europeană nu dispune încă de suficiente resurse, în noua sa dimensiune, Alianța Nord-Atlantică continuă să fie garantul securității europene și să se implice în soluționarea problemelor majore ale securității regionale și globale.

Politica NATO este orientată către întărirea continuă a Alianței, pentru a face față noilor amenințări și provocărilor profunde ale secolului XXI. Transformarea NATO se traduce în termeni de lărgire cu noi membri, noi capacități și noi relații cu țările partenere. NATO rămâne fermă pentru legătura transatlantică, pentru asigurarea intereselor fundamentale de securitate și apărare colectivă, pentru promovarea valorilor democratice.

Evenimentele din 11 septembrie 2001 au impus o revizuire a conceptului strategic, încât NATO să poată răspunde cu capacități adecvate noilor provocări și să poată îndeplini întreaga gamă de misiuni, potrivit provocărilor. Transformarea NATO trebuie percepută nu ca o amenințare la adresa unor țări, ci ca o adaptare în scopul protejării cât mai bine a populațiilor, teritoriului și forțelor sale împotriva oricărei amenințări, inclusiv împotriva terorismului.

Ca organizație colectivă internațională, NATO este hotărâtă să descurajeze, să apere și să protejeze membrii săi. Pentru aceasta își asigură capacități de a desfășura rapid forțele în dispozitiv, de a susține operații la distanță și pe timp îndelungat, într-un mediu provocator, contaminat nuclear, biologic și chimic.

Natura diversă și uneori neprevăzută a riscurilor din mediul internațional impune menținerea de către Alianță, prin procesul planificării apărării, a unor forțe și mijloace superioare tehnologic, agile, flexibile și cu o capacitate acțională ridicată, care să facă față oricăror amenințări, inclusiv a celor NBC, din orice direcție ar putea să apară.

În colaborare cu UE, NATO depune eforturi de a îmbunătăți capacitățile puse la dispoziție prin Planul de Acțiuni privind Capabilitățile Europene, urmărind sprijinul reciproc și respectarea autonomiei ambelor organizații.

În același timp, Uniunea Europeană își dezvoltă propria politică de securitate și apărare. Ea va dispune de o plajă de capacități de acțiune, politice, economice, instituționale, umanitare și militare, ceea ce îi va permite

o abordare largă și o influență sporită în domeniul gestionării crizelor. Materializarea inițiativelor lansate la Praga și Copenhaga, precum și acordurile NATO-UE din decembrie 2002 (Berlin plus) și martie 2003 (pe probleme de securitatea informațiilor) contribuie la complementaritatea deficitului european în materie de forțe și capacități și asigură consolidarea pilonului european de apărare în NATO, garanție a stabilității legăturii transatlantice.

2. NOUA DIMENSIUNE GEOSTRATEGICĂ A ROMÂNIEI DUPĂ PRAGA 2002

România, țară central - europeană, se află mai aproape ca oricând în situația de a îndeplini obiectivele strategice stabilite în ultimul deceniu al mileniului recent încheiat.

În condițiile integrării României în structurile politice, economice și de securitate europene și euro-atlantice, poziția ei de stat la extremitatea estică a organizațiilor NATO și UE o face să constituie una dintre verigile de legătură cu Rusia.

Evoluția, în general pozitivă, a securității globale în ultimul deceniu a confirmat că succesul acțiunilor și stabilitatea pot fi numai rezultatul cooperării multinaționale a comunității internaționale. În primul rând, prin punerea în valoare a dialogului în cadru instituționalizat și, în al doilea rând, prin activarea rolului decisiv pe care marile organizații internaționale îl au în definirea stării de securitate a lumii.

Într-un context internațional, adesea schimbător, NATO deține, în continuare, alături de ONU și celelalte organizații europene, UE și OSCE, un rol esențial în întărirea securității euro-atlantice, având un rol politic în creștere. Europa este într-o continuă schimbare. Interesele și obiectivele de securitate ale statelor europene nu sunt generatoare de stări conflictuale, mediul de securitate fiind influențat pozitiv de procesele de integrare europeană și euro-atlantică, de extinderea comunității statelor care împărtășesc și promovează valorile democrației și ale economiei de piață, de adâncirea colaborării regionale.

Riscurile apariției unei confruntări militare tradiționale pe continentul european s-au diminuat semnificativ. Totuși, persistă fenomene de instabilitate și criză la nivel subregional și tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state.

Uniunea Europeană trece, așa după cum am văzut, printr-un profund proces de reformă internă, concomitent cu derularea procedurilor pentru primirea de noi membri. Ea pare mai decisă ca niciodată să-și asume un rol substanțial în arhitectura propriei securități, inclusiv în cea de apărare, și să ofere modele de așezare pe baze raționale, echitabile, a relațiilor dintre state și națiuni, prin armonizarea intereselor lor.

În aceste condiții, pentru România, opțiunea cea mai favorabilă în vederea asigurării climatului de securitate și stabilitate necesare consolidării democrației și asigurării

prosperității economice rămâne integrarea în NATO și în Uniunea Europeană.

Un spațiu comun de securitate regională și europeană reprezintă calea cea mai bună pentru protejarea intereselor noastre de securitate națională.

În acest context, integrarea țării noastre în NATO și în UE nu reprezintă un scop în sine, ci modalitatea prin care România își poate asigura propria securitate. Paralel însă cu eforturile pentru îndeplinirea criteriilor de aderare, România trebuie să-și asume responsabilitatea de a formula un punct de vedere românesc, o viziune asupra viitorului Europei.

Aceasta va fi o contribuție necesară nu numai la dezbaterile generale care are loc în prezent, pe aceeași temă, în mai toate țările europene, ci și un aport la consolidarea conceptului de securitate națională în condițiile viitoarei arhitecturi a continentului.

România nu dorește să adere la NATO numai pentru a avea un alt "nume" în context internațional ci pentru că este interesată să facă parte dintr-o Alianță puternică și eficientă și să contribuie, din interiorul acesteia, la realizarea unui parteneriat euroatlantic solid.

Integrarea în Alianța Nord-Atlantică și în Uniunea Europeană reprezintă opțiunea politică și militară prioritară a României, fiind, în același timp, una dintre condițiile esențiale pentru afirmarea și promovarea intereselor noastre naționale în cadrul acestor organizații.

Principala și unica modalitate de a promova interesul național românesc, într-o lume globalizată și într-o Europă integrată, este tocmai situarea României în interiorul structurilor europene și euro-atlantice. Nimeni nu-și mai poate promova interesul național singur. Nici țările foarte mari nu-și pot promova interesele naționale strict prin mijloace naționale și individuale.

Poziția geostrategică a României ne determină să avem "ceva de spus" în spațiul contiguu Marea Neagră-Caucaz-Asia Centrală și dincolo de acesta, în aria Orientului Mijlociu, în sensul cel mai larg. În cadrul unei Alianțe largite și adaptate, România dorește să contribuie la întărirea cooperării cu statele partenere și la promovarea valorilor euro-atlantice în aceste zone.²

Europa renăscută, capătă o nouă importanță geostrategică și geopolitică. În acest context, sunt relevante aprecierile cunoscutului politolog Zbigniew Brzezinski, potrivit căruia rolul strategic al Europei Centrale a fost redefinit, iar țări ca România, care până în prezent nu aveau un cuvânt de spus în managementul securității globale, sunt acum puternic implicate în această problemă.

Marea Neagră a dobândit un important rol geostrategic, iar România este o dovadă a noului concept.

În urmă cu zece ani, Europa Centrală însemna Polonia, Cehia, Slovacia, iar în prezent centrul Europei înseamnă un număr mai mare de capitale istorice, între care și Bucureștiul, Europa extinsă fiind acum reprezentată de

țările membre NATO și UE, precum și de viitoarele state membre, România fiind unul dintre acestea³.

România consideră că relațiile NATO cu partenerii din spațiul Marea Neagră-Caucaz-Asia Centrală sunt extrem de importante pentru promovarea stabilității și a coerenței spațiului euro-atlantic.

Noile amenințări la adresa securității obligă statele membre și partenerii să lucreze împreună pentru apărarea unor valori comune de democrație, securitate și libertate.

Drumul din fața noastră nu este ușor. Pentru a face față provocărilor secolului al 21-lea este nu numai nevoie de voință politică, ci și de eforturi financiare și militare semnificative din partea tuturor. Mai mult, este nevoie de cooperare și solidaritate din partea tuturor membrilor comunității euro-atlantice pentru protejarea valorilor comune.

România este pe deplin conștientă că integrarea presupune atât beneficii, cât și responsabilități. Aceasta explică de ce și-a dezvoltat contribuția la managementul crizelor și securizarea frontierelor în condițiile extinderii spectrului riscurilor neconvenționale.

Deținerea până nu de mult a președinției comitetelor de conducere ale Ministerialei Apărării din Sud-Estul Europei (SEDM) și găzduirea comandamentului Brigăzii Multinaționale din Sud-Estul Europei (SEEBRIG) au fost definite de România ca bază a sprijinirii unei implicări mult mai active și proeminente în gestionarea crizelor din regiune. Pe timpul președinției române a SEDM s-a inițiat crearea unui nou grup de lucru, intitulat "Sprijinul forțelor armate în domeniul neproliferării armelor de distrugere în masă, securizării frontierelor și luptei împotriva terorismului".

Succesul proceselor de cooperare din sud-estul Europei demonstrează faptul că această zonă este astăzi suficient de matură pentru a deveni ea însăși furnizor de expertiză în domeniul securității.

Participarea directă la operațiunile în sprijinul păcii, având la bază o implicare vizibilă, s-a dovedit a fi esențială în pregătirea forțelor noastre. Triada conceptuală a Summitului de la Praga - „Noi Capabilități - Noi Alianți - Noi Relații” consacră în prim-plan capacitatea de a participa la asigurarea securității alături de NATO, ca un criteriu important în selecționarea aspirațiilor în vederea invitării pentru aderare. Într-un mediu internațional interdependent, România dorește să fie parte a răspunsului global la noile riscuri și a probat această opțiune politică prin participarea la operațiuni în cadrul SFOR, KFOR și, mai recent, în cadrul Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate (ISAF), a Operațiunii "Enduring Freedom" și a misiunilor din Irak.

Pentru România, participarea la lupta împotriva terorismului reprezintă un obiectiv strategic, pornind de la premisa că securitatea națională a României este direct afectată de menținerea unor focare de tensiune și instabilitate, generând o gamă de riscuri neconvenționale.

Astfel, contribuția Forțelor noastre Armate la operațiuni multinaționale și la inițiative de cooperare dobândește o simbolică politică deosebită, dovedind faptul că România este, în primul rând, un producător de securitate și un contributor la promovarea valorilor, a principiilor și intereselor comunității transatlantice în plan regional și global.

3. TRANSFORMAREA ARMATEI ROMÂNIEI - CERINȚĂ ȘI DEZIDERAT ALE CALITĂȚII DE ALIAT AL NATO

Ca parte a acestor evoluții internaționale, România se confruntă cu provocările generate de procesul transformării și are ca obiectiv adaptarea la exigențele lumii de azi. Țara noastră a aderat la valorile și principiile democratice, își consolidează poziția în cadrul comunității internaționale, devenind un "jucător" important pe scena internațională și este un invitat de nădejde care urmează a fi membru al NATO, precum și un candidat serios pentru aderarea la UE.

România și armata sa au optat, fără echivoc, pentru înaintarea către un mediu de securitate și apărare colectivă care asigură cel mai bine promovarea și apărarea intereselor noastre naționale.

Invitația de aderare la NATO înseamnă schimbarea identității strategice a țării noastre. România devine punctul estic extrem al Alianței, de unde se proiectează interesele acesteia către o nouă Rusie și de unde se deschid direcții strategice importante de extindere a stabilității și cooperării NATO peste spațiul Mării Negre, către Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

O dată cu dobândirea noului statut de membru al NATO, locul și rolul României în cadrul mediului de securitate internațional va avea implicații asupra procesului de reformă și de modernizare a forțelor armate.

În aceste condiții, și Armata României, ca instituție fundamentală a statului român, se adaptează în mod flexibil la cerințele și exigențele impuse de dinamica evenimentelor, pentru a face față noilor provocări. Calitatea de membru al NATO înseamnă avantaje, beneficii, dar, în aceeași măsură, obligații și răspunderi. Pentru a le realiza, condiția prioritară este cea a TRANSFORMĂRII. În acest sens, apreciem că deja beneficiem de o șansă, și anume aceea că transformările pe care instituția militară le parcurge pentru a deveni o armată aliată se desfășoară simultan cu măsurile de transformare stabilite la Summitul de la Praga pentru Alianță.

Integrarea României în Alianța Nord-Atlantică determină și regândirea unor concepte privind rolul forțelor sale armate și gama de misiuni pe care trebuie să le îndeplinească. Aprecierea specialiștilor este că, în condițiile actuale, războiul nu mai reprezintă o amenințare imediată, dar asistăm, în schimb, la o amplificare a amenințărilor și riscurilor asimetrice (terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă etc.), fapt ce determină ca forțele armate să-și sporească

spectrul de misiuni și pe cel al regulilor de angajare.

Vechea concepție a politicii de apărare a României, direcționată împotriva amenințărilor clasice, a fost transformată, pe baza unei noi abordări a rolului Armatei României, trecând de la apărarea teritorială la un cadru mai larg de dezvoltare, respectiv protejarea și promovarea intereselor naționale în afara granițelor. Această etapă a marcat începutul implicării României în misiuni de sprijin al păcii, de la participarea în Războiul din Golf - în februarie 1991 - și misiunile din Somalia și Angola, continuând cu implicarea în operațiunile din Balcani și, recent, în misiunile din Afghanistan și Irak. După 11 septembrie, Armata României s-a implicat direct în combaterea terorismului, prin participarea la operațiuni efective de luptă în cadrul misiunii "Enduring Freedom".

În prezent, România înregistrează o schimbare structurală în domeniul apărării față de politicile anterioare, trecând la definirea rolului forțelor militare ca armată de securitate și de apărare, depășind cadrul clasic al strictei apărări teritoriale, pentru a dezvolta aspecte ale diplomației apărării și angajării în forme multinaționale de intervenție sau stabilizare regională, ca modalități de asigurare a intereselor naționale proprii. Abordarea menționată marchează începutul unei transformări generale în interiorul sistemului militar românesc, scopul acesteia fiind acela de a adapta structurile și misiunile sale la evoluțiile mediului de securitate, precum și de a aduce completările necesare mecanismului național de management al crizelor și contribuției forțelor pe plan internațional.

Tragicele evenimente din 11 septembrie nu au făcut decât să confirme, o dată în plus, necesitatea schimbării, deoarece concepte precum "războiul" sau "agresiunea armată" au dobândit noi semnificații și dimensiuni, greu de imaginat cu ani în urmă.

Suntem o forță apreciată în toate zonele în care România participă cu trupe militare, în Irak, Afghanistan etc.

Astfel, pe baza experienței acumulate, a "lecțiilor învățate", trebuie să avem în vedere continua compatibilizare cu forțele cu care se acționează în teatru, elementele care dezvoltă acest concept de interoperabilitate cu care vom opera în NATO. Va trebui să perfecționăm continuu conceptul de interoperabilitate, cu atât mai mult cu cât acesta nu este static, ci unul dinamic.

România este prezentă din ce în ce mai constant la masa unde se iau decizii în vederea limitării gradului de instabilitate și insecuritate la nivel mondial.

Politica de apărare, de securitate și politica externă a României cunosc o schimbare radicală pe terenul participării și angajării în operații internaționale de acest gen.

Securitatea națională a României este asigurată mult mai eficient, mult mai bine, prin participarea la operații chiar departe de granițele naționale.

Aparent, putem spune că este un paradox, dar este

o realitate generată de schimbările survenite în urma fenomenelor de globalizare, incluzând aici și globalizarea riscurilor și amenințărilor la adresa securității; un eveniment care se produce departe de granițe poate să afecteze securitatea națională a unui stat.

Pe de altă parte, acest război împotriva terorismului, în care ne-am angajat, ne asigură azi sursa cea mai importantă, pentru credibilitatea națională, România fiind capabilă să stea la masa deciziilor pe poziții din ce în ce mai bune.

Revizuirea, în decembrie 2001, a Strategiei de securitate a României a încorporat necesitatea contracarării riscurilor neconvenționale prin coordonarea acțiunilor în domenii precum diplomația, informațiile, ordinea și siguranța publică, apărarea națională. Pe baza prevederilor strategiei, reforma militară a fost continuată și accelerată pentru crearea capacităților necesare ca Armata României să-și îndeplinească misiunea fundamentală de apărare a teritoriului național și să contribuie în mod direct la apărarea colectivă, la combaterea terorismului, la managementul crizelor la nivel regional și global și la gestionarea urgențelor civile.

Prin structura de forțe pe care armata noastră o implementează în prezent se urmărește ca România să dispună de capacitățile necesare pentru a răspunde la aceste provocări și a contribui în mod efectiv la menținerea stabilității regionale și subregionale.

Restructurarea armatei și integrarea României în NATO sunt procese complementare. România are în vedere crearea unei forțe militare compacte, eficiente și flexibile, care să fie capabilă să îndeplinească nevoile naționale de securitate și așteptările pe care le are NATO de la aceasta atunci când va fi membră a Alianței. România este convinsă că interesele sale de securitate națională și regională pot fi cel mai bine promovate prin integrarea în structurile de securitate europene și euro-atlantice. În acest sens, este deosebit de relevantă contribuția României în asigurarea și menținerea stabilității regionale și promovarea comunicării dintre NATO și țările din această regiune.

În cadrul procesului de planificare cu NATO, România își va realiza angajamentele deja luate, privind contribuția de forțe, în mod gradat, conform termenelor stabilite. În plus, Armata României este pregătită să asigure și alte capacități Alianței (PCC), lucru deja demonstrat pe teatrele de operații din Afghanistan sau din Zona Golfului.

Prin integrare, apărarea națională nu va mai fi pur "națională", ci "multinațională" sau în cadrul "aliat", iar forțele puse la dispoziție în acest context nu pot fi decât "credibile" și "capabile", apte să fie compatibile și interoperabile cu forțele aliate sau partenere. Rolul primordial al forțelor militare ale României este de a proteja și garanta integritatea teritorială, independența politică și securitatea țării și de a participa la apărarea acelorși elemente fundamentale și valori ale statelor membre. Forțele României, împreună cu cele aliate,

trebuie să fie în măsură să descurajeze, să apere eficient, să mențină sau să restabilească integritatea teritorială a oricărui stat aliat în caz de conflict.

Evaluarea strategică a capacităților militare generale, în timp de pace, pe care Alianța le ia în considerare, având la bază obiectivele de descurajare, dar și de răspuns în caz de conflict, presupune cerința de a face față unei agresiuni pe scară mare, într-o zonă geografică limitată, concomitent cu menținerea capacității de a duce operații de mai mică intensitate, în alte zone, care să includă operații de răspuns la crize (CROs).

În contextul strategic aliat la care România și armata sa s-au racordat deja, acționând ca elemente "de facto" ale NATO, menținerea securității și a stabilității este de importanță capitală. Scopul și rolul forțelor armate este acela de a identifica și a ține la distanță riscurile și amenințările posibile, de a asigura managementul eficient al unor crize potențiale încă din "faza timpurie", atunci când apar primele indicii. În situația unor crize care evoluează punând în pericol stabilitatea și securitatea României, respectiv a statelor aliate, forțele militare pot fi chemate să desfășoare operații de răspuns la crize (CROs) în afara articolului 5. Rolul lor poate fi extins, de asemenea, la menținerea păcii și securității internaționale, desfășurând operații în sprijinul altor organizații internaționale (ONU), suplimentând acțiunile în plan politic în cadrul unei game mai largi de măsuri, destinate întăririi securității.

Contribuția la managementul crizelor prin desfășurarea de operații militare impune ca forțele României să fie în măsură să facă față unor situații complexe determinate de diversitatea actorilor și de apariția de noi cerințe ale misiunii, inclusiv urgențele de asistență umanitară. Caracterul unor misiuni / operații, considerate inițial în afara art.5, poate deveni "ca fiind în cadrul misiunilor de apărare colectivă". Mai mult, țările aliate, inclusiv România, trebuie să fie în măsură să sprijine operațiile sub egida UE, potrivit principiului Alianței - "separabil, dar nu capacități separate". Rolul forțelor armate rămâne primordial, de asemenea, în obținerea și prelucrarea informațiilor, în prevenirea surprinderii prin monitorizarea și exploatarea lor în consecință.

Într-o relație optimă cu eforturile substanțiale la nivelul societății românești de consacrare ca partener viabil în cursa aderării la NATO, reforma forțelor armate se circumscrie unui sistem ternar de principii: responsabilitate, contribuție și credibilitate. Summitul NATO din noiembrie 2002 reprezintă pentru România un nou început de drum, prin faptul că diferența dintre statutul de stat-candidat și cel de stat-invitat se va materializa în asumarea unor noi responsabilități și în dezvoltarea unor noi procese.

Reforma a dobândit, în ansamblul societății românești, statutul de politică națională, iar realizările de până în prezent în procesul de restructurare al forțelor armate succed conștientizării faptului că acest proces nu constituie doar o condiție sine qua non a aderării la

NATO, ci și un aspect major al reformei instituționale și structurale interne, destinată conturării unui sistem de securitate viabil, capabil să răspundă riscurilor unui mediu de securitate în transformare.

Acțiunile prioritare ale reformei militare s-au concentrat pe următoarele domenii: restructurarea și operaționalizarea forțelor; pregătirea personalului și a unităților pentru sporirea gradului de interoperabilitate cu structurile NATO; participarea la activități PfP, operațiuni în sprijinul păcii (PSO) și în cadrul formațiunilor multinaționale; îmbunătățirea managementului și a structurii personalului din armată; învățământul militar; planificarea apărării; managementul spațiului aerian; sistemul de comunicații și informatică; logistică și infrastructură.

Redefinirea armatei de la o forță masivă de luptă, specifică perioadei "războiului rece", la una de dimensiuni reduse, cu capacitate de performanță sporită pentru noile misiuni, pornește de la premisa că trebuie să existe capacitatea de a opera atât pe teritoriul național, cât și în cadrul misiunilor care pot reveni României în calitate de viitor membru al NATO și care au dobândit în prezent o dimensiune globală.

Elaborarea concepției noii structuri de forțe este în acord cu transformările pe care le parcurg inclusiv armatele statelor membre ale Alianței, în urma evenimentelor din 11 septembrie 2001, și care au în vedere crearea de capacități pentru contracararea riscurilor la adresa securității, implicat a celor neconvenționale.

Punerea la dispoziția Alianței a unui considerabil pachet de forțe, atât pentru operațiuni în sprijinul păcii, cât și pentru participarea la misiuni de apărare colectivă, constituie unul dintre cele mai importante argumente ale țării noastre din perspectiva capabilităților reale militare și a valorii adăugate pe care o țară aspirantă o poate aduce Alianței. România analizează posibilitățile de specializare a forțelor, cu rol semnificativ pentru noul NATO, care se vor adăuga proiecției curente a contribuției militare la operațiunile aliate, în cadrul reformei de ansamblu a organismului militar.

De asemenea, în vederea pregătirii pentru aderare, se acordă o atenție deosebită dezvoltării capacităților pentru Sprijinul Națiunii Gazdă, prin punerea la dispoziția Alianței a unor elemente de infrastructură, cât și prin capacitatea de a primi și antrena forțe NATO pe teritoriul României. Pentru asigurarea de capabilități de desfășurare strategică, cerință căreia Alianța îi acordă o mare importanță în condițiile implicării partenerilor în operațiuni în sprijinul păcii, România a încheiat acorduri cu companii civile atât pentru asigurarea transportului aerian, cât și a celui maritim strategic.

În realizarea interoperabilității operaționale și tehnice, demersurile României pentru asigurarea integrării spațiului aerian românesc în cel al NATO se concentrează pe conectarea viitoare a Centrului Operațional de Suveranitate Aeriană (ASOC) la Sistemul Integrat Extins de Apărare Aeriană al NATO (NATINEADS).

Creșterea calitativă a sistemului de management al

resurselor umane a avut loc o dată cu implementarea unui nou model similar celor aplicate în state membre ale NATO. În anul 2001 a intrat în vigoare Ghidul carierei militare, asigurând un sistem de promovare a cadrelor pe baza experienței, a competenței și performanței, pe baza principiilor transparenței și șanselor egale, precum și dezvoltarea unei structuri echilibrate de personal.

Creșterea compatibilității lingvistice și operaționale se realizează prin cursuri de pregătire a personalului în domeniul limbii engleze și prin asimilarea standardelor și a procedurilor NATO de operare. Pregătirea se face atât în țară (prin cele 16 centre de învățare a limbii engleze - în care se pregătesc, în medie, 1000 de persoane anual - și în cadrul Centrului Regional de Pregătire PfP de la București), cât și în cadrul școlilor NATO sau în instituții din țări membre ale NATO.

Eforturile, din perspectivă financiară, sunt îndreptate spre dezvoltarea capabilităților necesare asumării îndeplinirii misiunilor stabilite de conducerea politică a României și a întregii game de misiuni NATO.

CONCLUZII

Consacrarea sa ca actor important în redefinirea unui mediu de securitate stabil certifică responsabilitatea asumată de România în gestionarea problematicii complexe regionale și globale. Responsabilizarea statelor din Sud-Estul Europei, prin implicarea directă în gestionarea propriilor probleme, va duce la transformarea acestei zone, dintr-un consumator de securitate, într-un pol de creștere economică, prosperitate și stabilitate politică. Succesul proceselor de cooperare, din Sud-Estul Europei, demonstrează că această zonă a devenit suficient de matură, pentru a reprezenta ea însăși un furnizor de expertiză în domeniul securității, într-un cadru regional largit. Cooperarea cu statele caucaziene, participarea la reconstrucția Afghanistanului și Irakului precum și dezvoltarea unor relații de parteneriat cu statele Europei de Est, pot constitui repere semnificative ale procesului de proiecție a securității și prosperității din spațiile imediat adiacente spre alte zone cu potențial crescut de nesiguranță și instabilitate.

The Romania's confirmation as an important player in redefining a stable security environment certifies its responsibility in managing the complex regional and global issues. Making the South-Eastern European countries responsible, by implying them directly in managing their own issues will lead to a change of this area, from a security consumer to an increased economic pole, prosperity and politic stability. The success of the cooperation processes in this area proves that the South-East Europe has grown up enough to represent itself as a security supplier, in an enlarged regional frame. The cooperation with the Caucasus states, the participation on rebuilding Afghanistan and Iraq and improving the partnership relation with the East European states may become significant pillows on the process of projecting security and prosperity in the nearest areas to other areas having an increased insecurity and instability potential

NOTE BIBLIOGRAFICE

- Strategia de securitate națională a României
- Strategia militară a României
- Interviu acordat de ministrul apărării naționale, domnul Ioan Mircea Pașcu, de secretarul de stat și șef al Departamentului pentru Integrare Euroatlantică și Politica de Apărare, domnul George Cristian Maior, și de șeful Statului Major General, domnul general dr. Mihail Popescu – Observatorul militar, nr. 41 (15.10 – 21.10.2003)
- Discursul ministrului de externe, domnul Mircea Geoană, la Conferința "Țintele României în procesul de integrare europeană" – Institutul European din România (București, 21 iulie 2003)
- Intervenția ministrului de externe, domnul Mircea Geoană, la deschiderea Seminarului NATO/EAPC "Abordări regionale ale noilor riscuri de securitate" (București, 30 iunie 2003)
- Interviu acordat de secretarul de stat și șef al Departamentului pentru Integrare Euroatlantică și

Politica de Apărare, domnul George Cristian Maior – Observatorul militar nr. 40 (08.10 – 14.10.2003)

- Interviu acordat de șeful Statului Major General, domnul general dr. Mihail Popescu – Observatorul militar, nr. 38 (24.09 – 30.09.2003)
- Ziarul Ziua din 29 octombrie 2003, articol semnat de George Coman și Victor Roncea

NOTE

¹ Intervenția ministrului afacerilor externe, domnul Mircea Geoană, la deschiderea Seminarului NATO/EAPC "Abordări regionale ale noilor riscuri de securitate" (București, 30 iunie 2003)

² Intervenția ministrului afacerilor externe, domnul Mircea Geoană, la deschiderea Seminarului NATO/EAPC "Abordări regionale ale noilor riscuri de securitate" (București, 30 iunie 2003)

³ Ziarul Ziua din 29 octombrie 2003, articol semnat de George Coman și Victor Roncea

STANDARDIZAREA, INTEROPERABILITATEA ȘI OPERAȚIONALIZAREA – ELEMENTE DEFINITORII ALE MODERNIZĂRII FORȚEI

General dr. Mircea MUREȘAN
Comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare

Începutul anilor '90 a cunoscut o revigorare a acțiunilor desfășurate pentru modernizarea întregii societăți omenеști. Fereastra de oportunitate care s-a creat în urma dispariției bipolarității lumii a lăsat energiile acumulate, în ultima jumătate de secol, să se dezlănțuie. Orientarea acestora a fost, în general, spre progres. Excepțiile de la aceasta s-au dezvoltat în contextul labil al tranziției, riscând să prolifereze, anulând toate marile realizări ale omenirii din perioada post Război Rece.

Situația a adus în prim-planul vieții sociale politica de securitate, înțelegând ca focalizatoarea tuturor conceptelor și acțiunilor de prevenire, descurajare și rezolvare a crizelor, pericolelor, riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților care ar putea afecta, din interior sau din exterior, interesele și valorile actorilor internaționali.

Pentru a răspunde cerințelor actuale ale acesteia, armatele se redimensionează și se modernizează, strategiile și tacticile se remodelează, sistemele de arme de înaltă precizie transformă armele clasice în istorie, terorismul, în loc să slăbească, fortifică voința internațională, iar responsabilitățile tuturor țărilor, inclusiv cele ale armatelor lor, ies din granițele naționale și devin din ce în ce mai mult regionale, zonale și chiar planetare. Un stat nu se mai poate închide în carapacea sa, sub pretextul apărării granițelor. Nu este suficient și nici sigur. El trebuie să acceadă la frontierele intereselor naționale, dar și colective, la fruntariile dintre bine și rău, dintre progres și stagnare, dintre puterea care edifică și

puterea care distruge. A nu participa la aceste procese înseamnă a rămâne în afara timpului, a încremeni în nedezvoltare, în izolare. Am trăit și noi această dramă până în anul 1989 și vedem cât de greu ne este să reajungem la normalitate. Experiența petrecută este suficientă.

Aceasta a determinat ca reforma instituției militare să constituie o preocupare constantă a tuturor guvernelor României care s-au succedat după 1990, fiind concepută ca un proces ale cărui conținut și ritm de desfășurare au fost influențate atât de nivelul înțelegerii sensului modernizării și transformării organismului militar, cât și de capacitatea societății de a aloca resursele financiare necesare susținerii unui astfel de proces, deosebit de complex. Pentru Armata României, "Praga 2002" a confirmat viabilitatea obiectivelor de modernizare asumate. De fapt, perfecționarea organismului militar, parte integrantă a procesului de restructurare a întregii societăți românești, reprezintă o necesitate obiectivă determinată de profundele transformări care au avut loc, pe plan intern, după Revoluția din decembrie 1989, precum și de schimbările petrecute în mediul internațional.

Reforma nu este o modă sau un lucru impus din afară. Ea este un program coerent, ce vizează transformări esențiale la nivelul tuturor componentelor și domeniilor de activitate ale armatei, pentru a răspunde exigențelor unui mediu de securitate fluid, cu multe manifestări inedite.

Obiectivul general al reformei din domeniul militar îl constituie modernizarea și transformarea armatei într-o instituție capabilă să îndeplinească, în mod eficient, noile misiuni și sarcini ce-i revin din politica generală a României.

1. Standardizarea și interoperabilitatea

Integrarea euro-atlantică constituie o prioritate

majoră a politicii interne și externe românești și, implicit, o sursă esențială pentru reforma sistemului militar românesc. Rezultatele sunt cu atât mai benefice cu cât coincid cu necesitățile naționale în modernizarea sistemului militar.

În cadrul politicii de securitate, strategia de securitate națională are ca prim obiectiv "păstrarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a statului român, în condițiile specifice ale aderării la NATO și integrării țării în Uniunea Europeană"¹. Aceasta nu poate fi asigurată decât prin realizarea unei forțe de descurajare credibile, necesare statului român pentru apărarea, promovarea și protejarea intereselor sale.

O forță credibilă, în accepție actuală, este o forță militară cu o doctrină clară, structură elastică, dotare de ultimă oră și instrucție modernă. Aceste caracteristici sunt credibile atât pentru asigurarea apărării și securității naționale, cât și a celei colective. În acest fel, de rezultatele reformei Armatei va beneficia nu numai România, ci și Alianța Nord-Atlantică.

Dacă interesele remodelării instituției militare române urmăresc interoperabilitatea cu aliații, se impune ca reforma să se realizeze ținând cont de ambele pachete de cerințe, pentru a evita posibilele reluări ulterioare. Această politică reclamă o strategie care să pornească de la soluționarea cerințelor comune, după care să treacă la cele sensibil apropiate și să continue cu armonizarea celor diferite. În felul acesta, progresiv, se poate ajunge la standardele NATO.

Din experiența viitorilor aliați reiese că elementele standardizării sunt acceptate sau realizate în totalitate sau în parte. Diferențele se datorează posibilităților de punere în operă a conceptului de standardizare stabilit prin STANAG-ul 3680, specifice fiecărei armate. Acesta definește standardizarea ca fiind "un proces care are drept scop dezvoltarea sau implementarea conceptelor, procedurilor și planurilor destinate realizării sau menținerii nivelurilor solicitate de compatibilitate, interschimbabilitate sau comunitate în domeniile operațional, procedural, material, tehnic și administrativ, cu menirea de a se ajunge la interoperabilitate"².

Din această definiție rezultă că scopul standardizării îl reprezintă realizarea interoperabilității. Astfel, prin politica Alianței se prevede ca întărirea capacităților defensive ale NATO să se realizeze, de către statele membre și autoritățile NATO, prin asigurarea creșterii interoperabilității prin standardizare.

Scopul standardizării îl reprezintă amplificarea eficacității operațiilor Alianței, prin realizarea interoperabilității între forțele NATO, forțele partenere și aparținând altor state, respectând folosirea eficientă

a resurselor disponibile.

Literatura de specialitate dezbată pe larg scopul standardizării în Armata României, definindu-l ca realizare graduală a capacității conceptuale, operaționale și tehnice a forțelor Armatei României de a lucra efectiv cu structurile integrate și armatele statelor NATO. Ca viitor membru al Alianței, România conștientizează că standardizarea este una din soluțiile pentru obținerea interoperabilității.

Imposibilitatea atingerii standardelor occidentale, într-un timp record, datorită servituților de natură umană, materială și financiară, impune realizarea lor printr-un proces preconizat de NATO, conceput pe patru niveluri:

- compatibilitatea – nivelul minim, care asigură abilitatea a două sau mai multe elemente de a exista sau funcționa împreună, fără o interferență reciprocă;
- interoperabilitatea – nivelul de bază, care constă în capacitatea sistemelor sau forțelor de a asigura/accepta servicii pentru/de la alți parteneri, oferind posibilitatea de a acționa eficient împreună;
- interschimbabilitatea – existența a două sau mai multe elemente, cu caracteristici compatibile și performanțe militare, care pot fi schimbate între ele, fără alte modificări structurale și funcționale;
- comunitatea – devine realizabilă în momentul când orice grup de forțe poate folosi doctrine, strategii, proceduri sau echipamente comune.

Interoperabilitatea constituie "abilitatea forțelor Alianței de a se antrena, de a exersa sau opera împreună cu forțe ale partenerilor sau ale altor națiuni în misiuni specifice"³. Deși nu se mai prezintă, în mod vădit, raportul dintre standardizare și interoperabilitate, înțelegem că ambele sunt condiții sine qua non ale realizării capabilităților unor forțe de proveniență diferită de a organiza și desfășura operații în comun.

Pentru România, interoperabilitatea are menirea de a face din componenta militară un sistem ușor adaptabil la anumite condiții și cerințe, fără de care integrarea în Alianța Nord-Atlantică ar rămâne doar un simplu deziderat.

Interoperabilitatea este solicitată atât în interiorul forțelor armate naționale, când se creează grupări de unități și subunități de arme și specialități militare diferite, altele decât cele organice, cât și în cadrul structurilor multinaționale sau de coaliție. Configurația organizatorică, doctrina, instruirea, procedurile operaționale, standardele echipamentului, tehnicile și structura managementului pot constitui elemente ale interoperabilității. Interoperabilitatea este o parte indispensabilă a capabilității.

Pentru Armata României, realizarea interoperabilității

mil
cer
Ror
Do
tre
aşa

INTEROPERABILITATE

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARA

Participând intens la activitățile și exercițiile Pfp, necesitatea atingerii unei interoperabilități militare cu Alianța Nord-Atlantică a devenit tot mai evidentă, având să evolueze și să se cristalizeze în timp, cu asistența substanțială a experților NATO, la ședințele anuale PARP, de evaluare a îndeplinirii obiectivelor de interoperabilitate (IO) asumate.

În cadrul primului ciclu PARP (1995-1997), Armata României și-a asumat un număr de 18 obiective de interoperabilitate, din cele 19 propuse de Alianță, pe care le-a îndeplinit parțial.

Pentru cel de-al doilea ciclu PARP (1997-1999, cu extindere până în 2000), principala preocupare a fost îndeplinirea celor 44 de obiective de interoperabilitate asumate, în paralel cu asigurarea interoperabilității pentru unitățile nominalizate, din cadrul Forței de Reacție Rapidă a României, pentru a participa la misiuni Pfp (operații în sprijinul păcii conduse de NATO – NATO-led PSOs).

Experiența primelor două cicluri PARP a scos în evidență, pe de o parte, dorința de reformă a Armatei României și transformarea acesteia într-o armată modernă, interoperabilă cu organismul militar al Alianței Nord-Atlantice, iar pe de altă parte, posibilitățile reduse de realizare a tuturor obiectivelor, dată fiind situația economică și financiară prin care trece țara.

În anul 1999, la propunerea NATO, Armata României a decis să-și asume, în plus, 10 "Obiective Inițiale de Parteneriat (IPGs)", pe care să le realizeze în perioada următorului ciclu PARP, iar în februarie 2000 și-a asumat îndeplinirea a 84 de Obiective de Parteneriat (PG), dintr-un total de 88 PG (cele 10 IPG fiind incluse în cele 84 PG).

Anul 2000, prin sarcinile asumate de România, în cadrul primului Program Național Anual de Integrare NATO (PNAPI), a marcat trecerea la o nouă etapă în eforturile de aderare la Alianța Nord-Atlantică. Anul următor aduce un plus de vigoare în eforturile armatei noastre de realizare a interoperabilității, atenția fiind focalizată pe reforma sistemului militar, atât la nivel structural, cât și operațional, iar obiectivele de interoperabilitate, privite prin prisma PG-urilor asumate, au căpătat un nou contur. Experiența acumulată de-a lungul anilor se reflectă în profesionalismul și capacitatea militarilor și a unităților de a se adapta rapid

la schimbările ce au loc în organismul militar.

Astfel, anul 2003 a fost dedicat creșterii interoperabilității forțelor nominalizate pentru operații Pfp, apărare colectivă și securitate regională. Dar, ca și în cazul Alianței, și pentru Armata României, interoperabilitatea este încă un obiectiv.

Numărul de PG-uri implementate la jumătatea acestui an se ridică la 40. Pentru cunoașterea "on line" a situației forțelor care operează pe diferite teatre, au fost asigurate legături stabile, prin satelit, cu toate unitățile și subunitățile. Bătălia a fost dată și pentru dotarea acestora cu echipamente de comunicații interoperabile cu partenerii de acțiune.

Considerată ca o cerință de primă importanță a interoperabilității, cunoașterea limbilor cu care se comunică în cadrul NATO a determinat trimiterea a peste 1000 de militari și civili la cursurile de învățare și perfecționare a limbilor engleză și franceză în țară și în străinătate. Acestea reprezintă doar un prim aspect al pregătirii cadrelor militare, trupelor și personalului civil, acțiune prevăzută și susținută material prin Programul de Lucru al Parteneriatului (PWP).

Ca rezultat al participării la PWP, un număr mare de ofițeri a urmat cursurile organizate de Școala NATO (SHAPE) sau colegiul NATO pentru Apărare (Roma) și alte cursuri organizate de țări membre NATO sau Pfp, a căror programă curriculară a avut la bază însușirea procedurilor și standardelor specifice armatelor din țările Alianței.

Paralel, un număr important de ofițeri au urmat diverse forme de învățământ militar, cursuri de bază sau avansate, în cadrul unor colegii/academii militare naționale sau ale categoriilor de forțe armate, din țări membre NATO, în principal din SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, Italia etc., beneficiind de o pregătire de excepție, la nivelul standardelor și procedurilor NATO.

Acest lucru a permis reforma învățământului militar din Armata României, cu consecințe benefice asupra organizării și conducerii Forței. Totodată, cunoștințele acumulate de ofițerii români prin această pregătire au creat baza înțelegerii fenomenului de interoperabilitate și adoptării unui program coerent de realizare a acesteia în Armata României.

Cu sprijinul primit din partea Marii Britanii, începând cu anul 1997, funcționează, în cadrul Universității Naționale de Apărare, Centrul Regional de Pregătire Pfp Româno-Britanic, ale cărui cursuri sunt susținute pe baza Doctrinei Militare NATO și a standardelor și procedurilor de stat major practicate în cadrul Alianței Nord-Atlantice. Cursurile acestei instituții se desfășoară în limba engleză.

Din anul 1990, cu asistență primită din partea

Guvernului SUA, a fost organizat la Pitești Cursul de Pregătire a Subofițerilor. Instructorii provin din Corpul de Infanterie Marină al SUA (USMC).

La poalele Tâmppei, în Brașov, din anul 2001, funcționează Centrul Regional de Management al Resurselor de Apărare, al cărui corp didactic este pregătit la cele mai renumite instituții de învățământ din sistemul NATO.

Participarea reprezentanților armatei noastre la reuniunile subgrupurilor/grupurilor de lucru din cadrul Grupului NATO pentru Instrucție (NTG) reprezintă, în continuare, o oportunitate deosebită pentru asigurarea documentației necesare fundamentării bazei teoretice de instrucție. Un număr important de publicații NATO (STANAG-uri) a fost preluat și implementat în procesul de instruire a unităților nominalizate.

Acestea au oferit algoritmi necesari desfășurării pregătirii conform standardelor practice de statele NATO.

Eficiența acțiunilor în comun, a operațiilor multinaționale va fi asigurată printr-un grad ridicat de interoperabilitate, care presupune, în ansamblu, abilitatea forțelor noastre de a se pregăti și acționa împreună eficient cu forțe aliate sau partenere, în vederea îndeplinirii misiunilor și sarcinilor primite.

Atingerea standardelor NATO nu este o misiune facilă, mai ales că acestea sunt într-o continuă perfecționare. Admiterea în NATO nu înseamnă decât începutul unei noi etape de efort în direcția realizării standardizării și interoperabilității organismului militar.

Mai mult ca sigur vor fi elaborate noi planuri care vor aborda în maniere noi îndeplinirea obiectivelor și obligațiilor asumate.

În acest context, elementul de bază al standardizării va fi adaptarea procesului de planificare națională la procesul de planificare NATO și realizarea interoperabilității la capitolele părților constitutive ale acestuia: armamente, logistică, comandă și control, resurse și forțe.

2. Operaționalizarea

Remodelarea structurilor militare permite organizarea modulară a marilor unități și unități, fapt ce le conferă o mai mare flexibilitate acțională.

În acest sens, strategia militară națională prevede constituirea și funcționarea unor comandamente operaționale de diferite niveluri, cărora, la nevoie, li se vor subordona un număr variabil de mari unități, unități și chiar subunități aparținând mai multor specialități militare.

Caracterul, amploarea, distanța și iminența amenințării, situația concretă și posibilitățile, în timp și spațiu, ale structurilor proprii în momentul primirii

misiunii vor canaliza decizia de asamblare a forței.

Această modalitate de lucru are consecințe pe multiple planuri, atât la pace, cât și în situații de criză și la război. Eterogenitatea grupării nu trebuie să afecteze omogenitatea acțiunii. Se cere multă flexibilitate în gândire din partea comandanților și statelor majore, pentru stabilirea concepției și repartitia misiunilor adecvate structurilor subordonate, fără a li se îngădi inițiativa.

Din cauza timpului insuficient de pregătire în comun a forțelor, apare pericolul acțiunilor divergente sau în mai multe "viteze". Astfel, problema coordonării și integrării operațiilor devine capitală. Alături de construcția modulară a marilor unități și unităților, pregătirea comandamentelor și instrucția trupelor, după standarde bine statuate, generalizate și urmărite cu consecvență, oferă o bună parte din soluții.

Se impune să subliniem faptul că tot ceea ce arta militară românească recomandă până la începutul deceniului trecut - operații, bătălii și lupte ale structurilor organizatorice constituite conform organigramelor - acum este doar o excepție. Viitorul va impune ducerea operațiilor de către grupări interarme și intercategoriale de forțe constituite ad-hoc, cu misiuni bine determinate spațio-temporal.

Pentru aceasta este nevoie de o operativitate sporită a entităților organizatorice. Ea trebuie să permită cuplarea promptă la orice tip de stat major, trecerea rapidă de la o stare la alta, executarea cu rezultate maxime a oricăror misiuni, fără o pregătire prealabilă. Cerințele sunt maxime, iar pentru realizarea lor au fost stabilite obiective, măsuri și priorități prinse în programul de operaționalizare a forțelor. Acesta urmărește ridicarea nivelului de operativitate al comandamentelor și forțelor, în mod gradual, până la atingerea standardelor de interoperabilitate cu armatele statelor NATO.

Atingerea standardelor de interoperabilitate presupune, în primul rând, realizarea "capabilității unităților de a îndeplini misiuni sau funcțiuni pentru care au fost organizate și destinate"⁴.

După o perioadă care depășește un deceniu de modificări structurale, comasări, redlocări, înființări și desființări de unități și mari unități, se impune o acțiune energică de vitalizare a entităților organizatorice rezultate în urma modernizării Armatei României și transformarea acestora în forțe credibile. Acest proces denumit operaționalizare reprezintă "ansamblul măsurilor întreprinse de către factorii de decizie politico-militară, astfel încât, într-un interval de timp stabilit, sistemul militar (structura militară) să fie apt/apta pentru îndeplinirea misiunilor specifice"⁵.

Până în anul 2000 "operaționalizarea" a trecut printr-un proces de clarificări conceptuale de identificare

a obiectivelor, misiunilor și cerințelor, în funcție de evoluțiile mediului de securitate. Deosebit de importantă s-a considerat a fi evidențierea resurselor disponibile și cele posibil a fi alocate în viitor operaționalizării din bugetul ce revine Armatei.

Pentru aceasta a fost întocmit Planul Operaționalizării Forțelor supus spre aprobare Consiliului Suprem de Apărare a Țării în data de 19.10.2001.

La întocmirea lui au fost cumpănite cu atenție următoarele elemente:

- parametrii de operativitate de care dispunea fiecare structură militară la acea dată;
- rolul și misiunile ce reveneau fiecărei mari unități și unități în caz de necesitate;
- angajamentele asumate în cadrul Ciclurilor MAP;
- estimările bugetare pentru perioada 2002-2004;
- indicatori de performanță necesari a fi atinși, pe orizonturi de timp.

În plan general, pentru întreaga Armată, au fost stabilite principalele cerințe pentru procesul de operaționalizare⁶:

- încadrarea unităților cu militari profesioniști în proporție de cel puțin 90%;
- asigurarea totală a acestora cu echipamente majore;
- realizarea și menținerea unei capacități de reacție de 7 – 30 de zile;
- folosirea procedurilor standard NATO în acțiunile militare;
- folosirea limbii engleze în comunicarea de rutină;
- capacitatea de absorbție a resurselor și alocarea ritmică a lor.

În plus, Forțelor Aeriene li se cere să se concentreze, cu prioritate, asupra laturii colective a nivelului de instruire al forțelor. Calitatea va fi obținută prin majorarea antrenamentelor cu:

- până la 140 de ore de zbor pentru piloții de pe avioanele și elicopterele destinate pentru operații PFP conduse de NATO;
- până la 70 de ore de zbor pentru piloții de pe avioanele destinate pentru executarea misiunilor de apărare aeriană;
- elaborarea strategiei de înzestrare pentru înlocuirea mijloacelor care își epuizează resursele tehnice în perioada 2007 – 2010.

Forțele Navale vor urmări în special creșterea abilității de acțiune, în cadru înrunit, cu celelalte categorii de forțe, cât și în cadru multinațional, în bazinele Mării Negre și Mării Mediterane. Nivelul de instruire a Forțelor Navale va crește până la 45 de zile ieșire pe mare/fluviu și la 140 de ore marș pentru navele aflate în forțele active. Pentru navele forțelor teritoriale, nivelul de instruire va cuprinde 22 de zile de ieșire pe mare/fluviu și 70 de ore

de marș. Odată stabilite cerințele, s-a oferit posibilitatea fiecărei categorii de forțe să-și elaboreze propriile planuri de operaționalizare. În cadrul acestora s-a început cu elaborarea doctrinelor și actelor normative care să declanșeze și să călăuzească procesul în diferite domenii.

Într-o primă etapă s-a urmărit operaționalizarea forțelor desemnate pentru misiuni NATO și operații PFP conduse de NATO, precum și asupra celor participante la operații în sprijinul păcii și umanitare, sub egida ONU, apoi procesul a continuat cu unirea unităților operaționalizate în mari unități.

Astfel, Forțele Terestre au operaționalizat în anul 2001 două brigăzi mecanizate, alte cinci batalioane de infanterie, un batalion de geniu și un batalion de parașutiști; în anul 2002 a început operaționalizarea unei brigăzi de vânători de munte și a unei brigăzi logistice, finalizată în 2003, alături de un comandament de brigadă și un batalion de parașutiști, un comandament de brigadă și un regiment de artilerie, un batalion cercetare NBC etc.

Forțele Aeriene au adus la standardele operaționalizării, în anul 2001, o bază aeriană, o brigadă rachete sol-aer, detașamentul de transport aerian în care sunt încorporate avioanele C 130, o escadrilă de elicoptere IAR-330 SOCAT. Anul 2002 a însemnat, pentru Forțele Aeriene, reușita operaționalizării Comandamentului Operațional - ASOC. În anul 2003 au mai fost operaționalizate o bază aeriană, un centru operațional, o escadrilă de avioane etc.

Operaționalizarea structurilor Forțelor Navale a fost realizată gradual, astfel: în 2001, un divizion de nave fluviale, o fregată, Comandamentul flotei de mare și flotei de Dunăre; în anul 2002 un divizion de nave maritime (purtătoare de rachete); iar în 2003, un centru de scafandri și un divizion de nave maritime.

Din totalul de fonduri alocate procesului de operaționalizare, cel puțin 80% au fost folosite pentru susținerea programului destinat Forțelor Active. Se urmărește astfel ca, în scurt timp, acestea să fie operaționalizate în întregime.

În perspectivă, Forța Obiectiv 2007, revizuită fundamental, care va primi girul Consiliului Suprem de Apărare a Țării la sfârșitul acestui an, prevede o serie de programe pertinente care să aducă indicele de operaționalizare al Armatei României la nivelul solicitat atât de necesitățile de apărare ale țării, cât și de misiunile ce le vom executa în cadrul Alianței sau în structuri multinaționale.

*
* *

Integrarea "cu drepturi depline" a României în NATO rămâne obiectivul strategic al actualei etape. Tot ceea ce întreprindem în vederea modernizării instituției militare

nu reprezintă decât o pregătire a prezentului Armatei pentru viitorul euro-atlantic al României. Este un viitor care, cronologic, ar trebui să înceapă cu Summit-ul NATO, organizat anul viitor, în Turcia, dar, "de facto" acesta se derulează în fața noastră azi.

El poate fi interpretat prin competența celor peste 1870 de militari români aflați în teatrele de operații din întreaga lume, acționând în tandem cu forțe ale statelor NATO.

Dacă la aceștia adăugăm un număr dublu de ofițeri, subofițeri și militari angajați pe bază de contract care se găsesc, fie la pregătire pentru înlocuirea celor din teatre, fie la recuperare după rotirea efectivelor, avem o imagine cel puțin parțială a ceea ce am reușit să realizăm practic în domeniul interoperabilității cu forțele NATO.

NOTE:

¹ Președintele României, Strategia de Securitate Națională a României, București, 2001, p.9.

² North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA), NATO Glossary of Term and Definitions (English and French), 2002, p. 2-5-8.

³ North Atlantic Treaty Organization, Op. cit., p.2-1-6.

⁴ North Atlantic Treaty Organization, Op. cit., p.2-0-3.

⁵ Ministerul Apărării Naționale, Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniul politicii militare, securității naționale și apărării armate, București, 2000, p. 199.

⁶ General dr. Mihail Popescu, Armata României după reuniunea la nivel înalt de la Praga, în Spirit Militar Modern nr. 7/2002, p. 8.

Analyzing the defining processes of modernizing the Romanian military institution - standardization, interoperability, operationalization - the author shows that the progressive achievement of the Alliance's standards will go on after joining NATO, too. Based on some credible and coherent programmes, the operationalization indicator of the Romania's Armed Forces will be the one requested by the self-defence needs and by the missions Romania will have inside NATO or in multinational structures.

ACCELERAREA EFORTURILOR DE ARMONIZARE A DOCUMENTELOR POLITICO-MILITARE CU CERINȚELE ALIANȚEI NORD-ATLANTICE

General maior dr. Vasile PAUL
Șeful Direcției Planificare Strategică

Schimbările petrecute în arhitectura geopolitică și geostrategică plasează România într-un nou context de securitate și-i conferă șansa de a-și valorifica atuurile de care dispune prin inteligență politică, viziune strategică și disponibilitate deosebită la efort național.

Instrumentat științific, sistemul euro-atlantic de securitate dezvăluie tendințele dominante care se conturează într-o dinamică deosebit de intensă și conectează România la realitățile unei lumi noi, mai stabile și mai sigure, garantă a libertăților politice, drepturilor omului și a instituțiilor democratice.

Preocupându-se consecvent pentru identificarea unor surse și garanții de securitate, România și-a definit cu claritate, în special în ultima perioadă, obiectivele primordiale ale politicii sale în acest domeniu, astfel că apartenența la structurile de securitate europene și euro-atlantice constituie opțiunea clară și fermă a statului român. Convingerea că Alianța Nord-Atlantică este și va rămâne încă mult timp de acum înainte singura organizație capabilă să gestioneze stările de conflict și de criză a creat consensul forțelor politice în stabilirea celui mai important obiectiv strategic în domeniul securității și apărării - obținerea statutului de membru al Alianței Nord-Atlantice, care se va materializa în iunie 2004.

Dacă, începând cu 1994, NATO a exprimat recomandări clare pentru reforma militară, conturate în special o dată cu lansarea "Parteneriatului pentru Pace", exprimate concret în "Studiul pentru lărgirea NATO" din 1995, trebuie să înțelegem că dinamismul și concretețea reformei componente militare au constituit poate cel mai important vector al integrării. Numai că aceste două elemente - dinamism și concretețe - apar și pot fi real percepute atunci când sunt rezultatul suportului legislativ și voinței factorilor de răspundere, necesare transformărilor de substanță.

Transformările de substanță în cadrul Armatei României se regăsesc în ceea ce noi numim procesul de "standardizare-interoperabilitate" cu structurile militare ale statelor membre NATO.

Acesta este un proces complex, care necesită un mare volum de investiții, în special de natură financiară. Dificultatea sa se amplifică atunci când nu se realizează satisfacerea unei cerințe logice și obiective, aceea de compatibilitate deplină între obiectivele pe care ni le

propunem și resursele necesare, în situația în care, la capitolul resurse, adăugăm ca element de primă mărime o concepție vestică în modul de a gândi și de a acționa. Aceasta înseamnă investiție și efort în schimbarea de mentalitate și în realizarea "interoperabilității intelectuale" cu Alianța.

Alianța Nord-Atlantică, aflată ea însăși într-un proces accelerat de transformări interne, vizează reducerea dimensiunii cantitative a forțelor în favoarea creșterii calității, gradului de mobilitate, flexibilitate, diversificare și sporire a capacității de acțiune și susținere în sisteme militare, în contextul extinderii ariei misiunilor. Astfel, pentru statele din Europa Centrală și de Est, specificitatea transformării propriilor instituții militare, în sensul apropierii de un sistem mult avansat, aflat el însuși în evoluție continuă, completează lista dificultăților majore impuse de tranziția întregii societăți.

În aceste împrejurări, este evident că procesul de reformă nu poate cuprinde, ca intensitate, deopotrivă toate laturile sistemului militar. El necesită o abordare selectivă, care să aibă ca rezultată evidențierea componentelor fenomenului militar ce asigură un grad suficient de compatibilitate cu structurile militare nord-atlantice pentru participarea la acțiuni comune.

În acest context, Armata României va trebui să dispună de o forță puternică, gata în permanență să o utilizeze, dacă va fi necesar, ceea ce va presupune un efort continuu de modernizare și de adaptare doctrinară. De altfel, participarea Armatei Române la operații multinaționale permite desprinderea unor învățăminte asupra constituirii, pregătirii și întrebuintării forțelor, a însumării acestora în cadrul "lecțiilor învățate", arătând în mod special necesitatea ca acestea să fie interoperabile cu cele ale viitorilor noștri aliați, în domenii diverse, ca: structuri modulare suplă, înzestrare adecvată, organizarea și exercitarea comenzii, gestionarea informației, constituirea, proiecția forțelor și logistica acțiunilor.

De aceea, concepția întrebuintării, instruirii și educației forțelor noastre armate a suferit mutații de mare amploare, rezultate din evoluția mediului de securitate și din noua fizionomie a ducerii acțiunilor militare.

În consecință, apreciem că, pe lângă restructurare și

modernizare, reforma Armatei României vizează, de la început, și trei reperi strategice fundamentale:

1. Sistemul de doctrine
2. Sistemul de instrucție
3. Sistemul de educație.

Într-o viziune sistematică, acestea constituie elementul de referință în cadrul dialogului pentru admiterea României ca membru deplin al NATO în iunie 2004.

În acest context, recomandările echipelor de specialiști NATO care ne-au vizitat în ianuarie și octombrie 2003, precum și cele ale consilierilor străini acreditați pe lângă Statul Major General au urmărit, printre altele, să accelereze procesul de reformă ce se desfășoară în armată și să urgenteze compatibilizarea întregului pachet de documente politico-militare elaborate la nivelul structurilor abilitate cu sistemul similar utilizat în armatele statelor membre NATO.

Ierarhizarea documentelor politico-militare, realizată în conformitate cu "Ordinul ministrului apărării naționale nr. M.191 din 17.12.2001, privind stabilirea denumirii, ierarhizarea, elaborarea, avizarea și aprobarea strategiilor, doctrinelor, manualelor și regulamentelor militare necesare pregătirii, conducerii și întrebunțării forțelor armate pe timp de pace, în situații de criză și la război", constituie un bun îndrumar de lucru, dar și un prilej de clarificare conceptuală a colectivelor de elaborare a doctrinelor, manualelor și regulamentelor militare de la nivelul structurilor militare abilitate să redacteze astfel de documente. De remarcat că atât în perioadele de acumulare a informațiilor, de studiu și aprofundare a conceptelor cuprinse în documentele utilizate în cadrul Alianței, cât și pe parcursul elaborării propriu-zise a actelor normative specifice la diferite eșaloane, ne-am bucurat de ajutorul calificat venit din partea Agenției CUBIC, acreditată pe lângă Statul Major General, și de cel al ofițerilor străini prezenți în Ministerul Apărării Naționale pentru diferite domenii de activitate militară.

Învățămintele rezultate în urma participării la diferite misiuni internaționale, la exerciții și aplicații, facilitează procesul de elaborare, constituind un bun prilej de clarificare conceptuală și de realizare a "compatibilității intelectuale" a personalului armatei.

Realizarea întregului sistem de documente "de referință", respectiv Strategia de securitate națională a României, Strategia militară a României, Viziunea Strategică Armata României-2010, Doctrina acțiunilor întrunite a forțelor armate, Doctrina pentru planificarea operațiilor întrunite, studiul "Revizuirea fundamentală a Forței Obiectiv 2007", revizuirea capabilităților și proiecția forțelor, studiul privind capabilitățile forțelor care duc acțiuni de luptă în mediul internațional în condiții deosebite, a necesitat un efort de echipă susținut, o documentare serioasă în domenii de multe ori restrictive sau puțin exploatate, la care și-au adus contribuția toate structurile cu responsabilități în elaborarea actelor normative specifice.

Demersul nostru de documentare și clarificare asupra complexului de noțiuni utilizate în respectivele documente, și nu numai în acestea, s-a extins asupra specialiștilor din țară care încadrează structuri cu responsabilități foarte diverse în domenii cum sunt cel politic, economic, social, financiar, beneficiind, totodată, de aportul intelectual al reprezentanților noștri aflați în posturi de responsabilitate în cadrul diferitelor misiuni sau reprezentanțe de peste hotare.

Prevederile Strategiei militare naționale, ale Doctrinei pentru operații întrunite multinaționale ale forțelor armate, Doctrinei pentru cooperarea civili -militari (CIMIC) au fost însușite în cadrul armatei și valorificate cu ocazia exercițiilor desfășurate în cadrul Centrului de Instruire prin Simulare. Prevederile lor au fost analizate punctual, împreună cu participanții la aceste exerciții, cu experții străini și alți specialiști în domeniu, și au fost implementate acolo unde s-a constatat fiabilitate și compatibilitate deplină. Atunci când prevederile teoretice nu erau în deplină concordanță cu realitatea, au fost întreprinse măsuri urgente pentru reanalizare și au fost făcute corecturile de rigoare, revizuiuindu-se întregul document.

Dacă vom exemplifica numai cu Strategia Militară a României, aceasta va încorpora, ca element de noutate, și misiunea strategică a apărării colective. Ea va ține cont de conceptul strategic al Alianței, completat la Praga cu un pachet de măsuri cuprinzător, menit să întărească capacitatea NATO de a face față provocărilor la adresa securității forțelor sale, popoarelor și teritoriilor, indiferent de unde provin ele.

Subliniem faptul că schimbările ce vor avea loc în strategia militară și în doctrinele noastre se vor produce simultan cu transformările care au loc la nivelul Alianței.

Pentru a cuprinde întreaga gamă de acțiuni militare, Strategia militară a României va conține noi concepte de prevenire și luptă împotriva terorismului, precum și realizarea unor capacități militare în acest domeniu, care se vor materializa prin formarea unor forțe speciale conform standardelor NATO.

Elaborarea documentelor politico-militare prezentate a avut la bază Constituția României și legile țării, stadiul actual și tendințele mediului strategic, perspectivele de evoluție ale sistemului militar, integrarea în NATO, codul de conduită privind aspectele politico-militare ale securității și ale dreptului internațional umanitar, documentele ONU, OSCE, acordurile internaționale la care România este stat parte, elementele de referință din cele mai reprezentative doctrine ale statelor membre NATO.

Construcția acestora este logică, fundamentată pe o bază științifică, pe experiența practică desprinsă în urma conflictelor militare și relațiilor militare internaționale, pe alte concepte "cheie" privind politica de apărare a statului român.

În domeniul doctrinelor, regulamentelor, instrucțiunilor, manualelor și metodologiilor, adaptarea

noilor capacități militare pentru războiul modern impune implementarea unui sistem de norme, proceduri, reguli și standarde derivate din experiența și acțiunile militare desfășurate sub conducerea NATO.

Sistemul conceptual actual – strategiile, doctrinele, regulamentele –, deși ne oferă premisa pentru o abordare comună cu cel al Alianței, urmează a fi adaptat și perfecționat pentru toate categoriile de forțe ale armatei, în scopul desfășurării de operații și acțiuni de luptă rapide și eficiente într-un cadru întrunit și multinațional.

Adoptarea sistemului de planificare a operațiilor întrunite - fundamentat pe analiza riscurilor din mediul de securitate și vulnerabilităților interne și, implicit, pe o structură de forțe proiectată pe această bază - asigură un echilibru corespunzător între toate tipurile principale de misiuni: apărare națională, operații de răspuns la crize și operații în sprijinul păcii, apărare colectivă în cadrul Alianței și, totodată, conduce la creșterea interoperabilității și mobilității structurilor militare.

Noile concepte operaționale prevăzute în doctrinele militare orientează spre formarea mentalității de învingător a luptătorilor, care trebuie să se adapteze rapid condițiilor reale ale situațiilor operative, să acționeze independent, în cadrul structurilor naționale sau multinaționale, pe teritoriul țării sau în afara acestuia, în funcție de specificul și particularitățile misiunilor.

Aplicarea noilor concepte doctrinare va modifica, în mod semnificativ, structura și funcționalitatea organismului militar atât în ansamblul său, cât și la nivelul componentelor acestuia, va asigura eficientizarea conducerii și sinergia acțiunii militare, precum și optimizarea capacităților Armatei României.

Doctrina Acțiunilor Întrunite ale Forțelor Armate și Doctrina pentru Operații Întrunite Multinaționale, deja implementate, au devenit suportul pe care se va proiecta concepția de pregătire și desfășurare a operațiilor și acțiunilor militare.

Celelate doctrine militare de tip "JOINT", elaborate de structurile subordonate Statului Major General, precum și cele ale categoriilor de forțe ale armatei vor direcționa acțiunile forțelor în cadrul operațiilor militare întrunite și multinaționale, în sprijinul păcii ori de răspuns la crize și vor oferi soluții pentru intensificarea interoperabilității cu armatele statelor aliate și partenere.

Prin armonizarea documentelor politico-militare cu cerințele Alianței, vom determina utilizarea unitară a acelorași concepte operaționale și deci aceleași metode de a raționa la nivel tactic, operativ și strategic, ca și viitorii noștri parteneri. În acest sens, atât teoria, cât și practica militară românească vor fi compatibilizate cu cele occidentale pentru a soluționa eficient nevoile impuse de natura conflictelor curente și viitoare, de standardele de calitate în pregătirea Armatei României pentru participarea la astfel de conflicte, indiferent de teatrul de operații și de condițiile oferite de acesta (climă excesivă, grad de cultură și civilizație etc.) și de metodele și regulile de angajare în vederea obținerii succesului.

În redefinirea și stabilirea principiilor doctrinare, a conținutului unor concepte fundamentale etc. s-a avut în vedere și ceea ce este deja învățat, experimentat și aplicat de cele mai moderne armate în strategiile, doctrinele, regulamentele militare și actele lor normative specifice.

Efortul continuu al celor ce au lucrat în domeniul armonizării documentelor politico-militare a fost îndreptat către modernitate și eficiență, introducerea selectivă a noului și excluderea, cu desăvârșire, a formalismului și rutinei, ceea ce a contribuit la schimbarea mentalității personalului armatei și reorientarea celei mai mari părți a acesteia către studiul și adoptarea a ceea ce este cu adevărat valoros. Rezultatul acestui demers a fost observat și apreciat de partenerii noștri din NATO, iar personalul armatei participant la misiuni și aplicații în exterior a primit aprecierile meritate.

Sarcinile noastre de definitivare, adoptare și, acolo unde a fost cazul, de adaptare a principalelor documente politico-militare care reglementează instrucția și educația în Armata României vor fi finalizate până în iunie 2004. Această sarcină, deosebit de grea prin amploarea și complexitatea sa, va fi îndeplinită prin efortul și mobilizarea personalului din toate structurile armatei implicat în elaborarea acestora.

Conferința ce s-a desfășurat în data de 12 martie, precum și cea din 13 noiembrie 2003, pe tema armonizării doctrinelor, manualelor și regulamentelor militare cu prevederile documentelor similare NATO, constituie etapa finală a procesului declanșat la nivelul tuturor structurilor cu atribuții în elaborarea actelor normative specifice și, totodată, un bun prilej de analiză a stadiului în care ne aflăm și de proiectare realistă a drumului cel mai scurt către o finalitate pozitivă.

În acest sens au fost deja stabilite o serie de direcții prioritare de acțiune dintre care amintesc:

a) concentrarea eforturilor în vederea realizării unui pachet de publicații militare unitare și coerente, compatibile cu cele ale statelor membre NATO, care să direcționeze pregătirea, conducerea și întrebuințarea forțelor armate în timp de pace, în situații de criză și în timp de război;

b) reevaluarea publicațiilor elaborate până în prezent, în raport cu nevoile actuale ale armatei, cu obiectivele de aderare la NATO și cu noile orientări în domeniu;

c) dinamizarea procesului de elaborare a doctrinelor și manualelor de tip "Joint" și "multinațional", pentru a asigura o susținere eficientă și oportună a reformei structurale și acționale a Armatei României;

d) adoptarea publicațiilor similare NATO și adaptarea acestora la specificul Armatei României, urmând în acest sens modul de lucru prezentat și pus la dispoziția tuturor participanților de către reprezentanții Agenției CUBIC;

e) inițierea unei noi filozofii de abordare a procesului de elaborare a actelor normative specifice, doctrinelor și manualelor militare, concretizate într-un nou sistem de structuri implicate în acest proces, precum și actualizarea conținutului ordinelor M.191 și M.192 din 2001;

f) stabilirea cu claritate a rolului, locului, responsabilităților și atribuțiilor Secțiilor de studii și cercetare aplicativă în armă din cadrul Școlilor de aplicație ale armelor și implicarea acestora în procesul de elaborare a manualelor specifice eșaloanelor tactice;

g) stabilirea de competențe și atribuții clare, pe structuri și funcții specializate, asigurarea cadrelor cu experiență și stabilitate pe funcții, astfel ca întregul proces de elaborare a doctriinelor și manualelor să devină mai realist, încadrat în termene ferme, să capete coerență și să se deruleze într-un sistem integrat;

h) coordonarea dinamică, monitorizarea fermă și continuă, la toate nivelurile, concomitent cu implementarea și funcționarea feed-back-ului în domeniu;

i) realizarea și actualizarea bazelor de date de la toate eșaloanele și găsirea unor soluții pentru generalizarea experienței și a rezultatelor deosebite obținute secvențial, pe diferite niveluri ierarhice, în domeniu;

j) generalizarea adoptării sistemului de constituire a grupurilor de lucru pe timpul activității de elaborare a publicațiilor militare;

k) dinamizarea elaborării publicațiilor militare specifice structurilor de logistică și comunicații și informatică;

l) publicațiile specifice eșaloanelor mai mici să se adreseze clar subunităților care se vor regăsi în structura viitoare de forțe.

Efortul de implementare a noilor documente va fi de lungă durată și va constitui un proces continuu. Spre exemplificare, după elaborarea Doctrinei Instruirii Forțelor Armate, va fi nevoie să se realizeze noi instrucțiuni privind standardizarea instrucției de către școlile de aplicație ale categoriilor de forțe ale armatei și unele mari unități, metodologia de evaluare a instrucției după modelul țărilor vestice, simularea desfășurării unor activități premergătoare misiunilor externe la care amata va fi chemată să participe, precum și a unor prevederi stipulate în documentele care reglementează procesul de instruire și educație din armată.

Apreciem că este extrem de important ca, pe parcursul acestui efort, să fie valorificată experiența ofițerilor pregătiți în exterior, a celor care au lucrat în diferite comandamente NATO, precum și a consilierilor militari străini acreditați pe lângă diferite structuri ale

Ministerului Apărării Naționale. De menționat că o bună parte din aceste noi instrucțiuni vor necesita a fi traduse în limbile străine oficiale NATO spre a putea fi ulterior verificate de către experții în domeniu. Iată deci un motiv în plus pentru care atât structura, cât și limbajul folosit trebuie să fie identice cu cele uzitate în cadrul Alianței.

Nu vom încheia fără a afirma rolul deosebit care revine membrilor comisiilor pentru doctrine, manuale și regulamente militare de la nivelul Statul Major General, categoriilor de forțe ale armatei, comandamentelor de armă, altor structuri abilitate în elaborarea documentelor militare de specialitate.

Apreciem că și colectivele de elaborare merită deosebită considerație din partea noastră, întrucât munca lor de pionierat materializată în conținutul documentelor constituie suportul teoretic pentru desfășurarea cu succes a acțiunilor militare în teatrele de operații în care acționează militarii români.

DREPTURILE OMULUI ȘI FORȚELE ARMATE

Colonel dr. Ioan DRAGOMAN

S-a spus adesea că, în Războiul Rece, triumful lumii capitaliste asupra celei comuniste n-a fost de fapt militar, ci s-a datorat, între altele, pătrunderii drepturilor omului în miezul sistemului totalitar. Se afirmă, de asemenea, că poate cel mai considerabil sprijin pentru scenariul societății globale provine de la apariția drepturilor omului ca problemă prioritară pe agenda mondială; faptul că, adeseori împotriva voinței statale, drepturile oamenilor au devenit probleme legitime pretutindeni s-a materializat în ultimele decenii într-o conștiință globală (la nivel ideatic), într-o societate globală (la nivel societal) și într-un drept internațional al drepturilor omului (la nivel juridic) care penetrează fără dificultăți majore dreptul național al statelor, uniformizând societățile naționale sub acest aspect. Dacă nu e prea obosită parafraza, am putea considera că secolul abia început va fi unul al drepturilor omului sau nu va fi deloc. Universalitatea și primordialitatea drepturilor omului nu puteau să nu influențeze și sistemele de securitate (dreptul de intervenție umanitară), ca și activitatea forțelor armate. Nu este, deci, de mirare că militari și civili se preocupă de analizarea efectelor pătrunderii drepturilor omului în organizația militară, că state și organizații internaționale reacționează la impactul strategic al acestui fenomen.

Într-adevăr, comandanții militari se confruntă și adesea recunosc că întâmpină anumite greutăți în garantarea respectării drepturilor omului de și în forțele armate. Reprezentând un pilon esențial al societăților moderne, forțele armate sunt orientate către apărarea drepturilor omului prin misiunile pe care le primesc, având obligația, în schimb, să le respecte în toate aspectele activității lor. În acest context se înscriu și cele două seminarii organizate de Comisarul European pentru Drepturile Omului, împreună cu reprezentanți ai forțelor armate ale statelor membre ale Consiliului European, primul la Moscova în decembrie 2002 și al doilea la Madrid în septembrie 2003, ale căror concluzii le vom prezenta în cele ce urmează, insistând pe schimbarea rolului și structurii forțelor armate, drepturile personalului militar și respectarea drepturilor omului de către profesioniștii armelor pe timpul operațiunilor

militare. Pentru România, această acțiune apare cu atât mai importantă cu cât în luna octombrie 2003 s-au aniversat zece ani de la aderarea la Consiliul European, care reunește astăzi 44 de state în idealurile drepturilor omului și societății democratice prin drept.

1. Modificări ale rolului și structurii forțelor armate

Misiunea tradițională a forțelor armate a fost întotdeauna organizarea în interes public a puterii militare pentru apărarea statului și a instituțiilor sale. Scopul final al oricărei armate – războiul – impune ca acesta să fie pregătit și desfășurat în conformitate cu regulile și standardele de comportament admise, iar militarii să fie educați și instruiți pentru posibilitatea ducerii acțiunilor violenței armate și eventualitatea sacrificării vieților lor. Îndeplinirea cu eficacitate a misiunilor impune tuturor armatelor menținerea disciplinei și a capacității de luptă; în plus, mijloacele violenței armate puse la dispoziția lor le obligă la îndeplinirea misiunilor cu strictă imparțialitate și neutralitate politică. De la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, rolul forțelor armate s-a extins prin participarea mai activă la viața comunității pe care o apară. În statele cu serviciu militar obligatoriu, alături de sarcinile militare, ele au oferit adesea instruire și pregătire pentru viața civilă. Armata poate juca, de asemenea, un rol important în promovarea securității civililor în situații de catastrofe naturale, atât pe teritoriul propriu, cât și în străinătate, sau în protecția vieții și a bunurilor pe timpul misiunilor de căutare și asistență. Din ce în ce mai des, militarii pot fi văzuți, atunci când situația o cere, în sprijinul sau în locul forțelor de ordine publică, patrulând pe străzi, gări sau aeroporturi, în executarea măsurilor de securitate antiteroristă sau pe timpul unor mari adunări publice ori demonstrații. Forțele armate au fost utilizate și pentru garantarea funcționării serviciilor publice esențiale în situații de urgență. În unele țări, personalul militar poate exercita anumite funcții, cum ar fi supravegherea, urmărirea penală și controlul frontierei, de obicei, în cooperare cu poliția. De la începutul anilor '90, misiunile extrateritoriale ale forțelor armate au suferit profunde

mutații în unele țări, prioritatea constituind-o creșterea participării la gestionarea crizelor prin operații de menținere a păcii, intervenții umanitare și asistență de urgență în caz de catastrofe de amploare.

În același timp, terminarea Războiului Rece a condus către reorientări strategice și economice care au schimbat din nou politicile de apărare. Multe țări și-au redus semnificativ bugetele militare, iar altele au trecut la sistemul armatei profesioniste, care a impus reorganizări profunde. Restructurarea armatelor naționale și tranziția către democrație a noilor state independente a creat noi provocări în ceea ce privește reconsiderarea relației dintre autoritățile militare și civile și controlul democratic asupra forțelor armate. În mod similar, au avut loc dezvoltări rapide și la nivel internațional. Sesiunea la nivel înalt a U.E. de la Helsinki din decembrie 1999 a decis crearea, până în 2003, a unei forțe de reacție rapidă de 60.000 de militari pe structura Eurocorpului, el însuși un prim exemplu de cooperare militară integrată. NATO, care era anterior unica alianță defensivă, a evoluat considerabil în ultimii zece ani, devenind un centru de cooperare al adaptării structurilor și capacităților militare ale statelor membre pentru noile misiuni ale armatelor; lărgirea NATO și semnarea acordurilor cu Rusia și Ucraina în domenii cum ar fi lupta împotriva terorismului și planurile de urgență împotriva noilor amenințări și provocări reflectă modificări recente în gândirea și rolul forțelor armate. În toate aceste noi condiții, trebuie identificate nu numai modalitățile potrivite de îndeplinire de către comandanți și personalul militar a misiunilor încredințate, dar și problemele cărora e nevoie să le facă față pentru respectarea atât a drepturilor militarilor înșiși, cât și pentru asigurarea respectării de către forțele armate a drepturilor omului referitoare la civili și combatanți pe timpul operațiunilor militare.

2. Drepturile membrilor forțelor armate

Reamintim că, la fel ca oricare alți cetățeni, membrii forțelor armate au obligații față de stat, sarcinile lor specifice fundamentale fiind de a fi gata oricând să treacă la acțiune, de a se supune ordinelor primite și de a-și păstra neutralitatea politică; în scopul realizării acestor îndatoriri, spre deosebire de restul populației, militarilor li se poate cere să se supună, pe timpul serviciului sub arme, unor limitări ale drepturilor și libertăților fundamentale cetățenești sau chiar să renunțe la unele dintre ele. Totuși, astăzi s-a renunțat în toate armatele moderne la tradiționala concepție autoritară prin care disciplina militară impunea o supunere oarbă față de ordinele superiorilor, neîndeplinirea acestora fiind imediat și exemplar pedepsite, chiar dacă era vorba

de ordine ilegale, iar exercitarea multora din drepturile fundamentale era considerată contrară ierarhiei militare și chiar incompatibilă cu obiectivul ei esențial; au existat în trecut suficiente exemple pentru a demonstra că această concepție deschidea calea abuzurilor, contrar faptului că statul și instituțiile sale există pentru a-i servi pe cetățeni și nu invers, chiar și în cazul militarilor. Adoptarea, după cel de-al doilea război mondial, a instrumentelor internaționale de drepturi ale omului evidențiază că fiecare ființă umană se bucură de anumite drepturi inalienabile, fără nici o discriminare în ceea ce privește profesia ori condiția juridică, ceea ce înseamnă că ele se aplică și membrilor forțelor armate care trebuie considerați cetățeni în uniformă. Pe de altă parte, este adevărat că acestor drepturi li se pot aduce uneori limitări necesare în interesul întregii societăți; așa cum prevede și noul text al art. 48 din Constituția României, astfel de limitări pot fi dispuse numai prin lege și numai dacă e strict necesar într-o societate democratică în interes public, restrângerea trebuind să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și să nu aducă atingere existenței dreptului sau libertății respective.

Militarii se bucură de exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului nu numai în virtutea prevederilor noastre constituționale, ci și prin garantarea lor de către instrumentele juridice internaționale, între care un loc deosebit îl are Convenția Europeană a Drepturilor Omului, deoarece conține și sistemul jurisdicțional adecvat acestui scop; și în această situație, calitatea exercitării drepturilor de către membrii forțelor armate are aspecte specifice motivate de comandamentele vieții militare, fapt relevat de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Pe de altă parte, dincolo de reglementările juridice existente, acceptarea în viața de zi cu zi a drepturilor militarilor de către comandanții militari e un proces în desfășurare, deoarece cultura militară tradițională are încă un impact enorm și nu s-a reușit pe deplin formarea unei culturi orientate spre respectarea drepturilor omului și a demnității personalului în mediul militar. În acest sens, un rol primordial îl au asigurarea cunoașterii drepturilor omului în forțele armate și procesul de educație a militarilor în domeniul respectiv. Premisa de la care trebuie să plece procesul de pregătire profesională a militarilor este aceea că o armată care respectă drepturile fundamentale ale membrilor săi va fi capabilă să le respecte și pe acelea ale indivizilor cu care intră în contact atunci când își îndeplinește misiunile, ceea ce denotă legăturile care există între drepturile omului și dreptul internațional umanitar reprezentând fundamentul juridic al acțiunii militare întrunite. Iată

de ce se poate considera că învățarea drepturilor omului după coduri de comportament ori manualele de instrucție ar putea reprezenta un multiplicator de forță armată; de asemenea, îmbunătățirea legislației militare corespunzătoare ar da un imbold inițiativelor de instruire în domeniul eticii militare și deontologiei specifice profesiei.

3. Respectarea drepturilor omului de către militari în timpul misiunilor

Noile tipuri de intervenție militară au creat noi probleme privind concordanța acestora cu dreptul conflictelor armate sau drepturile omului ce trebuie protejate de forțele armate pe timpul acțiunilor militare. În afara misiunilor de prevenire, stopare sau gestionare a conflictelor, există numeroase alte intervenții militare extrateritoriale, adesea desfășurate de forțe multinaționale, având ca obiective chiar protejarea drepturilor omului sau restabilirea păcii și democrației, așa cum se întâmplă în Bosnia, Kosovo, Afghanistan sau Irak. În unele cazuri, forțele armate sunt utilizate în zilele noastre nu numai la interpunerea între două facțiuni beligerante ce au fost de acord să negocieze, ci și în misiuni de ordine publică, reconstrucție ori asistență în repatrierea refugiaților; cu toate aceste noi misiuni, apar probleme referitoare la definirea responsabilităților și puterilor conferite forțelor active, în special în măsura în care ele generează frecvent contacte tot mai numeroase cu populațiile civile. În același timp, numeroase evoluții ale legislației naționale și internaționale au mărit posibilitatea sancționării liderilor și personalului militar în cazul violării drepturilor omului. La nivel național, aceasta include o tot mai accentuată acceptare a principiului jurisdicției universale pentru cetățenii străini și urmărirea penală internă a personalului militar propriu pentru infracțiuni grave comise în timpul serviciului. Iar la nivel internațional devine din ce în ce mai clar că, alături de sentințele referitoare la acțiuni militare, aplicate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg, instituirea Curții Penale Internaționale cu caracter permanent de la Haga va avea în viitor un impact semnificativ asupra intervențiilor militare. Creșterea posibilității unor astfel de sancțiuni naționale ori internaționale determină cu necesitate clarificarea rolului și atribuțiilor forțelor armate astfel încât ele să-și desfășoare acțiunile eficient și fără teama că ar putea fi trase la răspundere juridică fără a fi în cunoștință de cauză.

Intervențiile militare ale ultimilor ani au fost din ce în ce mai mult justificate prin retorica apărării drepturilor omului; indiferent dacă acest lucru este legitim sau nu,

el generează pentru forțele armate responsabilitatea respectării drepturilor omului și supremația legii în conceperea acțiunilor, armonizând operațiunile și necesitățile militare cu prescripțiile umanitare și juridice. Deși astfel de situații în care forțele armate intervenționiste ar putea avea tendința de a deroga, în mod legal, de la anumite drepturi obligatorii ale omului, ele trebuie să facă acest lucru cu prudență, deoarece se află permanent sub controlul civil exercitat chiar și în aspecte operaționale, cum ar fi, spre exemplu, atribuțiile de arestare și detenție a civililor. De altfel, există o tendință accentuată de dezvoltare a mecanismelor de supraveghere nejudiciară a activităților militare, cum sunt cele desfășurate de consiliile parlamentare de anchetă, de mediatori internaționali (precum ombudsman-ul kosovar) sau de autoritățile de monitorizare a drepturilor omului special desemnate (ca Reprezentantul Special al Președintelui Federației Ruse pentru Drepturile Omului în Cecenia). Natura și rolurile unor asemenea instituții în monitorizarea acțiunilor forțelor armate în zona de operații trebuie să fie luate în considerare cu atenție de comandamentele militare și pun problema necesității cooperării dintre civili și militari. Ceea ce presupune stabilirea exactă a distribuției de putere publică între autoritățile militare și civile, natura mandatelor, obiectivelor și responsabilităților acestora, rolul lor specific în acordarea asistenței umanitare, mai ales în condițiile în care în teatrul de operațiuni găsim adesea nenumărate organizații internaționale guvernamentale și neguvernamentale preocupate de asigurarea respectării drepturilor omului.

***

Dacă acesta a fost contextul general în care s-au desfășurat cele două seminarii organizate de Comisarul European pentru Drepturile Omului sub tematica "Drepturile Omului și forțele armate", o importanță deosebită o prezintă concluziile la care au ajuns reprezentanții militari ai statelor membre ale Consiliului European. Atât la Moscova, cât și la Madrid, a existat o recunoaștere unanimă a faptului că militarii sunt cetățeni în uniformă având, în limita impusă de cerințele specifice ale vieții militare, aceleași drepturi ca oricare altă persoană, drepturi care, protejate cu atenție, nu subminează cu nimic disciplina militară, ci, dimpotrivă, determină respectarea demnității ostașilor, contribuind astfel la maximizarea profesionalismului și responsabilității forțelor armate. S-a considerat că o atenție deosebită trebuie acordată în acest domeniu identificării eventualelor neconcordanțe ale prevederilor legale și regulamentare, cunoașterii propriilor drepturi de către militari și sensibilizării superiorilor ierarhici

în sensul respectării drepturilor subordonaților lor. În multe țări, din ignoranță sau din inerție, nu există compatibilitate între statutele militarilor ori prevederile regulamentelor militare și drepturile și obligațiile prevăzute în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, ceea ce impune eforturi în direcția armonizării legislației militare naționale cu cea internațională, deoarece aceasta din urmă este singurul criteriu ferm de referință pentru reglementarea vieții militare din momentul în care statele au ratificat tratatele internaționale de drepturi ale omului.

Pe de altă parte, participanții la dezbaterile organizate sub egida Consiliului Europei au relevat că nu e suficient ca ofițerii să fie informați în legătură cu drepturile și obligațiile ce le revin în acest domeniu; datorită importanței autorității pe care ei o exercită asupra celor pe care îi comandă, este necesar ca înțelegerea aplicării practice a drepturilor omului în viața militară zilnică să devină un obiectiv didactic important al instruirii corpului ofițerilor și să figureze proeminent în planurile și programele de învățământ ale academiilor militare. S-a sugerat, de asemenea, că elaborarea unor standarde minime, clare, referitoare la respectarea drepturilor omului și forțele armate va contribui semnificativ la identificarea neajunsurilor legislației militare, la eliminarea practicilor neregulate, la facilitarea informării tuturor militarilor asupra scopului acordării de drepturi și libertăți și la punerea la dispoziția comandanților militari a unui util ghid de instruire în acest domeniu. Din moment ce drepturile respective își au fundamentul în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, iar scopul aplicării lor în viața militară a fost precizat semnificativ de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, s-a considerat că fie Consiliul Europei, fie Comisarul pentru Drepturile Omului sunt instituțiile ideal plasate pentru a proiecta orientări de elaborare a standardelor respective. La fel de utile ar putea fi elaborările naționale de ghiduri pedagogice pentru instruirea viitorilor ofițeri în respectarea drepturilor militarilor. Pe lângă măsurile preventive și regulamentare menționate, se manifestă o evidentă necesitate a perfecționării mecanismelor de control și a procedurilor de contestație eficiente și accesibile, ceea ce înseamnă urmărirea exercitării atât a controlului intern și ierarhic, dar și a procedurilor și jurisdicțiilor civile, cum ar fi contenciosul administrativ ori instituția Avocatului Poporului, care ar putea contribui semnificativ la protejarea aplicării drepturilor militarilor.

Așa cum metaforic se exprima un specialist român în titlul unei lucrări, drepturile omului au devenit o religie a sfârșitului de secol. Asta nu înseamnă că trebuie să le transformăm într-o dogmă aplicată implacabil, ci

trebuie să le cunoaștem în profunzime și să le adaptăm la realitățile înconjurătoare, ținând cont, tot timpul, de faptul că nu oamenii sunt făcuți pentru ele, ci ele există pentru oameni, cultura drepturilor omului la cumpăna dintre milenii fiind rezultatul unui îndelung proces evolutiv în cadrul căruia o importanță deosebită o are Convenția Europeană a Drepturilor Omului și mecanismele sale de implementare. Este motivul pentru care forțele armate nu trebuie să uite că au în componență oameni cu drepturi specifice ce trebuie respectate cu onoare și demnitate, dar fără a diminua disciplina și eficacitatea militară, așa cum, de altfel, prevăd chiar tratatele internaționale și legile interne; pe de altă parte, forțele armate, ca gestionare a mijloacelor violenței armate, trebuie să conștientizeze prin procesul de instruire și educare că dispozițiile derogatorii ale instrumentelor de protecție a drepturilor omului în situații de criză și de conflict nu le conferă o putere discreționară care ar permite violarea dreptului internațional umanitar. Urmând jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, multe legislații militare naționale s-au armonizat cu prevederile tratatelor internaționale ale drepturilor omului; militarii înșiși au înțeles că, într-o societate democratică, armata nu mai este un sistem închis și că ei trebuie să-și îndeplinească imperatiile profesiei în conformitate cu legile naționale, dar și cu instrumentele internaționale privind protecția drepturilor omului. Toate aceste lucruri sunt bine înțelese și de autoritățile publice civile și militare românești, nu numai ca o condiție de interoperabilitate cu armatele statelor occidentale, nu numai ca un imperativ al integrării euro-atlantice, ci, mai ales, ca o posibilitate de modernizare și eficientizare în procesul de reformare a organismului militar.

As institutions integral to the functioning of democratic societies armed forces represent both mirrors and standard bears for the values democratic societies are based on. The Commissioner for Human Rights has, therefore, has been concerned to examine together with the representatives of member states of the Council of Europe the importance of the respect for human rights within the armed forces and organized two seminars on this issue, the first one in Moscow, December 2002, and the second one in Madrid in September 2003. These seminars identified two areas of specific interest relating to the respect for human rights of servicemen themselves and the respect for human rights by armed forces in action; these were, respectively, the education and awareness of human rights by members of the armed forces and, secondly, civil-military cooperation in the protection of human rights.

The traditional function of armed forces has been the organisation, in the public interest, of a military power for the defence of the state and its institutions. An army's ultimate objective – war – requires that it is organised in accordance with rules and standards of behaviour aimed at preparing its members for the possibility of violent action and the sacrifice of their lives. In order to accomplish their missions effectively armies are obliged to maintain constant readiness and discipline. Additionally, in view of coercive means at their disposal, they must carry out their functions with strict impartiality and political neutrality. That is why it should be remembered that the members of the armed forces, like any other citizens, have obligations vis-à-vis the state and, to that end, they may be required, unlike the rest of the population, to submit to certain restrictions of their fundamental rights or to forgo them for the duration of their service. The different international instrument adopted since the Second World War are all based on the premise that every human being, regardless their profession or condition, is entitled as such to certain inalienable rights. Obviously that also applies to the members of the armed forces, who must be considered as citizens in uniform.

While it is true that certain limitations of those rights are sometimes necessary in the interest of the society as a

whole they are justifiable only where is strictly necessary in the public interest and established by general consent – which, in a democratic society, means that they must be established by law. It is clear that the extension of the enjoyment of several of these rights to members of the armed forces has taken some time, both in terms of their acceptance by military commands and in terms of their translation into an every day reality. It is equally clear, however, that the prevailing military culture will have an enormous impact on the practical enjoyment of these rights increasingly enjoyed on paper. It might be worthwhile, therefore, examining the possibility of drawing up new possible legislative reforms, on the premise that an army respecting the fundamental rights of its staff will be in a better position to respect those of the individuals with whom it comes into contact when carrying out its tasks. In addition to the regulatory and preventive measures, there is an obvious need for effective and accessible control mechanisms and appeal procedures like internal procedures and civil jurisdictions and last but not least, the institution of the military ombudsman could contribute significantly to the protection and enforcement of the rights of servicemen and of law of armed conflict too.

Revista „Impact strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Articolele, studiile, ideile, opiniile, comentariile și propunerile dvs. pot fi trimise, spre publicare, pe adresa: Pentru revista „Impact strategic”, Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București, fax: (021) 410.03.64, E-mail: csss@aism.ro

CRIZA GEOPOLITICĂ ȘI DETERMINĂRILE SALE. ELEMENTE DE ANALIZĂ GEOPOLITICĂ ȘI ROLUL LOR ÎN PREVENIREA, ATENUAREA ȘI STINGEREA CRIZELOR GEOPOLITICE

Conf.univ.dr. VASILE MARIN
Academia Forțelor Aeriene

1. Considerații generale privind criza

Termenul "criză" este unul dintre cele mai utilizate în abordarea a numeroase situații de incertitudine și discontinuitate ce se produc în diferite domenii ale socialului. Folosirea acestuia se face în funcție de circumstanțele create, atât de către specialiști, cât și de către nespecialiști, potrivit contextului producerii fenomenelor definite de către conținutul său. Desigur, având în vedere afirmația făcută, înțelesurile termenului "criză" sunt multiple. Astfel, pentru fiecare domeniu în care se utilizează, conținutul său capătă conotații și semnificații specifice.

Spre exemplu, folosită în domeniul medical criza desemnează o schimbare subită și profundă a stării de sănătate a unei persoane. În domeniul social, termenul evidențiază ascuțirea contradicțiilor sau discontinuitatea funcțională în anumite sectoare și pe anumite paliere ale acestuia. Mai mult, utilizat în domeniul politic, acesta delimitează o stare de incapacitate decizională ori funcțională etc. Desigur, nu putem omite planul relațiilor internaționale, în care "criza" desemnează momentele de tensiune dintre state. În același sens, termenul se utilizează în domeniul geopolitic, cu referire explicită la relațiile dintre actorii geopolitici fundamentate în special pe raporturile de putere. Acesta este folosit, deopotrivă, în descrierea unor schimbări ori a unor transformări ce au loc în decursul unei anumite perioade de timp. De asemenea, el mai este utilizat și în descrierea dificultăților politice, economice și sociale existente, a prăbușirii unor civilizații sau degradării continue și îngrijorătoare a mediului înconjurător, însă este invocat și în accidente din sistemul monetar, în creșterea bruscă a prețurilor și consecințele acesteia, în prăbușirea cursurilor la bursă etc.

Originea cuvântului criză se află în fondul lingvistic al Greciei Antice. Astfel, acesta provine de la verbul "krinein" ce are înțelesul de "a judeca", "a separa", de "a discrimina" sau în sfârșit de "a decide". Termenul grec "krisis-judecată" sau "decizie" s-a transformat de-a lungul timpului. În latina evului mediu, acesta devine "crisin", "crisis", iar în secolul XVI, și, ulterior, "criză". Esențialul etimologiei

cuvântului rezidă în noțiunea de decizie, dar mergând mai departe, sensul ne duce către managementul sau gestionarea unor astfel de situații. În conținutul oricărei definiții, al înțelegerii utile și riguroase a fenomenului de criză, figurează această obligație de a decide. Fără necesitatea luării unei decizii și, prin urmare, fără o judecată prealabilă, criza nu există. Definierea crizei a presupus numeroase și diverse eforturi din partea multor teoreticieni ai domeniului, fiecare nuanțând acele aspecte specifice domeniului său de proveniență profesională. Astfel, generalul francez Quesnot, fost șef a statului major particular al președintelui Franței (1992-1995), aprecia că: „Există criză atunci când la Quai d’Orsay se reunește celula omonimă”.

În 1962, Charles Hermann, politolog american, aprecia că: "O criză este o situație care: amenință obiective net prioritare ale unității de decizie; reduce răspunsul în timp util, înainte ca decizia să poată fi transformată în acțiune; surprinde pe membrii unității de decizie prin apariția sa"¹.

Generalul francez Andre Beaufre definea criza ca pe o stare de tensiune în cursul căreia există riscul maxim al unei escaladări spre un conflict armat, în care adversarul să fie împiedicat să dobândească un anumit avantaj politic sau militar; acest avantaj reprezintă, deci, miza crizei pentru apărător, riscul minim.

Fostul director al Institutului Internațional de Studii Strategice, Alastair Buchan, în lucrările sale, analizează criza drept "perioada conflictuală dintre două sau mai multe state, care intervine atunci când una dintre părți o încolțește pe cealaltă într-un punct precis, precum și modul în care se ia hotărârea asupra răspunsului ce trebuie dat acestei sfidări".

În același timp, la aceasta se poate adăuga ceea ce scria Raymond Aron, care se referea doar la crizele Războiului Rece, astfel: "În timp ce războiul nu este o soluție (...) criza este acea formă de violență reținută, de înfruntare neconcretizată, destinată a cântări greu în balanța decizională a celui alt, pentru a-l constrânge să renunțe la interesele sale legitime și a obține de la el concesii care nu corespund mizei, pentru a evita riscul războiului total..."

Cu alte cuvinte, R. Aron este printre pușinii teoreticieni ai domeniului ce surprind conșinutul geopolitic al crizei.

Având în vedere aceste aspecte, se pot evidenția anumite puncte interesante legate de conșinutul conceptului: afectarea unui anumit statu-quo și deteriorarea stării de echilibru; perceperea fenomenului ca un ansamblu simultan ori succesiv de amenințări, pericole, riscuri; caracterul relativ și niciodată absolut al crizei; adresabilitatea făcută managementului strategic, respectiv geopolitic; necesitatea unor decizii importante pentru stoparea cursului și stingerea consecințelor.

Criza constituie un fenomen predilect acut, dar poate fi și cronic, astfel că rezolvarea necesită luarea unor decizii oportune, precise, proiective și de referință.

O apreciere generală a crizei o identifică pe aceasta cu un moment de ruptură în interiorul unui sistem organizat cu o anumită stabilitate funcțională, care este perturbată ori întreruptă. Aceasta implică obligația factorilor decizionali de a-și defini o poziție, fie în favoarea conservării, fie pentru transformarea sistemului dat, în scopul readucerii acestuia la starea de echilibru funcțional.

În acest context, criza geopolitică reprezintă acel moment de ruptură temporară ori permanentă a relațiilor dintre actorii geopolitici, care conduce la perturbarea "jocului de putere" într-un anumit domeniu spațial și la modificarea raporturilor de putere dintre aceștia. Cauzele crizelor geopolitice se regăsesc în domeniul de existență și manifestare a intereselor actorilor geopolitici. Din această perspectivă, în funcție de obiectivele actorilor politici, interesele pot fi: divergente, congruente, concentrice etc. Interesele divergente reprezintă tipul de interese specifice tuturor actorilor politici care urmăresc diferite obiective fără a lua în ecuația satisfacerii acestora acțiunile lor reciproce.

Interesele divergente se pot transforma foarte rapid în interese concurente, iar din această perspectivă, de cele mai multe ori, acestea pot evolua către forme conflictuale, cu implicări profunde ale actorilor geopolitici în satisfacerea lor. Acest tip de interese se află printre cauzele cele mai frecvent generatoare de crize geopolitice. Interesele congruente reprezintă acel tip de interese care se manifestă prin atitudini bine motivate ale actorilor geopolitici și care sunt legate în mod indisolubil de ființa acestora. Poate fi vorba, în acest caz, de interesele strategice naționale, de interesele vitale ale fiecărui actor în parte.

Interesele concentrice reprezintă grupul de interese specific diferitelor forme de agregare ale actorilor geopolitici, bazate pe înțelegeri, acorduri ori tratate. Ele exprimă existența unor obiective comune, a unor interese de grup, care se circumscriu intereselor lor individuale, pentru atingerea acestora și a unor forme de acțiune similare dacă nu identice. Având în vedere această problematică, este evident faptul că criza se poate manifesta la nivelul fiecărui grup de interese.

În același timp însă, este de menționat faptul că

grupul intereselor divergente produce cele mai acute crize, care pot degenera în forme conflictuale violente, cu consecințe deosebite în plan regional ori global, pentru întreaga comunitate umană.

Existența marilor arsenale militare complică extrem de mult lucrurile, conferind conflictelor un caracter deosebit de distructiv. Având în vedere aceste aspecte, depistarea cauzelor care generează crizele, dar și gestionarea corectă a acestora reprezintă unul dintre obiectivele majore ale factorilor de decizie statali, dar și ai celor ce realizează managementul diferitelor structuri teritoriale.

2. Definirea, conșinutul și tipologia crizelor geopolitice

2.1. Definirea și conșinutul crizei geopolitice

În mediul geopolitic actual, actorii geopolitici nu mai sunt preocupați de pericolul unor agresiuni de mare amploare, ci mai ales de antagonismele cauzate de conflictele și disputele etnice, de terorism și crima organizată, de proliferarea armamentelor, disputelor economice etc. Toate aceste fenomene sunt generatoare de tensiuni, încordări, acumulări de stres și contradicții între actorii geopolitici. În mod convențional, aceste acumulări de contradicții poartă denumirea de „criză” sau „situație de criză”. În „Dicționarul explicativ al limbii române”, noțiunea de criză este definită ca o „manifestare ascuțită a unor neconcordanțe sau contradicții (economice, politice, sociale etc.); perioadă de tensiune, de tulburare, de încercări (adesea decisive) în care se manifestă acut neconcordanțele sau contradicțiile.”²

În foarte multe situații, noțiunii de „criză” i se asociază atribute ca „strategică”, „politico-militară”, „internațională”, „diplomatică”, „economică” etc. Desigur, este o problemă legată de domeniul de analiză, însă cea mai cuprinzătoare sintagmă o reprezintă, desigur, cea denumită „criză geopolitică”. Aceasta face trimiteri la multiple direcții de abordare și subsumează consecințele tuturor celorlalte forme. Când mediul geopolitic este „tulburat” de un anumit tip de criză, deja putem vorbi de debutul unei crize geopolitice. Din această perspectivă, sintagma „criză geopolitică” reprezintă un moment critic ce intervine în evoluția situației geopolitice, a relațiilor dintre diverșii actori geopolitici, care conduce la afectarea sau schimbarea echilibrului de putere și raportului de forțe regional ori global, sau chiar la reorganizarea lumii după o nouă schemă a ordinii internaționale. În derularea sa, criza poate cuprinde trei etape distincte: etapa de escaladare, palierul și etapa de regres. „Etapa de escaladare” cumulează apariția condițiilor de favorizare a crizei, debutul acesteia și evoluția lentă sau rapidă către palier. „Palierul” este acea etapă în care situația geopolitică realizează o oarecare stare de stabilitate în noile condiții create de criză. Palierul, ca etapă, poate fi mai lung ori mai scurt, oferind premisele detensionării. Palierul, la rândul său,

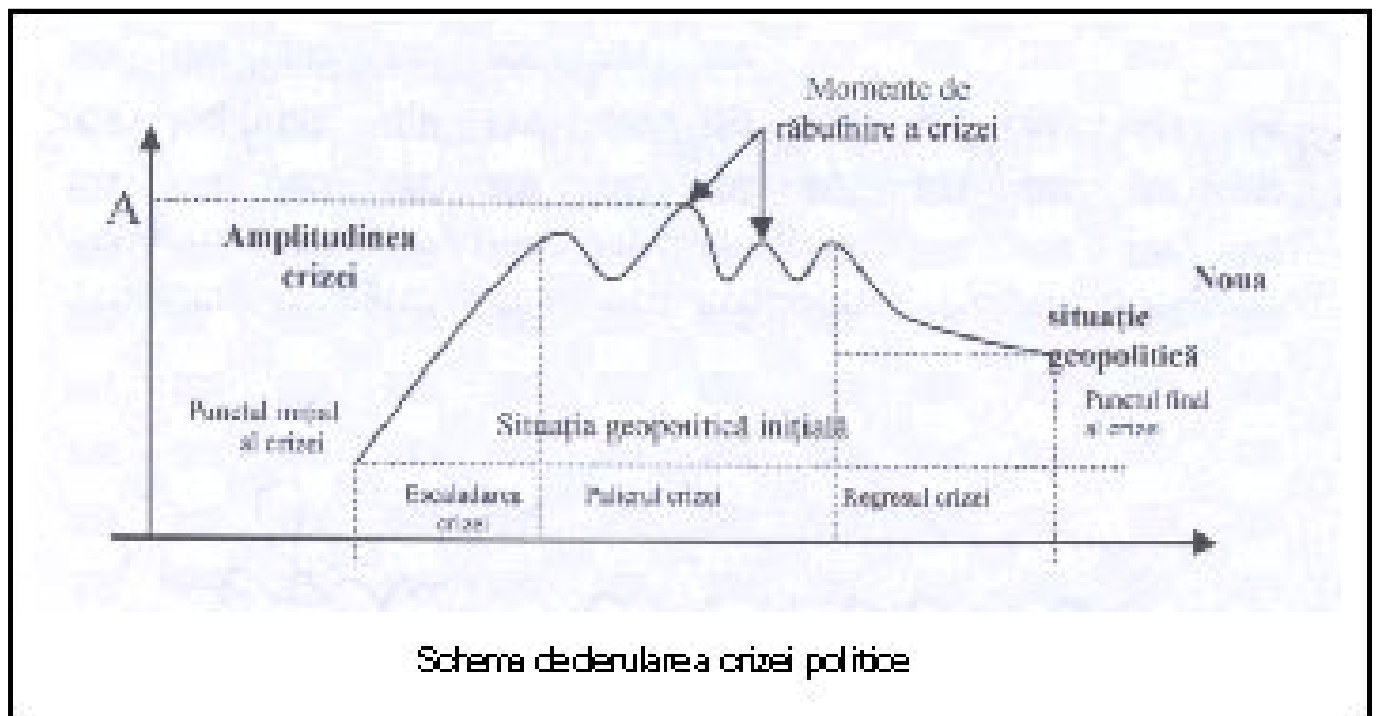
însă, poate oferi surprize, în durata sa fiind momente de răbufnire a crizei ori de manifestare a unei noi crize putând exista situația înlănțuirii acestora.

“Etapa de regres” este definită ca o perioadă a crizei în care mediul geopolitic se “liniștește”, situația geopolitică se rează, echilibrul de putere se reface după o nouă schemă, iar forțele se detensionează. (Fig.1)

După cum am mai arătat, în derularea crizei pot interveni și momente de “înlănțuire”, prin care o criză geopolitică inițială poate constitui un punct de plecare pentru o nouă criză. Avem astfel de-a face cu un “lanț de crize” care poate schimba fundamental fizionomia mediului geopolitic. Principalii parametri ai unei crize sunt amplitudinea și durata. Amplitudinea crizei geopolitice este caracterizată de acuitatea contradicțiilor (violente și nonviolente) generate de criză, dar și de consecințele produse de aceasta. Astfel, dacă o criză a

fi mai mult sau mai puțin intense și severe, aceasta apreciindu-se după numărul și calitatea consecințelor lor. Dintre acestea, mai importante pot fi următoarele: schimbări înregistrate în echilibrul de putere regional ori global (multiplicarea sau demultiplicarea centrelor de putere, reierarhizarea acestora etc.); modificarea numărului de actori geopolitici, reorientarea unora spre noi sfere de influență, etc.; modificarea relațiilor dintre unii actori geopolitici, în special principali, apariția de noi parteneriate, axe etc.;

Fiecare criză geopolitică are caracter de unicat, deși creează iluzia de repetiție, prezentând o serie de caracteristici: debutul său constituie realmente o surpriză, cu toate că este așteptat să se producă; informarea este insuficientă atunci când se consideră mai necesară; viteza de derulare a evenimentelor depășește întotdeauna posibilitățile de reacție adecvată;

schimbat total ordinea internațională, atunci s-a produs un adevărat “cutremur” geopolitic și avem de-a face cu o criză globală.

Durata crizei, ca parametru, este variabilă, întinderea ei fiind de câteva zile la câțiva ani sau chiar mai mult.

O succesiune de crize sau o criză ce se întinde pe o durată mai îndelungată generează fenomene de tranziție în situația geopolitică. Un asemenea fenomen poate caracteriza evoluția societății pe o perioadă de la câțiva ani la câțiva zeci de ani. O asemenea situație geopolitică este cea care caracterizează lumea contemporană după prăbușirea ordinii internaționale bazate pe bipolarism. Noua situație geopolitică, apărută după rezolvarea crizei, se caracterizează prin reducerea turbulențelor în mediul geopolitic, astfel că noua schemă de reorganizare a lumii este acceptată de către toți actorii geopolitici. Crizele geopolitice pot

sensul de curgere a evenimentelor geopolitice tinde către amplificarea fenomenului; existența unor interese majore în joc; monitorizarea continuă, multiplă și intensă din exterior; tendința de gestionare a crizei prin acțiuni planificate pe termen scurt; existența disfuncționalităților în actul de decizie, privind gestionarea crizei; pierderea controlului situației, în unele momente ale crizei.

O chestiune importantă care preocupă în permanentă actorii geopolitici este aceea de gestionare a crizei geopolitice. Aceasta poate fi înțeleasă ca un proces care implică organizare, planuri și măsuri menite să aducă sub control criza, să oprească evoluția acesteia și să proiecteze o soluție acceptabilă de rezolvare.

Componentele esențiale ale managementului de criză sunt: culegerea și evaluarea informațiilor cu privire la debutul, evoluția și consecințele probabile ale crizei; analiza situației, pe momente de evoluție a crizei

geopolitice; definirea opțiunilor de răspuns la dinamica și consecințele crizei; implementarea soluției optime de stopare a crizei.

Prin urmare, obiectivele gestionării crizei geopolitice ar putea fi următoarele: să controleze criza geopolitică apărută, pentru a preveni transformarea acesteia în situație explozivă ori conflictuală; să contribuie la erodarea și reducerea tensiunilor dintre actorii geopolitici, prin satisfacerea graduală și rațională a intereselor acestora; să pregătească actorii geopolitici colectivi și individuali, neimplicați în criză, pentru a contribui efectiv și eficient la detensionarea acesteia; să urmărească reacția actorilor implicați în criză, să prevină și să reducă violența acesteia, până la atenuarea definitivă.

Principalele modalități de rezolvare a crizei le reprezintă negocierea și geopolitica echilibrului.

Cele mai importante dintre activitățile desfășurate pentru gestionarea crizei sunt următoarele: identificarea elementelor generatoare de criză geopolitică; aplicarea geopoliticilor stabilite pentru acțiune; detensionarea spațială a situației prin renunțarea la forță; monitorizarea situației.

Gestionarea crizei geopolitice este condiționată de rolul și importanța actorilor geopolitici participanți la aceasta, de interesele celor implicați în criză, precum și de aspectul favorizant ori nefavorizant al consecințelor acesteia pentru ei.

2.2. Tipologia crizelor geopolitice

Tipologia crizelor geopolitice este destul de diversă, aceasta fiind determinată de o serie de factori legați de cauzalitatea crizelor, de intensitatea lor, de dimensiunile spațiale de manifestare, durata acestora, de perioada declanșării și evoluției lor etc. Din această perspectivă, problematica tipologică a crizelor a fost abordată, și mai ales diversificată, de o mulțime de teoreticieni, fiecare nuanțând o linie tipologică în funcție de criteriile de clasificare avute în vedere.

Astfel, din punctul de vedere al duratei, crizele geopolitice se pot clasifica în crize de durată și crize spontane.

Criza de durată este consecința unei perioade mai lungi sau mai scurte de gestație și evoluție, actorii geopolitici suportând presiuni latente, dar ușor crescătoare. În acest context, poate fi evidențiat Războiul Rece ca o criză geopolitică de lungă durată, dar și fenomene producătoare de crize, cum sunt poluarea excesivă a mediului, creșterea demografică și accentuarea fenomenului migrației, decalajul enorm de dezvoltare dintre diferite zone ale lumii, unele dezastre naturale, ani succesivi de secetă etc.

Criza spontană reprezintă acel tip de criză care se manifestă brusc, pe neașteptate, fiind declanșată de evenimente greu previzibile. O asemenea criză geopolitică rupe echilibrul realizat între actorii geopolitici, ca urmare a producerii unor evenimente

scăpate de sub control. În linia acestora se înscriu, în mod frecvent, acțiunile cu caracter terorist, dar mai pot fi exemplificate războiul somalez-egiptean din 1977, masacrele interetnice din Rwanda, din 1990 etc.

În funcție de gradul de raționalitate al producerii lor, crizele geopolitice pot fi crize geopolitice premeditate și crize geopolitice aleatoare (accidentale).

Crizele geopolitice premeditate sunt rezultatul unei atitudini și unor acțiuni deliberate din partea unui actor geopolitic. În urma crizei, actorul geopolitic în cauză speră să obțină schimbări în ecuația de putere, pe plan regional sau global, ori alte avantaje în satisfacerea unor interese îndelung urmărite. O astfel de criză geopolitică este cea cauzată de colonelul Nasser, șeful statului egiptean, prin naționalizarea canalului de Suez, în 1956.

Crizele geopolitice aleatoare sunt cauzate de factori geopolitici cu o distribuție întâmplătoare, problemă ce îngreunează extrem de mult gestionarea acestora. În funcție de relația cauză-efect, în apariția și evoluția lor, crizele geopolitice pot fi induse și interconectate.

Criza geopolitică indusă reprezintă efectul acțiunii unui actor geopolitic asupra altui actor geopolitic, provocându-i acestuia din urmă o stare de disfuncționalitate ce-l pune într-o stare de dezavantaj față de primul. Actorul geopolitic cauzator de criză geopolitică indusă utilizează o largă gamă de procedee și metode pentru a-și atinge scopurile propuse, fără să evidențieze implicațiile sale. O suită de crize geopolitice induse apare în prejma celui de-al doilea război mondial, când Hitler, declanșând procesul de extindere a spațiului german, folosind forța, transmite responsabilitatea inițierii unor conflicte statelor vecine cu Germania. Criza geopolitică indusă are, de regulă, caracter premeditat, actorul geopolitic generator pregătind din timp declanșarea ei. Criza geopolitică interconectată reprezintă consecința unor situații de criză produse în lanț, care afectează actorii geopolitici neimplicați inițial în fenomenul de criză. Acest tip de criză geopolitică demonstrează capacitatea de propagare a acestei situații în spații noi, neafectate inițial. Un exemplu, în acest sens, îl reprezintă implicarea S.U.A. în primul război mondial fără ca acestea să o dorească, datorită luptei submarine totale declanșate de Germania în Oceanul Atlantic și în urma căreia și-au pierdut viața numeroși cetățeni americani. În același context, poate fi abordată implicarea unor țări din Europa, a S.U.A. în crizele iugoslavă și bosniacă de la începutul deceniului nouă al secolului XX. Interconectarea crizelor se poate face în simultaneitatea, dar și în succesiunea derulării lor.

De asemenea, potrivit altor autori, în funcție de gradul de afectare a intereselor actorilor geopolitici, crizele geopolitice pot fi periferice sau marginale și majore sau centrale. Crizele geopolitice marginale nu afectează interesele fundamentale ale actorilor geopolitici, astfel că reacția acestora la criză nu este promptă și intensă. Dimpotrivă, când interesele vitale ale unui actor geopolitic sunt afectate în mod substanțial,

se produce o criză geopolitică majoră, situație în care reacția acestuia poate fi extrem de rapidă și totală. Este evident că acesta acționează pentru conservarea propriei existențe, situație în care răspunsul violent se poate justifica.

Tipologia tuturor crizelor geopolitice demonstrează complexitatea și diversitatea fenomenului ca atare, dar și consecințele producerii lui în menținerea sau afectarea echilibrului de putere și, implicit, a ordinii internaționale într-o anumită perioadă de timp.

Din această perspectivă, se poate aprecia că din punct de vedere geopolitic, crizele sunt consecința firească a trei factori principali, care pot coexista în combinații sau pot acționa în mod succesiv, astfel: factori premeditanți, factori aleatori, factori catalizatori, factori evidenți, factori discreți etc. Unii cauzează, iar alții întrețin fenomenul, în funcție de modul lor de implicare. Conexiunea factorilor generează crizele în forme singulare ori multiple, cu evoluție liniară sau întreținută. Acest ansamblu complex de manifestare a crizelor generează dificultăți de abordare și analiză, dar mai ales de gestionare a lor.

3. Cadrul de manifestare a crizelor geopolitice

Ca orice fenomen de ordin social, și criza are anumite repere spațio-temporale și contextuale de manifestare. Sub aspect geopolitic, criza se exprimă într-un anumit domeniu spațial, un spațiu specific ce poate fi definit ca spațiu al crizei. Acest tip de spațiu are anumite determinări legate de întinderea sa, dar și unele de ordin calitativ.

Ca întindere, spațiul crizei poate fi suprapus peste domeniul geografic al unuia sau mai multor actori geopolitici, ori a unei părți din acesta, sau poate include o regiune geografică ori se poate manifesta la nivel continental. Nu poate fi exclus faptul ca o criză geopolitică să se manifeste la nivel global, deci în întreg spațiul planetar. Din punct de vedere calitativ, spațiul crizei poate fi cuprins în spațiul de interes strategic al unuia sau mai multor actori geopolitici, se poate identifica cu spațiul de interes doar al unui actor geopolitic individual sau al unui actor geopolitic colectiv. Dimensiunea spațială a crizei ne poate oferi elemente importante cu privire la gradul de afectare orizontală a diferiților actori geopolitici. Din această perspectivă, trebuie reținut faptul că nu toți actorii geopolitici dispuși într-un spațiu anume sunt egal afectați de criză sau că manifestarea crizei nu are o dinamică egală și uniformă în limitele acestui spațiu. Astfel se poate aprecia că într-un domeniu spațial avem de-a face cu un epicentru al crizei și urmat de a propaga și o dezvoltare periferică ale acesteia. Dacă în epicentru amplitudinea și intensitatea crizei sunt maxime, pe măsura apropierea de limitele sale spațiale de manifestare, cele două caracteristici se modifică, de cele mai multe ori în sensul scăderii. De asemenea, este important de reținut că nici viteza de propagare a crizei în spațiul său de manifestare nu este

egală. Din această perspectivă, criza geopolitică nu face excepție de la regulile prezentate anterior.

Din punct de vedere temporal, criza parcurge o succesiune de etape, începând cu declanșarea, continuând cu dezvoltarea și finalizându-se cu stingerea sa. Nu trebuie eludat faptul că aceasta este precedată de o perioadă premergătoare, de acumulări ale factorilor generatori de criză și urmată de o perioadă a consecințelor și măsurilor de refacere a ordinii afectate de criză. Sub aspect contextual, criza geopolitică se manifestă într-un mediu geopolitic și într-o anumită situație geopolitică.

Mediul geopolitic reprezintă un "cosmos" al domeniului geopolitic în care evoluează "stele gigant", sub forma actorilor geopolitici principali, "planete", ca actori geopolitici secundari și "sateliți" sau "asteroizi" ca multitudinea actorilor geopolitici terțiari, "sisteme solare", ca actori geopolitici colectivi. Fiecare dintre aceștia are propriul sistem de referință, propriul domeniu spațial de acțiune, propria evoluție istorică, propriul sistem de relații, dar toți se întâlnesc undeva, în câmpul de interes unde se manifestă ierarhia de putere, respectiv "jocul" puterii.

Toți actorii geopolitici participă într-un fel sau altul la definirea și redefinirea ordinii internaționale, acest aranjament relațional al statelor, determinat de dispunerea lor spațială și de orientarea fluxurilor puterii în conformitate cu vectorii de forță ai căror posesori sunt. Astfel că mediul geopolitic se poate defini ca reprezentând ansamblul factorilor spațio-temporali și contextuali în care se manifestă și interacționează actorii și pivoții geopolitici.

Mediul geopolitic este multidimensional, el având profunzime istorică și suprafață (sincronie) spațio-temporală. Profunzimea istorică a mediului oferă posibilitatea abordării studiului fenomenelor geopolitice în diacronia curgerii evenimentelor, de la momente de origine, prin prezent spre viitor.

Studiul evoluției acestor fenomene nu se face exhaustiv și complet, simultan pentru întregul mediu geopolitic ci după axe ori falii temporale, pe care acestea sunt înșiruite. Suprafața (sincronia) spațio-temporală exprimă posibilitatea studiului fenomenelor și evenimentelor geopolitice ce se desfășoară simultan sau care sunt contemporane în raport cu timpul producerii lor ori aflate pe paliere apropiate ale axelor temporale. Aceste afirmații semnaleză faptul că, alături de actorii geopolitici, mediul geopolitic include relațiile dintre acestea, fenomenele și evenimentele rezultate în urma interacțiunii lor. Prin urmare, se poate afirma că mediul geopolitic se bucură de o mare diversitate calitativă. O altă trăsătură a mediului geopolitic o reprezintă densitatea și intensitatea evenimentelor cu caracter politic, ce se desfășoară în cadrul său. Consecință a interacțiunii actorilor geopolitici, evenimentele geopolitice caracterizează și calitatea relațiilor dintre actorii geopolitici.

O frecvență ridicată a evenimentelor geopolitice

ne conduce la un mediu geopolitic dinamic sau chiar turbulent, și dimpotrivă, o frecvență mai scăzută evidențiază o anumită stabilitate, mediul geopolitic fiind caracterizat de echilibru și o relativă acalmie. În relația sa cu spațialitatea, se poate vorbi de un mediu geopolitic global, la scară planetară, continental, regional sau zonal.

Mediul geopolitic include în conținutul său falii și situații geopolitice. Faliile geopolitice reprezintă acele "rupturi" temporale sau spațiale în continuum-ul geopolitic.

Astfel, S. Huntington, în lucrarea sa *Ciocnirea civilizațiilor*, abordează sintagma de "falie culturală" ca linie de întâlnire a culturilor ori vieții spirituale, care la fel de bine pot fi abordate ca întreruperi într-un continuum cultural.

Cum între cultură și spațiul planetar există o interrelaționare, fiecărei culturi corespunzându-i un anumit spațiu în care se manifestă, este evident că "falie culturală" are și conotații spațiale.

Faliile spațiale ale mediului geopolitic mai pot fi abordate și ca linii neconvenționale de delimitare spațială după care se ciocnesc interesele actorilor geopolitici. De regulă, ele au și ascendențe istorice, deci prezintă și adâncime temporală.

Faliile temporale oferă posibilitatea analizei situației geopolitice făcând salturi în timp, dar și a unor civilizații contemporane aflate în etape diferite de evoluție.

Prin urmare, cu privire la mediul geopolitic, se poate aprecia că acesta reprezintă o categorie geopolitică complexă, ce oferă suportul existențial al abordării problematicii geopolitice, inclusiv metodologiei sale de analiză.

În același timp, mediul geopolitic poate fi determinat spațio-temporal, conferind analizei geopolitice consistență, coerență și realism.

Situația geopolitică reprezintă tot o categorie geopolitică ce oferă cadrul necesar exprimării atât a fenomenelor și evenimentelor geopolitice, cât și a procesului de analiză a acestora.

Aceasta poate fi definită ca reprezentând un ansamblu contextual al dimensiunilor spațio-temporale și al condițiilor în care actorii geopolitici coexistă și interacționează, generând, promovând și susținându-și propriile interese. În relație cu mediul geopolitic, situația geopolitică exprimă o delimitare axial-temporală ori spațial-sincronă a acestuia, în cadrul căreia se abordează, prin prisma analizei evenimentelor și fenomenelor geopolitice, jocul de interese al actorilor geopolitici.

Determinarea axial-temporală exprimă ideea că abordarea problematicii situației geopolitice se face într-un domeniu spațial (global, continental, zonal ori regional) pe secțiuni ale axei timpului (etape istorice, trecut, prezent, viitor etc.).

Determinarea spațial-sincronă indică faptul că abordarea analizei fenomenelor și evenimentelor geopolitice se face pe aceeași secțiune temporală și în același domeniu spațial. Cu alte cuvinte, determinarea

axial-temporală conferă problematicii geopoliticii profunzime temporală, iar cea spațial-temporală densitatea fenomenelor și evenimentelor. În același cadru, se poate face referire și la alte câteva categorii geopolitice rezultate din context, și anume: acțiunea geopolitică, fenomenul geopolitic și evenimentul geopolitic. Acțiunea geopolitică exprimă modul concret de manifestare a intenției (intențiilor) unui actor geopolitic în mișcarea sa către atingerea unui obiectiv sau satisfacerea unui interes. Cu alte cuvinte, acțiunea geopolitică nu se disociază de actorul geopolitic, ea exprimând cel mai mic element prin care se poate identifica expresia atitudinală a unui actor geopolitic.

Fenomenul geopolitic exprimă ideea de procesualitate geopolitică. În relația cu actorul geopolitic, acesta exprimă intenția atitudinală completă, ca rezultat al mai multor acțiuni geopolitice succesive și/sau simultane. De asemenea, fenomenul geopolitic indică ceea ce este esențial din punct de vedere geopolitic, evidențind linii sau direcții ale actorilor geopolitici. Odată delimitat clar, fenomenul geopolitic nu mai lasă dubii asupra atitudinii sau comportamentului actorului geopolitic.

Evenimentul geopolitic este principalul rezultat al interacțiunii actorilor geopolitici. Cu alte cuvinte, evenimentul geopolitic este finalitatea acțiunii geopolitice, adică exprimă concretizarea intenționalității actorilor geopolitici. Dincolo de componența aleatoare a existenței evenimentului geopolitic, acesta are un profund caracter de raționalitate, fiind proiectat și premeditat de către actorii geopolitici. Atât acțiunea, cât și evenimentul geopolitic sunt secvențe temporale, pe când fenomenul geopolitic exprimă o procesualitate de același timp. Acesta este contextul în urma căruia se poate afirma că totalitatea acțiunilor și evenimentelor geopolitice definește fenomenele geopolitice.

Categoriile geopolitice abordate demonstrează fluiditatea domeniului geopolitic, faptul că acesta este într-o permanentă îmbogățire sub aspect conceptual. În același timp, această evoluție continuă sprijină interpretările teoretice ale comportamentului actorilor geopolitici, permițând abordarea cu fidelitate a acestuia.

Metoda de bază prin care se realizează radiografierea situației geopolitice este analiza geopolitică. Cu alte cuvinte, aceasta din urmă reprezintă cadrul geopolitic cel mai adecvat ce evidențiază existența și interacțiunea actorilor geopolitici. Din această perspectivă, conținutul analizei geopolitice constă în disocierea și evidențierea aspectelor generale și specifice ale factorilor ce concurează la construcția situației geopolitice.

Rezultatul principal al analizei geopolitice, pe lângă cunoașterea generală a situației geopolitice, îl reprezintă definirea principalilor parametri existențiali și contextuali ai acesteia, respectiv determinarea sensului său de evoluție. Prognozarea evoluției situației geopolitice are o deosebită importanță, deoarece aceasta exprimă, în ultimă instanță, sensul coexistenței actorilor geopolitici, situația echilibrului de putere pe diferite domenii spațiale,

existența și evoluția focarelor de încordare etc. Dintre parametrii ce caracterizează situația geopolitică, la un moment dat, și care pot fi luați în considerare în procesul analizei geopolitice, mai importanți sunt următorii: caracteristicile etapei istorice în care se exprimă situația geopolitică și contextul (general și special) în care se derulează relațiile dintre actorii geopolitici; actorii geopolitici și determinările acestora privind evoluția în mediul geopolitic; natura și importanța intereselor strategice promovate și susținute de către actorii geopolitici, precum și principalele obiective urmărite; consecințele posibile ale ciocnirii intereselor diferitelor actori geopolitici, pentru domeniile spațiale de interes și de influență cărora aceștia le aparțin; rolul actorilor geopolitici colectivi în echilibrarea raporturilor de putere și temperarea acțiunilor în forță; factorii ce pot genera crize geopolitice și influența acestora asupra situației geopolitice; implicații ale crizelor geopolitice asupra mediului internațional și calității vieții, precum și principalele determinări ale acestora asupra refacerii sau menținerii echilibrului de putere.

Etapa istorică, pentru care se definește situația geopolitică, reprezintă cadrul temporal specific în care-și manifestă existența actorii geopolitici. Ea caracterizează nu numai un anumit nivel de dezvoltare social-economică a civilizației umane, ci și întreaga problematică axiologică, în special privind generarea și promovarea de relații între actorii geopolitici, susținerea și promovarea intereselor strategice ale acestora. Este deci evident faptul că situația geopolitică specifică fiecărei etape istorice supusă analizei, specificitate rezultată și din calitatea specială a relației existente între știința istoriei și cea a geopoliticii. Actorii geopolitici constituie subiecții situației geopolitice. Pe fizionomia acestora, pe determinările lor politice și sociale economice, pe mobilitatea lor de acțiune în mediul geopolitic se construiește situația geopolitică.

Tipologia actorilor geopolitici, capacitatea lor de transformare din actori în pivoți geopolitici și invers, calitatea relațiilor lor, viteza de modificare a raporturilor dintre ei, construcțiile geopolitice diverse, cum sunt parteneriatele, axele, trilateralele, caracterizează fluența și mai ales dinamismul situației geopolitice. Interesele reprezintă mobilul principal care dinamizează un actor sau un pivot geopolitic.

Problematika susținerii și mai ales protejării intereselor strategice proprii reprezintă motivația de bază care împinge la acțiune un actor geopolitic.

Tipologia intereselor este diversă și, de aceea, analiza situației geopolitice trebuie să fie susținută de un discernământ deosebit, pentru a evidenția ce este vital sau nu pentru un actor geopolitic, în promovarea propriilor interese. Aceasta deoarece interesul vital legitimează acțiunea actorului geopolitic, pe când alte tipuri de interese nu.

Înțelegem prin interesul vital ceea ce ține de existența, de ființa actorului geopolitic, adică protecția împotriva factorilor care îi amenință integritatea, suveranitatea și

independența de acțiune, acele elemente care îi conferă, într-un fel sau altul, dimensiunea sa existențială.

Ciocnirea de interese pe spațiile planetare ori falii temporale este una din expresiile ce definește evoluția situației geopolitice la un moment dat. Este evident că în spatele intereselor stă puterea actorului geopolitic, iar acestea sunt susținute și protejate prin forța sa. Deci, ciocnirea intereselor reprezintă în ultimă instanță ciocnirea actorilor geopolitici, care conduce în mod inexorabil către criza relațiilor internaționale, către afectarea echilibrului de putere regional sau global și, în final, la reorganizarea lumii după o nouă schemă.

Aceasta implică redefinirea spațiilor sau zonelor de interes, precum și a sferelor de influență. Un rol important în stabilizarea situației geopolitice îl au actorii geopolitici colectivi. Dintre actorii geopolitici colectivi, mai importanți, ai zilelor noastre, putem reține: O.N.U., N.A.T.O., O.P.E.C. etc.

Acest tip de actori are capacitatea de a stopa evoluția nefavorabilă a situației geopolitice, la un moment dat, și de a-i echilibra curgerea. Existența lor este deosebit de importantă pentru acest început de secol și mileniu, deoarece ei sunt cei care imprimă un sens pozitiv de manifestare a relațiilor internaționale, cu toate asperitățile ce continuă să se mențină între actorii geopolitici.

În acest context, criza geopolitică este acel moment de remodelare a situației politice prin ruperea unui sistem de relații dintre actorii geopolitici și crearea unuia nou. Cu alte cuvinte, criza geopolitică este starea de turbulență a situației geopolitice care îi poate influența sau opri curgerea la un moment dat. Analiza situației geopolitice trebuie să surprindă premisele crizei, evoluția acesteia, apogeul și încheierea ei pentru a putea oferi soluțiile de stopare ori atenuare a efectelor acesteia pe etape de evoluție, a descoperi consecințele și creionarea soluțiilor, opțiuni ori strategii pentru fiecare situație în parte.

Iată deci că situația geopolitică este nu numai elementul pe care se centrează analiza geopolitică, ca principală metodă de lucru a acestei științe, ci și cel care integrează, într-un ansamblu lucrativ, conceptele și sintagmele uzitate de către geopolitică. În același timp, din punct de vedere practic, situația geopolitică exprimă secvența sincronă, realizată printr-o secțiune limitată în diacronia evenimentelor în care sunt implicați într-un fel sau altul actorii geopolitici.

Principalele linii de coordonare și direcții de analiză a situației geopolitice sunt geopoliticele. Acestea reprezintă acele linii de conduită ale actorilor geopolitici, după care se prognozează sensul de evoluție al comportamentului acestora.

Este o deosebire mare între interesul unui actor geopolitic și geopolitica sa ca opțiune de comportament, în mediul geopolitic. De cele mai multe ori geopolitica actorului geopolitic maschează ori disimulează interesele sale.

4. Analiza geopolitică și rolul său în prevenirea, atenuarea și stingerea efectelor crizelor geopolitice

Construcția geopolitică reprezintă un proces de prefigurare a unei scheme de organizare geopolitică a lumii, în ansamblul său, a unei regiuni ori a unei zone, pornind de la asocierea unor elemente geopolitice disparate. Construcția geopolitică surprinde, în conținutul său, două aspecte: unul teoretic, în cadrul căruia este prefigurată noua ordine, și unul practic, de realizare propriu-zisă a acesteia. Aspectul teoretic al construcției se realizează având în vedere o serie de elemente, dintre care mai importante sunt următoarele: calitatea și cantitatea fondului conceptual specific, la dispoziție; experiența istorică studiată și învățămintele acumulate; concluziile desprinse în urma analizei situației geopolitice prezente; sensul probabil de evoluție a situației geopolitice curente etc. Construcția geopolitică se realizează având în vedere partajarea sa în după domenii de acțiune, și anume: un domeniu de tehnica construcției și un altul de arta construcției. Tehnica construcției geopolitice reprezintă acele elemente comune de proiectare a unei noi scheme geopolitice, care sunt proprii capacității de concepție a oricărui geopolitician, curent sau școală geopolitică. În cadrul acestui domeniu al construcției, pot fi incluse următoarele activități, aranjate într-un algoritm proiectiv, astfel: analiza scopului construcției unei noi scheme geopolitice; analiza destinatarului construcției, care poate fi un actor geopolitic statal, transnațional sau de alt tip; documentarea; analiza comparativă a unor scheme geopolitice contemporane ori trecute; organizarea materialului informațional; elaborarea proiectului schemei geopolitice; promovarea schemei în lumea geopolitică, politică, diplomatică ori în alte medii interesate; supunerea proiectului în atenția mass-media și opiniei publice, receptarea elementelor de feedback și corectarea proiectului, dacă este cazul. Peste acest domeniu rațional de construcție se suprapune domeniul de artă a construcției schemei geopolitice. Este domeniul ce oferă elementele aleatorii ale construcției, determinate de personalitatea practicianului, de cunoștințele și experiența sa, de creativitatea și inventivitatea acestuia etc. Construcția schemei geopolitice se realizează având în vedere o serie de modele de construcție, dintre care mai frecvent folosite sunt următoarele: modelul cronologic, bazat pe utilizarea experienței istorice; modelul argumentării (construcția se realizează utilizând o multitudine de argumente specifice domeniului); modelul problemă-soluție; modelul spațial sau geografic; modelul cauză-efect. Desigur, în funcție de situația concretă abordată, construcția se realizează utilizând simultan două sau mai multe modele.

Este evident că întregul proces de construcție teoretică și practică a unei scheme geopolitice care vizează realizarea unei noi ordini se desfășoară într-un interval de timp mai lung ori mai scurt, în limitele căruia

viața reală își desfășoară cursul, cu întregul său noian de fenomene și evenimente. Prin urmare se impune din partea specialiștilor o permanentă racordare a modelului teoretic la realitatea cotidiană.

Aspectul pragmatic de realizare a construcției geopolitice este dependent de o multitudine de determinări, astfel: puterea unui actor geopolitic sau grup de actori geopolitici de a impune o nouă schemă a ordinii mondiale; situația echilibrului de putere pe plan mondial; viabilitatea și vitalitatea ordinii mondiale curente; consecințele impunerii unei noi ordini mondiale etc.

În acest context, analiza geopolitică este un proces invers celui de construcție geopolitică. Analiza, reprezintă procesul intelectual prin care întregul, situația geopolitică, este disecat până la elementele sale constitutive în scopul determinării interrelaționării lor, a legității de funcționare a acestora, a relației cauză-efect în funcționalitatea ansamblului ș.a. Analiza geopolitică permite desprinderea unor concluzii pertinente cu privire la evoluția în timp a unor zone și regiuni ale Globului sau chiar a întregii lumi, în ansamblul său. Prin intermediul analizei geopolitice se descifrează intențiile și interesele actorilor geopolitici, sensul de modificare a raportului de putere pe anumite arii geografice, acumularea indicilor de criză geopolitică etc. Atât construcția, cât și analiza geopolitică sunt instrumentele de bază ale metodologiei geopolitice, care oferă posibilitatea descifrării direcției și finalităților de mișcare a situației geopolitice, la un moment dat sau într-o anumită perioadă ori etapă istorică.

The malfunction issue in different domains of social activity is one of the major concerns of the most specialists. The purpose of these concerns was obviously maintaining the functionality of the specific sub-systems and systems, in order to solve in a adequately way the need of progress in the society. From this point of view the Survey regards the problem of crisis in the geopolitical domain, highlighting their content, typology and importance in maintaining the functionality. Therefore studying, the geopolitical managing crisis module projective component can be solved.

BIBLIOGRAFIE

- Bauwens Werner; Reychler Luc,   Arta prevenirii conflictelor, Institutul român de studii internaționale, București, 1996;
- Breban Vasile, Dicționar general al limbii române, Editura Enciclopedică, București, 1992;
- McLean Lain, Oxford. Dicționar de politică, Univers Enciclopedic, București, 2001;
- Wilhelm von Angelsdorf, Imperialismul noii ordini mondiale, Editura Antet, 2001
- Fukuyama Francis, Marea ruptură, Editura Humanitas, București, 1999;
- Dufour Jean-Louis, Crizele internaționale, Editura Corint, București, 2002.

NOTE

¹ C.F.Hermann, Crisis in Foreign Policy, Indianapolis, Bobs Merril, 1969

² Dicționarul explicativ al limbii române, București, 1975, p.211.

APĂRAREA COLECTIVĂ – APĂRAREA NAȚIONALĂ: UN NOU ROL PENTRU LIDERII STRATEGICI AI FORȚELOR ARMATE¹

General de brigadă prof. univ. dr. Nicolae USCOI
Comandantul Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu

Aderarea la Alianța Nord-Atlantică ridică multiple probleme, de ordin politic, financiar, militar, administrativ și de altă natură. De un interes aparte pentru analiștii militari sunt cele care au relevanță strategică. Întrucât acestea ocupă o arie largă, ne vom focaliza atenția numai asupra problematicii leadership-ului strategic, încercând să dăm un răspuns unora din numeroasele probleme care preocupă pe experții în domeniu: Cine sunt liderii strategici ai armatei? Cu ce rol și responsabilități sunt investiți? Dacă natura leadership-ului strategic este în schimbare, cum se desfășoară acest proces? Dacă liderii strategici țin pasul cu schimbările rapide care au loc în mediul în care ei operează?

Răspunsul la asemenea întrebări poate fi dat numai în urma unei temeinice analize a realităților militare naționale și, în egală măsură, a cunoașterii aprofundate a preocupărilor similare din cadrul Alianței, în mod deosebit din statele care joacă un rol militar major.

În general, leadership-ul este considerat sufletul armatei, elementul esențial și cel mai dinamic al puterii sale de luptă². Un leadership competent generează încredere și unifică celelalte elemente ale puterii de luptă, servind drept catalizator al factorilor care determină succesul. Se mai apreciază că leadership-ul este vital pentru menținerea unei forțe suple, active, capabile să acționeze într-un mediu complex și versatil.

Liderii la nivel strategic se formează prin acumularea unei experiențe profesionale în poziții de comandă, prin studiu intens și prin autoeducare, în mod deosebit prin dezvoltarea calităților mentale, fizice și afective personale. Cu certitudine, un lider strategic ocupă poziții de vârf în organisme politico-militare și militare naționale și multinaționale ale căror acțiuni au un impact global, regional, național și societal³. Cu alte cuvinte, liderii strategici se prezintă ca un grup distinct, constituind vârful ierarhiei organizației, unde regula de bază este leadership-ul indirect, iar complexitatea și incertitudinea au cotele cele mai ridicate⁴.

Văzut din altă perspectivă decât aceea a poziției în ierarhie, liderul strategic este definit ca o personalitate care asigură viziune și stabilește prioritățile, este depozitarul unor deprinderi solide de conducere și are capacitatea de a-i inspira pe subordonați să acționeze⁵. Un lider strategic trebuie să fie în egală măsură un

practician și un teoretician al strategiei. El trebuie să posede capacitatea de a exercita arta conducerii strategice, formulând, coordonând și punând în aplicare scopuri (obiective), căi și metode (cursuri de acțiune) și mijloace (resurse) pentru a promova și apăra interesele naționale⁶.

Această perspectivă tradiționalistă are ca suport viziunea individualistă privitoare la statutul membrilor profesiei militare și modul în care ei își asumă acest rol individual⁷. În acest context, liderul strategic poartă marca trăsăturilor definitorii ale profesiei, după cum urmează:

- autoritatea delegată de către societate profesiei pentru îndeplinirea unei funcții sociale critice pe care societatea nu poate să o exercite ea însăși;
- expertiză unică într-un domeniu al cunoașterii care solicită o educație și o instruire specifică;
- încrederea investită de societate, care creează o obligație morală de a asigura eficiența profesională;
- autonomie limitată, acordată în cadrul structurii politice a societății;
- cultură profesională distinctă în cadrul societății, ce întruchipează spiritul de corp, sistemul propriu de reglementare internă și un cod etic specific;
- un angajament pe viață, în care satisfacțiile specifice serviciului le completează pe cele ce decurg din viața personală⁸.

Aceste caracteristici definitorii sunt reflectate în simboluri și reglementări specifice ale profesiei militare. De asemenea, ofițerii, ca agenți morali ai societății, sunt investiți cu un grad de autonomie limitat, care le permite, totuși, să-și stabilească propriile standarde și reglementări funcționale, astfel încât să poată servi cât mai bine societatea⁹.

Perspectiva tradiționalistă este contrazisă, mai recent, de acei experți care consideră că transformările profunde din mediul strategic și din societate aduc în prim plan leadership-ul profesiunii în detrimentul aceluia al organizației¹⁰. Astfel, revoluțiile simultane în curs de desfășurare în domeniul informațiilor, tehnologiei și problemelor militare, precum și reorganizarea sistemului internațional au dus la ștergerea frontierelor tradiționale dintre nivelurile artei militare. Frecvent, nivelurile tactic, operativ și strategic ale războiului s-au îmbinat într-un

tot unic, integrat, în care acțiunea la nivelurile de bază a avut adesea un impact dramatic și instantaneu asupra întregului sistem. Niciodată în istorie structurile de comandă în înlănțuirea lor ierarhică nu s-au confruntat cu atâtea provocări strategice, de la cea mai înaltă autoritate de comandă până la un soldat anonim aflat în misiune pe un teatru de operațiuni situat la mii de kilometri de teritoriul național¹¹.

În egală măsură, și în societate au loc evoluții spectaculoase în domeniul interrelațiilor dintre profesii, determinate, în primul rând, de modul în care o profesie își gestionează cunoștințele și deprinderile care o fundamentează¹². În acest context, profesiunile sunt descrise ca anumite grupuri exclusive de indivizi care pun în aplicare anumite cunoștințe abstracte în cazuri specifice¹³. Deprinderile practice sunt produsul unui sistem abstract de cunoștințe, iar practicarea unei ocupații reprezintă, de fapt, capacitatea de a utiliza un set de cunoștințe abstracte care generează metode și tehnici practice. Experții în domeniu apreciază că, în situația în care un sistem de cunoștințe nu se întemeiază pe fundamente teoretice cu un anumit grad de abstracție, acesta nu-și poate redefini problemele și sarcinile, nici să-și apere pozițiile deținute în fața competitorilor sau să-și asume noi sarcini¹⁴.

Cunoștințele teoretice abstracte sunt cele ce permit profesiunilor să supraviețuiască într-un sistem de profesii competitiv. Acest sistem de cunoștințe și gradul de abstractizare la care a ajuns sunt cel mai important criteriu de referință în competiția dintre profesii. Rezultă din aceasta că una din cele mai importante sarcini a celor ce conduc o profesie la nivel strategic este de a o adapta la natura dinamică a schimbărilor ce le afectează sarcinile lor specifice pe care sunt chemate să le îndeplinească, cât și baza de cunoștințe fundamentale.

Mai rezultă că fiecare profesiune depinde de un sistem de educație de înalt nivel. Acest sistem trebuie să asigure profesioniștilor o dezvoltare progresivă, în etape bine determinate, astfel încât să le permită să utilizeze un volum corespunzător de cunoștințe teoretice și deprinderile tehnice de aplicare a acestora. Un asemenea sistem educațional trebuie să fie capabil de dezvoltare atunci când sunt formulate noi cerințe pe linia evoluției profesiei și perfecționării metodelor și tehnicilor utilizate. Astfel, privitor la afirmarea sau marginalizarea unor profesii, se sugerează că aceasta ar depinde de puterea sistemului de cunoștințe al profesiei, de capacitatea sa teoretică de a defini vechi probleme în forme noi¹⁵. Cu alte cuvinte, dacă liderii strategici ai unei profesii nu se preocupă de dezvoltarea fondului de cunoștințe profesionale și perfecționarea măsurilor de aplicare a acestuia în practică, adaptate noilor situații și sarcini ce revin membrilor respectivei profesii, există riscul de a deveni necompetitivi și de a pierde din credibilitate sau din legitimitate în fața beneficiarilor.

Astfel, se propune o nouă concepție de abordare a profesiunilor în care accentul se pune pe sistemul în care acestea coexistă și participă la competiție¹⁶.

Caracteristicile definitorii ale noului concept privitor la profesii sunt:

- expertiză unică, bazată pe un corp de cunoștințe abstracte ce pot fi adaptate și aplicate în situații diferite;
- jurisdicția ce definește acele situații și condiții în care aplicarea expertizei profesiei este legitimată în ochii beneficiarului. Jurisdicția este stabilită prin aplicarea efectivă a expertizei armatei și negocierile dintre liderii strategici ai armatei și conducătorii civili ai societății pe care o servesc;
- legitimitatea este fundamentul jurisdicției, rezultând din mecanismele sociale, organizaționale și juridice care îi determină pe beneficiari să opteze pentru serviciile acestei profesii specifice;
- competiția cu alte profesii în cadrul unui sistem în care se concurează pentru jurisdicție, legitimitate, membri și resurse cu alte organizații profesionale și neprofesionale;
- decesul profesional al profesiunilor ce nu au capacitatea să concureze în mod efectiv sau care devin supraburocratizate („decesul” unei profesii înseamnă, în fapt, pierderea statutului său)¹⁷.

Aceste aspecte trebuie luate în considerare cu foarte mare atenție și cu simț critic într-un context în care reforma instituției militare este tratată mai mult prin prisma ambiției scopurilor declarate, a finalităților anticipate și mai puțin din perspectiva complexității proceselor ce îi dau conținut. În opinia noastră, la fel ca alte armate, unele beneficiare ale unor bugete și strategii de dezvoltare riguros fundamentate, organismul militar românesc se confruntă cu efectele ruperii echilibrului profesiei determinate de schimbările majore ale mediului de securitate. Armata și-a schimbat radical doctrina, conform noilor orientări politice, a început un proces de mare amploare și complexitate de compatibilizare cu armatele europene și de peste ocean pentru a îndeplini criteriile de performanță ce condiționau aderarea la N.A.T.O. și, ceea ce este mai important, a fost angajată într-un ciclu de operațiuni în afara teritoriului național, experiență de noutate absolută. Toate acestea au avut loc în condițiile reducerii substanțiale a personalului și ale unor bugete de austeritate. În general, noile misiuni și problemele pe care acestea le-au ridicat nu au făcut obiectul unor analize și discuții publice serioase, dezbaterile politice rezumându-se la leitmotivul „prețului” pe care trebuie să-l plătim pentru integrare. Angajarea într-o varietate largă de misiuni, pe lângă indiscutabilele efecte pozitive, a generat o anumită confuzie în privința modului de a percepe funcția profesională de bază – capacitatea de a purta un război convențional de mare intensitate. Și acest lucru este accentuat de o tendință tot mai evidentă de creștere a gradului de birocratizare a instituției.

Este unanim acceptat faptul că o organizație profesională este aceea care are o natură duală, atât ca profesiune, cât și ca birocratie. În funcție de modul în care este gestionată această dualitate, se configurează

climatul specific al organizației și chiar specificul său cultural. Ca organizație aparținând administrației publice centrale și prin tradiție, armata este o birocrație foarte bine ierarhizată. Funcțiile și responsabilitățile sunt structurate pe niveluri, militarii își îndeplinesc atribuțiile ghidați de un sistem de norme și reguli foarte riguroase, cariera lor este reglementată printr-un sistem managerial care fixează criteriile de admitere și căile de evoluție. Orice birocrație are ca scop principal realizarea eficienței în executarea sarcinilor de rutină, mai degrabă decât realizarea eficacității de ansamblu, iar birocrația militară nu face excepție în acest sens. Evident, această trăsătură contravine caracterului armatei, ca profesie, pentru care scopul principal îl reprezintă eficacitatea funcțională a întregului organism. Cu siguranță, în instituția militară va exista întotdeauna o anumită tensiune generată de natura sa duală, ca profesie și birocrație. Pentru liderii strategici este important să se străduiască să realizeze atât randamentul dorit în îndeplinirea sarcinilor de rutină, cât și eficacitatea de ansamblu a organismelor pe care le conduc. În opinia unor experți, pentru instituția militară este foarte important să nu se trateze în mod egal mandatul profesional și cel birocratic¹⁸.

Pentru ca profesia militară să existe și să se dezvolte în timp, eficacitatea funcțională trebuie să aibă o poziție dominantă în cultura și activitatea instituției, atât în conținutul ethos-ului profesional, cât și în conștiința fiecărui profesionist. Succesul pe termen lung ale profesiei militare va depinde de modul în care se percep ofițerii înșiși și instituția militară – fie ca birocrație obedientă străduindu-se să dea randament în activitățile rutiniere, fie ca profesioniști preocupați de competență funcțională și eficacitate¹⁹.

În viziunea analiștilor americani, această problemă prezintă o importanță capitală, deoarece numai o profesie poate oferi unei națiuni anumite servicii pe care organizațiile birocratice nu le pot efectua. Este vorba, în primul rând, de fundamentarea unui corp de cunoștințe de înalt nivel teoretic și de instituirea unui comportament profesionist. Corpul de cunoștințe la nivel de expertiză creat și difuzat de profesioniști este pus în aplicare de birocrație care, în mod normal, nu are capacitatea să îl dezvolte. De asemenea, profesiunile sunt orientate către necesități sociale, acordând o importanță egală standardelor de performanță și nevoilor clienților. Mai mult, profesiunile își dezvoltă propriile lor coduri etice, în special pentru a-i preveni pe membrii lor de riscul de a se auto-favoriza în relația cu beneficiarii. În schimbul acestui comportament onest și demn de încredere, societatea acordă profesiunilor un grad înalt de autonomie colectivă²⁰. În cazul specific al profesiei armelor s-a dezvoltat un cod etic care însuși militarilor obligația morală de a se subordona și a servi până la sacrificiul suprem poporul căruia aparțin, determinând membrii individuali să se întrunească sub forma unui grup coeziv, capabil să acționeze chiar și în împrejurări de confuzie morală, precum cele specifice conflictului armat. Controlul birocratic nu dispune de mijloace

pentru a determina un asemenea comportament profesional sau a asigura funcționalitatea în situații limită²¹.

Este limpede că numai o profesie – și nu o birocrație – poate asigura acel grad de disciplină care este necesar unei armate pentru a obține victoria pe câmpul de bătălie. Cu alte cuvinte, în orice armată modernă este foarte important ca ofițerii să se simtă în primul rând profesioniști și să perceapă instituția militară ca pe o profesie. Această stare de fapt va permite organismului militar să-și dezvolte o doctrină proprie, să elaboreze corpul de cunoștințe profesionale necesar și să instituie acel grad de disciplină care să asigure că ofițerii vor lua decizii corecte, iar soldații le vor îndeplini în focul bătăliei și în împrejurările solicitante moral cu care se pot confrunta și pe timp de pace. De aceea, considerăm că un rol important în afirmarea profesiei revine liderilor strategici.

Pentru a-și îndeplini rolul, liderii strategici trebuie să depășească limitele sistemului clasic al "organizației" și să se implice profund în gestionarea "profesiei" ca atare. În general, liderii strategici ai forțelor armate trebuie să-și exercite rolurile tradiționale de a elabora o viziune strategică și de a conduce apoi procesul de implementare și realizare a acesteia.

Din perspectiva tradiționalistă, fundamentată de Huntington și Janowitz, asupra viziunii instituției, liderul strategic trebuie să asigure scopul, orientarea, energia, motivarea, inspirația și o identitate profesională fără echivoc²². Acestor elemente, potrivit modelului lui Abbot²³, ar trebui să li se adauge unele noi, precum: corpul de cunoștințe teoretice la nivel expert propriu profesiei, legitimitatea și competențele jurisdicționale care, în cele din urmă, îi determină viitorul.

Pentru a implementa propria lor viziune, liderii strategici ai profesiei armelor trebuie să îndeplinească trei sarcini principale. În primul rând, ei trebuie să configureze și să dea substanță culturii profesionale, atât în sens funcțional cât și etic. Aceasta presupune:

- dezvoltarea corpului de cunoștințe proprii la nivel teoretic înalt, cerință ce ține de esența însăși a profesiei;
- inculcarea ethos-ului slujirii cu profesionalism a beneficiarului, mai concret, apărarea ființei naționale a propriului popor;
- promovarea unui concept propriu, specific, în cadrul corpului de ofițeri, în care să se pună accentul nu numai pe rolul de profesionist al luptei, ci și pe statutul de membru devotat al unei organizații de tip militar, bine individualizate. Pentru a promova un asemenea concept, liderii strategici ai profesiei trebuie să îmbogățească mereu cultura profesională astfel încât să fie prețuite și recompensate faptele care demonstrează un înalt profesionalism²⁴.

A doua sarcină importantă a liderilor strategici constă în orientarea și dirijarea profesiei în mod efectiv către viitor, către un statut superior. Ea este îndeplinită prin elaborarea de noi politici și implementarea prin

sistemul de management al instituției militare și aportul comandanților structurilor majore. Un exemplu în acest sens îl pot constitui procesele principale care sunt circumscrise reformei organismului militar național, în special în domeniul resurselor umane și structurii forței.

Cea de-a treia sarcină a liderilor strategici este să conducă interacțiunile profesiei cu mediul exterior al acesteia, în care sunt cuprinși acei stimuli din societate, de la instituțiile politice, de la factorii economici care acționează constant asupra armatei în virtutea poziției sale de instituție națională. Unul din cele mai critice aspecte ale acestor interacțiuni este responsabilitatea de a gestiona competiția cu alte profesii și grupuri vocaționale care și-au propus să asigure servicii similare sau complementare, într-un context similar. Liderii strategici ai armatei ar trebui să facă aceasta recunoscând atât problemele pe care le generează noile sarcini pentru care a primit mandat armata, cât și existența altor agenți care pot concura la îndeplinirea respectivelor misiuni.

În condițiile reducerii drastice a dimensiunii forțelor și asumării unor angajamente politice care implică solicitarea la maximum a capacităților operaționale, credem că rolul liderilor strategici trebuie să se manifeste plenar în negocierea condițiilor care conferă legitimitate și asigură capacitățile necesare îndeplinirii unor sarcini tot mai complexe într-un mediu versatil, ostil, solicitant.

Totodată, ei trebuie să se implice în dezvoltarea fondului de cunoștințe teoretice al profesiei și în dezvoltarea sistemului educațional în sensul adaptării acestuia la nevoile tot mai presante ale practicii militare. Aceasta este, în opinia noastră, o sarcină de maximă importanță și una din căile cele mai eficiente de îndeplinire o constituie exercitarea unei conduceri directe în cadrul grupului de subordonați cu care vine în contact nemijlocit și crearea condițiilor ca acest lucru să se întâmple în cadrul tuturor structurilor profesionale. Conducerea strategică la nivelul profesiei nu trebuie să se reducă la ideea de control strategic. În acest moment există riscul erodării raporturilor dintre generațiile de ofițeri și este imperios necesar să se reconsidere sistemul de îndrumare a celor tineri de către ofițeri experimentați, manifestându-se o mare flexibilitate în instruirea lor și abilitate în a-i învăța și din propriile greșeli.

Nu trebuie să uităm că armata a efectuat un salt spectaculos, de la o doctrină izolaționistă la operațiuni în sprijinul păcii, dislocând forțe considerabile în zone geografice îndepărtate din Africa și Asia. Pregătirea acestora și, mai ales, îndeplinirea unor misiuni netradiționale au necesitat mari eforturi de adaptare și rezultatele au fost preponderent pozitive, însă ele nu ar trebui folosite ca argument pentru a estompa unele probleme extrem de serioase cu care se confruntă organismul militar, în special tensiunile generate de ritmul schimbărilor, de preponderența, uneori, a unor interese parohiale în raport cu cele generale și, în mod

deosebit, situația socială a tinerelor generații.

Analizii occidentali au remarcat că spre deosebire de multe alte profesii în care cel mai înalt statut este acordat celor implicați în mod direct în cercetare, teoretizare, dezvoltare și învățământ superior, armata acordă cel mai înalt statut practicienilor. În general, s-a observat că cei ce lucrează efectiv la dezvoltarea, experimentarea, implementarea și predarea doctrinelor și fundamentelor teoretice ale profesiei sunt menținuți în plan secund, fără a li se recunoaște importanța și aportul lor în profesia armelor²⁵. În alte părți, în schimb, practicienii ajunși în vârful ierarhiei aspiră și la statut de teoretician, nu neapărat în virtutea calităților, ci, mai mult, ca o recompensă suplimentară pentru poziția care au dobândit-o în ierarhia militară. Unii, în mod justificat, sunt îndreptățiți să aibă asemenea aspirații, datorită capacității probate în generalizarea teoretică a unor experiențe practice cu reală semnificație. Alții, însă, nu fac altceva decât să îndepărteze din sistem teoreticienii străluciți, capabili să emită idei noi și să deschidă căi de abordare a problemelor de securitate și apărare tot mai complexe.

Cu certitudine, cerințele reformei în ansamblul ei, imperativele integrării în Alianța Nord-Atlantică, nevoile presante rezultate din angajamentele de a participa la operațiuni de menținere sau restabilire a păcii nu permit ignorarea dificultăților cu care se confruntă organismul militar. Dimpotrivă, ele trebuie abordate cu discernământ și, am putea spune, în regim de urgență. În acest sens, credem că liderii strategici ar trebui să-și orienteze preocupările majore în următoarele direcții:

În primul rând, armata trebuie să-și reînnoiască identitatea instituțională ca profesie și nu numai ca organizație birocratică. Predominanța actuală a gândirii și comportamentului birocratic în detrimentul eficacității profesionale este izvorul multora din problemele cu care se confruntă astăzi armata. Fundamentul oricărei viitoare reînnoiri a profesiei armelor nu poate fi decât o identitate profesională clară și credibilă. Educația liderilor strategici trebuie concepută în cadrul arhitecturii atotcuprinzătoare a unei profesii militare moderne, la nivelul standardelor începutului secolului XXI, aptă să se exercite într-un sistem concurențial de profesii.

Implicit, o a doua direcție de acțiune ar trebui să o constituie schimbarea profundă a modului de educare a liderilor strategici pentru provocările secolului XXI. Schimbările majore produse după încheierea Războiului Rece ar trebui să determine, în mod similar, o transformare profundă a bazei de cunoștințe teoretice profesionale și modului de aplicare a expertizei de înalt nivel teoretic la noile tipuri de misiuni, de la apărarea colectivă la cele de menținere/restabilire a păcii și asistență umanitară. Trebuie depășit momentul "crizei" de formatori, prin restabilirea condiției acestora, pregătirea lor corespunzătoare și sistematizată, la același nivel cu liderii pregătiți să ocupe poziții-cheie în ierarhie. De asemenea, este foarte important să se treacă de la un sistem educațional "de masă" la un sistem de elite,

printr-un proces de selecție în care evaluarea să aibă loc nu numai pe criteriile de recomandare sau voință proprie, nejustificată de un potențial real de dezvoltare, ci și de profesionalism și probitate morală. Pentru o armată cu resurse foarte limitate, omul reprezintă cea mai prețioasă investiție, esențială pentru transformarea în profunzime a instituției militare.

În al treilea rând, organismul militar ar trebui circumscris unui cadru etic și intelectual care să aibă ca element central conceptul de ofițer și pe acela de lider de autentic profesionalism, în contrast cu conceptul de funcționar obedient în cadrul unei birocrății. Liderii strategici trebuie să pună accentul pe obligația pe care o are fiecare conducător, comandant sau șef militar, indiferent de grad și funcție, de a îndruma și veghea la evoluția profesională ascendentă a tinerilor ofițeri. Toți ar trebui să înțelegem, în calitatea noastră de militari, că formarea și perfecționarea celor aflați sub autoritatea noastră este o sarcină de importanță vitală, cu consecințe strategice pe termen lung asupra profesiei armelor.

Fără îndoială, cu sau fără voia noastră, cei care vor suferi primii impactul cu rigorile acțiunii în cadru multinațional sunt liderii strategici. Pentru a-și îndeplini cu responsabilitate și în mod onorabil sarcinile, ei trebuie să înțeleagă că dinamica și conținutul actului de conducere vor avea o altă configurație, ce va impune un angajament mental, fizic, psihologic și etic specific înaltelor standarde profesionale.

NOTE

¹ Expunere susținută la conferința cu tema "Corelația apărare națională – apărare colectivă", Universitatea Națională de Apărare, 17 septembrie 2003.

² F.M.-1, Department of The Army, Washington, DC, The Army, 2001, p. 11.

³ Roderick R. Magee II, editor, Strategic Leader Primer, US Army War College, Carlisle Barracks, 1998.

⁴ Ibid.

⁵ Richard A. Chilcoat, Strategic Art: The New Discipline for 21st Century Leaders, Strategic Studies Institute, US Army War College, Carlisle Barracks, 1995.

⁶ Ibid.

⁷ A se vedea, Samuel Huntington, The Solider and the State, Harvard University Press, Cambridge, 1959 și Morris Janowitz, University of Chicago Press, Chicago, 1988.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Gregg F. Martin, Jeffrey D. McCausland, op.cit., p. 429.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Don Snider și Gayle Watkins, "The future of Army Professionalism: A Need for Renewal and Redefinition", în Parameters, Autumn 2000, pp. 8-9.

¹⁹ Ibid.

²⁰ A se vedea, Lloyd J. Matthews, „Is the Military Profession Legitimate?“, în *Army*, January 1994, pp. 22-23.

²¹ Ibid.

²² Gregg F. Martin, Jeffrey D. McCausland, op.cit., p. 429.

²³ A se vedea, Andrew Abbot, *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*, University of Chicago Press, Chicago, 1988.

²⁴ Gregg F. Martin, Jeffrey D. McCausland, op.cit.

²⁵ Ibid., p. 434. *The professional Soldier: A Social and Political Portrait*, The Free Press, Glencoe, 1960.

⁸ A se vedea, Gregg F. Martin, Jeffrey D. McCausland, *The role of Strategic Leaders for the Future Army Profession*, în Lloyd J. Matthews, ed., *The Future of the Army Profession*, McGraw-Hill Primis Custom Publishing, 2002.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Richard A. Chilcoat, op.cit.

¹² Andrew Abbot, *The System of Professions: An Essay on*

MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE CSSAS

- Colocvii, seminarii și simpozioane, interne și internaționale, deschise celor interesați în exprimarea și dezbaterii celor mai importante probleme din domeniul securității și apărării.
- Sesiunea anuală de comunicări destinată dezbaterii celor mai actuale și de perspectivă probleme strategice de securitate națională și apărare.
- Mese rotunde, ateliere de lucru, laboratoare de analiză cu participarea specialiștilor din domeniu, din mediul științific militar și civil..

Revista „Impact strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Articolele, studiile, ideile, opiniile, comentariile și propunerile dvs. pot fi trimise, spre publicare, pe adresa: Pentru revista „Impact strategic”, Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72,

SISTEME DE ARME NECONVENȚIONALE ȘI VIITORUL STRATEGIEI

General de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA

În ce măsură influențează tehnica și tehnologia strategia? Este strategia strict dependentă de evoluția tehnicii sau evoluția tehnicii este o consecință a strategiei?

Senzorii de informație, avioanele Awacs, rachetele de croazieră, sistemele de arme permit constituirea unor structuri suplimentare de reacție rapidă, lovirea la distanță, războiul non-contact, războiul disproporționat, războiul în rețea etc. Sistemele de arme neconvenționale au generat, în cea mai mare măsură, strategia războiului continuu. Dar aceste mijloace n-au apărut din senin, ci ele însele sunt un rezultat al unei strategii generative.

Nu poate fi vorba de strategie în afara unor determinări tehnice. Tehnica este elementul cel mai dinamic al acțiunii. În general, componenta tehnică răspunde la o întrebare tranșantă: cu ce? Luptătorul antic folosea lancia, arcul cu săgeți, sabia și scutul. Aceste mijloace nu permiteau altceva decât lupta corp la corp și, eventual, lovirea inamicului de la o oarecare distanță cu săgeata sau cu sulița. De aceea, formațiile erau strânse, adeseori apărarea realizându-se prin alăturarea scuturilor unul lângă altul, înapoia acestei platoșe adăpostindu-se luptătorii. Au apărut apoi armura, lucrările de protecție colectivă, cetățile și alte lucrări de fortificații.

Timpul a trecut, mijloacele s-au perfecționat, dar întrebarea a rămas mereu aceeași: cu ce mijloace putem realiza acțiunea pe care ne-am propus-o? Bătălia aeroterestră este, mai degrabă, un rezultat al evoluției tehnicii – deci un concept strategic care ține de mijloace, adică o strategie a mijloacelor – decât unul pur acțional. Într-o astfel de strategie, rolul esențial revine mijloacelor.

Cândva, în Evul Mediu, datorită costurilor exagerate în vieți omenești ale bătăliilor, predomina strategia asediului și cea a manevrelor care determinau cetățile să capituleze sau pe asediatori să renunțe. Ba, mai mult, aceste confruntări aveau și o funcție economică. Adesea,

obiectivele confruntării constau în capturarea unor cavaleri bogați, pentru care se plăteau răscumpărări foarte mari. Din nou, tehnologia separă taberele posibil a se confrunta. De o parte se află înalta tehnologie, de cealaltă se află inferioritatea tehnologică sau, mai precis, tehnologia conjuncturală, extrem de diversificată și de amestecată. Tehnologia impune și tipul de strategie adecvat. Este evident că înalta tehnologie va permite și va impune strategia acțiunilor rapide, strategia acțiunilor speciale și strategia totală sau integrală. În aceeași măsură, mijloacele perfecționate vor facilita strategiile de descurajare, strategiile coercitive, strategiile punitive, strategiile parțiale, strategiile de influențare, de impunere sau de amenințare. Dar și aceste tipuri de strategii solicită și vor solicita în continuare mijloace adecvate scopurilor și obiectivelor războiului (confruntării).

Ceea ce va continua să separe această lume se referă nu doar la interese, ci și la posibilități, la mijloace. Acțiunile, ca și reacțiile, vor fi totdeauna într-o strictă dependență de mijloace, iar acestea vor continua să evolueze nu doar într-o singură direcție, ci radial și fractal. Va fi din ce în ce mai greu ca planeta să fie controlată. Mai exact, tocmai datorită tehnologiilor și reacțiilor la acestea, cu cât se vor perfecționa mai mult mijloacele de supraveghere, gestionare și rezolvare a situațiilor conflictuale, cu atât vor crește vulnerabilitățile interne și riscurile asociate acestora. De aceea, problema strategiei mijloacelor este una de cea mai mare importanță.

Avem de a face cu trei tipuri mari de vulnerabilități, sensibile la trei tipuri mari de amenințări: vulnerabilitățile informaționale, care sunt strict legate de evoluția IT; vulnerabilitățile tehnologice, care sunt strict legate de accesul la high tech și de reacțiile corespunzătoare și vulnerabilitățile asimetrice, care sunt strict legate de acțiunile și reacțiile haotice (în sensul teoriei haosului, al sensibilității la variația condițiilor inițiale), care îmbracă întreaga gamă de posibilități, de la violența primitivă la violența informațională.

Sistemele de arme au evoluat și continuă să evolueze pe trei mari coordonate: sisteme de arme de distrugere globală, îndeosebi cele care țin de ADM; sisteme de arme de mare precizie, bazate pe tehnologia informației (IT) și

pe high tech, care conduc la strategia războiului bazat pe rețea și sistemele de arme neconvenționale care participă efectiv atât la generarea, cât și la materializarea unui nou tip de strategie, strategia războiului continuu.

Sistemele de arme neconvenționale nu trebuie rupte de celelalte sisteme de arme. Termenul de „neconvențional” ascunde o gamă foarte largă de posibilități. La urma urmei, este vorba de o întrebare tranșantă: ce este și ce nu este convențional în ceea ce privește sistemele de arme?

Sistemele de arme pot fi împărțite în trei mari grupe:

- Sistemele de arme letale, din care fac parte:
  - Sistemele armelor de distrugere în masă;
  - Sistemele armelor de precizie (armele inteligente);
    - Sistemele de arme bazate pe lasere, amplificarea undelor electromagnetice și pe acțiunea letală a acestora;
  - Sisteme de arme geofizice.
  - Sistemele de arme non-letale din care fac parte:
    - Sistemele de arme de influențare mediatică, informațională și psihologică;
    - Sistemele de arme bazate pe folosirea unor substanțe psihotrope și halucinogene;
    - Sistemele de arme bazate pe acțiuni neletale în spectrul undelor și bioundelor;
    - Sisteme de arme geofizice cu acțiuni neletale (modificarea mediului).

Sistemele de arme bazate pe mijloacele de distrugere în masă (arma nucleară, arma chimică și arma biologică), sistemele de arme bazate pe amplificarea undelor radio, pe biunde, pe lasere, pe factori geofizici, pe acțiuni mediatice, informaționale, psihologice, pe substanțe psihotrope, pe diferiți agenți chimici și biologici intră în sfera sistemelor de arme neconvenționale. Ele pot fi letale sau non-letale.

Influența sistemelor de arme asupra strategiei este indubitabilă. Desigur, această influență nu se exercită unilateral, ci într-un sistem de condiționări complexe. Oricum, factorul tehnic și tehnologic este, deopotrivă, o rezultată a cerinței politice și strategice (strategia mijloacelor, strategia generativă) și un factor de influențare a strategiei, astfel:

Sistemele de arme bazate pe mijloace de distrugere în masă au generat strategia ripostei masive, strategia descurajării nucleare, strategia ripostei flexibile.

Sistemele de arme de înaltă precizie au generat strategia acțiunilor rapide, strategia acțiunii (reacției) concentrate și eficiente, strategia bătăliei aeroterestre și strategia acțiunilor speciale.

Sistemele de arme neconvenționale (care sunt

adiacente sistemelor de arme convenționale) au generat strategia acțiunii permanente, integrale și eficiente, adică strategia războiului continuu, strategia reacției asimetrice, strategia acțiunii radiale și strategia acțiunilor neconvenționale indirecte.

Psihotehnologiile presupun o combinație a mijloacelor electronice și a științelor cognitive, vizând creierul și capacitatea sa de analiză indirectă asupra tuturor senzorialilor sistemului nervos. Cu alte cuvinte, emițătoarele de unde electromagnetice, acustice sau ale altor semnale (încă secrete) acționează asupra sistemului nervos, influențând emoțiile, gândirea și acțiunea. Aceasta este esența. Or, evident, astfel de mijloace impun strategii adecvate și răspund unor strategii operaționale care vizează realizarea obiectivelor politice, fără pierderi umane și materiale grave.

La 31 octombrie 1989, a fost creat, în Statele Unite, un aparat auditiv (patent 4.877.027 Brunkan; Wayne B.) care transmite sunete în creierul unei persoane cu nivelul de frecvență între 100 MHz și 10.000 MHz, modulate pentru a forma un tip de undă specifică. Ea se prezintă sub forma unor impulsii de foarte scurtă durată modulate în frecvență. Este compusă din 10 la 20 de pulsații. Lărgimea fiecărei impulsii se situează între 500 nanosecunde și 100 microsecunde. Lărgimea pulsației se situează între 10 nanosecunde și 1 microsecundă. Impulsiile sunt modulate în frecvență prin informații audibile cu scopul de a se crea senzația auditivă dorită de cel care folosește un astfel de sistem.

Manipularea sistemului nervos prin câmpuri electromagnetice generate de ecrane² este iarăși o preocupare în strategia mijloacelor non-letale. S-a observat o reacție a factorului uman la stimularea pielii cu câmpuri electromagnetice cu frecvențe situate în jurul valorii de 1 Hz, care provoacă o rezonanță senzorială. Asemenea frecvențe sunt emise de ecranele ordinarilor și televizoarelor, când se trimit imagini în astfel de impulsii. Este deci posibilă manipularea sistemului nervos prin asemenea impulsii. De aici, nevoia unor strategii de manipulare. Fentanilul, un derivat al morfinei, face parte din categoria gazelor incapacitante non-mortale, adică a așa-numitelor medicamente militarizate. Acești agenți anesteziază sau calmează țintele vizate. Este vorba de substanțe din categoria celor folosite de forțele speciale ruse împotriva teroriștilor, la Moscova, la 26 octombrie 2002. În urma folosirii acestor substanțe non-letale au murit totuși 129 de persoane.

La 26 februarie 2003, americanii au realizat o grenadă (Rifel-launched non-lethal cargo dispenser) care este lansată cu o pușcă și împrăștie un gaz non-lethal (agenți care asigură controlul mulțimilor, agenți biologici și agenți chimici). Acest tip de arme pune în operă o strategie de control al mulțimilor, deci o strategie de

gestionare a crizelor.

Tot din sistemul armelor non-letale face parte și bomba electromagnetică, denumită, pe scurt, e-bomb, care, până la războiul din Golf din martie 2003, nu a fost folosită încă pe câmpul de luptă. Această armă folosește impulsiiile microundelor asupra sistemelor electronice adverse. Ea a fost descoperită întâmplător, datorită efectelor pe care le aveau radarele situate în apropierea sistemelor electronice de conducere și impulsiiile electromagnetice ale exploziilor nucleare. E-bomb face parte din categoria armelor cu energie directă, mai exact, din familia armamentului care folosește efectul microundelor de mare putere (HPM – high power microwaves weapon). Tot în această categorie se înscriu bomba cu grafit și, în general, toate armele bazate pe microunde, informație și acțiuni psihologice.

S-a dovedit însă (mai ales în Irlanda de Nord³) că armele non-letale sunt, în fond, arme care pot induce efecte letale (directe sau indirecte) deosebit de grave. Ele se folosesc îndeosebi pentru reprimarea unor manifestări, pentru rezolvarea unor situații specifice procesului de gestionare a crizelor, iar efectul este, uneori, destul de complex, chiar dezastruos. La ora actuală, armele interzise (gaze toxice, gloanțe explozive, arme bazate pe lasere orbitoare, mine – care fac parte din categoria sistemelor de arme neconvenționale) sunt din nou, într-o formă sau alta, puse în operă.

Dintre sistemele de arme neconvenționale bazate pe amplificarea undelor și pe efectele complexe în ionosferă, în spațiul geofizic, asupra climei și asupra ființei umane, face parte, după toate probabilitățile, și HAARP (HIGH-FREQUENCY ACTIVE AURORAL RESEARCH PROGRAM = Program de Cercetare asupra Frecvențelor Înalte Boreale Active). Acest program este finanțat, începând din 1993, de Statele Unite.

Așa cum am mai subliniat⁴, programul HAARP este privit și tratat în momentul de față ca:

- armă cu energie dirijată;
- un sistem de comunicații pentru submarine;
- mijloc de îmbunătățire a comunicațiilor intersateliti;
- generator de raze X pentru planetă;
- mijloc de a crea în mod voluntar blackouts-uri electrice;
- armă de război electronic;
- transmisie de putere fără fir după procedeul Tesla;
- rază a „morții secrete” de care vorbea Tesla;
- mijloc de a detecta extraterestrii în spațiu;
- mijloc de a distruge extraterestrii în spațiu;
- mijloc capabil să creeze explozii comparabile cu cele nucleare;

- arma capabilă să modifice climatul;
- armă care poate altera undele cerebrale și controla gândirea.

Explorarea și controlul, atât din spațiul cosmic, cât și dinspre pământ a straturilor superioare ale atmosferei, deși a înregistrat unele rezultate deosebite, se află, totuși, abia la început. Tehnologiile nu sunt încă adecvate pentru folosirea eficientă și coerentă a acestui spațiu, dar posibilitățile care se deschid sunt imense. Preocuparea oamenilor de știință și cea a factorilor de decizie politică se rezumă, cel puțin pentru acest început de secol, la explorare, experiment și folosire limitată.

Sistemul HAARP este, uneori, făcut vinovat de perturbarea climei și de alte rele meteorologice și geofizice de pe planetă. Nu spunem că emițătoarele de HF n-ar putea influența straturile dinspre pământ ale atmosferei. Din câte se știe, aceste unde provoacă o puternică ionizare a straturilor inferioare ale ionosferei, ceea ce duce la degajarea unei energii foarte puternice ce poate fi dirijată (oglinzi ionosferice, un fel de „cuptoare atmosferice cu microunde”), care generează o amplificare a unde radio de 1,7 milioane ori! O astfel de forță poate distruge orice, oriunde s-ar afla. Programul HAARP este însă în derulare. Din cele 360 de antene, înalte de 40 de picioare, se realizaseră, până la data documentării noastre, doar 36. De acest sistem se ocupă, în momentul de față, Forțele Navale și Forțele Aeriene ale Statelor Unite, dar nu direct, ci prin intermediul unei societăți denumită Raytheon.

Dar HAARP nu este singurul program complex și nici singurul sistem ciudat, neconvențional care caută alte energii decât cea mecanică a glonțului sau a rachetei. Se relatează⁵, în mai multe lucrări⁶, unele întâmplări, grupate în jurul a ceea ce autorii Preston Nichols și Peter Moon numesc afacerea Montauk și experiența de la Philadelphia. Pe scurt, așa cum o rezumă autorul rândurilor de pe Internet, experiența Philadelphia a avut loc la 12 august 1943. A fost un experiment prin care Forțele Navale Americane au încercat să găsească o modalitate de a face invizibile, pentru radarele inamicului, vasele de război proprii și pe cele ale aliaților. La această experiență au fost aleși să participe unii dintre cei mai renumiți oameni de știință ai vremii: Einstein, descoperitorul teoriei relativității, matematicianul Hilbert, Von Neuman, inventatorul calculatorului, și Tesla, cel care a descoperit curentul alternativ.

Această experiență venea după doi ani de încercări, în care se obținuseră unele reușite în ceea ce privește invizibilitatea parțială, pentru radare, a unor obiecte terestre. Experiența de la Philadelphia era însă cu totul deosebită. Ea viza ascunderea de radare a unui vas de război întreg⁷, cu echipaj cu tot. Tesla s-a retras din

proiect, întrucât considera că experiența este periculoasă pentru echipaj.

Nichols relatează lucruri de-a dreptul bizare. Când dispozitivul s-a pus în mișcare, nava Eldridge a dispărut nu numai de pe radare, ci și din câmpul vizual, într-un flash de lumină albastră. În același timp, a fost văzută, la 400 de kilometri, în portul Norfolk. A dispărut apoi din Norfolk și a reapărut la Philadelphia, unde avea loc experiența. În acest timp oamenii au fost striviți pe fundul navei, de parcă s-ar fi contopit cu metalul. Au fost victime. Duncan Cameron, martor ocular, participant direct, pe navă, povestește că, în timpul acestei experiențe, cuprinși de panică, el și fratele său au sărit peste bord, dar n-au căzut în apă la Philadelphia, cum era firesc, ci la baza navală de Montauk (SUA).

Au apărut apoi noi proiecte, menite să controleze, cu ajutorul undelor radar, moralul ființei umane, precum și unele tehnologii (care se consideră a fi de natură extraterestră) care dau posibilitatea înregistrării gândurilor și, deci, influențării lor. Nichols spune că orice emisiune de unde electromagnetice este însoțită de o emisiune de unde de altă categorie (non-hertziene, după Nichols, eterice, după alți autori). Acest tip de energie umană este, de fapt, captată cu ajutorul unei instalații, denumită scaunul din Montauk, dotată cu cristale și bobine special adaptate care înregistrează semnalele emise de ființa umană. Pentru dirijarea acestei energii este utilizat un calculator de mare putere – un Cray 1 – care costă un miliard de franci și care, în Franța, este destinat pentru prognoza meteorologică națională. Un astfel de calculator permite amplificarea enormă a gândirii umane. Cercetările în acest domeniu au durat peste 30 de ani. Acum sunt deja aplicate. Cu alte cuvinte, amplificatorul de gândire a devenit o realitate.

În momentul de față există programe care studiază posibilitatea creării de imagini care să apară la momentul dorit și în locul voit. Este vorba de imagini virtuale, desigur. Un alt proiect se referă la dezvoltarea unor programe de explorare în timp. Nichols, în calitate de specialist în electronică, a lucrat la un astfel de program. Acest subiect este tratat pe larg în cărțile sale cu privire la Montauk. Datorită unei noi tehnologii, energia subiectului emițător (energia psiho), transmisă prin radar către o antenă subterană specială, denumită Delta –T, este transformată într-o formă de energie care are posibilitatea să deschidă o breșă în eter. „Psihicul (subiectul) gândește atunci la un loc anume și la o dată anume și această breșă în formă de cortex conduce către acest loc și către această epocă.”⁸ Psihicul reușește să facă toate acestea cam în același fel miraculos în care omul reușește să se țină pe picioare (doar pe două puncte de sprijin), acționând concomitent, printr-un mecanism extrem de complex, mii și mii de mușchi.

Cameron, în cazul experienței de la Philadelphia, a fost un astfel de subiect. Faptul că experiența respectivă a avut loc pe 12 august 1943 nu este întâmplător. Această dată a fost cerută de armată. Autorul sesizează, de asemenea, că, în timpul experiențelor de la Montauk, s-a descoperit că pământul este parcurs de o energie eterică ce variază în timp în mod regulat. Ea atinge vârful de sarcină din 20 în 20 de ani, și anume pe 12 august. După 12 august 1943, a urmat 12 august 1963, apoi 12 august 1983, 12 august 2003... În apropierea fiecărui 12 august, aparatura cu care s-au efectuat experimentele funcționa în mod bizar...

Baza Montauk este azi, oficial, dezafectată. Se crede însă că ea continuă să funcționeze în diferite locuri subterane, la foarte mare adâncime⁹ (antena Delta-T era îngropată la mai mult de 100 de metri adâncime). Nichols spune că el nu știa nimic despre activitatea sa la Montauk. El credea că lucrează într-o întreprindere electronică ce avea contracte cu armata. Toate aceste activități i s-au părut ca un fel de vis. În realitate – spune el – electronistul lucra în două locuri deodată. Multe dintre afirmațiile lui Nichols au fost sau sunt încă puse la îndoială. Și este firesc să fie așa, deoarece, un astfel de proiect – dacă există – va revoluționa complet, împreună cu alte sisteme (cum este, spre exemplu, HAARP) nu numai strategia militară, ci întregul sistem de relații de confruntare și de colaborare de pe planetă. Se spune, de asemenea, că Nichols a lucrat, împreună cu alte persoane, pentru studierea farfuriilor zburătoare capturate de armată și că pe unele dintre ele el a văzut aparatură asemănătoare cu scaunul de la Montauk. De asemenea, se spune că unul din aceste OZN-uri a survolat nava Eldridge, în timpul experimentului de la Philadelphia și a fost capturat, în final, de armată.

Din aceste experimente, autorul paginilor de pe Internet concluzionează că o astfel de lume nu există fizic, dar poate exista sub o anumită formă în eter; ea poate fi potențialmente prezentă în alte zone dimensionale sub formă de arhetip.

Există, desigur, și alte preocupări, îndeosebi în spațiul războiului mediatic, al celui informațional, al celui geofizic etc. Este foarte posibil ca sistemele de arme ale viitorului să se bazeze pe non-letalitate, influențare psihologică și mediatică, pe acțiuni în spațiul virtual, pe folosirea energiei non-convenționale. Oricum, omenirea se află abia la începutul unui drum lung în ceea ce privește sistemele de arme ale viitorului și influența lor asupra strategiei, îndeosebi a strategiei militare, ce va dura, probabil, cât veacul. Speranța omenirii este ca războiul să se îndrepte din sfera confruntării între entități, state, în sfera combaterii răului planetei, a optimizării mediului și condițiilor de viață.

BIBLIOGRAFIE

- B. Bender, "USAF seeks air-dropped non-lethal weapons", Jane's Defense Weekly, 24.03.1999
- C. M. Brinkley, "Groups Consider Field Applications For Human Zapper", Defense News, 30.07.2001
- Collet, "Des armes non létales pour quelle stratégie?", Revue militaire suisse, n° 10, 1999
- D. Eshel, "Israel investigates non-lethal options", Jane's Intelligence Review, September 2001
- R. Haug, "Armes non létales. Armes et moyens dits "non mortels": aspects liés a la politique de maîtrise des armements", Bulletin SIT, 1/1999
- "Il punto sullo sviluppo dei sistemi d'arma non letali", Rivista italiana difesa, settembre 1999
- Lavarini, Vaincre sans tuer - du silex aux armes non létales, Paris, Stock, 1997
- N. Lewer, S. Schofield, Non-Lethal Weapons : A Fatal Attraction ? Military Strategies and Technologies for 21st Century Conflict, Londres, Zed Books, 1997
- N. Lewer, S. Schofield, "Non-Lethal Weapons for UN Military Operations", International Peacekeeping, vol. 4, 1997
- L. Mampaey, "Les armes létales : une nouvelle course aux armements", in: Les Etats-Unis s'en vont-ils en guerre ?, M. Schmitz, éd., Bruxelles, Groupe de recherche et d'information sur la paix et la sécurité/Complexe, 2000
- Mulholland, "Laser Device May Provide U.S. Military Nonlethal Option", Defense News, 1999
- M. Sirak, "US DoD considers testing non-lethal energy weapon", Jane's Defense Weekly 2001
- S. Wright, "Hypocrisie des armes non létales", Le Monde diplomatique, décembre 1999
- Marc Filterman, Les armes de l'ombre. Des tempets pas naturelles..., Edition Carnot
- Jonathan M. House, Combined Arms Warfare in the

Twentieth Century, University Press of Kansas, 2001
Internet. www.HAARP, Carol Sterritt, HAARP, Chemtrails, et nouvelles technologies de guerre

NOTE

¹ Inventatori : Brunkan; Wayne B. (P.O. Box 2411, Goleta, CA 93118).Nr. dosar: 202,679, depuis la 6 iunie 1988. Clasificare internațională: A61N 5/00; Clasificare americană actuală: 607/56; Domeniu de cercetare: 128/420.5, 804, 419 R, 421, 422, 746; 381/68

² Statele Unite, patent 6.506.148 Loos, 14 ianuarie, 2003. Inventatori: Loos, Hendrigus G. (3019 Cresta Way, Launa Beach, CA 92651); nr. dosar: 872528, depuis la 1 iunie 2001; clasificare internațională: A61N 5/00; clasificare americană actuală: 607/27, 600/545; domeniu de cercetare: 600/9-27, 545 313/419 324/318 378/901 434/236

³ Steve Wright, An Appraisal of Technologies of Political Control, raportul asupra STOA al Parlamentului european, 1998.

⁴ General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, Strategia unei revoluții (RMA), în IMPACT STRATEGIC, nr. 4-5 (2002), p. 146.

⁵ <http://www.conspirovscience.fr.st/montauk.html>, L'affaire Montauk⁶ Nichols & Moon, Pyramids of Montauk - Explorations in consciousness; Montauk revisited - Adventures in synchronicity; The Montauk Project - Experiments in Time; Encounters in the pleiades: an inside look at Ufo's și Stewart Swerdlow , Montauk - The Alien connection.

⁷ Nava „Eldridge”.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

Revista „Impact strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Articolele, studiile, ideile, opiniile, comentariile și propunerile dvs. pot fi trimise, spre publicare, pe adresa: Pentru revista „Impact strategic”, Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72,

SECURITATEA NAȚIONALĂ ȘI RĂZBOAIELE ECONOMICE

Dr. Nicolae DOLGHIN

S-ar părea că despre securitatea națională și despre dimensiunea sa economică s-a spus cam tot ce s-ar fi putut spune. Nu ar mai fi loc pentru noutăți decât în măsura în care evoluțiile economice mondiale le-ar oferi. Totuși, complexitatea problemelor economice ale lumii, influența lor decisivă asupra securității, inclusiv asupra celei naționale, ne obligă să ne reîntoarcem la definiția primară a securității ca expresie a acelei stări de siguranță pe care trebuie să o simtă individul, comunitățile sociale, statul, națiunea etc. Doar astfel putem intui complexitatea și profunzimea proceselor care, urmărind să asigure în primul rând starea de siguranță individului, generează promovarea liberă și neîngrădită a intereselor statelor. Cu atât mai mult cu cât istoria demonstrează că nu întotdeauna siguranța statului este identică cu cea a individului și invers.

Strategia de Securitate Națională a României stabilește fără echivoc că principalele probleme de securitate a României sunt cele de natură economică (1), iar relansarea economiei constituie o prioritate a politicii de securitate. De aceea, din cele 17 obiective ale politicii de securitate, enumerate în strategie, cu greu ar putea fi identificate cele care să nu vizeze, direct sau indirect, problemele economice. Acest lucru se reflectă concret chiar și în căile de acțiune pentru toate domeniile neeconomice stabilite în document, chiar dacă celui economic îi este repartizat un capitol distinct. Iată de ce prioritățile politicii interne sunt dominate de economie, iar indicatorii de evaluare a eficienței politicii externe devin tot mai evident contractele economice internaționale

Economia națională face parte, într-un anumit fel, din structura statului. Practic, ea constituie temelia pe care se susține statul, națiunea, și, cu cât economia este mai prosperă, cu atât instituția stat funcționează fără probleme. Evoluțiile politice de la începutul deceniului trecut au demonstrat că disoluția statelor multinaționale URSS și Iugoslavia a avut principală cauză în primul rând motivele economice. De asemenea, în categoria "statelor eșuate" – concept relativ recent al politologiei – au fost incluse cele care nu au reușit să-și rezolve problemele economice de bază. Ele nu se destructurează doar datorită respectării unor norme de drept internațional și insistențelor comunității internaționale de a nu se crea noi focare de instabilitate. Economia, prin produsele sale, bunuri materiale și servicii, susține întreaga viață și activitate a națiunii respective. Un stat este puternic,

deci capabil să-și exercite prerogativele în plan intern și internațional, dacă are economia dezvoltată, profund și flexibil conectată la economia zonală, regională și globală. România nu poate face excepție.

Secolul XX a demonstrat că economiile nu mai pot fi autarhice, că puterea statului nu câștigă nimic prin retragerea în interiorul propriilor frontiere. De asemenea, a oferit suficiente exemple pentru a ne convinge că confruntările apărute pe timpul promovării intereselor economice pot fi rezolvate în majoritatea cazurilor prin mijloace economice (sanțiuni, embargouri, blocaje etc., inițiate de autorități politice), dar pot fi și însoțite de episoade ale violenței armate sau de războaie în toată regula.

Globalizarea a accentuat interdependențele - politice, economice, militare, culturale etc. Procesul are un caracter contradictoriu, implicând integrarea și fragmentarea, omogenizarea și diversificarea, mondializarea și regionalizarea. În aceste condiții, interdependențele devin realitatea – enigmă a zilelor noastre, deoarece nu se poate spune dacă vor contribui la stabilizarea lumii ori dimpotrivă. Dale C. Copeland susține că cele două războaie mondiale ale secolului trecut au fost încercări de rezolvare a unor dependențe economice pe care principalii actori de-atunci nu le-au considerat de viitor și au recurs la război pentru a impune altele mai avantajoase (2). Tot el demonstrează că, cu cât interdependențele au un viitor mai sigur, cu atât probabilitatea izbucnirii războaielor este mai redusă, iar demonstrația sa este extrem de pertinentă.

Sfârșitul Războiului Rece a reprezentat triumful globalizării asupra ultimelor autarhii economice, a fost momentul redeschiderii Europei de Est spre lume, dar nu a însemnat și rezolvarea problemelor economice ale zonei, ci debutul unor lungi și dureroase procese de adaptare la economia de piață. Libertatea politică nu a fost însoțită și de "confortul" economic care să ofere perspective vizibile imediate calității vieții.

Globalizarea dispune de potențialul necesar unei lumi mai bune și, fără îndoială, integrarea într-o economie mondială și deschiderea către alte culturi asigură cele mai directe căi spre atingerea securității și păcii mondiale. Dar până la transformarea potențialului în realități concrete mai este încă o cale lungă. Deocamdată, politicile economice care au accelerat globalizarea au mărit nivelul șomajului, consumul resurselor și disparitățile, lichidarea unor ramuri

economice etc. - realități care formează mediul favorabil pentru dezvoltarea corupției, explozia rețelilor criminale, apariția comerțului la negru, a traficului de persoane, arme și droguri. Toate acestea reprezintă premise pentru transformarea statelor, mai ales a celor cu probleme, în ținte ale războiului economic, deoarece ele suportă cel mai dureros și alte efecte nedorite ale globalizării: costurile ridicate ale transformărilor economice rapide, pierderea controlului asupra politicilor economice, dispariția unor sisteme industriale, dezechilibrări ale unor comunități tradiționale etc.

Există multe definiții pentru războiul economic, dar toate surprind câteva locuri comune: un anumit nivel al unei confruntări, desfășurate cu mijloace specifice pentru atingerea unor obiective. Deci, în esența sa, războiul economic ar reprezenta folosirea agresivă la nivel internațional a mijloacelor economice pentru a modifica comportamentul actorilor politici.

Războiul economic se deosebește de practicile obișnuite ale concurenței economice specifice economiei de piață, deoarece ținta vizată nu mai este un concurent economic, ci un guvern, stat ori chiar o alianță. De aceea și mijloacele folosite depășesc cu mult în amploare simpla concurență economică. Aceasta este însoțită și augmentată cu diferite alte "ingrediente" noneconomice, rezultând o arhitectură în care cu greu se mai observă de unde s-a pornit. Este ceva asemănător cu perioada Războiului Rece, în timpul căreia, printr-o imensă propagandă, s-a creat impresia unei confruntări de o complexitate inimaginabilă tocmai pentru a se ascunde faptul că o confruntare politică se transformase într-un uriaș război economic.

Propunându-și să modifice comportamentul altor actori politici, războiul economic ne conduce în domeniul relațiilor de putere ca modalități de impunere a voinței ori de a rezista. Deci, într-o bună măsură, războiul economic are elemente comune cu războiul, așa cum l-a definit Clausewitz:

- este instrument al politicului;
- urmărește impunerea voinței;
- are drept perdanți siguri populația obișnuită.

Războiul economic nu este o apariție nouă în practica relațiilor de putere. Începând cu lumea antică avem suficiente exemple. A avut timp să evolueze, căpătând atâtea subtilități, încât astăzi este dificil să se facă o distincție clară între măsurile adoptate pentru a modela o anumită evoluție economică și cele care fac parte din planul unui război economic. Războiului economic nu îi este specific indicatorul violența armată ușor de identificat pentru a marca declanșarea unei agresioni. Nu înseamnă, însă, că în războiul economic nu există victime. De exemplu, se consideră că sancțiunile economice au provocat, într-un deceniu, moartea a aproximativ 400 mii de copii în Irak (3). În acest caz a fost vorba de o măsură adoptată de ONU, dar asemenea sancțiuni însoțesc toate războaiele economice și victimele provocate de ele nu sunt mai puțin.

Actorii dominanți ai războiului economic sunt statele,

îndeosebi cele cu economii puternic dezvoltate, ori firme cu mari cifre de afaceri, interesate în modificarea comportamentului altor state. În spatele lor, însă, cu ușurință pot fi identificate guverne. Resursele alocate acestui tip de război sunt practic nelimitate, deoarece se regăsesc în activitățile de natură economică și financiară, nu sunt supuse restricțiilor și nici expuse distrugerilor provocate de violența armată. Mai mult, războaiele economice generează resurse care oricând pot fi folosite.

Realitatea zilelor noastre scoate în evidență principalele dimensiuni ale războiului economic:

Dimensiunea geo-economică este cea mai cuprinzătoare constituind spațiul de manifestare și pentru alte tipuri de confruntări, inclusiv pentru cele militare, este cvasipermanentă, schimbându-și doar actorii și punctele de interes. Suntem cu toții martori la unele manifestări în această dimensiune. Astfel, geografia politică post-război rece a scos în evidență oportunitățile favorabile redistribuirii resurselor energetice mondiale. Exploatarea acestor oportunități nu putea întârzia. Ca urmare, statele din Golf, din spațiul ex-sovietic, inclusiv Rusia, zone aflate într-o relativă stabilitate până nu demult, au devenit actori, dar și ținte ale unui război economic având drept obiectiv controlul resurselor energetice și căilor de acces, în primul rând către petrol.

Evenimentele din jurul Irakului au demonstrat și limitele războiului economic. Nu întotdeauna acesta este suficient pentru atingerea scopurilor. Din cauza atitudinii politice a regimului de la Bagdad, Irakul devenise un spațiu "imun" la efectele războiului economic și, întrucât exista riscul unor evoluții nedorite, s-a recurs la intervenția militară în circumstanțele și cu complicațiile atât de cunoscute și în care Irakul contează tot mai puțin.

Dimensiunea concurențială este cea mai accesibilă. Este locul în care se manifestă formele de concurență economică, așa-numitele războaie: războiul oțelului, al puilor, Boeing - Airbus, euro - dolar (ca expresie esențializată a concurenței economice) etc.

Dimensiunea societală este o realitate recentă a războiului economic, inițiată de ONG-uri și lumea asociativă. Mișcările antiglobalizare și ecologice sunt cei mai activi actori în această dimensiune. Nu se poate spune că rezultatele acțiunilor lor sunt consistente în cadrul războaielor economice, dar mișcările au început să fie luate în seamă. Ele nu mai neagă cu violență globalizarea, cer în schimb reguli care să atenueze efectele nedorite asupra statelor mai puțin pregătite pentru ea. Invitarea reprezentanților unor state sărace la Summit-ul G8 de la Evian din vara acestui an ar putea fi considerată o primă victorie în dimensiunea societală.

În războiul economic se folosesc metode și tehnici proprii, adecvate scopului și obiectivelor de natură economică urmărite, nu există linii ale frontului între "beligeranți". Este mai curând o stare nici de pace, nici de

război. Este un triumf al informației, al capacității acesteia de a-l destabiliza pe celălalt, de a falsifica regulile jocului și de a ocupa terenul cunoașterii. În războiul economic, informația este și scut, și sabie.

Printre cele mai răspândite metode și tehnici de desfășurare a războiului economic, am putea enumera:

- atacul asupra mediului comercial al produselor și serviciilor adversarului, prin: zvonuri, crearea și susținerea unor curente de opinie nefavorabile, speculații financiare, crearea dependențelor etc.;

- încurajarea economiei subterane, prin: corupție, structuri de tip mafiot etc., cu efectele lor atât de dureroase asupra bugetelor statelor și sanitației economiilor naționale;

- rivalitățile comerciale: taxe, bariere comerciale, restricții etc.;

- acțiunile psihologice: manevrarea unor elemente de psihologie națională, manipulare, abaterea atenției de la probleme majore, pentru a exagera altele, minore, ideologizarea economică, încurajarea amatorismelor atât de periculoase pentru domeniul economic și cu efecte atât de grave pentru societățile în tranziție etc.;

- spionajul economic;

- invazia militară: ca formă supremă a războiului economic și ca o recunoaștere a insuficienței sale.

Desigur, enumerarea se rezumă doar la cele mai semnificative tehnici și procedee, cele cu un nivel ridicat de transparență și o oficializare acceptată și lesne de invocat. Acestora li se adaugă, însă, altele, greu de sesizat cu mijloace obișnuite, disimulate în instrumente mai mult ori mai puțin eficiente, ale războiului informațional, propagandei, diplomației, politicului și chiar forței armate. Toate sunt folosite copios în permanență, inducând opiniei publice o permanentă stare de confuzie asupra motivațiilor reale ale diferitelor poziții oficiale. Având drept consecință o perpetuă neîncredere. Cine mai poate afirma astăzi cu toată convingerea că regimul lui Saddam a fost atât de periculos pentru stabilitatea lumii, încât să justifice intervenția militară ori, pur și simplu petrolul a motivat-o?

Cum pot fi atenuate efectele războiului economic?

Războiul economic nu poate fi împiedicat, deoarece, se duce întotdeauna cu instrumentele cvasiacceptate, aparținând competiției economice, care, la urma urmei, este cheia progresului. De aceea, este greu de sesizat de la început depășirea granițelor dintre cele două fenomene atât de asemănătoare. Efectele sale pot fi, însă, atenuate prin:

Stăpânirea informației, ceea ce înseamnă culegerea, procesarea și valorificarea adecvată a informațiilor pentru a cunoaște mediul înconjurător și a adopta decizii corecte și oportune. Problema este cu atât mai serioasă cu cât, ca element al puterii, informația se transformă într-o armă strategică. Radicalizarea războiului economic mută informația din domeniul pur economic în cel al

duelului informații – contrainformații, cu regulile sale specifice de desfășurare.

Formarea și dezvoltarea inteligenței economice. Când, în condițiile integrării și globalizării, frontierele statelor devin permeabile la creativitatea subversivă a strategiilor piețelor economice și financiare, soluțiile pentru a nu pierde războiul economic depind de creativitatea celor care adoptă deciziile în acest tip de război. Decizia va fi o măsură a capacității de valorificare nu numai a informațiilor economice, ci și a celor geostrategice și geopolitice, obligate la rândul lor să urmărească tot mai evident obiective economice. Această realitate demonstrează că, nu numai pentru România, economia este o prioritate.

Realizarea unui mediu economic și financiar sănătos. Competiția economică se desfășoară după reguli și norme care fac dificilă sesizarea exactă a începerii "agresiunii" economice. O economie sănătoasă, fundamentată pe reglementări și legi respectate cu strictețe, dispune de capacitatea de a reacționa rapid și eficient la disfuncționalități, chiar dacă nu este foarte puternică. Războiului economic are succes acolo unde metodele sale se suprapun peste corupția, ilegalitățile și slăbiciunile din statul-țintă.

Integrarea economică, în cazul nostru integrarea în UE, constituie cea mai sigură formă de protecție. Prin integrare economică se reduce probabilitatea de a deveni țintă a războiului economic, iar capacitatea de reacție va fi potențată de toate mecanismele sistemului economic integrator.

NOTE

1. Cf. Strategia de securitate națională a României, București, 2001

2. <http://www.mtholyake.edu/acad./intrel/copeland.htm>

<http://www.monde-diplomatique.fr/cahier/irak/savethechildren> 2002.

CARACTERISTICILE PRINCIPALE ALE RĂZBOIULUI VIITOR

Locotenent-colonel dr. Ionel BĂRBULESCU

În concepția specialiștilor militari, în practica războiului (conflictului armat) la începutul secolului XXI se vor manifesta trei tendințe: restrângerea gamei tipologiei războaielor (conflictelor armate) la cele convenabile statelor dezvoltate din punct de vedere economic și militar; păstrarea unei palete largi de conflicte armate (tipuri noi și vechi) în practica strategică a țărilor cu niveluri scăzute de dezvoltare; conflictele asimetrice.

Se apreciază că războiul viitorului va fi cu totul altceva decât până acum, el purtând amprenta structurii societății informaționale. Din studiile unor autori militari rezultă câteva prefigurări ale caracteristicilor războiului viitor: înlocuirea armatelor de masă cu formațiuni relativ mici, formate din profesioniști și înzestrate cu mijloace poliaționale, performante și inteligente; nimicirea adversarului prin acțiuni indirecte de control și supraveghere, de dominare a confruntării în sfera conducerii, de "dirijare" algoritmică a acțiunilor acestuia; organele de decizie și de transpunere în practică a războiului vor avea o compunere preponderent politico-militară, vor acționa de la mare distanță; confruntarea informațională va fi dominantă războiului (conflictului armat) și se va baza pe o logistică informatică consistentă, care va deveni un adevărat potențial de putere. Războiul, în ansamblu, rămâne un instrument al politicii, iar componenta sa militară (armata) devine un mijloc principal de descurajare, intimidare, impunere sau sancționare (coercție); în câmpul de luptă viitor se va dilua considerabil corelația "om-tehnică-om" și se vor statornici, în cadrul confruntării, noi tipuri de relații: "tehnică-tehnică", "tehnică-om", "om-mesaj-om". Asupra mediului militar al adversarului se va acționa pentru: diminuarea semnificativă a structurilor armatei, întârzierea realizării unor obiective vitale, pierderea unor privilegii și a prestigiului internațional, diminuarea credibilității și a agilității acționale pentru apărarea unor interese naționale fundamentale; generarea unui context în care adversarul să se manifeste cu inconsecvență și incapacitate de a susține o ripostă energetică; conflictul militar (armat), datorită discrepanțelor de organizare și înzestrare a forțelor și mijloacelor întrebunțate, se poate desfășura pe orizontală – intersisteme echivalente – ori pe verticală – între state cu decalaje sensibile de civilizație și putere; raportul de forțe își va pierde dreptat din importanță, sub aspectul său fizic, cantitativ,

locul principal în confruntarea armată fiind ocupat de asimetria de informații, cunoștințe și capacități de operaționalizare a acestora.

Includerea conceptului de asimetrie în documentele strategice oficiale arată că acest concept este de maximă actualitate.

Războiul/conflictul asimetric este, în esență, un mijloc prin care o forță militară inferioară caută să obțină avantaje față de un adversar mai puternic. În aceeași ordine de idei, războiul asimetric este conflictul prin care se caută evitarea forței, a superiorității de orice natură a adversarului și se axează pe avantajele sau slăbiciunile uneia din părțile aflate în conflict.

Potrivit unor opinii, redate în continuare¹, conceptul de război (sau conflict) asimetric este impropriu, deoarece, în substanța sa, orice război este asimetric, fără asimetriile caracteristice el neputând exista. Sunt puncte de vedere cu care putem să fim de acord, căci orice conflict armat este caracterizat cel puțin de următoarele asimetrii: ale scopurilor și obiectivelor politice și politico-militare caracteristice părților angajate; ale forțelor și mijloacelor, dacă nu din punct de vedere cantitativ, în ceea ce privește calitatea armelor folosite, cel ce atacă fiind, de regulă, superior; ale formelor și procedeelelor de acțiune adoptate (în vreme ce unul atacă, celălalt se apără) ș.a.m.d.

Mai pot exista, desigur, asimetrii sub raportul doctrinelor, al tipului de război etc.

Înșușindu-ne ca valabil tot ceea ce s-a menționat, credem că toate acestea sunt doar elemente ce se circumscriu întregului denumit generic "conflict asimetric", în care acțiunea armată, dar nu și prezența militară consistentă, ar putea uneori să lipsească.

Totuși, pentru a lămurii lucrurile, este necesară o precizare: asimetriile la care s-a făcut trimitere sunt caracteristici firești ale oricărui război, din Antichitate și până în prezent. În afara acestui "tipic", fenomenul social denumit război nu există. Dacă le punem unul în fața altuia, ca trăsături generale, toate războaiele vor fi asemănătoare, după cum și ceea ce s-ar produce în viitor nu poate fi esențial deosebit. Ele definesc genul proxim.

Dacă alături de acestea apar și alte trăsături, diferența specifică ne trimite către un conflict care iese în afara tipicului. Spre exemplu, între subiecți de drept internațional cu forțe puternice, dotări tehnice de nivel

Înalt, doctrine comparabile, putem vorbi de războaie supertehnicizate, dar nu și de un conflict asimetric. În schimb, pot fi considerate războaie asimetrice aproape toate conflictele armate din spațiul ex-iugoslav sau din cel cecen, unde forțelor armate regulate li s-au opus formațiuni paramilitare ce au dus predominant acțiuni de gherilă și, unde, și de o parte, și de cealaltă, s-au încălcat grav regulile și obiceiurile războiului.

După opinia noastră, conflictul asimetric "împrumut" ceva din ceea ce unii analiști denumesc "conflict global" sau "metarăzboi", în care, cel puțin în ce-l privește pe cel puternic, violența nu mai este la vedere, ca dominantă a procesului distructiv. Tipul de acțiune al celui puternic, care întrunește toate componentele manifestării conflictuale - politică, diplomatică, psihologică, economică, socială, culturală, spirituală, militară - "glisează de la suprafață către miezul societății și de la temporar către permanență [...]. În esență, violența este mascată în nonviolență, iar agresiunea este instrumentată nonviolent"².

Prin urmare, o primă fațetă a conflictului asimetric se conturează din diferențele majore dintre actorii acestuia, în ceea ce privește capacitatea celui mai tare - un stat, o coaliție, o alianță - de a câștiga războiul fără gloanțe, fără a aplica forța militară și neputința celui împotriva căruia se duce războiul de a riposta pe măsură. Evident, cel din urmă nu are nici capacitatea de a-și impune voința prin forță armată, fie datorită disuasiunii exercitate de un adversar prea puternic în vecinătatea sa, fie pur și simplu datorită faptului că loviturile, în toate domeniile, mai puțin în cel militar, vin de la mii de kilometri.

O altă trăsătură a conflictelor asimetrice, care implică utilizarea forței armate, rezultă din asimetriile de ordin doctrinar, coroborate cu cele de natură tehnică. Astfel, Războiul din Golf a prefigurat, într-o oarecare măsură, conflictul armat asimetric între forțe ce au acționat potrivit doctrinei bătăliei aeroterestre și forțe cu o dotare, este adevărat, bună, dar cu ceva mai sus față de al doilea război mondial și care au dus acțiuni structurate corespunzător unei doctrine depășite. În vreme ce primele au știut să îmbine tehnologiile informaționale de vârf cu componentele energetice ale războiului, forțele irakiene erau pregătite doar pentru un conflict susținut predominant energetic.

A treia imagine a conflictelor asimetrice este conturată de ceea ce se aduce, tot mai des, în discuție - războiul antiterorist. Din nefericire, cu toate că de aproape două decenii se pomenește mai serios de pericolul pe care-l reprezintă crima organizată transfrontalieră, de terorism de stat sau terorism internațional, de riscul producerii și folosirii iresponsabile, inclusiv a armelor de nimicire în masă, capacitatea de previziune a factorilor politici și militari a fost sub orice critică. Astfel, fie și numai pentru o zi, lumea civilizată a fost îngenunchiată de fanaticii ce au produs abominabila crimă din 11 septembrie 2001.

În viziunea noastră, războiul antiterorist poate deveni cel mai reprezentativ tip de conflict asimetric. El poate căpăta dimensiuni temporale extrem de

extinse, se poate desfășura când ascuns, când fățiș, având localizări punctuale și diseminări spațiale greu de prevăzut, poate angaja forțe speciale, militare și nemilitare, trupe regulate, forțe paramilitare și grupări etnice și multietnice, ce pot folosi de la cea mai banală și neașteptată armă, până la tehnică de luptă de ultimă generație. Pericolul cel mai mare derivă din disimularea forțelor și acțiunilor în masă și în cotidian, putând provoca efecte entropice, la nivel macro și microsocioal, cu o mare remanență în timp.

O altă exprimare a conflictului asimetric va rezulta, cu siguranță, din ceea ce Alvin Toffler denumește "războiul din al treilea val". Incontestabil, însă, acesta va aduce schimbări de proporții în configurația și dinamica războiului. Se spune că arma cea mai de preț va fi informația. Neîndoind, aceasta rămâne o armă pe care, ca întotdeauna, cel ce o va avea mai repede și în proporții mai mari o va putea folosi ca o șansă în plus pentru obținerea victoriei. În viziunea noastră, valorile principale vor fi arta de a îmbina tehnicile și metodele războiului informațional cu acțiunile energetice decisive, precizia, mobilitatea și suplețea acțiunilor trupelor.

Mai întâi este necesară o precizare: suntem exact după momentul iluminării, când mai multe minți pătrunzătoare, inspirându-se probabil din teoria sistemelor, au formulat concluzia că este mai eficient să paralizezi un sistem distrugându-i relațiile interioare și exterioare, decât să-i suprimi fizic componentele. În această idee, laturii informaționale a războiului - cu o extindere și consecințe ample - i s-a adăugat ca valoare precizia acțiunilor energetice, calitate ce permite selectivitatea loviturilor executate mai ales asupra componentelor sistemului informațional al adversarului, interzicându-i sau întârziindu-i reacțiile de răspuns și coordonarea corespunzătoare a acțiunilor. Cu alte cuvinte, în interiorul sistemului acțional al adversarului se introduc o multitudine de determinări entropice, care-i fac inoperante relațiile de conducere și cooperare și inoportune sau imposibile acțiunile energetice ale unor categorii de forțe, fără a-i provoca pierderi fizice, mai ales umane, numeroase și inutile, determinându-i, în final, căderea din interior, așa-numita "implozie".

Mobilitatea și suplețea vor reprezenta calități cu reflectare directă în planul organizării structurale și procesuale a forțelor și acțiunilor. Ele vor permite modelarea forțelor dinspre structuri standard spre structuri contextuale care, eliminând masivitatea dispozitivelor, să permită exploatarea promptă a preciziei, facilitând introducerea rapidă în acțiune, realizarea obiectivelor și, la nevoie, extragerea din teatru de operații a forțelor necesare, înainte de a fi supuse unei acțiuni energetice majore a adversarului. Mobilitatea va permite, astfel, amplificarea efectelor dezorganizate generate de precizia loviturilor, prin interpunere între elementele de structură ale adversarului și acțiune asupra sistemului din interior către limitele sale exterioare.

Dobândirea acestor calități va fi însă foarte costisitoare,

pentru că se bazează pe capacitatea de achiziție a celor mai performante tehnici și instrumente de luptă, ca și pe înalta profesionalizare a armatelor. Cine nu va putea să suporte costurile, va trebui să rămână, cu riscul unor mari pierderi și cu probabilitate redusă de succes, la sistemele și doctrinele militare "ale celui de-al doilea val".

Aflate în faza de configurare ideatică și doctrinară, conflictele asimetrice își vor clarifica, probabil, în câțiva ani, elementele de fond referitoare la principiile, normele, metodele și procedeele de pregătire și ducere a acțiunilor, în toate domeniile circumscrise războiului. Un lucru este foarte important: cercetarea românească în domeniu, căreia nu-i lipsește creativitatea, ci, mai degrabă, susținerea logistică și coordonarea demersurilor, să nu rămână în afara acestor preocupări.

Din aceste considerente, dorințele și inițiativele personale, ca și implicarea în cercetare a unui grup restrâns de specialiști, sunt insuficiente. Această realitate ar trebui să ne îndemne spre lansarea unor proiecte de cercetare multidisciplinară, cu participare națională și internațională, singura alternativă a unei prospecții sistematice și rigurose științifice.

Războiul viitorului se va cantona, în continuare, preponderent, în sfera politico-economică, iar scopul general va viza proiecte economice majore. Astfel, putem include scenarii de gestionare a materiilor prime strategice, de acces restrictiv la domeniul high tech, de control politico-militar asupra unor "zone fierbinți", de acces condiționat la sursele de apă, ameliorarea raporturilor demografice și a combaterii terorismului în toate planurile (politic, economic, militar, cultural etc.).

Din cele prezentate rezultă că războiul viitorului va deveni, în esență, o confruntare informațională, cu folosirea unor mecanisme de distribuție și combinare a căilor și mijloacelor de susținere a conflictului și se va înscrie în sfera violenței politice, universal exprimat prin violența disimulată și numai arareori prin utilizarea mijloacelor armate.

Desfășurarea războiului va fi în întregime răsturnată. Prin îmbinarea agresiunilor clasice cu cele economice, culturale, psihologice, religioase, informatice, electronice, simbolice și imagologice, se urmărește cucerirea și stăpânirea minții pentru a se impune un comportament dorit de către agresor adversarului său.

Va fi un război total și absolut, întrucât ținta o constituie întreaga populație a unui stat și nu numai forțele armate ale acestuia, iar scopul îl constituie, în ultimă instanță, schimbarea sistemului de mentalități și valori. Va fi un război al civilizațiilor și, de ce nu, un război al culturilor.

Și în acest secol, războiul va juca un rol hotărâtor în dobândirea avuției. De aceea, afirmă futurologul american A. Toffler, astăzi, mai mult ca oricând, trebuie să avem o nouă înțelegere a relațiilor dintre război și o societate în rapidă schimbare.

El trebuie studiat pentru a putea fi prevenit sau "stăpânit" și menținut în limitele legităților ce-l guvernează.

Evoluțiile în plan politic, economic, social și militar, sensul acestora în strânsă legătură cu fenomenul de globalizare și mondializare, cu necesitatea organizării unei reale securități globale, oferă suficiente elemente pentru specialiștii militari de a aprofunda raționalitatea războiului. Aceasta pentru că "nimeni nu poate ști încă cu precizie cum va evalua și în deceniile următoare fenomenul război"³, avându-se în vedere, că acesta, războiul, nu a fost și "... nu poate fi niciodată uman, curat sau ușor", ci "...va fi întotdeauna îngrozitor"⁴, iar "o nouă formă de război nu răsare complet dezvoltată din manualul doctrinar al nimănui, indiferent cât de competent ar fi. Nici nu apare din studiile post-factuum asupra unui singur război"⁵.

NOTE

¹ Gl. mr. Dr. Liviu Habian, Asimetriei cu potențial conflictual și conflicte asimetrice, în vol. "Cunoaștere și progres", a VI-a sesiune de comunicări științifice, A.F.T., 2002.

² Dr. Dumitru Iacob, Metarăzboiul și bătălia pentru integrarea euro-atlantică a României, în revista "Strategii XXI", Editura A.I.S.M., nr. 3/1998, București, p. 60.

³ Alvin și Heidi Toffler, Război și anti-război. Supraviețuirea în zorii secolului al XXI-lea, Editura Antet, București, 1996, p. 129.

⁴ Ibidem, p. 155.

⁵ Ibidem, p. 125.

CONFLICTUL ARMAT ÎN PRINCIPALELE DOCTRINE RELIGIOASE

FUNDAMENTE ALE DOCTRINELOR „RĂZBOIULUI DREPT” ȘI „RĂZBOIULUI SFÂNT”

Mihai DINU

În ultimele decenii, religia a continuat să joace un rol major pe scena relațiilor internaționale, regional sau local, în modelarea grupărilor politice, deseori fiind utilizată ca factor generator de conflict între state sau între comunități din cadrul aceluiași stat. Astfel a fost posibilă declanșarea și desfășurarea unora dintre conflictele actuale din Orientul Mijlociu, Bosnia, Irlanda de Nord sau Sri Lanka, pe fondul unor dispute religioase sau etnico-religioase, ce exploatau diferențele identitare, religioase sau etnice. S-a permis, în acest mod, crearea opiniei conform căreia religia asigură mai degrabă o “mascare” ieftină a unor motive nedeclarate, putând fi ușor transformată într-o sursă de justificare a declanșării unui conflict, acest lucru fiind posibil deoarece religia este percepută de majoritatea indivizilor și grupurilor ca un element esențial, definitoriu al identității proprii.

Vom reintroduce aici câteva elemente analizate în primul articol al acestei serii, adăugând însă elemente suplimentare, pentru realizarea unei imagini complete asupra potențialului beligerant al principalelor doctrine religioase. Datorită evidențelor istorice, vom deschide această listă cu cele ce au fost numite „religii ale cărții” (fig. 1), pentru că, paradoxal, par a fi dovedit – în timp – un pregnant caracter beligerant.

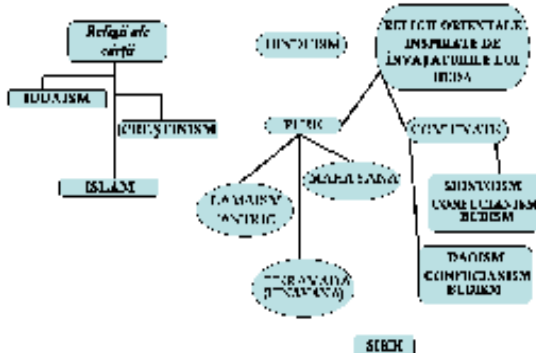

Figura 1. Principalele religii. Clasificare „după carte”

1. Creștinism

De-a lungul istoriei, viziunea creștină asupra războiului a suferit o întreagă serie de modificări. Dacă în timpul bisericii primare a fost afirmată o viziune pacifistă¹, aceasta se transformă, în timpul domniei lui Constantin, când Conciliul de la Arles (anul 314 d.C.) a declarat că a interzice “statului dreptul de a porni la război înseamnă a-l condamna la dispariție”.

A fost impulsul care a îndemnat elita învățaților creștini la formularea unei doctrine despre război, și anume doctrina războiului drept. Astfel a fost răspândită ideea că folosirea violenței și inițierea acțiunilor de tip război, sunt îndreptățite și justificate dacă sunt puse în slujba răspândirii credinței și spre apărarea ei. În conflictele cu inamicii acesteia. Deci, acțiunile violente, chiar și războaiele, nu mai erau considerate din start ca “rele”, etichetarea acestora depinzând în mare măsură de obiectivele respectivelor acțiuni. Această mentalitate pare a fi stat, de altfel, și la baza cruciadelor, devenind astfel fundamentul pe care a fost promovat conceptul războiului sfânt.

Ideea că acțiunile violente nu sunt obligatoriu “rele” s-a păstrat de-a lungul timpului, fiind menționată în diferite ipostaze ale doctrinei războiului drept. În prezent, mediile internaționale, academice, diplomatice sau politico-militare, s-au văzut nevoite chiar să accepte faptul că în anumite situații acțiunile violente, de tipul războiului, pot fi un element esențial în restaurarea și menținerea păcii.

2. Islam

Așa cum s-a observat din anteriorul articol, doctrina islamică diferențiază clar situațiile în care războiul este permis sau, dimpotrivă, există restricții în acest sens. Amintim aici câteva situații în care se permite ducerea războiului:

- în scop de apărare;
- atunci când alte neamuri atacă un neam

musulman;

- dacă un stat desfășoară acțiuni de oprimare a cetățenilor săi de religie musulmană etc.

Ducerea războiului trebuie desfășurată cu un necesar minim de trupe, cu strictă disciplină pentru a se evita rănirea sau uciderea necombatantilor, iar în cazul capturării de prizonieri, aceștia trebuie să beneficieze de un tratament uman: "...cel ce omoară un suflet, nu [ca răsplată] pentru un alt suflet sau pentru că face stricăciune pe pământ, este așa ca și când ar fi omorât toți oamenii, și cel ce susține în viață un suflet e ca și când ar susține în viață pe toți oamenii."(Coran, sura 5:35)

Aceste principii de ducere a războiului au fost mai târziu detaliate, așa cum s-a petrecut în cazul primului calif, Abu Bakr, care își instruia astfel oastea pe care o conducea în luptă: "să nu trădați sau să vă îndepărtați de la dreapta credință"; "nu distrugeți arborii, în special pe aceia ce au fructe"; "nu măcelăriți vitele dușmanilor, ci păstrați-le pentru a vă hrăni"; "dacă veți întâlni persoane ce și-au închinat viața Domnului prin slujba monastică, lăsați-le să treacă, nu le faceți nici un rău".

3. Judaism

În doctrina iudaică, folosirea forței sau ducerea războiului, în special cu scopul afirmării dreptății, nu este condamnată. Este acceptat faptul că se pot duce diferite tipuri de războaie, justificate moral, însă, înainte de declanșarea războiului, trebuie să aibă loc încercări de a evita conflictul armat și de a restabili pacea. Dacă aceste încercări eșuează, necombatantilor trebuie să li se permită părăsirea câmpului de luptă înainte de izbucnirea războiului. Talmudul afirmă că o crimă este permisă doar pentru salvarea propriei vieți, această regulă aplicându-se atât în cazul indivizilor, cât și ale grupurilor.

Învățații iudaismului, rabinii din vechime, erau de părere că există trei tipuri de războaie în care neamul lui Israel poate fi implicat: războaie obligatorii (războaie declanșate din comandă divină, cum ar fi cele duse împotriva canaanitilor și amalecilor), războaie de apărare (această doctrină prevede lovituri preventive – atacarea inamicului care are declarate intenții ofensive; au fost exprimate păreri ce considerau că războiul de apărare nu putea fi considerat drept război, ci mai degrabă o acțiune normală ce trebuia întreprinsă ca răspuns la presiunea atacatorilor, conform textului din Geneza 9:6: "Dacă varsă cineva sângele omului, și sângele lui să fie vărsat de om; căci Dumnezeu a făcut pe om după chipul Lui.") și războaie neobligatorii (acestea erau războaie

întreprinse în scopuri întemeiate, sau se purtau atunci când orice altă formă de conciliere era epuizată).

Modalitățile de ducere a războiului, în tradiția iudaică, sunt clar enunțate în ceea ce privește declanșarea oricărui tip de război, înaintea oricărei acțiuni de tip militar trebuind epuizate toate posibilitățile de stingere pașnică a conflictului, așa cum este afirmat în Deuteronom 20:10, 12: "Când te vei apropia de o cetate ca să te bați împotriva ei, s-o îmbii cu pace.", "Dacă nu primește pacea cu tine și vrea să facă război cu tine, atunci s-o împresori". Pe timpul ducerii acțiunilor de luptă, este permisă numai uciderea combatanților din rândul inamicului, comandanții trebuind să permită necombatantilor părăsirea câmpului de luptă înainte de declanșării operațiunilor militare. În cazul războaielor moderne acest lucru nu mai este pus în aplicare, autoritățile avertizând însă că dacă populația necombatantă rămâne pe locul unde declanșarea unei acțiuni de luptă este iminentă, nu i se poate garanta protecția.

4. Hinduism

Probabil cea mai veche religie, hinduismul – la fel ca și celelalte religii majore – condamnă violența și războiul. Identic celorlalte religii, această atitudine este părăsită atunci când acțiunile agresive sau războiul devin îndatoriri morale ale adeptilor acestei religii, justificarea fiind dată de ideea că, în fața răului și a nedreptății, calea păcii nu este cea mai bună cale de urmat. Se dezvoltă, astfel, două doctrine, ahimsa și kshatriyas. Ahimsa este doctrina ce conține învățături care condamnă actele agresive, deci și războiul, kshatriyas fiind doctrina ce permite ducerea războiului, aceasta din urmă având legătură directă cu normele castei oștenilor.²

Dreptul de a folosi forța este justificat în credința hindusă numai de apariția cazurilor în care trebuie inițiate acțiuni de apărare: "Fie ca armele voastre să fie tari, pentru a-L îndepărta pe agresori, fie ca brațele voastre să devină îndeajuns de puternice pentru a vă doborî inamicul, iar oștirea să ajungă glorioasă, iar nu înfăptuitoare de [fapte] rele."(Rig Veda 1-39:2)

Ducerea războiului este, de asemenea, reglementată într-un set de norme (Rig Veda 6-75:15), a căror nerespectare duce la damnarea veșnică a războinicului:

- Să nu se folosească în luptă săgeți cu vârfuri otravite;
- Să nu fie atacate persoanele în vârstă și cele bolnave;
- Să nu fie atacați copiii sau femeii;
- Să nu se lovească pe la spate.

Principala îndatorire a războinicului este participarea activă în luptă, credința de bază fiind aceea că acțiunile violente au repercusiuni numai asupra trupului, spiritul nefiind afectat ca urmare a desfășurării acestor acțiuni, dacă se luptă detașat, fără ură sau motive egoiste. Acest comportament este strict determinat de ahimsa – non-violența, care nu este echivalentă cu acțiunea de a nu ucide, ci cu modul în care își îndeplinește aceasta datorie ca războinic.

5. Budism

Este centrat pe aprofundarea unei atitudini pașnice atât în gândire cât și în modurile de acțiune. Primul din cele cinci precepte ce stau la baza învățaturii budiste îndeamnă la "evitarea uciderii sau rănirii aricărei ființe vii". Asemenea exemple nu sunt singulare, și e bine să remarcăm faptul că nu există, în întreaga suită de învățături budiste, elemente ce ne-ar da ocazia să afirmăm că sprijină sau îndeamnă la folosirea violenței ca mod de rezolvare a conflictelor. "În vremuri de război lasă să se afirme în tine spiritul compasiunii, de ajutorare a tuturor ființelor vii, abandonează voința de a lupta".

Una dintre predicile lui Buda dă un foarte bun exemplu construit în jurul îndemnului de a-ți iubi dușmanul, în ciuda oricărei cruzimi venite din partea acestuia: "Dacă gândurile tale devin dușmănoase, chiar dacă răufăcătorii ar tăia bucăți din tine cu fierăstrăul, tu nu urmezi învățăturile mele (Kamcupamasutta, Majjhima-Nikkaya I ~28-29). Adepții budismului au refuzat să ridice armele în multe situații, chiar dacă știau că vor fi uciși. Codul budist, ce guvernează modul de viață al adepților, le permite acestora să se apere, dar li se interzice săucidă chiar în cazuri de autoapărare. S-a creat astfel o situație dificilă în țările majoritar budiste: stabilirea unor mijloace de protecție a drepturilor și vieții cetățenilor fără a se încălca principiul nonviolentei constituindu-se într-o reală dilemă. Această caracteristică a atitudinii budiste, vizavi de violență, este înfățișată cel mai bine în exemplul unui călugăr budist, care a fost întrebat dacă nu ar încerca săucidă ființa care ar intenționa să-i ia viața – presupunând că este singurul adept al budismului rămas în lume. Răspunsul acestuia a fost următorul: "Cel mai bine ar fi să-l las să mă omoare. Dacă există cea mai mică fărâma de adevăr în învățătura budistă despre Dharma, aceasta nu va dispărea de pe pământ, ci va reapărea atunci când cei ce caută adevărul vor fi gata să o redescopere. Reacționând prin a-mi ucide atacatorul, aș trăda și abandona astfel credința pe care aș păstra-o în acest mod. Prin urmare, ar fi mai bine să încuviințez la uciderea mea, rămânând astfel fidel credinței despre

Dharma."

Însă, de-a lungul istoriei, budismul, ca și alte religii reprezentative, a avut parte de indivizi sau grupuri ce nu au urmat întocmai preceptele credinței, existând exemple în care budiștii au fost implicați, într-o mai mică sau mai mare măsură, în acțiuni violente și chiar războaie:

- În secolul XIV, luptători budiști au condus luptele pentru îndepărtarea mongolilor din China;
- În Japonia au existat călugări budiști care au pregătit războinici Samurai pe calea meditației pentru a le îmbunătăți capacitățile de luptă;
- În secolul XX maeștrii japonezi Zen sprijină războaiele de agresiune ale Japoniei: "...pentru a-i pedepsi pe cei ce deranjează ordinea publică. În acest caz chiar dacă cineva ucide sau nu ucide, îndemnul care interzice uciderea este respectat. Principiul Însăși este mînuitorul sabiei. Principiul aruncă bombele." – 1942, Sawaki Kodo (1880–1965)
- Tot în secolul XX, în Sri Lanka, a avut loc războiul civil ce s-a purtat cu preponderență între majoritatea budistă și minoritatea hindusă tamileză, război ce s-a soldat cu pierderea a 50.000 de vieți omenești.

6. Sikh

Răspândită îndeosebi în nordul Indiei, cunoscută drept promotoarea unei mentalități practice, religia Sikh cuprinde în sistemul său conceptul "Dharam Yudh" – război dus în apărarea dreptății. Caracteristicile acestui tip de război sunt:

- Să fie ultima soluție în cazul în care toate celelalte căi de rezolvare a conflictului sunt epuizate;
- Motivul declanșării războiului nu trebuie să fie răzbunarea sau ura;
- Oastea nu trebuie să numere în rândurile ei mercenari.
- Oastea trebuie să fie disciplinată;
- Folosirea minimului de forță necesară succesului;
- Evitarea rănirii sau uciderii populației civile;
- Evitarea jafurilor, a anexării terenurilor; înapoierea bunurilor însușite necuvenit în timpul acțiunilor de război;
- Tratatele și înțelegerile de încetare a ostilităților trebuie onorate;
- Locurile de rugăciune (indiferent cărei religii aparțin), nu trebuie distruse;
- Oșteanului care se predă să nu i se pricinuiască nici un rău.

Credința Sikh permite declanșarea unei acțiuni de război chiar dacă șansele de succes sunt inexistente.

Această scurtă trecere în revistă a abordării războiului în principalele doctrine religioase ne furnizează o idee destul de clară asupra potențialului beligerant al fiecăreia dintre ele. Par a nu exista diferențe semnificative între viziunile asupra războiului din cadrul principalelor doctrine religioase ale mapamondului. Ceea ce sigur există, însă, sunt diferențele apărute în planul interpretării și aplicării acestora.

Astfel, războiul poate fi o acțiune:

-greșită: în cazul religiilor pacifiste care exclud orice act de violență îndreptat asupra unei ființe chiar și în caz de autoapărare;

-îndreptățită: atunci când războaiele pot fi justificate datorită percepției că ar fi purtate în sprijinul unei cauze drepte (în acest caz există reguli „morale” de declanșare și ducere a războiului);

-sfântă: credința că un război poate fi sfânt apare atunci când există percepția unei cereri sau comenzi divine (din partea autorității divine) dată „credincioșilor” de a declanșa/purta un război împotriva celor ce nu împărtășesc acea religie și sunt percepuți ca o amenințare la adresa adepților acesteia.

„Doctrina” Războiului Sfânt

În prezent, omul modern se găsește pus în fața a nenumărate contradicții. Una dintre acestea este, cu siguranță, ideea de război sfânt. Verbele ce caracterizează cel mai adesea acțiunile unui război, a ucide și a distruge, nu par a avea nimic sfânt în ele. Cu toate acestea religia și războiul au fost, vremuri îndelungate, care nu par a se fi terminat încă, într-o relație directă. Vechii oșteni plecau la luptă fortificați de gândul că Dumnezeu este de partea lor, neuitând să aducă rugăciuni și sacrificii în semn de mulțumire, dar și pentru a-l menține în viitor pe Dumnezeu alături de ei. În culturile tribale (și aici Biblia ne oferă suficiente exemple), atunci când o parte pierdea un război, de cele mai multe ori, membri aceluia trib trebuiau să se închine zeilor pe care îi venerau cei victorioși... Dar nu acest fel de implicare a divinului face ca un război să fie sfânt! Pentru ca un război să fie numit război sfânt, religia trebuie să fie forța conducătoare.

În cele mai multe cazuri, războiul religios este caracterizat de câteva elemente:

- Îndeplinirea unui obiectiv religios;
- Să fie autorizat de un lider religios;
- Să „prevadă” o recompensă morală, spirituală pentru cei ce devin combatanți în acest tip de război.

Cauze de natură religioasă ce pot declanșa un război. Majoritatea cercetătorilor fenomenului sunt de părere că din punct de vedere al unei comunități creștine, de exemplu, ar exista cinci cauze ce ar putea duce la

declanșarea unui “război sfânt”:

- În scopul răspândirii unei anumite credințe (religii);
- Pentru recuperarea teritoriilor ce au aparținut cândva unor comunități care împărtășeau aceeași religie, chiar dacă nu mai există adepți pe acel teritoriu.
- Pentru salvarea celor de aceeași religie de pe teritorii în care acea religie s-a transformat din religie majoritară în religie minoritară și de cele mai multe ori supusă oprimării;
- Dorința de a recupera “teritorii simbol” în scopul “purificării” acestora, considerându-se că ar putea fi supuse pângăririi, profanării, de către alte neamuri.
- Pentru a răzbuna acțiuni ca blasfemia, persecutarea sau uciderea celor de aceeași credință, chiar dacă acestea s-au desfășurat cu mult timp în urmă.

Autoritatea legitimă în cazul unui “război sfânt” nu aparține guvernului sau statului – cu excepția statelor teocratice –, ci Bisericii sau unei organizații de același tip, ori – cum s-a întâmplat frecvent – unui individ care este liderul unei astfel de instituții religioase. Autoritatea directă nu mai este deținută de Divinitate, la fel ca în vremurile de început – cum ni se dezvăluie și din scrierile Vechiului Testament –, când Dumnezeu transmitea în mod direct comunității instrucțiuni privind pregătirile și declanșarea unui război.

Unul din primele războaie religioase poate fi considerat cel din anul 312 d.C., atunci când Împăratul roman Constantin a avut viziunea unei cruci, pe cer, ce purta înscrisul “in hoc signo vinces” (sub acest semn veți învinge). Drept urmare, a inscripționat pe armura soldaților săi semnul crucii, și chiar dacă trupele sale erau cu mult depășite numeric, a ieșit victorios în fașa unei armate care, conform cronicilor, folosea ritualuri păgâne.

Mai târziu, odată cu declanșarea cruciadelor, putem vorbi despre o serie întregă de războaie religioase desfășurate în perioada 1095-1291 d.C. Scopul acestora era de a redobândi “locurile sfinte” de la musulmani, de aceea au fost privite drept războaie de corectare a nedreptăților suferite de creștinătate.

Prima cruciadă a fost inițiată de Papa Urban II în 1095 ca răspuns la capturarea locurilor sfinte și la tratamentul suportat de creștinii din regiune, scopul declarat al războiului fiind acela al reîntăririi creștinismului. Astfel, în concepția sa, conflictul armat căpăta sprijinul divin. “Acesta să fie strigătul vostru de luptă, pentru că acest cuvânt vă este dat vouă de către Domnul. Când vom ataca dușmanul, fie ca acest strigăt să se ridice din piepturile tuturor oștenilor Domnului: Aceasta este voia Domnului! Aceasta este voia Domnului!”...Oricine va hotări să se alăture acestui sfânt pelerinaj, va face

astfel legământ cu Dumnezeu, oferindu-l, astfel, Lui, sacrificiul viu, sfânt pentru că este acceptat de El, va purta semnul crucii Domnului pe fruntea sau pieptul său". Astfel, Papa absolve de păcate, trecute sau viitoare, pe toți cei care luau parte la războiul cruciat. Rezultatul acestei prime cruciade a fost capturarea Ierusalimului după bătălii grele, violentarea și măcelărirea localnicilor de către cuceritorii creștini. Erau încălcate astfel principii morale și se creau precedente pentru viitoare războaie, aceste violențe rămânând până în prezent în memoria colectivă a islamismului, influențându-i direcția politică. În prezent învățăturile islamice par a fi greșit percepute în Occident, mai ales în ceea ce privește « problema » jihadului. Jihadul înseamnă « luptă dusă pe calea Domnului ». Termenul « Jihad » conține două sensuri, fiind înțeles drept:

- datorie a musulmanilor, ca persoane sau comunitate, de a îndeplini voia Domnului și de a lărgi comunitatea musulmană prin intermediul predicilor și al educației;
- Război Sfânt în sprijinul, sau apărarea credinței islamice ; în Occident, a fost reținut și a circulat, în special, acesta din urmă.

Doctrina Războiului Drept

Privită adeseori drept o metodă de evaluare a acțiunilor militare în timp de război, doctrina războiului drept constă într-o serie de norme etice asupra întrebuirii justificate a forței.

Deși identificată cu Catolicismul, sursa doctrinei războiului drept poate fi regăsită inițial, după cum am observat anterior (secțiunea 3), în religia iudaică.

Încă din Evul Mediu s-a conturat tendința de definire a limitelor etice ale războiului. Lumea creștină a acelei perioade își sprijinea concepția dreptății morale, în relațiile internaționale, pe câteva principii: iubirea de aproape, iubirea de neam și patrie, înțelegerea nevoilor altor popoare, binele propriului neam nu poate fi realizat decât prin mijloace morale. În jurul acestora, a fost dezvoltată de-a lungul istoriei, de către numeroși teologi și filosofi creștini doctrina războiului drept. Contribuția majoră asupra conceptului de război drept au avut-o însă Sfântul Augustin³ (354-430 d.C.) și Sfântul Toma d'Aquino⁴.

Astăzi, într-un mediu caracterizat de fluiditate, unde rezolvarea pe cale pașnică a conflictelor eșuează deseori, doctrina războiului drept furnizează un cadru moral⁵ pentru limitarea urmărilor unor acțiuni ce implică folosirea forței, precum războiul:

- Războiul trebuie să reprezinte ultima soluție în rezolvarea unui conflict. Înaintea declanșării războiului, trebuie să existe certitudinea că au fost epuizate toate încercările pașnice de rezolvare a conflictului – ultima soluție.

- Declanșarea războiului poate fi posibilă doar prin

hotărârea unei autorități legitime. Chiar și în cazul existenței unui motiv întemeiat, declanșarea unui război nu poate fi decisă de persoane sau grupuri de persoane care nu sunt legitimate în acest sens – autoritate legitimă.

- Războiul nu poate fi declanșat/purtat decât sub imperativul bunei intenții. Singurul obiectiv acceptat în acest caz este acela de reparare a unui prejudiciu creat. Războiul de apărare în fața unui atac armat, de exemplu, este considerat ca având o cauză dreaptă – buna intenție.

- Obiectivul suprem al declanșării/purtării unui război este de restabilire a păcii. Distrugerile/pierderile calculate, iminente, de altfel, în cazul unei asemenea acțiuni trebuie limitate pentru a nu afecta realizarea obiectivului fixat sub auspiciile bunei intenții - proporționalitate.

- Un război nu poate fi declanșat dacă nu există șanse reale de victorie. Pierderile de vieți omenești suferite pe parcursul unei acțiuni cu șanse inexistente de reușită nu s-ar justifica moral – probabilitatea de succes.

- Mijloacele de luptă utilizate în război trebuie să fie adecvate, strict, îndeplinirii obiectivului. Părților le este interzisă folosirea unor forțe și mijloace disproporționate în raport cu scopul de realizat - proporționalitate.

- Acțiunile de război, ca și tipurile de armament folosite în decursul derulării acestora, trebuie adecvate pentru a se evita uciderea populației civile necombatante - diferențiere.

Putem observa faptul că aceste norme pot fi diferențiate în două categorii: pe de o parte, cele care reglementează procesul de declanșare a războiului, iar de cealaltă parte cele privind desfășurarea acțiunilor militare, adică ducerea războiului. Vom încerca, în continuare, să redăm prezența acestora în cadrul principalelor religii⁶:

NOTE

¹ Acest fapt este susținut de scrieri ale epocii. Origene spunea despre creștini că „nu acționează ca soldați”, iar Tertullian întărește acest fapt: „creștinii pornesc la război fără sabie: căci Domnul a zdrobit sabia”. Poate și mai reprezentativ este textul lui Clement din Alexandria: „cel ce poartă sabie va trebui să o lepede de la dânsul, iar dacă vreunul dintre credincioși devine soldat, acesta va trebui îndepărtat din biserică, pentru că, astfel, el urăște pe Domnul”.

² În hinduism, există credința conform căreia structura societății este de natură divină, societatea fiind ierarhizată în patru grupe principale, ce poartă numele de caste. Brahmanii reprezintă autoritatea religioasă, oficiază ceremonii, studiază textele sacre și le transmit; casta Kshatriyas deține puterea militară, rolul celor din această castă fiind acela de a devenii buni comandanți, adevărați războinici cu dublă misiune: apărarea teritoriului de atacuri externe, dar și garantarea aplicării legii în plan intern; Vaishyas reprezintă casta țăranilor și comercianților, cea din urmă castă fiind Shudras îndatorirea membrilor acesteia fiind de a-i sluji pe membrii celorlalte trei

caste.

³ Summa theologica. Sf. Augustin susține că singurul motiv ce justifică războiul este dorința de pace, criticând alte motive ca „dorința de a face rău, răzbuinerea crudă, dorința de a stăpâni”. Scopul unui război este de a face ceea ce este strict necesar pentru obținerea păcii, „necesitatea să fie aceea ce ucide războinicul inamic, nu voința voastră”. Augustin se referă și la necesitatea aplicării unor tratamente corecte prizonierilor și populației civile cucerite, precizând faptul că cei cucerți trebuie să fie tratați cu milă, mai ales dacă nu mai reprezintă o amenințare la adresa păcii.

⁴ Toma d'Aquino se concentrează, în scrierile sale privind doctrina războiului drept, pe definirea dreptului de declanșare a războiului, și importanța motivului ce stă la baza deciziei de a porni războiul. Pentru declanșarea războiului este necesară împlinirea a trei condiții: să fi fost declarat de o autoritate legitimă, să fie inițiat sub auspiciile unei cauze drepte și să aibă la bază „buna intenție” și anume de a „realiza un lucru bun sau de a evita un lucru rău”

⁵ În prezent, după părerea specialiștilor, cea mai completă și clară expunere a doctrinei războiului drept este realizată în catehismul Bisericii Catolice. Există norme asupradecanșării războiului, a apărării legitime prin forță militară, precum și asupra responsabilității deciziei:

Declanșarea războiului- popoarele au dreptul de a purta un război „atâta timp cât pericolul războiului persistă și nu există nici o autoritate internațională cu puterea și competența necesară; guvernelor nu li se poate nega dreptul legal la autoapărare odată ce toate încercările pașnice de rezolvare au eșuat”(2308);

Apărarea legitimă prin forță militară(2309) - Importanța unei asemenea decizii este dată și de condițiile riguroase de legitimitate morală:

- Prejudiciul creat de agresor națiunii sau comunității de națiuni trebuie să fie de durată, grav și sigur;
- Modalitățile de rezolvare a unei asemenea situații trebuie să se fi dovedit ca ineficiente sau nerealiste;

- Trebuie să existe serioase șanse de succes;
  - Folosirea armelor nu trebuie să producă neajunsuri sau blocaje mai grave decât cele a căror eliminare se dorește.
- Puterea de distrugere a armelor moderne cântărește foarte greu în luarea unei decizii.

Decidentul - Evaluarea anterioarelor condiții de legitimitate morală aparține gândirii judicioase a acelor ce au responsabilitatea valorilor și bunurilor comune.(2309)

Legenda:

- v - prezent;
- x - nu este un criteriu în respectiva religie;
- ⊗ - se respectă principiile nonviolentei, acțiunile ce implică folosirea forței, indiferent de situație, fiind interzise.

Revista „Impact strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Articolele, studiile, ideile, opiniile, comentariile și propunerile dvs. pot fi trimise, spre publicare, pe adresa: Pentru revista „Impact strategic”, Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București, fax: (021) 410.03.64, E-mail: ccss@aism.ro

Strategia NATO în secolul XXI :

RELAȚIILE ALIANȚEI CU STATELE DIN ESTUL, SUD-ESTUL EUROPEI ȘI BAZINUL MEDITERANEAN

Colonel (r) Vasile POPA

1. NATO și Federația Rusă

Relațiile de la începutul actualului mileniu dintre NATO și Federația Rusă reprezintă un construct realizat progresiv, în anii care au trecut de la încheierea Războiului Rece. Binomul NATO - Rusia se prezintă astăzi atât de consolidat tocmai pentru că a beneficiat de avantajele demersurilor partenoriale, ce au fortificat încrederea mutuală, au extins cooperarea în probleme vitale referitoare la securitate și apărare, creând, după participarea în comun la implementarea Acordului de pace pentru Bosnia - Herțegovina, o nouă relație, operațională, benefică ambelor părți, dar mai ales comunității internaționale.

Un filon de bază al relației actuale rezidă în "Actul fondator asupra relațiilor mutuale, cooperării și securității între NATO și Federația Rusă", din mai 1997, care a perfecționat, prin instituționalizare, parteneriatul și a dat naștere, trei luni mai târziu, la noua instanță de consultări bilaterale regulate: Consiliul permanent reunit (PJC), cadru de promovare a transparenței, dezvoltare a încrederii și sprijin al relațiilor de cooperare. Hiatusul din activitatea PJC, pe perioada crizei din Kosovo, când Rusia a suspendat cooperarea cu NATO și participarea la întrunirile Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic, pare astăzi, după aportul rusesc semnificativ la KFOR și SFOR, dar mai ales la războiul cu terorismul internațional, neplauzibil.

Când analizăm structura prezentă a relației NATO - Federația Rusă, avem în vedere impulsul dat acesteia de vizita Secretarului General NATO la Moscova, din februarie 2000, intensificarea întâlnirilor lunare PJC și întrunirilor ministeriale regulate PJC, deschiderea, în februarie 2001, a unui Birou de informații NATO în capitala rusă și, la câteva zile după aceea, a unei Misiuni militare de legătură cu NATO. Viciile reciproce de percepție din deceniul trecut au fost treptat corijate prin acțiunile în comun din Kosovo (unde Rusia a luat parte cu mii de militari) și din cadrul Parteneriatului pentru Pace. Și mai mult s-au strâns relațiile după semnarea, în martie 1996, a Memorandumului de înțelegere asupra planificării cazurilor de urgență civilă și pregătiri pentru dezastre

de către NATO și Ministerul rus pentru apărare civilă, cazuri de urgență și eliminarea consecințelor dezastrelor naturale (EMERCOM), precum și prin înființarea, în mai 1998, a unui Centru euro-atlantic de coordonare a intervenției în caz de calamități și a unei Unități euro-atlantice de intervenție în caz de calamități.

Consistența relației actuale este expresia concretă a conlucrării permanente - potrivit angajamentului de durată luat prin Actul fondator din 1997, pentru un nou parteneriat de securitate și construirea unei Europe stabile și nedivizate -, a cooperării militare și de apărare nemijlocite realizate prin Misiunea militară oficială deschisă de Federația Rusă la NATO în martie 1998. În toată această perioadă, PJC a abordat probleme de interes deosebit pentru ambele părți, ca situația din fosta Iugoslavie, neproliferarea armelor NBC, strategii și doctrine specifice NATO și Rusiei, dezarmare și controlul armamentelor, căutare și salvare pe mare, cooperare științifică în domeniul apărării, combaterea terorismului etc. Cooperarea științifică și tehnologică, de exemplu, se desfășoară pe baza unui program axat pe trei domenii specifice, de mare interes pentru Rusia: fizica plasmei; biotehnologia; prognozarea și prevenirea catastrofelor naturale și industriale.

Partener deloc agreabil de dialog, când e vorba de extinderea Organizației Nord-Atlantice spre Est, Federația Rusă își revizuieste în mare măsură atitudinea, îndeosebi după 11 septembrie 2001 și mai precis după întrunirea din 14 mai 2002, de la Reykjavik, unde miniștrii de externe au adoptat declarația comună intitulată "Relațiile NATO - Rusia. O nouă calitate", adoptată ulterior în luna mai 2002 de șefii de state și de guverne NATO, la summit-ul de la Roma, o dată cu actul de fondare a noului Consiliu NATO - Rusia. Noua structură statuează o implicare directă a Moscovei în activitatea Alianței, fără a-i știrbi în vreun fel acesteia din urmă din prerogativa "de a acționa independent"¹. Rusia poate discuta acum liber și deschis cu NATO probleme de interes comun. Deși Rusia nu are drept de veto în chestiunile de decizie în interiorul NATO, ia parte la dezbateri și decizii în probleme majore ale securității, cum sunt: terorismul, controlul armamentelor, neproliferarea

armelor NBC, gestionarea crizelor, conflictele militare etc. Pe bună dreptate, se consideră că noile relații vor avea efecte stabilizatoare pe termen lung², în plan continental și global, dovedind rolul pozitiv al gestionării dependențelor, asumării responsabilităților și promovării transparente a intereselor.

Beneficiile noului Consiliu au fost mai evidente după acceptarea de către Rusia, destul de liniștită, a deciziei SUA de retragere din Tratatul ABM, dar și a prezenței militare a aliaților occidentali în republicile exsovietice din Asia Centrală, motivată de dorința fierbinte a Moscovei de a-și structura ea însăși, ca actor statal de primă mărime, nestingherită, aranjamentele de securitate regională în postura de lider, a bloca mai ușor tendințele secesioniste sudiste și a-și menține influența decisivă în Caucazul de Nord. Formula de parteneriat adoptată la Roma este perfect sincronizată cu riscurile și amenințările începutului de mileniu, cu crizele interne statale și procesul amplu al mondializării, realizând un model de cooperare viabil, pentru o Europă liberă și unificată, o reconfigurare benefică a echilibrului geostrategice.

Noul Consiliu NATO - Rusia are, în viziunea Summitului de la Praga, un rol deosebit în intensificarea cooperării din spațiul managementului crizelor regionale, al operațiilor de peacekeeping, al luptei cu terorismul, al reformei apărării (intensificarea cooperării în adaptarea forțelor militare pentru realizarea securității teatrelor), al interoperabilității aliaților cu sistemele rusești pentru apărarea cu rachete în teatru, al urgențelor civile și neproliferării armelor de nimicire în masă.

Fundamentul perceptiv al relației prezente a Alianței cu Federația Rusă este cel al unei legături reciproc utile, care proiectează mult mai departe spre Est securitatea și stabilitatea, democrația, anulând orice formă de ostilitate între cele două părți. NATO nu mai este văzută dinspre Moscova ca un inhibitor al dezvoltării democratice a Rusiei, ci ca un partener strategic de securitate, stabilitate, cooperare, prosperitate și libertate. De aceea, NATO s-a implicat mai strâns în procesul de reformă al armatei ruse, iar la 3 iulie 2002 a luat ființă, la Moscova, Centrul de pregătire, consultanță și informare în sprijinul personalului militar rus disponibilizat.

Demersurile comune de cooperare în problemele bugetelor și programelor de dezvoltare a infrastructurii formează o mică parte a acestui parteneriat extrem de important pentru stabilitatea și securitatea euro-atlantică. Un parteneriat puternic, stabil și de durată, fondat pe conceptul nou de securitate prin cooperare, care implică recunoașterea faptului că Rusia are, nolens-volens, un rol unic în securitatea spațiului aliat, cea continentală și globală. În accepția liderilor de la

Kremlin, de altfel, noua ordine mondială se fondează pe pilonii unei lumi multipolare, ce reține un loc privilegiat Federației Ruse.

Cei "19 + 1", cum s-au definit generic aliații, după fondarea Consiliului de la Roma, sunt în prezent o entitate din care s-au exclus, la nivel strategic, elementele concurențiale, opoziția, promovându-se strategii de cooperare în probleme stringente ale actualității internaționale, ce refac încrederea și, în special, unitatea lumii în fața amenințărilor asimetrice, a dezecilibrelor planetare, cu toate dezacordurile care au persistat între aliați și Rusia în chestiunile irakiană, nord-coreeană, a legalității Curții Penale Internaționale etc. Noua strategie de securitate a SUA menționează dispariția adversității strategice față de Federația Rusă și crearea Consiliului NATO-Rusia "cu scopul aprofundării cooperării pentru securitate cu Rusia, aliatul nostru european"³. Cunoscând preocuparea Federației Ruse pentru "vecinătatea apropiată"⁴, SUA susțin independența și stabilitatea statelor din fosta Uniune Sovietică, cu credința că "o vecinătate prosperă și stabilă va întări angajamentul sporit al Rusiei pentru integrarea în comunitatea euro-atlantică"⁵. Prin prisma opoziției ferme față de soluția militară în dezarmarea Irakului, Moscova pare să fie mult mai sincronă cu deciziile componente europene a Alianței - Germania, Franța - și în opoziție sau așteptare strategică față de Washington. Nici un analist cu experiență nu neagă că noua relație NATO-Rusia, în fapt un parteneriat privilegiat, are, mai ales dinspre Răsărit, caracteristicile unei "prietenii virtuale", cum o numesc și ziariștii moscoviți, că divergențele majore rămân în picioare, iar acceptul tacit al rușilor la extinderea Alianței spre Est este o bună monedă de schimb în tranzacția geostrategică dintre SUA și Federația Rusă. Despre o încredere reciprocă totală nu va fi, probabil, vorba niciodată, căci prudența rămâne mereu trează în politica marilor puteri nucleare.

I se recunoaște, însă, Consiliului NATO-Rusia, de către înalții oficiali ai Alianței, rolul de fundament al unui nou nivel de cooperare pentru abordarea amenințărilor secolului XXI la adresa securității, prosperității și păcii comune, precum terorismul internațional, al unei noi structuri care să permită decizii și acțiuni comune spre a face față acestor provocări. Prin noua formulă, NATO își demonstrează abilitatea de a se adapta mediului de securitate în schimbare, în timp ce continuă să-și îndeplinească rolul său vital, de garant al securității în Europa și de principală platformă multilaterală pentru relațiile transatlantice.

Întrunirea din 13 mai 2003, de la Moscova, a Consiliului NATO-Rusia a reiterat noua calitate a legăturilor dintre Federația Rusă și Alianță, dar a arătat,

totodată, și persistența Moscovei în a se opune lărgirii NATO spre Est, considerată de purtătorul de cuvânt al Ministerului rus de externe "o politică inutilă în ceea ce privește preocupările reale față de securitate". Reuniunea a adus pe agenda de lucru a Consiliului un element cardinal al programului de cooperare - realizarea în comun a unui sistem de apărare antirachetă. Cele 19 state din NATO s-au declarat de acord să finanțeze acest proiect strategic.

La finele lunii mai 2003, ministrul rus al apărării declara, la Moscova, că Rusia intenționează să deschidă la sediul NATO din Bruxelles un birou permanent pentru menținerea în cât mai bune condiții a relațiilor militare cu Alianța. Rusia este pregătită să coopereze cu NATO în operațiunile de menținere a păcii din Afghanistan, prin sprijin logistic și de informații, iar la nevoie să ofere sprijin pentru operațiunile de căutare-salvare din regiunea de graniță afgano-tadjică. Acest fapt a fost reliefat la 4 iunie 2003, la reuniunea Consiliului NATO-Rusia de la Madrid, prin vocea ministrului rus de externe, care a afirmat că țara sa este gata să ajute Alianța spre a-și desfășura misiunea în Afghanistan, excluzând însă o intervenție militară directă. Argumentul peremptoriu că în relațiile dintre cele două părți s-au înregistrat progrese notabile este și acela că Moscova se declară hotărâtă să colaboreze cu NATO pentru a asigura stabilitatea în regiune și a restabili structura statală și economică a Afghanistanului.

În altă ordine de idei, Rusia și țările membre NATO sunt și vor fi, în egală măsură, interesate ca relațiile dintre ele "să atingă nivelul asigurării din punct de vedere strategic a unui spațiu euro-atlantic unic de securitate"⁶. Pentru apărarea Europei, îndeosebi, din care și ea face parte, Rusia este dispusă să-și pună la dispoziție puternicul său potențial defensiv, spre a asigura, împreună cu NATO, "un sistem corespunzător de securitate"⁷. Acum, dar mai ales în viitor, principalele pericole vin nu de la rachetele balistice intercontinentale, care pot fi oprite din drum cu sisteme naționale de apărare antirachetă, ci de la mijloacele de nimicire în masă chimice și biologice, în fața cărora ambele părți - NATO și Federația Rusă - se găsesc oricând descoperite. Dușmanul comun este și va fi încă multă vreme de azi înainte această "internațională teroristă"⁸, care cuprinde un teritoriu vast - din Filipine până în Balcani și în Orientul Apropiat.

Fără să nege propriile interese în spațiul mediteranean, entitate geografică apropiată de Rusia și având o poziție strategică deosebită, Kremlinul își arogă responsabilitatea "sprijinirii securității și stabilității în zona Mediteranei"⁹, justificând într-un fel însăși prezența navelor sale militare aici.

Chiar dacă Federația Rusă nu este deocamdată

membră a UE și a Parteneriatului euro-mediteranean, Marea Europă sau Europa Unită, la care se lucrează intens azi, pe plan politic și diplomatic, are șansele cele mai solide de realizare, într-un climat de încredere reciprocă și colaborare reciprocă între NATO și Rusia, într-un spațiu economic comun și un spațiu unic de securitate.

Indiferent de configurația structurală și spațială viitoare a Alianței Nord-Atlantice, în condițiile învecinării, deja, a UE cu Federația Rusă, prin noua extindere a Uniunii cu statele baltice, Spațiul Euro-Atlantic va trebui să se armonizeze mai strâns cu cel Asiatic, care dobândește, în viziunea geostrategilor și politologilor, un rol tot mai important pe arena economică, politică și militară internațională, iar relația NATO cu Rusia să semnifice raporturi de responsabilitate care transcend granițele regionale și continentale, când sunt vizate securitatea și aranjamentele în favoarea acesteia. Migrația graniței spațiale a Alianței spre Est nu trebuie să însemne o diminuare a ariei de stabilitate, securitate și prosperitate euro-atlantice, ci o multiplicare, în curs de înfăptuire de altfel, a acesteia și a încrederii Moscovei în rolul securizant și benefic al NATO.

Acest lucru pare să se realizeze deja. La începutul lunii iunie 2003, Rusia și NATO au căzut de acord să efectueze exerciții comune de apărare antirachetă, la nivel de comandament, în SUA. Cu toate că nu au fost stabilite datele la care vor avea loc aceste exerciții, Acordul privind planificarea și desfășurarea exercițiilor comune confirmă voința celor 20 de state de a desfășura activități care să asigure îmbunătățirea compatibilității dintre sistemele de apărare ale Rusiei și NATO.

2. Relațiile NATO cu Ucraina

După Federația Rusă, Ucraina, stat democratic, cu opțiune non-nucleară, reprezintă al doilea actor important ca mărime din Europa de Est pentru comunitatea euro-atlantică. Dovada ne-o oferă semnarea, la Madrid, în 1997, a Cartei cu privire la un Parteneriat distinctiv între cele două entități - NATO și Ucraina -, cu rol în securitatea euro-atlantică. Inviolabilitatea frontierelor Ucrainei, suveranitatea și integritatea ei, dezvoltarea ei democratică și prosperitatea economică depind, într-o măsură hotărâtoare, de stabilitatea și securitatea întregului continent, a Spațiului Euro-Atlantic. Aceasta și explică strânsurile relații statornicite cu Alianța, participarea Ucrainei la operațiunile de menținere a păcii în Bosnia-Herțegovina, desfășurate sub comanda NATO, precum și la Misiunea OSCE de verificare în Kosovo. Țelul comun al NATO și Ucrainei este de a se ajunge la o pace durabilă și justă în regiune.

Pe de altă parte, însăși multitudinea de consfătuiri

și acțiuni de cooperare între NATO și Ucraina, la nivel înalt, de ministere și ambasade, dar și al unor comitete și organisme internaționale, relevă însemnătatea statului ucrainean ca actor în Spațiul Euro-Atlantic. Centrul de Informare și Documentare NATO de la Kiev explică obiectiv și complet opiniei publice din Ucraina care este rolul Alianței ca factor de stabilitate și securitate în Europa, inclusiv în spațiul ucrainean.

Din punct de vedere militar, Ucraina și-a pus la dispoziția NATO zona favorabilă, transformată în centru de pregătire al PpP, pentru organizarea de exerciții comune și alte activități de instrucție, și ia parte la constituirea unor unități multinaționale de menținere a păcii, gen batalionul polono-ucrainean.

Totodată, în cadrul Grupului Comun NATO - Ucraina pentru Situații de Urgență, ca și în cel al consultărilor cu NATO în contextul Conferinței Directorilor responsabili cu armamentele la nivel național, sau al cooperării în domeniile securității economice, restructurării industriei de apărare, reducerii efectivelor, conversiei și recalificării cadrelor militare trecute în rezervă, cercetării, tehnologiei, științei și protecției mediului ambiant, statul ucrainean se vedește un partener foarte activ.

De menționat și faptul că Ucraina a elaborat și aplicat un Program de Stat pentru cooperarea cu NATO, beneficiind din plin de oportunitățile oferite de Carta NATO-Ucraina și de Parteneriatul pentru Pace.

Relațiile NATO-Ucraina cunosc o concretizare mult mai activă după Summit-ul NATO de la Praga, din noiembrie 2002. Planul de Acțiune NATO-Ucraina adoptat cu acest prilej contribuie la o nouă calitate a cooperării dintre cele două părți. Acesta cuprinde un cadru de lucru pentru intensificarea consultării și cooperării la nivel politic, economic, militar și de apărare, ce este sprijinit, din 2003, de planurile-țintă anuale care includ măsuri specifice atât pentru acțiunile ucrainene, cât și pentru acțiunile comune NATO-Ucraina.

Ucraina are posibilitatea de a folosi din plin mecanismele existente ale Comisiei NATO-Ucraina și ale Parteneriatului pentru Pace, spre a sprijini implementarea obiectivelor stabilite în Planul de acțiune.

În timp ce centrul de greutate cade în special pe Ucraina, aliații NATO continuă să sprijine reformele, asigurând asistență și împărtășind propriile experiențe și puncte de vedere.

De reținut angajamentul luat de Ucraina, în acest cadru, privind implementarea tuturor reformelor necesare, astfel ca ea să atingă obiectivul strategic de integrare euro-atlantică.

Ucraina este încurajată de aliați să continue procesul de reformă, cu scopul de a întări democrația, supremația legii, drepturile omului și economia de piață.

Expresie a importanței strategice a Parteneriatului Intensificat Distinctiv NATO-Ucraina, transparența și încrederea dintre cei doi actori internaționali au constituit o solidă unitate, astfel că, în cadrul amintitei reuniuni de la Praga, aliații și-au arătat deschis preocuparea pentru autorizarea de către Ucraina a transferului de sisteme de arme către Irak. De altfel, așa cum aprecia, la summit-ul respectiv, ministrul ucrainean de externe Anatoli Zlenko, Ucraina și NATO "au ajuns în punctul în care este necesară trecerea de la cooperare la integrare". În ciuda tuturor problemelor, Parteneriatul celor două entități are perspective bune, iar posibilitatea aderării Ucrainei la Alianță nu mai pare o acțiune hazardată. Am spune că, pe această bază, vom asista, în viitor, la construcția unui nou sistem de securitate europeană, a unei Europe unificate, de la Atlantic la Azov, iar prin parteneriatul cu Rusia, până la Ural.

Învecinarea unei Ucraine democratice, stabile, cu Rusia și zona Caucazului o poate transforma într-un factor decisiv de stabilitate regională, la marginea de răsărit a Spațiului Euro-Atlantic, de pacificare a Asiei de Sud-Vest, această zonă de turbulențe etnice și religioase puternice, cu potențial de generare și extensie a conflictelor.

Perspectiva relațiilor NATO-Ucraina este remarcabilă tocmai datorită responsabilității sporite ce i se atribuie statului ucrainean în efortul de consolidare a securității și stabilității continentale și regionale.

3. Raporturile NATO cu statele din Bazinul Mării Negre, Caucaz și Asia Centrală

Bazinul Mării Negre este un complex de securitate ce interesează geopolitic și strategic în primul rând pentru că este situat în vecinătatea unor complexe de securitate foarte importante, cum sunt: cele ale Europei Centrale și de Sud-Est, Balcanilor, Orientului Apropiat și Mijlociu, Asiei Centrale și Eurasiei. Racordate la procesele de integrare euro-atlantică, statele acestui bazin vor avea în actualul mileniu raporturi mai mult sau mai puțin dezvoltate, transformându-se toate, cu viteze diferite, în entități democratice, moderne, pe fondul adesea dramatic al resuscitării fundamentalismelor etno-religioase, tensiunilor și conflictelor locale.

Lipsa de omogenitate economică, politică și etno-religioasă, distribuția dezechilibrată a puterii în zonă pot complica situația în mediul regional de securitate, dar stabilitatea și securitatea zonei Mării Negre se vor instaura și menține prin generarea și susținerea unei politici de cooperare și parteneriat, prin crearea unor mecanisme noi de dialog și cooperare, democratizarea societăților, dezvoltarea economică, creșterea nivelului de trai și

respectarea drepturilor civile și ale minorităților.

Dacă lăsăm deoparte Federația Rusă și Ucraina, ale căror raporturi prezente și viitoare cu Alianța Nord-Atlantică au fost abordate separat în acest capitol, sau Turcia și Grecia, state membre NATO, ori România și Bulgaria, țări ce vor fi, la rândul lor, state membre, în 2004, relațiile Alianței Nord-Atlantice cu Armenia, Georgia, Azerbaidjan, Kazahstan, Turkmenistan, Uzbekistan, Kârgâzstan și Tadjikistan capătă o importanță remarcabilă, mai ales acum, când statele respective se află "la noua graniță a «noului NATO» de după momentul Praga"¹⁰.

Dar aceste raporturi au o semnificație deosebită și pentru că cele opt țări foste sovietice se plasează pe noua axă geopolitică Marea Caspică-Marea Neagră-Marea Mediterană, datorită potențialului uriaș de energie al regiunii, a accesului la sursele energetice din zona caspică.

În sfera asigurării securității energetice a lumii este evidentă „o creștere a atenției față de strategia generală de securitate în regiunea Mării Caspice și a Caucazului”¹¹. Țările NATO și mai ales SUA au înțeles acest lucru și își sporesc tot mai mult prezența politică, economică și militară în această parte a Caucazului de Sud și Asiei Centrale.

În același timp, statele în cauză, după colapsul Uniunii Sovietice, și-au ales și își mențin un drum propriu spre independență, având o participare activă la Parteneriatul pentru pace și NATO, pe noua axă de cooperare stabilită cu Occidentul.

Independența reală a acestor state se lovește însă de artificialitatea frontierelor, creație a imperiului sovietic, "formidabila mașină de fabricat națiuni", cum o numește Olivier Roy¹², politica de rusificare și divizare etnică, ce a făcut ca, până la pulverizarea Uniunii Sovietice, nici una din republicile create, prin împărțiri teritoriale, să nu fie atât de puternică încât să poată visa cel puțin că va deveni independentă.

Enclavizarea, una din constrângerile majore ale statelor din Asia Centrală, este, de altfel, impedimentul principal în evoluția lor rapidă spre democrație, prosperitate și securitate.

Statele zonei au ales calea spre NATO tocmai pentru a-și garanta independența, pe toate planurile, și a reprimă din start orice tendință de recreare a unor sfere de influență imperială sau regională. Mai încet sau mai repede, statele respective se eliberează de dependența de Moscova și se apropie de Statele Unite și aliații europeni ai acestora, de Alianță.

Miza "pe cărțile petrolieră și americană pentru a-și asigura independența reală"¹³ aparține nu numai Azerbaidjanului, dar și altor state caucaziene și central-

asiatice foste sovietice. Instituirea unei sfere strategice moderne de influență din partea Moscovei pare, în aceste condiții, inevitabil, sortită eșecului.

Numeroasele conflicte etnice sau crize locale întreținute abil de Rusia, terorismul și violența au marcat dramatic recenta istorie a regiunii, creând dificultăți considerabile în procesul de realizare a stabilității și securității Bazinului Caspic. De aici, de exemplu, decizia Georgiei, care are capitala ca punct obligatoriu de trecere pe traseul conductelor petroliere Baku-Ceyhan și de gaz metan Shah-Deniz-Erzurum, să-și stabilească, drept priorități ale politicii sale externe, integrarea în NATO și UE.

Această decizie a venit în întâmpinarea preocupării majore a țărilor Alianței, și nu numai, de a se racorda la fluxul de resurse energetice ce pleacă din regiunea Mării Caspice, proces cu valențe euro-atlantice, care implică asigurarea securității zonelor traversate, unele dintre ele având un grad de instabilitate ridicat.

Legăturile strânse ale NATO cu Georgia dovedesc pragmatismul unei politici parteneriale care dorește să vadă în acest stat un factor determinant de pace în regiune, promotor a numeroase inițiative în domeniu, un model de soluționare a conflictelor, de schimbări democratice și de implementare a instrumentelor economiei de piață.

Sinergia acestor factori ar permite Georgiei să difuzeze democrația în Eurasia¹⁴, să consolideze valorile liberale, globalizarea, stabilitatea în fața viitorului. De altfel, Georgia și Uzbekistanul, care cooperează astăzi foarte strâns din punct de vedere militar cu americanii, erau menționate de ambasadorul SUA la NATO ca viitoare state ale Alianței, în preajma Summit-ului de la Praga.

Dar NATO se interesează deopotrivă de soarta Azerbaidjanului și Armeniei, care păstrează încă vechi stări de tensiune, factori de risc și violență în regiunea Caucazului de Sud, în disputa pentru enclava Nagorno-Karabakh, însă și factori de blocare a procesului de integrare economică a teritoriului celor două state independente.

Securitatea regională acaparează pe termen lung atenția Alianței Nord-Atlantice, vizavi de politica economică moscovită integraționistă. Viitorul economic al celor opt state caucaziene și central-asiatice se structurează deja, într-o încercare de înclinare a balanței schimburilor comerciale în favoarea Asiei, pe filiera afinităților culturale. Organizația de Cooperare de la Shanghai, se știe, grupează, pe lângă Rusia și China, patru republici din Asia Centrală: Tadjikistan, Kazahstan, Kârgâzstan și Uzbekistan, care, firesc, nu ocolesc niște oportunități asiatice, fie că vin de la China, fie chiar de

la Federația Rusă.

Raporturile NATO cu țările din zonă trebuie filtrate și prin sîta conflictelor locale religioase. SUA, aliatul numărul unu din NATO, coordonează mai recent o politică regională de reconciliere a democrației cu Islamul. Ajutoarele economice americane în zonă, dublate ca volum, au venit după ce Washingtonul și-a adus trupe în Uzbekistan și Kârgâzstan, în vederea operațiunilor militare împotriva regimului taliban din Afghanistan. Sunt însă necesare investiții serioase în aceste țări pentru a le consolida economic și, implicit, democratic. Este, apoi, o realitate cooperarea SUA cu Georgia, Azerbaidjan și Turcia în Caucaz, ca și antrenarea Asiei Centrale în circuitul economiei mondiale, elemente ce conduc spre noi structuri și alianțe politico-economice și militare.

Această politică, ce fortifică indirect însăși prezența NATO în regiune, este, în același timp, o replică a Occidentului la transformarea de către Moscova, în clipa începerii războiului din Irak, a Tratatului de Securitate Colectivă (CST), încheiat între Rusia, Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan și Tadjikistan, într-o organizație politico-militară și o încercare generoasă de evitare a gravelor crize care plutesc în aerul inflammat de moștenirea dezastruoasă a trecutului totalitar.

După invitația adresată României, la Summit-ul de la Praga, de a începe procedurile de aderare la Alianță, și primirea efectivă, în 2004, în NATO, depărtarea regiunii caucaziene de cea euro-atlantică se reduce simțitor, astfel că țara noastră va avea un rol important în soluționarea problemelor de securitate ale spațiului Mării Negre, în general, și ale Transcaucaziei, în special, în contextul orientării Alianței cu prioritate către misiunile non-articol 5 și cooperarea cu partenerii, în cadrul EAPC și PFP Operațional.

Raporturile NATO cu statele central-asiatice și caucaziene vor cunoaște, în secolul XXI, o amplificare continuă, atingând cote foarte ridicate, tocmai pentru că acestea o motivează economic, geopolitic și geostrategic, dispun de rezerve importante de hidrocarburi, puternic activate în deceniul trecut de mari companii internaționale, se găsesc situate în preajma unor ample coridoare de transport internaționale și a unor spații - cum este cel Asiatic - în creștere evidentă de potențial și influență în viitor.

Implicarea tot mai activă a SUA și celorlalte state NATO în zonă va spori securitatea și stabilitatea acesteia, deschiderea sa către sistemul economic mondial, colaborarea și cooperarea regională și globală.

Aparent în spatele companiilor petroliere care au ajuns să joace un rol foarte important în regiune, SUA și NATO vor ocupa, în actualul mileniu, un loc de

frunte în relația cu statele Caucazului și Asiei Centrale, motivat mai ales de asigurarea unei securități și stabilități reale a spațiului, într-o lume a mondializării și interdependențelor planetare.

4. Dialogul Mediteranean

Și în noul mileniu, esența inițiativei purtând denumirea de "dialog mediteranean", care rezidă în convingerea liderilor Alianței că securitatea spațiului european este intim legată de securitatea și stabilitatea regiunii mediteraneene, rămâne în picioare. Originile noii inițiative se găsesc în Declarația Summit-ului de la Bruxelles din ianuarie 1994, când s-a apreciat că evoluțiile pozitive în procesul de pace din Orientul Mijlociu erau „deschizătoare de drumuri în considerarea măsurilor de promovare a dialogului, înțelegerii și consolidării încrederii între țările din regiune”¹⁵ și s-au încurajat „toate eforturile care duc la întărirea stabilității regionale”.

Dialogul este parte integrantă a adaptării externe a NATO la mediul de securitate post Război Rece, ca o componentă importantă a politicii sale de abordare a securității prin cooperare. Încă de la început, el a fost gândit să promoveze încrederea și înțelegerea mutuală, relațiile prietenești în Bazinul Mediteranean, să asigure buna înțelegere a politicilor și obiectivelor Alianței, prin aceasta sporind contribuția NATO la stabilitatea și securitatea mediteraneană. Viitorul Dialogului, constatăm, este garantat, și în secolul XXI, de disponibilitatea sa permanentă spre primirea de noi membri, pentru a contribui la stabilitatea și securitatea regiunii, pe bază de consens. De asemenea, este fundamentat pe faptul că partenerii mediteraneeni își oferă propriile posibilități pentru activitățile de cooperare și discuții cu NATO. Nediscriminarea reprezintă o trăsătură esențială a Dialogului și cheia succesului dezvoltării sale stabile și subsecvente¹⁶.

Pe aceeași traiectorie ideatică, miniștrii de externe ai NATO și-au declarat, în decembrie 1994, disponibilitatea de a stabili contacte, de la caz la caz, între Alianță și țările care nu fac parte din regiunea mediteraneană, având în vedere contribuția acestora la întărirea stabilității regionale.

În februarie 1995, au fost invitate să participe la Dialog: Egiptul, Israelul, Mauritania, Marocul și Tunisia, în noiembrie 1995, Iordania, iar în februarie 2000, Algeria.

Prin intermediul Grupului de Cooperare Mediteranean (MCG), constituit în luna iulie 1997, la Summit-ul NATO de la Madrid, aliații participă direct la discuțiile politice cu reprezentanții țărilor Dialogului. Aceste discuții reprezintă și vor reprezenta și în continuare o

oportunitate pentru schimbul de opinii asupra unei game de aspecte relevante pentru situația securității în zona mediteraneană, ca și asupra dezvoltării dimensiunilor cooperării politice și practice ale Dialogului.

Faptul că Dialogul a contribuit la consolidarea securității și stabilității zonei mediteranene, a realizat o mai bună înțelegere mutuală și a corectat percepțiile eronate despre NATO ale țărilor din această inițiativă i-a determinat pe liderii Alianței ca, în aprilie 1999, la Summit-ul de la Washington, să decidă extinderea dimensiunilor politice și practice ale acestuia, generând posibilități noi de discuții și de întărire a cooperării în domenii în care NATO își poate spori aportul.

După momentul Madrid, lucrările Dialogului au fost organizate pe baza unui Program de lucru anual, cuprinzând activități practice de cooperare în domeniile securității și apărării, informațiilor, planificării urgențelor civile și științei, completat de alte inițiative internaționale, desfășurate sub egida UE și OSCE.

În noiembrie 2002, la Summit-ul de la Praga, reprezentanții permanenți ai NATO și ambasadorii țărilor Dialogului Mediteranean au discutat și convenit, de asemenea, să îmbunătățească, pe mai departe, dimensiunile politice și practice ale acestuia.

Cuprinzătorul Program de lucru al Dialogului Mediteranean pe anul 2002 vădește o multiplicare benefică a activităților practice și un cadru solid de sporire a încrederii prin cooperare, de la conferințele la nivel de ambasadori la conferințe și seminarii internaționale, de la contactele bilaterale pe linia planificării urgențelor civile la colaborarea științifică și de mediu, managementul crizei, politica și strategia apărării, problema armelor mici și ușoare, acțiunile umanitare legate de minele antipersonal, proliferarea armelor NBC, terorism și activități militare.

Prin programul militar al Dialogului, țările acestuia au ocazia de a fi prezente la activitățile preliminare ale exercițiilor NATO-PfP, în vederea unei posibile participări la anumite exerciții. Dimensiunea militară a inițiativei mediteranene, care, în viitorul apropiat, se va intensifica și mai mult, a căpătat, în doar câțiva ani de la momentul lansării, la reuniunea NATO de la Sintra, din 1997, o dezvoltare spectaculoasă. Centrată pe activități educaționale și de training oferite anual partenerilor de Dialog, aceasta se traduce concret în asistarea la exerciții militare, participarea la seminarii și workshop-uri, vizite la sediile militare NATO sau ale unor nave ale Alianței în porturi ale statelor mediteranene membre etc. Programul militar va avea și în perspectivă activități multiple pe cele șase componente cunoscute: la nivelul staff-ului militar internațional, al Agenției de Standardizare NATO, al Colegiului pentru Apărare al NATO de la Roma, al Școlii

NATO de la Oberammergau, din Germania, sau activități specifice, de care sunt responsabile cele două conduceri strategice, ori sponsorizate la nivel național.

Beneficiile unui asemenea Dialog se regăsesc azi în pleiada de cercetători din aceste țări care au primit burse internaționale, dar și de absolvenți din statele respective ai cursurilor Școlii NATO de la Oberammergau și Colegiului de apărare al NATO din Roma, care stăpânesc foarte bine problematica acțiunilor de menținere a păcii, controlului armamentelor, protecției mediului, cooperării dintre civili și militari în planificarea cazurilor de urgență civilă și cooperării europene pentru securitate.

O evaluare corectă și completă a rezultatelor obținute nu poate eluda caracterul progresiv al Dialogului și fundamentarea sa în principiu pe relațiile bilaterale dintre fiecare din țările participante și NATO, în formula 19+1, ca și pe organizarea de întruniri multilaterale, în formula 19+7, elemente ce oferă partenerilor aceeași bază pentru discuții și pentru activități comune.

Viabilitatea sa consistă inclusiv în faptul că are valențe consolidante în alăturarea acestor state la alte demersuri internaționale, de genul celor asumate de procesul Barcelona, procesul de pace din Orientul Mijlociu și de către OSCE. De menționat că procesul Barcelona, nume ce i s-a dat Parteneriatului Euro-Mediteranean, prin Declarația de la Barcelona, din noiembrie 1995, a celor 15 state membre UE și 12 mediteraneene, are ca obiective elemente complementare Dialogului mediteranean, vizând: un parteneriat politic și de securitate în scopul creării unei zone comune de pace și stabilitate, un parteneriat economic și financiar, menit să stabilească o zonă comună a prosperității și un parteneriat social, cultural și pentru oameni, care să sporească schimburile între societățile civile și țările implicate, și, mai mult, să ducă la crearea unei zone complete a liberului schimb până în anul 2010.

Este simptomatic faptul că, și în acest secol, țările Bazinului mediteranean se vor confrunta cu multiple probleme și amenințări. Fără îndoială că marile disparități economice și dezechilibre politice dintre Nordul, Sudul și Estul zonei mediteranene vor persista în viitor, că nedezvoltarea economică nu va fi completamente eradicată, că vor continua să se manifeste presiunile demografice, migrația necontrolată, competiția pentru accesul la sursele vitale, proliferarea armelor de distrugere în masă, a rachetelor balistice, tulburările și confruntările regionale, terorismul internațional. În aceste condiții, contribuția Dialogului Mediteranean la stabilitatea generală în regiune și în lume poate fi remarcabilă.

***

Pentru NATO vor avea un interes sporit în viitor spațiile est și sud-est-european, și îndeosebi cel al CSI, cel al Mării Negre, Caucazului și Asiei Centrale, al Bazinului Mediteranean și al Orientului Mijlociu, având în vedere persistența unor evoluții de instabilitate.

Reconstrucția mediului de securitate regional, zonal și global, în contextul marilor provocări la adresa națiunilor libere, democratice, va beneficia de contribuția unei Alianțe reconfigurate, ce-și va valorifica mai deplin disponibilitățile de întărire a securității prin cooperare, de aplicare a noului concept strategic NATO, corelat cu noul concept continental privind Politica europeană de securitate și apărare comună.

NOTE

¹ www.nato.int/dan/comm/2002

² Dr. DOLGHIN Nicolae, Perspective ale securității europene după redefinirea relațiilor NATO-Rusia, în revista "Impact strategic" nr.4-5, p.113.

³ The National Security of the United States of America, www.whitehouse.gov/nsc/nss.html

⁴ Ibidem

⁵ Ibidem

⁶ PUTIN Vladimir, Interviu acordat mass-media elene pe timpul vizitei în Grecia (6-8 februarie 2002), citat de Agenția RIA-NOVOSTI, în "Rusia este pentru securitate în Europa și în lume", <http://nadejdea.home.ro/relatii/securitate.htm>

⁷ Ibidem

⁸ Ibidem

⁹ Ibidem

¹⁰ Dr. MUREȘAN Liviu, Noua axă geopolitică Marea Caspică-Marea Neagră-Marea Mediterană. Energie și securitate - oportunități și sfidări pentru România, în volumul "Integrarea euroatlantică. Priorități post-Praga", Editura AISM, București, 2002, p. 106.

¹¹ Ibidem, p.106.

¹² ROY Olivier, Noua Asie Centrală sau fabricarea națiunilor, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

¹³ ROY Olivier, op.cit., p. 271.

¹⁴ GEGESHIDZE Archil, Georgia: In Quest of a Niche Strategy, în revista "Connections", editată de The PFP Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, vol.I, No.3, July 2002, p.11.

¹⁵ Manualul NATO 2001, editat de Biroul de Informație și Presă al NATO, Bruxelles, 2001, p. 93.

¹⁶ NATO Issues: Mediterranean Dialogue, <http://www.nato.int/med-dial/summary.htm>

Revista „Impact strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Articolele, studiile, ideile, opiniile, comentariile și propunerile dvs. pot fi trimise, spre publicare, pe adresa: Pentru revista „Impact strategic”, Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București, fax: (021) 410.03.64, E-mail: csss@aism.ro

AMBIGUITATEA UNUI CONCEPT ESENȚIAL ÎN STUDIUL COLECTIVITĂȚILOR UMANE. SECURITATEA – O ABORDARE TEORETICĂ

Alexandra SARCINSCHI

Securitatea și reprezentările sociale

Înțelegerea conceptuală a securității presupune, în mare măsură, analiza dinamicii schimbării reprezentărilor sociale¹. Procesul de transformare trebuie gândit într-o perspectivă mai largă, reprezentarea socială modificându-se, schimbându-și starea în funcție de evenimentele sociale ce se produc într-un anumit moment sau într-o anumită perioadă a existenței societății. Astfel, înainte de sfârșitul Războiului Rece, problema dimensiunii economice a securității a fost considerată adiacent problemei centrale, aceea a securității militare. În prezent, studiile de specialitate încearcă să infirme această teorie prin abordarea naturii multifacetate a securității naționale și internaționale. Schema dinamicii sociale ce antrenează transformarea este simplă, așa cum arată și Claude Flament²: modificările circumstanțelor externe³ determină modificarea practicilor sociale⁴, care, la rândul lor, transformă prescripțiile condiționale și, în final, prescripțiile absolute⁵. Schema reflectă legătura dintre reprezentările sociale și schimbările sociale, evoluția istorică a societății. Evenimentele ating grupurile sociale și implică subiecții acestora, constituind o miză ce nu poate fi neglijată.

În acest context, emergența unor noi amenințări la adresa securității sugerează schimbarea de viziune asupra conceptului. Securitatea nu mai poate fi analizată în termeni de alegere politică, de capabilități și intenții ale unui stat, ci amenințările la adresa securității au căpătat acum o semnificație sistemică. De exemplu, restrângerea definiției securității la conceptele de integritate teritorială sau de interes național determină excluderea din analiză a amenințărilor de natură socială la adresa societății interne sau internaționale. Redefinirea securității astfel încât să includă și dimensiunea economică, ca un element separat și cu importanță egală, este concomitentă cu preocuparea de a identifica și celelalte dimensiuni ale unei noi agende de securitate (politici macroeconomice, factori de natură culturală și de natură politică, mediu etc.).

În consecință, astăzi, schimbarea socială a antrenat schimbarea reprezentării sociale a securității, conceptul acționând pe mai multe dimensiuni: militară, politică, economică, socială și de mediu. Securitatea se manifestă la toate nivelurile de existență și reprezintă o stare ce

trebuie realizată pentru ca o persoană, un grup de persoane, un stat sau un grup de state să poată acționa neîngrădit pentru promovarea intereselor proprii, în condițiile respectării normelor și intereselor generale adoptate și recunoscute pe plan internațional⁶.

Definirea securității

De la Strategia de securitate națională a României și până la studiile românești sau străine despre securitate, acest concept a suportat și suportă o varietate de definiții. Până de curând, era monopolizat aproape în totalitate de disciplina relațiilor internaționale, specialiștii din domeniu folosind acest concept într-o accepțiune ce pare identică cu cea dată de politicieni: aproape sinonim cu puterea militară. Cu alte cuvinte, puterea militară sporită sau balanța militară favorabilă ar trebui să asigure starea de securitate.

Hans Morgenthau ilustrează perfect acest curent de gândire: "securitatea națională trebuie definită ca integritate a teritoriului național și a instituțiilor sale"⁷, în timp ce Arnold Wolfers se aventurează mai mult: "securitatea, în sens obiectiv, măsoară absența amenințărilor în realizarea valorilor, iar în sens subiectiv, desemnează absența temerii că aceste valori vor fi atacate"⁸. Wolfers avertizează că securitatea este un concept ambiguu, însă atât adepții pozitivismului, cât și cei ai constructivismului social și ai postmodernismului au încercat să construiască o definiție pertinentă.

Barry Buzan preia câteva dintre principalele definiții ale securității, tocmai pentru a reflecta varietatea de concepții existente⁹:

1. Ian Bellamy, *Către o teorie a securității naționale* (1981): "Securitatea în sine este o relativă absență a războiului, combinată cu o relativ solidă convingere că nici un război care ar putea avea loc nu s-ar termina cu o înfrângere";

2. Penelope Hartland-Thunberg, *Securitatea economică națională: interdependentă și vulnerabilitate* (1982): "Securitatea națională este capacitatea unei națiuni de a-și urmări cu succes interesele naționale, cum le concepe ea, oriunde în lume";

3. Walter Lippmann, în *Lucrarea lui Arnold Wolfers, Discord and Collaboration. Essays on International Politics* (1962): "O națiune este în siguranță în măsura în care nu se află în pericolul de a trebui să sacrifice valori

esențiale, dacă dorește să evite războiul și, poate, atunci când este provocată, să și le mențină obținând victoria într-un război”;

4. Laurence Martin, Poate exista securitate națională într-o epocă nesigură? (1983): “Securitatea este asigurarea bunăstării viitoare”;

5. Ole Waever, Securitatea ca act de vorbire: analiza politică a unui cuvânt (1989): “Securitatea poate fi concepută drept ceea ce se numește în teoria limbajului un act de vorbire... afirmarea însăși constituie actul... Pronunțând <securitate>, un reprezentant al statului deplasează cazul dinspre particular spre o zonă specifică; pretinzând un drept special de a folosi toate mijloacele necesare pentru a bloca această evoluție”.

Definițiile prezentate nu fac altceva decât să evidențieze câteva dintre caracteristicile securității, însă nici una dintre ele nu pare a fi completă. Fiecare dintre curentele de gândire în care se încadrează unele dintre aceste definiții își afirmă punctul de vedere și consideră că varianta sa este singura pertinentă.

Pozitivismul, ca abordare bazată pe o ontologie și o epistemologie obiective, promovează studiile strategice și studiile de securitate, descrise de către criticii curentului drept abordări obiective, care nu pun probleme, ale ontologiei și epistemologiei securității. Barry Buzan și Ole Waever fac totuși distincția între tradiționaliștii studiilor de securitate, care au o viziune centrată pe stat și pe dimensiunea militară, și abordarea vastă a securității, ce dorește să lărgescă agenda de securitate prin analiza problemelor militare și non-militare.

Constructivismul se bazează pe credința că lumea este produsul interacțiunii sociale, ce poate fi măsurată și analizată cu mijloace științifice specifice. Această formă de constructivism social folosește, în studiul securității, ontologia subiectivă și epistemologia obiectivă, cu alte cuvinte afirmă că lumea este construită social și poate fi măsurată și analizată.

Postmodernismul este caracterizat de o mare diversitate a studiilor de securitate. Metodologia aferentă acestui curent de gândire este construită în jurul credinței că lumea este produsul interacțiunii noastre sociale și nu poate fi măsurată și analizată cu ușurință din cauza naturii contestate a cunoașterii (ontologie și epistemologie subiective). Rezultatele studiilor postmoderniste ridică multe întrebări referitoare la rolul pozitivismului în studiul securității din mai multe puncte de vedere: metodologic, istoriografic, epistemologic, ontologic și normativ. Adepții postmodernismului împărtășesc preocupările constructiviștilor referitoare la ambiguitatea ontologiei pozitiviste în studiile de securitate. Analizii postmoderniști nu pregetă să reconsidere critic atât poststructuralismul (Simon Dalby, Jef Huyssmans), cât și însuși postmodernismul reprezentat de Michael Dillon și David Campbell.

Dincolo de toate aceste curente de gândire, securitatea rămâne, totuși, o problemă esențială a existenței societății umane, iar definirea sa este subiectul

cel mai important și în documentele oficiale ale unor organizații internaționale. De exemplu, Organizația Națiunilor Unite, în Carta Națiunilor Unite¹⁰, afirmă:

“Capitolul I, art. 2: Toți membrii trebuie să își rezolve disputele internaționale prin mijloace pașnice, într-o manieră în care pacea, securitatea și justiția internaționale nu sunt puse în pericol.

Toți membrii trebuie să se abțină, în relațiile lor internaționale, de la amenințarea cu forța sau folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a oricărui stat sau în orice altă manieră care contravine scopurilor ONU.

Nimic din prezenta Cartă nu trebuie să autorizeze ONU să intervină în probleme ce țin în esență de jurisdicția internă a oricărui stat, nici nu trebuie să inițieze asemenea pretenții de acord întemeiate pe prezenta Cartă; acest principiu nu trebuie să prejudicieze aplicarea măsurilor de impunere din Capitolul VII.”

“Capitolul VII, art. 51: Nimic din conținutul acestei Carte nu trebuie să prejudicieze dreptul inalienabil la autoapărarea individuală sau colectivă în condițiile în care un atac armat are loc împotriva unuia dintre membrii ONU, până când Consiliul de Securitate ia măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale. [...]”

De asemenea, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, prin Tratatul Nord-Atlantic¹¹ definește conceptul de securitate:

“Art. 2: Părțile vor contribui la dezvoltarea continuă a relațiilor internaționale de pace și prietenie prin consolidarea instituțiilor libere, prin facilitarea unei mai bune înțelegeri a principiilor pe baza cărora sunt fondate aceste instituții și prin promovarea condițiilor de asigurare a stabilității și bunăstării. Ele vor căuta să elimine conflictele din politicile lor economice internaționale și vor încuraja colaborarea economică bilaterală sau multilaterală.”

“Art. 3: Pentru a îndeplini mai eficient obiectivele acestui Tratat, Părțile, separat sau împreună, prin intermediul auto-ajutoării și al sprijinului reciproc continue, își vor menține și își vor dezvolta capacitatea individuală și cea colectivă de rezistență în fața unui atac armat. Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor și, în consecință, sunt de acord ca, dacă are loc asemenea atac armat, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la auto-apărare individuală sau colectivă recunoscut prin Articolul 51 din Carta Națiunilor Unite, va sprijini Partea sau Părțile atacate prin efectuarea imediată, individual sau de comun acord cu celelalte Părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate, pentru restabilirea și menținerea securității zonei nord-atlantice. Orice astfel de atac armat și toate măsurile adoptate ca rezultat al acestuia vor trebui raportate imediat Consiliului de Securitate. Aceste măsuri vor înceta după ce Consiliul de Securitate va adopta măsurile necesare pentru restabilirea și

menținerea păcii și securității internaționale.”

“Art. 8: Fiecare Parte declară că nici una din obligațiile internaționale, aflate în vigoare la un moment dat între ea și oricare din celelalte Părți sau un al treilea stat, nu este în contradicție cu prevederile prezentului Tratat și se angajează să nu își asume nici o obligație internațională aflată în conflict cu acest Tratat.”

Un alt exemplu este cel al Cartei pentru Securitate Europeană¹², a Organizației pentru Securitate și Cooperare Europeană:

“8. Fiecare stat participant are drept egal la securitate. Reafirmăm dreptul inalienabil al fiecărui stat participant și al tuturor statelor participante la libertatea de alegere a propriilor aranjamente de securitate, incluzând tratatele de alianță, așa cum sunt emise. De asemenea, fiecare stat are dreptul la neutralitate. Fiecare stat participant va respecta drepturile tuturor celorlalte în aceste privințe. Ele nu își vor întări securitatea în detrimentul securității altor state. [...]

9. Ne vom construi relațiile în conformitate cu conceptul de securitate comună și comprehensivă, ghidat de parteneriat egal, solidaritate și transparență. Securitatea fiecărui stat participant este inseparabil legată de securitatea celorlalte state. Ne vom adresa dimensiunilor umană, economică, politică și militară ale securității ca la un întreg.”

Toate aceste exemple oglindesc un construct alternativ de securitate. Întrucât intervenția militară a statelor-națiune puternice nu mai este suficientă sau necesară pentru menținerea păcii și stabilității, s-a considerat că este nevoie de o rețea de aranjamente regionale de securitate colectivă. Atât NATO, cât și ONU și OSCE sunt instituții partizane unui astfel de tip de securitate. Securitatea colectivă are la bază premisa conform căreia amenințările pot apare din interior, nu neapărat din exterior, iar evitarea pericolului este cel puțin la fel de critică precum răspunsul la amenințări cu capacitățile proprii¹³. Aranjamentele de securitate colectivă includ, nu exclud, sursele potențiale de pace, stabilitate și bunăstare a participanților. Strategiile de apărare non-ofensive ale membrilor, studiul conflictului din centrele academice comune, medierea prin organisme de management al crizei, sancțiunile economice, forțele de menținere a păcii – sunt toate componente ale eforturilor colective, non-statale de evitare a implicării militare. Statele cu forțele lor armate și alianțele pentru apărare comună pot coexista cu variantele de securitate colectivă. Opiniile majorității sunt centrate pe ideea că investirea în mecanisme colective non-statale de restabilire și menținere a securității va crea parteneri puternici pentru state și alianțe în această perioadă de căutare pentru securitatea post-hegemonică.

Așadar, a defini securitatea la nivel individual sau social este o opțiune arbitrară. Bjorn Moller¹⁴ sintetizează trei astfel de niveluri, toate la fel de importante, dar diferite:

Se observă că aceste trei niveluri nu includ un aspect

important prezentat mai sus, anume acela al instituțiilor suprastatale. Se poate vorbi, în acest context, despre securitatea non-statală? Expresia acestei securități non-statale ar fi tocmai securitatea colectivă despre care scria Daniel Nelson și, astfel, schema lui Moller ar putea fi completată cu următoarea linie:

Dimensiunile securității

În studiul NATO and EU in the Balkans – a Comparison. Case Study: Romania as Stability Factor and Stability Provider in South-Eastern Europe¹⁵, rezultat al unei burse NATO, Daniel Călin oferă o definiție pe dimensiuni a securității, preluată de la Barry Buzan: securitatea militară se referă la interacțiunea reciprocă a capabilităților armate ofensive și defensive ale statelor cu percepțiile statelor vis-a-vis de intențiile celorlalte; securitatea politică are totdeauna în vedere stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernare și a ideologiilor ce le conferă legitimitate; securitatea economică include accesul la resursele, finanțele și piețele necesare

Obiectul de referință	Conținut
Statul	Suveranitate, putere

menținerii unui nivel acceptabil de bunăstare și putere al statului respectiv; securitatea socială constă în sustenabilitatea, în condiții acceptabile de evoluție, a pattern-urilor tradiționale de limbă, cultură, religie, identitate națională și obiceiuri; securitatea de mediu desemnează întreținerea biosferei planetare și locale ca sistem esențial de suport al existenței umane.

Toate aceste dimensiuni ale securității comportă

Obiectul de referință	Conținut

mai multe aspecte. Astfel, dimensiunea politică vizează atât relația dintre stat și cetățenii săi, cât și aspectele de relații internaționale. De asemenea, dimensiunea economică are în vedere fundamentarea economică a puterii militare, dar și aspectul pur economic al securității la toate cele patru niveluri ale sale, cu accent pe cel individual. Acest ultim nivel este și cel vizat de dimensiunea socială a securității: securitatea statului este extrem de importantă, însă nu poate fi realizată fără a avea la bază securitatea indivizilor. În fine, dimensiunea

de mediu, o problemă mai nou aflată în studiu, include trei aspecte ce nu pot fi ignorate: problemele de mediu cauzate de război, resursele naturale a căror posesie poate naște dispute internaționale și catastrofele naturale.

Acordând atenție tuturor acestor dimensiuni ale securității, se va putea realiza o balanță stabilă a prosperității și democrației la nivel național, precum și egalitatea politică a minorităților. Mai mult, este necesară și analiza "politicii superioare" și a celei "inferioare", adică, pe de o parte, a problemelor ce afectează suveranitatea sau interesele vitale ale statului, cum ar fi politica monetară, relațiile externe sau apărarea, iar pe de altă parte, politicile economice sau culturale.

Concluzii

Asocierea tradițională a securității cu apărarea militară nu mai corespunde noilor condiții ale mediului de securitate național și internațional. Schimbările intervenite în acest mediu au determinat schimbarea reprezentărilor sociale asupra securității, sfera de cuprindere a conceptului întinzându-se mult dincolo de problemele militare, spre aspectele non-militare. Extinzându-și competențele în domenii precum cel politic, economic, social și/sau de mediu, securitatea tinde să devină un concept mult mai evaziv, mai ambiguu. Atât Arnold Wolfers, cât și Barry Buzan intuiesc acest caracter al securității, însă afirmațiile lor, la vremea respectivă, nu au reușit să pună capăt studiilor în domeniu.

Opinăm că analiza securității pe cele cinci dimensiuni prezentate, integrată în teoria reprezentărilor sociale, răspunde nevoilor născute din schimbările intervenite în sistemul internațional în ultimele două decenii.

NOTE

¹ "Reprezentările sociale au o incontestabilă existență reală, de același ordin ca limbajul, banii, stările psihice de bună dispoziție sau de suferință. Ele prezintă o consistență proprie, ca produse ale acțiunii și comunicării umane.", Doise, Willem și Palmonari, Augusto, Caracteristici ale reprezentărilor sociale, în Neculau, Adrian (coord.), "Psihologie socială. Aspecte contemporane", Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 24.

² Flament, Claude, Pratiques et représentations sociales, în Beauvois, J.L.; Joulé, R.V.; Monteil, J.M., "Perspectives cognitives et conduites sociales" (vol. I), Fribourg, Delval, 1987.

³ Circumstanțele externe reprezintă cauzalitățile exterioare reprezentării sociale.

⁴ Practicile sociale sunt interfața dintre circumstanțele externe și prescripțiile interne ale reprezentărilor sociale.

⁵ Conform lui Claude Flament, op. cit., procesul de transformare are loc după cum practicile noi sunt în contradicție sau nu cu vechea reprezentare, însă și în funcție de maniera în care este percepută modificarea. Astfel, dacă subiectul consideră că schimbarea petrecută în mediul

său este ireversibilă, atunci și procesul de transformare a reprezentării este inevitabil.

⁶ Deac, Aron Liviu; Irimia, Ion, Securitatea și apărarea națională, Ed. A.I.S.M., București, 1999.

⁷ Morgenthau, Hans, Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace, Alfred A. Knopf, New York, 1960.

⁸ Wolfers, Arnold, National Security as an Ambiguous Symbol, în Wolfers, Arnold, "Discord and Collaboration. Essays on International Politics", John Hopkins University Press, Baltimore, 1962.

⁹ Buzan, Barry, Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece, Ed. Cartier, Chișinău, 2000.

¹⁰ Carta Națiunilor Unite, <http://www.un.org/aboutun/charter/index.html>.

¹¹ Manualul NATO, Biroul de Informații și Presă al NATO, Bruxelles, 2001.

¹² Carta pentru Securitate Europeană, <http://www.osce.org/docs/english/1990-19997summits/istachart99e.htm>.

¹³ Nelson, Daniel L., Great Powers and World Peace, în Klare, Michael T. și Thomas, Daniel C. (ed.), "World Security. Challenges for a New Century", St. Martin's Press, New York, f.a.

¹⁴ Moller, Bjorn, The Concept of Security: the Pros and Cons of Expansion and Contraction, COPRI, 2000.

¹⁵ Călin, Daniel, NATO and EU in the Balkans – a Comparison. Case Study: Romania as Stability Factor and Stability Provider in South-Eastern Europe, 2003.

The Ambiguity of an Essential Concept Used for Studying the Human Collectivities Security– A Theoretical Approach

The traditional connection between security and military defence is no longer answering to the requirements a new national and international security environment. Changes arrived in this environment have induced the alteration of security's social representation. To a great extent, the conceptual understanding of security implies the critical examination of social representations' modifications. The transformation process shall be thought-out through a larger prospect because of the social events that cause the changing of social representations. That is the reason for the extension of concept's sphere of understanding beyond military issues to non-military aspects. Security is now more about politics, economy, society and environment than military and it becomes more and more ambiguous.

We think that the study of security based on these five dimensions and on the theory of social representations is the answer to those questions arrived from the new security environment's developments.

DIRECȚIILE ACTIVITĂȚII ȘTIINȚIFICE ÎN CSSAS

- ☞ Analiza teoretică a conceptelor strategice, a determinărilor lor și efectelor asupra securității naționale.
- ☞ Studiarea proceselor de adaptare a instituțiilor europene și euro-atlantice la noile sfidări, a relațiilor dintre principalii actori politici și puteri militare ale lumii.
- ☞ Studiarea mutațiilor produse în gândirea și practica militară a armatelor din zona de interes a României.
- ☞ Identificarea și studiarea fenomenelor din societatea românească, cu influențe asupra armatei.
- ☞ Participarea la dezbaterile publice asupra aspectelor majore ale securității naționale și apărării țării.
- ☞ Realizarea expertizei în probleme teoretice ale securității militare.
- ☞ Oferirea de consultanță, sprijin și documentare pe probleme ale apărării și securității naționale.

DINAMICA DE SECURITATE ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST ÎN PERIOADA POST RĂZBOI RECE

Nicoleta Daniela BRAUN

1. Geopolitica Europei Centrale și de Est în perioada post-Război Rece

Europa Centrală și de Est este unul din conceptele cele mai dezbătute în cercurile specialiștilor în perioada anilor '90. Până la căderea Cortinei de Fier, termenul era lipsit de obiect. NATO și Tratatul de la Varșovia separau în două Europa, relația ideologică conflictuală Est (Comunism)/Vest (Capitalism) ocupând scena geopolitică a Europei.

Noul concept a fost reinventat pentru a desemna o realitate geopolitică inedită, compusă din statele situate între frontiera răsăriteană a Germaniei unificate, granița occidentală a Rusiei, Marea Baltică și Marea Neagră.

De la căderea zidului Berlinului până la Summit-ul NATO de la Praga din noiembrie 2002, spațiul central și est-european a parcurs un proces de remodelare și de reconfigurare. Caracteristicile esențiale ale acestui proces sunt:

- desprinderea de dominația sovietică/rusă (în cazul statelor succesoare ale Uniunii Sovietice);
- dezagregarea statelor federale din regiune, fie negociat și pașnic, fie violent, prin conflicte sângeroase;
- reîntoarcerea la sistemul de guvernare democratică, în unele state, sau adoptarea, pentru prima dată în istorie, a unui asemenea regim politic, în cazul altora.

În urma acestui proces de remodelare geopolitică regională, între Rusia revenită la frontierele din sec. al XVIII-lea și frontiera orientală a Germaniei au apărut o serie de state noi, precum Ucraina, Belarus, Republica Moldova, Slovacia, Republica Cehă, Țările Baltice și statele din spațiul ex-iugoslav — Bosnia- Herțegovina, Croația, FYROM-Macedonia, Republica Federală Iugoslavia/ Uniunea Serbia-Muntenegru și Slovenia. Pe lângă acești noi actori, se regăsesc în spațiul central și est-european vechii actori ai regiunii: Albania, Bulgaria, Ungaria, Polonia și România.

Prin urmare, în prezent, Europa Centrală și de Est numără 18 state. Deși toate au împărțit experiența totalitară, tranziția și perioada de revenire/aderare

la normele democratice au relevat deosebiri substanțiale.

Având în vedere criteriile de ordin geografic, politic, economic și cultural, am putea încerca o clasificare a acestor state în patru categorii. Astfel, de la Marea Baltică la Marea Neagră și la Marea Adriatică, se configurează următoarele grupe de state: țările baltice — Estonia, Letonia și Lituania; Grupul de la Vișegrad - Polonia, Republica Cehă, Slovacia și Ungaria; grupul din Europa de Sud-Est — țările ex-iugoslave, Albania, România și Bulgaria; grupul ex-sovietic — Belarus, Republica Moldova și Ucraina. La o succintă cercetare a celor patru grupuri, am putea observa câteva trăsături clar definite, care ies relativ bine în evidență.

În primul rând, este sesizabil un cert avans al grupului de la Vișegrad (și Sloveniei) la capitolul reformelor economice și politice. Reformele economice, sociale, dar și politice, inițiate încă din anii '80 în Ungaria, activitatea sindicatului Solidaritatea în Polonia, precum și activismul civic și economia tradițional mai performantă din Cehoslovacia au constituit avantaje consistente în desfășurarea procesului de tranziție și a celui de integrare în organizația occidentală. Bine valorificate de elitele politice și economice din statele respective, acestea au dus la aderarea Republicii Cehe, Poloniei și Ungariei la NATO în 1999, după ce primiseră invitația de aderare la summit-ul aliat din iulie 1997 de la Madrid. La mijlocul anilor '90, statul-problemă al Grupului Vișegrad, Slovacia, părea că este pe punctul să rateze traiectoria pro-occidentală. În prezent, excepția slovacă a fost depășită. La Praga, cu ocazia summit-ului aliat din noiembrie 2002, Slovacia a fost invitată să intre în NATO, iar la Copenhaga a primit invitația, alături de alte nouă state central-europene și mediteraneene, să se alăture Uniunii Europene.

În ceea ce privește statele baltice, acestea au declanșat, imediat după proclamarea independenței, un proiect de surmontare a experienței comuniste și a urmărilor ocupației sovietice. Astfel, au lansat un program de refacere a legăturilor tradiționale cu țările scandinave și de reactualizare a moștenirii lor hanseatice. În pofida dependenței stringente de resursele energetice

rusești și, în mai mică măsură, de debușeul pieței ruse, Țările Baltice au demonstrat o hotărâre ireversibilă în ceea ce privește apropierea și integrarea în spațiul occidental. Această orientare baltică a primit sprijinul oferit de o rețea de asistență și cooperare pusă în operă de statele partenere din regiunea nordică și de alți actori occidentali. Țările baltice au beneficiat de sprijinul instituțional, financiar și de know-how oferit de Suedia, Danemarca și Finlanda, dar și de Norvegia, SUA, Germania sau Islanda. Progresele substanțiale înregistrate pe calea reformelor în trioul statelor baltice se datorează în bună măsură și unei coordonări, chiar sincronizări între procesele de tranziție și de reforme pe care le parcurgeau fiecare în parte.

Evoluția post-comunistă din statele ex-sovietice a fost mai complicată decât în cazul primelor două categorii. Independența politică a noilor state independente post-sovietice a fost dificil de administrat în condiția prezenței la putere a unor elite politico-economice slabe, cu orientare pro-rusă, a dependenței de resursele energetice provenite din Rusia și a sprijinului insuficient, economic și politic al statelor occidentale. Astfel, rezervele justificate ale liderilor occidentali față de poziția politică internă și externă a președintelui Kucima l-au determinat pe acesta să se apropie de Kremlin, acceptând fără ezitare sprijinul președintelui Putin. Acest fapt a constituit o excelentă conjunctură de refacere a istoricelor legături ruso-ucrainene, deteriorate de colapsul Uniunii Sovietice și de refluxul de putere al Moscovei. Relațiile privilegiate care erau pe punctul de a se dezvolta între România și Moldova, respectiv între Ucraina și Polonia, și care păreau a transla aceste două state de pe orbita Moscovei spre comunitatea occidentală, fie au ajuns într-un punct mort, fie au fost neutralizate, în mod eficient, prin pragmatismul politicii Federației Ruse. Spre deosebire de cea de a doua, Belarus a fost mai puțin oscilantă și a optat categoric pentru strângerea legăturilor cu Federația Rusă, oficializând această relație prin intermediul Uniunii Rusia-Belarus.

Situația Europei de Sud-Est este diferită în raport cu toate celelalte grupări. Bulgaria, România și Slovenia sunt statele regiunii care au reușit să țină distanța față de conflictele balcanice din ultimii 10 ani. Alternanțele succesive la guvernare, o politică înțeleaptă în privința minorităților (a celei turce în Bulgaria și a celei maghiare în România), politicile economice reformiste, în ciuda unei lentori specifice, au fost câteva din argumentele care au contribuit la o evoluție în general pozitivă în procesul de tranziție din aceste trei țări. Invitarea lor să adere la NATO și UE, la sfârșitul anului 2002, sunt o consecință a acestei dinamici democratice. Dintre cele trei state, Slovenia este actorul care a reușit cel mai

bine să se desprindă de clișeul de stat balcanic și să atingă un nivel de dezvoltare care să-i permită aderarea la UE până în 2004. Restul spațiului sud-est european, respectiv zona denumită în retorica europeană a anilor 2000 cu termenul de Balcanii de Vest, este în continuare instabilă. Violențele izbucnite în cursul anului 2001 în FYROM (Macedonia) ar putea fi considerate ultima, dar, probabil, nu cea din urmă dintre fazele conflictului balcanic. Deși în Croația și R.F. Iugoslavia\Uniunea Serbia-Muntenegru au ajuns la putere lideri rezonabili și democrați, complexitatea focarului iugoslav îl face adeseori greu de controlat. În opinia unor observatori independenți, conflictul iugoslav pare practic insolubil. Atâta vreme cât în Balcani asistăm la Risorgimento-ul tardiv al albanezilor, manifestat atât în Kosovo, cât și în Macedonia de Vest, este dificil, dacă nu chiar imposibil de prevăzut, finalul tragediei balcanice. Fenomenul recăderii în Balcani este oricând posibil să se cronicizeze, dacă se ține cont de exemplul macedonean. Crezutul etnic macedonean și poziția-cheie ocupată de acest stat în instabilul echilibru geopolitic balcanic sunt provocări de mare amplitudine, care ar putea fi depășite doar cu un consistent sprijin internațional. Misiunea actuală a UE din această țară ar putea asigura un mediu favorabil soluționării litigiului politic interetnic și asigurării stabilității statului macedonean.

România și Bulgaria, ca urmare a unei anumite înțelepciuni și responsabilități la nivelul celor două popoare, dar și al conducătorilor succesivi din perioada de tranziție post-comunistă, au reușit stoparea extinderii conflictului iugoslav. Maniera rezonabilă de comportament politic și civic din aceste două țări a fost considerată ca indice cert al unei maturizări a procesului democratic de aici. În consecință, în noiembrie și decembrie 2002, cele două state au fost invitate să adere la NATO și au primit ca dată-țintă a integrării în UE anul 2007. Cele două decizii occidentale vor contribui, pe de o parte, la consolidarea procesului de democratizare internă din aceste state și, pe de altă parte, la procesul de stabilizare a Europei de Sud-Est.

2. Dilemele de securitate ale tranziției în Europa Centrală și de Est

Tranziția post-comunistă a adus cu ea noi provocări la adresa securității, printre care se pot enumera, ca reprezentative, următoarele: resurrecția naționalismului și a vechilor temeri vis-a-vis de Rusia ; litigiilor intrastatale și/sau interstatale pe problema minorităților ; creșterea accentuată a dificultăților economice și sociale generate de procesul de reformă a economiei planificate supercentralizate; accentuarea disparităților sociale

și extinderea sărăciei etc. Naționalismul reprezintă o constantă în discursul public și o componentă importantă a politicilor practicate în majoritatea statelor în tranziție. Chiar și Polonia, Ungaria sau Cehia, elevii-model ai clasei, nu au scapat ocazia de a instrumenta mesajul populist-naționalist pentru a atenua unele din efectele negative economice și sociale ale trecerii la economia capitalistă. De asemenea, cu excepția Belarus, a Republicii Moldova și, într-o anumită măsură, a Ucrainei și Serbiei, reticențele față de Rusia sunt o constantă a politicilor de securitate ale țărilor regiunii. Disputele interetnice, cu efecte destabilizatoare la nivel interstatal și regional, sunt nelipsite din Estonia până în Croația. Cu excepția Poloniei și a Republicii Cehe, menționată, totuși, pentru tratamentul discriminant la adresa minorității, toate statele au fost confruntate, într-un fel sau altul, cu această problemă. Accentuarea polarizării sociale și creșterea disparităților între grupurile sociale și profesionale reprezintă, în egală măsură, sfidări reale cu efecte imediate în domeniul securității, care nu au ocolit nici una din țările central și est-europene. Profunzimea acestora a fost diferită în funcție de priceperea cu care factorii politici și societatea civilă din fiecare țară au reușit să accelereze reformele și să obțină rezultate concrete, care s-au regăsit în modernizarea economico-socială și în creșterea standardului de trai al populației.

Fără nici cea mai mică ezitare, se poate afirma că întreaga gamă a riscurilor de securitate s-a manifestat în procesul de tranziție din țările Europei Centrale și de Est: riscurile de natură politică, precum modificările constituționale și reconstrucția instituțiilor de stat, au generat, pentru perioade mai scurte sau mai lungi, un firesc proces de maturizare, cu sensibilități și slăbiciuni specifice; riscurile militare, de exemplu dispariția sistemului de alianțe militare asigurat de Tratatul de la Varșovia și necesitatea adaptării forțelor armate la noul mediu de securitate internațional; riscurile sociale, precum apariția unor antagonisme majoritate etnică / minorități și redefinirea identităților comunitare după "omogena" națiune socialistă; cele economice — în primul rând, scăderea catastrofală a nivelului PIB și imperativul restructurării economiei socialiste, care au produs o diminuare proporțională a nivelului de trai și o instabilitate socială cronică; riscurile ecologice — poluarea masivă provocată de industria socialistă, care a omis problema protecției patrimoniului ecologic natural.

Partenerii occidentali au desemnat noua situație de securitate din Europa Centrală și Orientală cu un termen sugestiv — instabilitatea, iar una din caracteristici era "vidul de securitate". Aceste expresii sunt parte integrantă a noului jargon de securitate post-război

rece. Instabilitatea cuprindea o arie întinsă de la Riga până la Tirana și de la Baku până la Praga. În unele zone, precum arealul ex-iugoslav, spațiul ex-sovietic, a îmbrăcat forma unor conflicte deschise. În altele, formele benigne, precum slăbiciunea societății civile și a noilor instituții ale statului, relațiile tensionate cu vecinii sau stagnarea economică au provocat dificultăți, însă au putut fi gestionate și depășite prin instrumentele statului de drept.

3. Extinderea euro-atlantică — consecințele asupra securității regionale

În acest context, țările din regiune au adoptat noi politici de securitate și de apărare, destinate depășirii riscurilor interne și a celor generate de instabilitatea regională. La începutul tranziției, proiectul comun Mitterrand-Gorbaciov, "Casa Comună Europeană", fondat pe cadrul oferit de CSCE, a atras statele ieșite de pe orbita sovietică. După puciul eșuat de la Moscova, din august 1991, modelul idealist al relațiilor internaționale pe care se sprijinea proiectul a dispărut din abordările liderilor statelor Europei Centrale și de Est. Aceștia au redescoperit virtuțile realismului și ale apartenenței la organizații puternice de apărare colectivă, care oferă certitudinea garanțiilor de securitate. În acest fel, NATO și UE au început să exercite o atracție irezistibilă.

Anarhia relativă regională de la debutul tranziției a început să fie atenuată printr-o serie de inițiative destinate să prevină accentuarea dezordinii regionale și să gestioneze amenințările la adresa stabilității. Grupările subregionale, precum Grupul Vișegrad, Consiliul Baltic, Inițiativa Central-Europeană, Inițiativa de Cooperare în Europa de Sud-Est (SECI), Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est etc., participarea la Parteneriatul pentru Pace, la Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic și candidatura la NATO și UE au fost modalitățile principale de depășire a noilor riscuri în domeniul securității.

Primele două etape ale extinderii NATO, din 1997 și 2002, și extinderea UE decisă la Copenhaga în decembrie 2002, în urma cărora zece state central-europene beneficiază de garanțiile de securitate ale NATO și de prosperitatea comunitară, au reprezentat pași importanți în diminuarea instabilității regionale în Europa Centrală și de Est. Însă stabilitatea Europei Centrale și de Est nu este un fapt împlinit, ca urmare a acestor decizii. Candidații amânați sau excluși au motive să fie neliniștiți, de vreme ce atât NATO, cât și UE parcurg reforme substanțiale, în urma cărora este greu de anticipat ce se va întâmpla atât cu cele două organizații, cât și cu candidații rămași pe dinafară.

Până la soluționarea acestora, alte probleme de

securitate se ridică în fața statelor rămase în afara NATO și/sau UE: minorități importante situate de-o parte și de alta a noii linii de demarcație aparute ca urmare a extinderilor; revigorarea naționalismului radical ca reacție la "conspirația" occidentalilor; consolidarea Rusiei în căutarea "vecinătății apropiate"; fluxurile demografice pe direcția Nord - Sud; extinderea rețelelor teroriste și criminale transnaționale; corupția ce domnește în sânul noilor elite. Aceste fenomene conduc la concluzia existenței unor diferențe semnificative între nivelurile de securitate ale statelor central și est-europene. Ungaria, Republica Cehă, Polonia, statele baltice, Slovacia, Slovenia, România și Bulgaria, pe de-o parte, și Belarus, pe de altă parte, sunt singurii actori din regiunea pe care o investigăm care și-au găsit garanții de securitate în cadrul unor alianțe militare sau organizații mai mult sau mai puțin solide, respectiv NATO, UE, Tratatul referitor la Uniunea Rusia-Belarus și Tratatul de securitate colectivă al CSI.

Cu toate că arhitectura europeană de securitate (OSCE-NATO-UE-Consiliul Europei) include toate țările Europei Centrale și de Est, integrarea sau neintegrarea în NATO și UE stabilește grade diferite de securitate în spațiul Europei Centrale și de Est. În cadrul acestei ordini noi de securitate, poziția ocupată de statele centrale și est europene nemembre NATO și UE nu este cea mai confortabilă. Potențiala ierarhie de securitate regională

ar putea genera o serie de efecte negative, printre care cele mai benigne sunt diferențele clare în ceea ce privește capacitatea și capabilitățile de apărare între țările aparținând organizațiilor de apărare colectivă și statele rămase pe dinafară.

Chiar dacă aceste disparități nu sunt un factor de risc imediat, percepția unui asemenea dezechilibru ar putea antrena un cerc vicios al neîncrederii între țările vecine situate de-o parte și de alta a liniei ce împarte Europa Centrală și de Est. Cele mai afectate vor fi statele ce vor rămâne în afara aranjamentelor ce oferă garanția de securitate, în speță alianțele pomenite mai sus. Gestionarea unei asemenea circumstanțe strategice și geopolitice cere un stat puternic, însă cele mai multe state post-comuniste din Europa Centrală și de Est sunt state slabe. Albania, Republica Moldova, Bosnia-Herțegovina sau FYROM sunt exemplele cele mai pregnante. Însa nici Ucraina n-a atins nivelul de dezvoltare specific unui stat mediu, dacă nu puternic.

Între aceste state slabe și vecinii lor intrați în NATO și UE, dezechilibrul de securitate care s-a creat după lărgirea limitată a acestora poate amorsa vechi rivalități și litigii, greu de mărturisit, de altfel. Un caz mai puțin analizat este cel al Poloniei și al posibilelor sale litigii cu Ucraina și Belarus, țări în care trăiesc mulți etnici polonezi și în care se găsesc fostele teritorii poloneze.

În ciuda tăcerii oficiale, în care doar vocea Rusiei pare a se auzi, trebuie luate în calcul neliniștile exprimate voalat de liderii acestor state și reticențele lor vis-a-vis de o lărgire prea restrânsă a NATO și UE. Cine va umple decalajele de securitate, neprevăzute, dar evidente, generate de o extindere insuficientă? NATO, UE, statele însele sau Rusia?

Revista „Impact strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Articolele, studiile, ideile, opiniile, comentariile și propunerile dvs. pot fi trimise, spre publicare, pe adresa: Pentru revista „Impact strategic”, Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București, fax: (021) 410.03.64, E-mail: csss@aism.ro

Constituția revizuită a României

DETERMINĂRI ÎN DOMENIUL APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII NAȚIONALE

Dr. Constantin MOȘTOFLEI

La 29 octombrie 2003, data publicării în Monitorul Oficial al României a Hotărârii nr. 3 a Curții Constituționale, din 22 octombrie 2003, pentru confirmarea rezultatului referendumului național din 18-19 octombrie 2003 privind Legea de revizuire a Constituției României, legea fundamentală, sub forma sa revizuită, a intrat în vigoare.

Din totalul persoanelor înscrise în listele pentru referendum au participat 55,70% , iar dintre aceștia 89,70% au votat la răspunsul „DA”, ceea ce a determinat validarea aprobării prin referendum a Legii de revizuire a Constituției României.

Sub noua sa formă, referitor la domeniul apărării și securității, Constituția României include vechi formulări din textul adoptat și aprobat tot prin referendum național în 1991, dar și completări sau reformulări ce iau în considerare realitățile acumulate în peste un deceniu, specificul, prezent și de perspectivă, asociat țării noastre.

Fiind Legea fundamentală, Constituția stabilește elementele de principiu definitorii pentru întreg cadrul legislativ românesc pe care se bazează organizarea și funcționarea tuturor structurilor socioumane din România, în corelație cu tratatele și convențiile internaționale la care România este parte. Pornind de la prevederile Constituției, detaliierile aspectelor de interes pentru toate domeniile care ne marchează existența se regăsesc în celelalte acte juridice: legi organice, legi ordinare, hotărâri, decrete, ordonanțe, ordine, dispoziții etc.

În cele ce urmează, ne vom referi la unele aspecte din domeniul apărării și securității naționale și, plecând de la prevederile din textul Constituției revizuite, să desprindem unele elemente care ar trebui avute în vedere la elaborarea unor proiecte de legi ori la armonizarea celor existente cu noile cerințe ale evoluției cadrului legislativ.

Securitatea națională și apărarea țării

În textul Constituției adoptate în 1991 nu apărea cuvântul „securitate” ori expresia „securitatea națională”. Cu trecerea timpului, „securitatea națională” s-a impus cu statut de sintagmă și, iată, în textul revizuit al Constituției apare de 3 ori:

a) atunci când se face referire la inviolabilitatea domiciliului, că nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul ori în reședința unei persoane fără învoirea acesteia, se precizează că de la această prevedere se poate deroga prin lege și pentru situația: „c) apărarea securității naționale sau a ordinii publice” (art. 27, alin. (2));

b) „Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, ...” (art. 49, alin. (1));

c) „Consiliul Suprem de Apărare a Țării organizează și coordonează unitar activitățile care privesc apărarea țării și securitatea națională, ...” (art. 118).

În toate cele 3 cazuri, expresia „securitatea națională” a înlocuit-o pe cea de „siguranța națională”, iar faptul că nu a fost inclusă în textul din 1991 este lesne de înțeles: chiar și la doi ani de la Revoluția din decembrie 1989, mai existau rețineri în folosirea termenului „securitate” ce amintea de instituția ce îi purtase numele.

Interesant este că expresia „apărarea țării” a fost inclusă în textul Constituției României din 1991, sub formă explicită (art. 87, 118) ori implicită (apărarea României – art. 52, Consiliul Suprem de Apărare a Țării - art. 62, 72, 92, 118), dar în limbajul de specialitate a fost preferată sintagma „apărarea națională” sau cea de „securitatea și apărarea națională”. Explicația ar fi că soluția adoptată a însemnat, și menținerea în Constituția revizuită confirmă acest fapt, că asocierea celor trei termeni, securitate, apărare și național, se impunea cu necesitate.

Textul modificat al Constituției României, de la art. 118, completează dimensiunile sub care trebuie abordate apărarea și securitatea. Consiliului Suprem de Apărare a Țării i se extind atribuțiile de organizare și coordonare unitară a activităților referitoare la apărarea țării și securitatea națională și la cele care privesc „participarea la menținerea securității internaționale și la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și la acțiuni de menținere sau stabilire a păcii”.

Prevederea constituțională referitoare la securitatea internațională nu presupune faptul că România nu a întreprins demersuri în acest domeniu până acum. Se știe că, încă înainte de 1989, România a acționat pentru rezolvarea unor probleme care vizau securitatea

internațională¹

Este drept că toate acțiunile României excludeau din start orice referire la securitatea internă (națională), ceea ce a dus și la cvasiizolarea ei pe plan internațional. Acțional, după 1989, România a demonstrat că este nu numai un consumator, ci și un generator de securitate. Așa cum realitatea a consemnat, acest fapt este posibil prin acțiuni desfășurate pe trei direcții, stipulate și în Legea fundamentală a României:

1. participarea la acțiunile ce presupun menținerea securității internaționale;
2. participarea la apărarea colectivă, ca modalitate de acțiune specifică alianțelor din care România va face parte (NATO, UE);
3. participarea la acțiuni de menținere a păcii sau de stabilire a păcii, sub egida ONU ori a altor structuri de securitate.

O completare în textul Constituției, cu referire la domeniul apărării și securității naționale, este menționarea la art. 62, lit. f) potrivit căreia Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună, vor aproba „strategia națională de apărare a țării”, ceea ce ar da de înțeles că va exista, astfel, un singur document, ce va înlocui Strategia de securitate națională și Strategia militară a României. Aceasta nu exclude faptul că nu vor fi elaborate strategii proprii celor trei direcții de acțiune menționate mai sus, pe categorii de executanți ori integratoare, dar se poate interpreta că Parlamentul va analiza și aproba un singur document, atunci când situația o va impune.

Rolul și organizarea Armatei României

Ambele texte ale Constituției, cel inițial și cel revizuit, fac trimitere la existența forțelor armate, elemente componente ale sistemului național de apărare. Dintre acestea, Armata are precizat, în mod direct, rolul ce îi revine, iar pentru celelalte componente ale forțelor armate se stipulează că prevederile ce revin Armatei le sunt aplicate în mod corespunzător, prin lege.

Problemele care se impun a fi precizate prin legile ce decurg din prevederile constituționale credem că trebuie formulate foarte clar. Avem în vedere structura sistemului național de apărare, cu elementele sale componente cărora trebuie să li se stabilească misiuni distincte, cu atribuții specifice și concrete în pregătirea populației, a economiei și a teritoriului pentru apărare și, bineînțeles cu responsabilitățile corespunzătoare. Asocierea atributului de militar mai multor categorii de personal din structurile sistemului național de apărare, demilitarizarea altora au condus deja la existența mai multor statute, ceea ce poate crea confuzii și discriminări.

Destinația de bază a Armatei României este foarte clar formulată la art. 117, alin. (1): „pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale”. Deci, Armata reprezintă, de fapt,

un instrument prin intermediul căruia cineva poate interveni pentru apărarea și restabilirea valorilor enunțate.

Cine este abilitat, prin Constituție, să folosească acest instrument? Pornind de la precizarea că „Armata este subordonată exclusiv voinței poporului” (art. 117), în textul Constituției se fac referiri, directe sau indirecte, la întrebuintarea Armatei, potrivit misiunilor sale, astfel:

- a) pentru garantarea suveranității naționale, de către Parlamentul României și de către Președintele României²;
- b) pentru garantarea independenței naționale, a unității și a integrității teritoriale a țării, de către Președintele României³;
- c) pentru garantarea democrației constituționale, de către Parlamentul României⁴.

Constituția revizuită stabilește pentru Armată, alături de misiunile de bază menționate mai sus, alte două misiuni:

- contribuirea la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară;
- participarea la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii⁵.

Aceste misiuni se dau Armatei, în condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, de către Președintele României, în dubla sa calitate, de comandant al forțelor armate și de președinte al Consiliului Suprem de Apărare a Țării⁶.

Analizând conținutul art. 117, alin (1) și art. 118 se observă existența unei activități distincte - „participarea la menținerea securității internaționale” - prevăzută Consiliului Suprem de Apărare a Țării (pentru organizare și coordonare unitară) și care nu se regăsește printre misiunile Armatei. Credem că, totuși, nu este exclusă participarea Armatei, alături de celelalte elemente din structura sistemului național de apărare, la activități (operațiuni) de menținere a securității internaționale, detaliile privind aplicarea acestei prevederi constituționale urmând a fi precizate prin lege.

În ceea ce privește organizarea Armatei, în textul revizuit al Constituției României, această prevedere, existentă anterior⁷, a fost exclusă de pe lista problemelor ce se stabilesc prin lege organică. Făcând distincție între organizarea Armatei, pe de-o parte, și organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, pe de altă parte, care s-a realizat, după 1991, exclusiv prin hotărâri sau ordonanțe ale Guvernului României, este de așteptat ca aceasta să se rezolve prin lege ordinară.

Desfășurarea activităților militare

Menținându-se prevederea din Constituția României (1991) potrivit căreia cetățenii au dreptul și obligația să apere România⁸ (s.n.), textul revizuit exclude existența serviciului militar obligatoriu, vorbind doar de îndeplinirea îndatoririlor militare ce se vor stabili prin lege organică (art. 52, alin.(2)). Fără a se face o precizare

explicită privind modul de încorporare (obligatorie/voluntariat/mixt), formularea cuprinsului aliniatului (3) al art. 52 induce o mare doză de ambiguitate, ce va trebui eliminată prin aceeași lege organică.

Ne referim la faptul că se impun limite de vârstă pentru cetățenii încorporați (minimum 20 de ani și maximum 35 de ani), dar care sunt supuse excepției în cazul voluntarilor. Rezultă că pentru forțele armate modalitatea de încorporare va fi mixtă și, probabil, pentru Armată va fi pe bază de voluntariat.

Organizarea activităților militare sau paramilitare în afara unei autorități statale este interzisă și potrivit textului revizuit al Constituției. Dacă în textul din 1991 se preciza că pe teritoriul României trupele străine nu puteau intra sau trece decât în condițiile stabilite de lege, de această dată se precizează că „Pe teritoriul României pot intra, staționa, desfășura operațiuni sau trece trupe străine numai în condițiile legii sau ale tratatelor internaționale la care România este parte”⁹.

Operațiunile la care se face referire sunt cele impuse de contextul apărării colective, proprii alianțelor militare.

Întrucât cuprinsul alin. (3), art. 37 nu s-a modificat, în ceea ce privește interdicția de a face parte din partide politice și „membrii activi ai armatei, polițiștii”, credem că este necesară precizarea în actele legislative ce se vor elabora că se face referire la forțele armate, iar prin sintagma „membrii activi” se înțeleg atât militarii în activitate, cât și civilii angajați în structurile militare.

Desigur, atunci când s-a lucrat la revizuirea textului Constituției României (1991) s-au avut în vedere unele detalieri ce existau în legislația românească în vigoare, dar și unele aspecte ce își vor găsi rezolvarea în viitoarele acte legislative ce se vor adopta. În ceea ce ne privește, semnalând evenimentul de importanță strategică și pentru Armata României – adoptarea prin referendum a Legii de revizuire a Constituției României – am dorit să atragem atenția asupra unor elemente de noutate specifice domeniului securității naționale și apărării țării, inclusiv asupra unor aspecte ce necesită o mai multă precizare din partea legiuitorului.

NOTE

¹ Amintim în acest sens:

a) Problemele înscrise pe ordinea de zi a Adunării Generale a ONU la propunerea României:

- acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate dintre statele europene aparținând unor sisteme social-politice diferite (1960, 1963);
- consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume (1976);
- creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite în menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea cooperării între toate națiunile, în promovarea normelor dreptului internațional în relațiile dintre state (1972);

- reglementarea prin mijloace pașnice a diferendelor dintre state (1979);
- dezvoltarea și întărirea bunei vecinătăți între state (1981);

b) Rezoluții și Declarații adoptate de Adunarea Generală a ONU la inițiativa României:

- Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra securității în lume (1970);
- Creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite în menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea cooperării între toate națiunile, în promovarea dreptului internațional în relațiile dintre state (1972);
- Creșterea rolului ONU în domeniul reglementării pașnice a diferendelor dintre state (1979);
- Declarația privind reglementarea pașnică a diferendelor dintre state (1982).

(Apud, dr. Ioan Maxim, Organizația Națiunilor Unite – patru decenii, Ed. Politică, București, 1986, pp. 196-197).

² Suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice și corecte, precum și prin referendum. – art. 2, alin (1).

³ Președintele României reprezintă statul român și este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării – art. 80, alin. (1).

⁴ Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democrației constituționale – art.1, alin.(4). Pluralismul în societatea românească este o condiție și o garanție a democrației constituționale – art.8, alin.(1).

⁵ Constituția României 2003, art. 117, alin. (1).

⁶ Constituția României 2003, art. 118.

⁷ Constituția României 1991, art. 117, alin. (2).

⁸ Constituția României 1991, art. 52, alin. (1).

⁹ Constituția României 2003, art.117, alin. (5).

Constituția revizuită a României

PE COORDONATELE INTEGRĂRII

Cristian BĂHNĂREANU

Întregul edificiu social, juridic și statal al cvasitotalității țărilor este la ora actuală stabilit printr-o Constituție, a cărei adoptare este considerată de specialiștii în domeniu "un mare eveniment politic, social și juridic din viața unui stat". Unii gânditori au susținut că o constituție nu este altceva decât o expresie a spiritului unui popor, o viziune a unei națiuni asupra ei înseși și a viitorului ei, Hegel afirmând că "fiecare popor are constituția care i se potrivește și care i se cuvine".

Condițiile istorice și politice survenite după sfârșitul Războiului Rece au influențat inevitabil și România, dezvoltarea ei economică, socială și, implicit, rolul acesteia în sistemul internațional de state. După mai bine de 10 ani de la validarea sa prin referendum, Constituția din 1991¹ și-a dezvoltat atât beneficiile, cât și limitele. Necesitatea revizuirii legii fundamentale a fost motivată de reformele de structură și de substanță care s-au produs în viața socială, economică și politică a țării, în mod special de perspectiva îndeplinirii celor două obiective majore ale politicii externe românești, și anume integrarea în Uniunea Europeană și aderarea la Alianța Nord-Atlantică.

Așadar, unul dintr-eefectele principale ale revizuirii Constituției l-a reprezentat asigurarea temeiului constituțional al realizării procesului de integrare euro-atlantică. Cele mai importante modificări ale Constituției României referitoare la apărarea națională se regăsesc în articolele 52, 117, 118 și 145¹ și 145².

Din start trebuie spus că, pentru a acoperi mai bine domeniul complex și dinamic al securității și pentru a fi în concordanță cu noile concepte folosite de NATO, în mai multe articole sintagma "siguranță națională" a fost înlocuită cu "securitate națională".

Normele privind apărarea țării au implicații și asupra procesului de integrare euro-atlantică, astfel că modificarea adusă Articolului 52, care prevedea obligativitatea stagiului militar, prezintă o importanță deosebită.

Prevederea constituțională, scurtă și categorică, prin

care "cetățenii au dreptul și obligația să apere România"² rămâne nemodificată, fiind o îndatorire fundamentală a fiecărui cetățean al unui stat democratic. Prima parte "au dreptul" motivează alin. 3 – voluntariatul, iar "au obligația să apere România" motivează alin. 2 – îndatoririle militare. Prin urmare, îndatoririle militare nu sunt abrogate, nu sunt diminuate, nu sunt desconsiderate, ci subzistă fundamental în temeiul alin. 1.³

Referitor la condițiile realizării acestei îndatoriri, alin. 2 din vechea Constituție, conform căruia "serviciul militar este obligatoriu pentru bărbații, cetățeni români, care au împlinit vârsta de 20 de ani, cu excepția cazurilor prevăzute de lege", a fost înlocuit cu următorul alineat: "condițiile privind îndeplinirea îndatoririlor militare se stabilesc prin lege organică". Explicația rezidă în faptul că trecerea la o armată profesionistă, de tip NATO, nu se poate realiza dintr-o dată, ci se va face într-o perioadă etapizată în timp. Prin acest aliniat se dorește ca prin legea organică (instrument juridic mai dinamic, mai ușor de adaptat la realități decât legea fundamentală) să se stabilească modalitatea în care se va realiza tranziția de la armata actuală la armata profesionistă.

De asemenea, la alin. 3 se specifică "cetățenii pot fi încorporați de la vârsta de 20 de ani și până la vârsta de 35 de ani, cu excepția voluntarilor, în condițiile legii organice", care se vrea o garanție constituțională, astfel încât prin legea organică să nu se stabilească o altă limită de vârstă pentru încorporare. Această prevedere constituie o soluție pentru continuarea și în noile condiții a semnificației pe care a avut-o întotdeauna serviciul militar pentru români.

Prin urmare, aceste modificări nu schimbă, deocamdată, absolut deloc situația existentă în acest moment. După apariția legii organice care va reglementa mult mai clar aceste condiții, dar mai ales după ce România va deveni membru cu drepturi depline al Tratatului Nord-Atlantic, lucrurile se vor schimba. Parlamentarii-juriști sunt convingși că legea organică va stipula clar voluntariatul stagiului militar, care va aduce un plus de operativitate și de siguranță armatei.

În general, adepții menținerii serviciului militar obligatoriu invocă argumente ce țin mai degrabă de

componenta educațională sau socială tradițională decât de cea militară, adaptată rigorilor și normelor contemporane.

În condițiile renunțării treptate, în majoritatea țărilor Uniunii Europene, la serviciul militar obligatoriu, voluntariatul se impune, cu amendamentul că, pentru situații excepționale, de genul războiului, să se prevadă posibilitatea mobilizării generale. Voluntariatul trebuie să fie doar pentru cei care vor și pot, într-adevăr, să devină militari profesioniști, pe bază de contract, în urma unei selecții riguroase, pentru că aceștia vor constitui elementul de bază al armatei. Pentru a ne construi o armată modernă, după principii care să se ridice la standardele NATO, trebuie avute în vedere toate aspectele pe care le implică acest demers.

Din perspectiva aderării noastre la Alianța Nord-Atlantică și chiar pe simple considerente de ordin practic, ceea ce trebuie luat în calcul este statutul forțelor armate și formarea unei armate de profesioniști eficiente, capabile să facă față noilor provocări cu caracter militar la care România este supusă, la edificarea unui spațiu comun de securitate etc. Totodată, statul român trebuie să fie capabil să suporte costurile acestei armate și să asigure o cât mai judicioasă folosire a resurselor pe care le are. Privind problema prin această prismă, trei considerente majore vin în sprijinul propunerii de renunțare la stagiul militar obligatoriu:

- stagiul militar general perpetuează filozofia pericolelor militare iminente la adresa statului, deci realizarea unor armate numeroase, dar având o inerție mare deoarece un stat, ca România, cu potențialul său economic nu va dispune de resursele necesare dotării cu mijloace rapide de comunicare și desfășurare a conflictelor moderne;

- evoluția tehnicii militare presupune existența unor tehnologii extrem de sofisticate pentru a căror folosire este necesară o lungă perioadă de acomodare și o instruire continuă, instrucție care nu se poate realiza într-un termen chiar și de un an și cu niște recruți ce nu au neapărat aptitudini în domeniu;

- stagiul militar presupune cheltuieli extrem de mari, greu de suportat de către statul român și care au o slabă finalitate practică. Resursele care s-ar disponibiliza prin eliminarea stagiului militar ar putea fi folosite pentru dotarea tehnică a armatei române sau pentru elaborarea unor programe mai complexe de instruire.⁴

În concluzie, privind la o lume modernă, la o Europă modernă, la planurile de viitor, la obligațiile pe care le avem față de NATO, armata noastră rămâne o forță, o forță importantă a statului și o forță specializată care

în concepție militară, o concepție militară generală în întreaga lume, armata trebuie să fie profesionistă.

Modificările aduse Articolului 117, alin. 1, 2, 3 și 5 legitimează noi funcții ale armatei și ale tuturor componentelor forțelor armate, respectiv reevaluează organizarea și funcționarea forțelor armate, prin eliminarea serviciului militar obligatoriu și introducerea de noi restricții privitoare la staționarea și desfășurarea de operațiuni de către trupele străine pe teritoriul României.

Față de Constituția din 1991, la alin. 1, se adaugă: "În condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii." În contextul aderării la NATO și a integrării în UE, acest paragraf se referă în principal la misiunile de apărare colectivă și misiuni non-Articol 5, dar și la cele NATO/PfP, la care România a luat parte încă din anul 1994 (prima țară semnatară a Parteneriatului pentru Pace). Capacitatea Armatei de a opera împreună cu forțele multinaționale a fost dovedită prin participarea la KFOR și SFOR, în Afghanistan, Golf și alte operațiuni în sprijinul păcii.

În acest sens, armata României trebuie să fie pregătită să prevină, să descurajeze și, dacă este necesar, să înfrângă un eventual agresor care ar amenința și ar atenta la securitatea statului român, concomitent cu asigurarea capacității de a participa la prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor și apărarea colectivă în plan regional.⁵ De asemenea, interesele naționale ale României, prezentate în Strategia de securitate națională, sunt întemeiate și pe participarea României la asigurarea securității și stabilității în Europa.

Participarea României la astfel de misiuni se face numai cu aprobarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării și a Parlamentului.

Alin. 5 specifică: "Pe teritoriul României pot intra, staționa, desfășura operațiuni sau trece trupe străine numai în condițiile legii sau ale tratatelor internaționale la care România este parte", fapt ce reglementează și mai mult accesul trupelor străine pe teritoriul țării noastre. Acest drept se aprobă de către Parlamentul României, în urma unei solicitări exprese trimisă cu cel puțin 30 de zile înainte. În virtutea multiplelor exerciții multinaționale care au avut și vor avea loc pe teritoriul național și a campaniei antiteroriste a comunității internaționale, condusă de SUA, a fost necesară introducerea acestui alineat.

Principalele atribuții specifice⁶, legate de integrarea

euro-atlantică, ale Consiliului Suprem de Apărare a Țării, sunt:

- analizează și/sau propune, potrivit legii, promovarea strategiei de securitate națională a României, strategiei militare a României etc.;
- coordonează activitatea de integrare în structurile de securitate europene și euroatlantice, monitorizează procesul de adaptare a forțelor armate la cerințele NATO și formulează recomandări, în concordanță cu standardele Alianței.

Prin urmare, modificările aduse Articolului 118, în sensul completării acestor atribuții cu cele referitoare la "participarea la menținerea securității internaționale și la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și la acțiuni de menținere sau de restabilire a păcii", sunt necesare în vederea corelării acestora cu cele ale art. 117. În calitatea sa de comandant al forțelor armate și de președinte al Consiliului Suprem de Apărare a Țării, Șeful statului are o serie de atribuții militare pentru realizarea cărora colaborează cu Premierul, care este vicepreședintele acestui organism. Hotărârile Consiliului Suprem de Apărare a Țării se semnează de președintele acestuia și se comunică autorităților administrației publice și instituțiilor publice la care se referă, integral sau în extras, cu excepția celor pentru care se hotărăște altfel. Hotărârile care au caracter de secret de stat se comunică cu respectarea prevederilor legale privind protecția informațiilor clasificate.⁷

Conform Articolului 72, având impact în sfera securității și apărării naționale, prin lege organică se va reglementa organizarea CSAT, regimul stării de mobilizare parțială sau totală a forțelor armate și al stării de război, regimul stării de asediu și al stării de urgență. Competența decizională în acest domeniu va reveni atât Camerei Deputaților, cât și Senatului, legile organice fiind împărțite în mod egal, ca importanță și număr, între cele două Camere.

Pentru dezbateri în prima Cameră, este stabilită limita de 45-60 zile, după care legislația respectivă este considerată adoptată, și trece automat la a doua Cameră (Articolul 73), ceea ce va însemna că legislația va fi promulgată mai repede. În etapa actuală, datorită poziției geopolitice și geostrategice, România joacă un rol dinamic la "flancul sudic" al Occidentului democratic, în vecinătatea unor spații tensionate sau până de curând dominate de crize și conflicte. Astfel, integrarea în Uniunea Europeană și aderarea la Alianța Nord-Atlantică implică și o serie de consecințe de natură constituțională. În acest sens, Legea de revizuire introduce un titlu nou, titlul V¹, cu denumirea "Integrarea

euro-atlantică", cuprinzând două noi articole, articolul 145¹ și articolul 145².

În principal, cele două noi articole consfințesc faptul că integrarea României în Uniunea Europeană și aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord se face prin lege adoptată în ședința comună a Camerei Deputaților și Senatului, cu o majoritate de două treimi din numărul deputaților și senatorilor.

Integrarea în Uniunea Europeană și aderarea la Alianța Nord-Atlantică presupun, în mod obligatoriu, atât crearea cadrului constituțional pentru a include norme și principii validate de experiența celor două organizații, cât și adecvarea unor soluții și principii la reglementările euro-atlantice. În acest sens, "prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne".

România a acționat și acționează cu responsabilitate, respectându-și angajamentele luate și obligațiile care îi revin pe scena internațională, politica externă fiind principalul mijloc de promovare a valorilor și intereselor naționale⁸ prin dialog și cooperare cu toate organizațiile internaționale de securitate.

În acest moment, când procesul de democratizare a societății românești a dobândit contururi din ce în ce mai clare și mai ferme, Constituția și adoptarea unor articole esențiale pentru destinul românesc reprezintă o racordare la noile realități și sfidări și dovedesc în fața partenerilor noștri de dialog că privim spre viitor, că suntem pregătiți să răspundem imperativelor majore ale timpului.

În final, putem spune că noua Constituție, o constituție europeană, este subsumată opțiunilor strategice ale României, ale viitorului nostru, aderarea la Alianța Nord-Atlantică și integrarea în structurile Uniunii Europene, imperative care au un puternic consens național și față de care nu există alternative raționale. Legea fundamentală a României rămâne fidelă tradițiilor democratice ale țării noastre, dar prin aceste modificări dovedește și expresia unei modernități foarte necesare.

În general, clasa politică și-a exprimat încrederea că modificările Constituției răspund noului statut al României, de viitor membru al NATO și al Uniunii Europene. Nu ne rămâne decât să sperăm că modificările aduse Constituției vor reprezenta o modalitate de a împlini așteptările populare și va constitui un punct de referință în istoria României și o bază a prosperității naționale. Noua constituție va fi una a durabilității, a stabilității, a valabilității pe termen lung și foarte lung.

GÂNDIREA ȘI PRACTICA STRATEGICĂ PRIVIND APĂRAREA COLECTIVĂ

General de brigadă (r.) prof. univ. dr. Constantin ONIȘOR

INTRODUCERE

După încheierea primului război mondial, relațiile interstatale europene au cunoscut un reviriment, datorită Ligii Națiunilor. Pe de o parte s-au tatonat diferite forme și modalități de alianțe și coaliții politico-militare, iar pe de altă parte, prin manipularea opiniei publice și exacerbară forței morale, ca instrumente-cheie în relațiile internaționale, s-a ajuns la o Germanie în măsură să intimideze statele vecine. În consecință, Liga Națiunilor, în convergență cu Tratatul de la Versailles a încercat, desigur fără succes, să reglementeze relațiile dintre state pe baza unor principii ale securității colective. Complexitatea problemelor interbelice, dinamismul lor deosebit și mai ales neimplicarea S.U.A. în problemele Ligii Națiunilor au fost câțiva dintre factorii favorizanți ai declanșării celui de-al doilea război mondial, aruncând astfel în utopie orice idee referitoare la o posibilă mutualitate în relațiile interstatale în fața pericolelor și amenințărilor fasciste.

I. EVOLUȚIA PREOCUPĂRILOR DE APĂRARE COLECTIVĂ

1. Securitatea colectivă ca precursor al apărării colective

Liga Națiunilor a lansat după primul război mondial ideea de „securitate colectivă”, pentru acele vremuri ceva interesant și atractiv, o adevărată provocare în cadrul relațiilor internaționale europene. Potrivit noului concept, organizația internațională amintită putea încerca să rezolve disputele dintre membrii săi. În același timp, Liga Națiunilor și-a dat acordul, inclus în Tratatul de la Versailles, cu privire la permisiunea semnatarilor în utilizarea forței militare și a sancțiunilor economice împotriva unui agresor. Marele neajuns al acestei prevederi rezultă din aceea că nu a impus cu caracter imperativ/obligatoriu acest principiu. Deci, aici și în acest cadru își are sorgintea conceptul de apărare colectivă.

Folosirea „jumătății de măsură” în conținutul unor documente internaționale/ europene, cum ar fi de exemplu: permisiunea, posibilitatea, încercarea etc., a scos în evidență insuficiența conceptului și incapacitatea instituției internaționale care l-a lansat. Așa se face

că, după cum s-a exprimat în epocă, Liga Națiunilor a dat dovadă „de o ineptizabilă naivitate, care produce suferință pe scară largă”. Desigur, se fac trimiteri la faptul că asupra Germaniei hitleriste nu s-a intervenit militar, în a doua parte a deceniului al patrulea, așa cum a susținut Churchill.

2. Evoluția ideii de apărare colectivă

După cel de-al doilea război mondial s-a pus mult mai tranșant problema stabilității globale și nu numai. Susținerea creării Națiunilor Unite a fost urmarea nevoii de a menține pacea și securitatea internațională, ceea ce s-a materializat în art. 1 al Cartei ONU, prin enunțul: „luarea de măsuri colective eficiente, pentru prevenirea și eradicarea amenințărilor la adresa securității și pentru oprirea actelor de agresiune”. Soluția concretă față de comiterea actelor de agresiune a fost stipulată clar în același document, dar la art. 51, unde se afirmă: „dreptul inherent la auto-apărare individuală sau colectivă dacă se produce un atac armat”.

Cu toate aceste măsuri binevenite în lume și bine privite de către majoritatea statelor, în mod deosebit în Europa, instabilitatea în părțile ei centrală și de sud-est continua să se manifeste acut. Fapt ce a atras atenția Senatului american și Casei Albe în vederea construirii în Europa a unei securități și apărări temeinice pe baze euro-atlantice.

Plecând de la teza „dezvoltării progresive a pregătirilor de apărare regionale și colective pentru auto-apărare individuală și colectivă” (vehiculată cu fermitate în Senatul american), în concordanță cu Carta ONU, Comitetul de Relații Internaționale al Senatului a susținut și la 24.08.1949 a intrat în vigoare NATO, care în art. 5 al Tratatului de la Washington susține cu tărie apărarea colectivă.

Realizarea apărării colective a avut la bază forțele americane, care au dat viabilitate art. 5. Natura, valoarea și rolul acestora au fluctuat după conținutul și fizionomia Războiului Rece. Insuficiența forței occidentale, în comparație cu cea a Tratatului de la Varșovia, a făcut ca din 1955 Germania de Vest să fie integrată în NATO, pentru valorificarea potențialului economic și militar al ei în cadrul apărării colective.

Pe tot timpul Războiului Rece apărarea colectivă s-a

centrat pe paritatea forțelor convenționale și nucleare ale NATO și Tratatului de la Varșovia. O diagramă a raportului de forțe evidențiază inițial o superioritate americană și ulterior a NATO în mijloace nucleare strategice împotriva unei superiorități convenționale ale U.R.S.S. și Tratatului de la Varșovia, apoi ameliorarea lor, ceea ce a făcut irațională declanșarea unui nou război european.

O altă chestiune legată de apărarea colectivă, care a durat mai multe decenii, a constituit-o „îndoielile/neîncrederea europenilor față de o angajare reală a SUA în conformitate cu art. 5 al Tratatului de la Washington”. Și aceasta deoarece în negocierea constituirii NATO, S.U.A. au pus trei condiționări:

- contribuția sa la apărarea colectivă „trebuie să suplimenteze, nu să înlocuiască, eforturile celorlalți participanți”, altfel spus „Aliații trebuie să contribuie cu forțe semnificative la apărarea lor, astfel încât Statele Unite să nu ducă greul”;

- președintele SUA trebuie să respecte „procesele constituționale”, atunci când ar putea implica forțele americane într-un război;

- pentru ca SUA să se angajeze în realizarea apărării colective interesele lor naționale trebuie să fie clar afectate.

Suspiciunile și neîncrederea privind viabilitatea apărării colective NATO s-au amplificat la maxim odată cu inițiativa strategică de apărare, propusă de americani, în 1984. Apărarea numai a teritoriului SUA, nu și al aliaților, în cazul unui atac nuclear, în fapt ar fi „decuplat” legătura transatlantică cu implicații majore asupra Europei Occidentale.

3. Articolul 5 și apărarea colectivă

În practica strategică s-au constituit și au funcționat două tipuri de organizații internaționale:

- organizația de securitate colectivă, care rezolvă disputele dintre statele membre;

- organizația de apărare colectivă, care ajută un stat membru atunci când este atacat de o țară din exterior.

În conținutul acestui articol din Tratatul de la Washington se stipulează „un atac armat îndreptat împotriva unuia sau mai multor aliați ar trebui să fie considerat un atac îndreptat împotriva tuturor”. Ca atare, se afirmă că statele membre NATO trebuie să ia în calcul asistarea unui aliat care este atacat. Apoi se precizează că angajarea asistării unui aliat nu este necondiționată. Ci, mai degrabă, fiecare semnatar va asista aliatul atacat „dacă o astfel de acțiune pare a fi necesară, incluzând utilizarea forței armate ...”. Sunt ușor de remarcat condiționările succesive și filozofia desuetă legate de un conținut destul de clar al unui articol.

Putem aprecia că art. 5 este prevederea-cheie a Tratatului și axul care leagă SUA de aliații săi europeni din NATO.

4. Apărarea colectivă după Războiul Rece

A fost și este determinată multilateral în următoarele aspecte:

- prăbușiri politico-economice succesive și dezorganizări militare în derulare încă în fostul spațiu al țărilor socialiste și ex-sovietic;

- dispariția și diminuarea unor amenințări semnificative asupra Europei de Vest și SUA;

- instabilitate continuă cronicizată cu preponderență în Europa de Sud-Est și în spațiul ex-sovietic;

- apariția și proliferarea de noi riscuri și amenințări, pericole ori sfidări de natură infra/suprastatală, în cadrul cărora marea varietate a terorismului joacă rolul principal.

Prezența americană (convențională și nucleară) în Europa Occidentală s-a diminuat considerabil, iar ceilalți Aliați își remodelează sistemele militare proprii; concomitent NATO este supus unui amplu proces de reformare structurală, funcțională, acțională și de conducere. Pe acest cadru, conducerea NATO a preluat și dezvoltat „noi misiuni” legate de managementul crizei, desigur în afara art. 5.

Noile riscuri și amenințări au generat tendința de regionalizare în cadrul NATO, care complică și mai mult aplicarea/respectarea art. 5. În esență, este vorba de unele state dintr-o regiune/zonă a Alianței care percep mai intens factorii de risc și sunt preocupate mai mult de amenințări, pericole și sfidări specifice și inerente ariei lor geografice unde sunt poziționate, care s-ar putea să nu afecteze direct pe aliații situați într-o altă zonă. Exemplu: realitatea geopolitică și geostrategică din sud-estul Europei sau din zona mediteraneană nu poate fi aceeași cu realitățile de la Marea Baltică, iar percepțiile Europei Occidentale față de un mediu într-o dinamică deosebită pot fi de asemenea diferite.

5. Extinderea NATO și Articolul 5

După încheierea Războiului Rece, existența NATO și viabilitatea art. 5 din Tratatul de la Washington sunt și rămân posibile (așa cum afirmă unii analiști politico-militari) datorită:

- instabilității europene, care a generat două războaie mondiale;

- posibilității unei amenințări directe/indirecte majore din exteriorul spațiului Alianței;

- posibilității unor atacuri din diferite părți, ce necesită apărarea pe direcții;

- eventualității în care, o putere din apropiere/vecinătate nu mai urmează calea dezvoltării democratice.

Diminuarea, fie chiar și temporară, a importanței art. 5, datorită absenței unei amenințări directe imediate ca timp și periculoase din exterior, a făcut posibilă creșterea importanței misiunilor non-articol 5, ceea ce imprimă organizației caracterul de promotoare de securitate colectivă și mai puțin de alianță de apărare colectivă.

În cadrul noului concept strategic NATO și după

Summit-ul de la Praga nu se mai face nici o distincție între acțiunile și misiunile pro/non articol 5, ceea ce înseamnă în fapt revenirea alianței la statutul de organizație adoptată pentru apărare colectivă.

Unii aliați văd în lărgirea NATO un element de regionalizare, așa cum s-a prezentat în subcapitolul anterior. În această idee au fost aduse câteva argumente:

- Italia, Grecia, Turcia etc. sunt preocupate mai mult de stabilitatea din Balcani, fapt pentru care au susținut aderarea la NATO a Sloveniei, Bulgariei și României;

- Norvegia și Danemarca au susținut admiterea statelor baltice, în detrimentul unor state din Sud-Estul Europei, ceea ce explică interesul lor major pentru flancul de nord al NATO.

Toate aceste probleme fac dificilă calea de a se cădea de acord în legătură cu o concepție unitară privind riscurile și amenințările datorită tradițiilor geografice, politice și mai ales nevoilor și intereselor economice. În situația în care se produce un asemenea eveniment, art. 5 oferă rezolvarea de maniera: un aliat ar putea întreprinde „o acțiune care pare necesară, inclusiv utilizarea forței armate, pentru a restaura și menține securitatea în zona Atlanticului de Nord”. Este vorba de acțiuni de tip embargo economic sau alte măsuri de constrângere politico-economică a statului amenințător.

O altă problemă spinoasă o reprezintă proliferarea nucleară cu țările candidate în cazul unei amenințări ce ar produce invocarea art. 5.

În concluzie, în momentul de față NATO este o organizație politico-militară deopotrivă de securitate colectivă și de apărare colectivă. SUA sunt clar implicate în Europa ca lider al NATO, dar și în interes propriu, care alături de U.E. și OSCE fac posibilă intimidarea, iar la nevoie înfrângerea unui adversar care amenință supraviețuirea unui membru al Alianței.

6. De la apărare colectivă la securitate colectivă

Realitățile mediului politico-militar european și nu numai, noul Concept strategic NATO (după Summit-ul de la Washington, 1999), transformarea structurală a Alianței (dintr-o organizație statică într-una dinamică, mobilă, activă etc.) sunt numai câțiva factori care ne sugerează că avem de a face cu o transformare a acesteia, după Războiul Rece, ce poate fi descrisă ca o mișcare de la „apărare colectivă” spre „securitate colectivă”. Noua configurație a relațiilor internaționale ne îndreptățește să apreciem că accentul strategic al NATO se îndreaptă de la „amenințarea directă” la „factori de risc”. Altfel spus (mai direct și pe înțelesul tuturor) apărarea colectivă apare versus amenințare directă, iar securitatea colectivă este reacția firească la factori de risc/situații riscante.

La început de secol XXI, schimbările majore care s-au produs ne sugerează următoarea formulă de analiză: „Subiectul – originar al amenințării directe (fosta URSS) a fost înlocuit de o varietate de situații riscante”. Ca urmare,

schimbările în identitatea NATO, îndeplinirea funcțiilor și activităților sale internaționale și deopotrivă în direcția evoluției sale ulterioare sunt pe deplin justificate, așa cum rezultă ele din noul Concept strategic al Alianței din 1999.

7. Amenințarea și apărarea colectivă

Așadar, elementul de bază al conceptului de apărare colectivă îl reprezintă amenințarea directă. Până acum, în evoluție, amenințarea a dobândit următoarele caracteristici:

- implică un inamic/adversar concret – adică un stat, un grup de state, actori nonstatali, dar multinaționali etc., care creează relații ostile cu NATO și sfere de influență și dominație spre care fiecare dintre ele își îndreaptă extinderea; așa se face că apărarea colectivă poate viza fie o politică de „îngrădire” pașnică, cu teamă și vigilență a tendințelor expansioniste, fie o înconjurare a statului amenințător cu democrații autentice, fie metafora dominoului (obligarea retragerii dintr-o zonă/regiune cu implicații asupra întregului sistem expansionist);

- identificarea, definirea și interpretarea cauzelor și locațiilor amenințării ce fac din apărarea colectivă un sistem defensiv bine structurat, echilibrat și deosebit de activ;

- strategia amenințării, bazată pe simplitate și oportunitate (iminența amenințării) și care poate fi contracarată distructiv prin acțiuni de intimidare și descurajare, care de fiecare dată vor da un conținut și fizionomie noi apărării colective;

- păstrarea în mod radical și inevitabil a unei dimensiuni militare consistente a amenințării și intimidării ori descurajării, alături de resurse importante economice, intelectuale, culturale etc., care vor face ca apărarea colectivă să fie condusă la nivel strategic cu participarea masivă a serviciilor militare și civile de informații;

- relațiile între părți, cu toată ostilitatea lor, obligă la diplomație anticipativă, în forță, cu o gamă largă de forțe și mijloace adecvate; astfel, în apărarea colectivă, politica deținerii superputerii, în conjuncție cu arta negocierii și gestionării conflictualității este un instrument de forță ce trebuie luat serios în considerație.

În strategia militară se găsește soluția pentru evitarea amenințării: ținerea la distanță a adversarului și amânarea sine die a confruntării armate prin politici active și spontane de intimidare practicate de organizațiile de apărare colectivă.

8. Situațiile riscante și securitatea colectivă

În ultima vreme în relațiile internaționale amenințarea directă este tot mai mult înlocuită de conceptul de risc. În continuare vom prezenta câteva caracteristici ale acestei schimbări ce fac să alunece preocupările NATO către securitate colectivă:

- riscul nu implică adversar de definit, nici originea lui; amenințarea se dizolvă într-o serie de situații riscante

ori în câțiva factori care cresc ori scad riscul; astfel riscul devine mai mult o caracteristică a unei situații/context/mediu;

- în cadrul relațiilor internaționale este foarte greu să întrevezi toată panopia riscurilor și situațiilor riscante, deoarece situațiile (contextul/mediul) sunt extrem de fluide și dinamice;

- în condițiile multitudinii riscurilor și situațiilor riscante, sferile de influență și de dominație își pierd considerabil semnificația, deci apărarea colectivă se diluează;

- în fața riscurilor și situațiilor riscante este dificil să-ți alegi mijloacele adecvate, mai ales armele de sorginte și natură militară;

- identificarea, definirea și evaluarea riscurilor sunt activități și acțiuni multidisciplinare, ce necesită expertiză de sistem cu implicarea tuturor părților și factorilor de decizie;

- față de riscuri și situații riscante, care au grade diferite de determinare și apariții neașteptate, trebuie utilizată o politică mai flexibilă în cadrul căreia prevenția are un rol și o semnificație foarte mari;

- analiza riscurilor se poate face pe termene mult mai scurte, iar evaluarea situațiilor riscante trebuie strict individualizate.

Strategia militară sugerează ca tehnologie a evitării riscului și situațiilor riscante implicarea părților interconectate și participare și o prezentă mai activă a țărilor

CRITERII PRESTABILITE

membre ale Alianței. Toate acestea necesită dezvoltarea sistemelor de securitate colectivă.

9. Dilema identității NATO

În cuvinte puține, dilema existențială și de evoluție a NATO poate fi astfel formulată: „amenințare directă vs. apărare colectivă – intimidare și descurajare și/ sau securitate colectivă vs. riscuri și situații riscante – prevenție”. Așadar, dilema fundamentală este ușor de enunțat și foarte dificil de rezolvat.

Pentru a înțelege mai profund conținutul acestei dileme și totodată pentru a putea face o opțiune ori pentru a exprima puncte de vedere pertinente este necesară efectuarea unei analize comparate a celor două concepte: apărare colectivă, securitate colectivă, desigur pe baza unor criterii prestabilite:

După părerea noastră, soluția dilemei NATO, chiar dacă este complexă, ar putea fi:

- continuarea preocupărilor pentru apărarea colectivă, concomitent cu dezvoltarea potențelor de securitate colectivă;

- reforma structurală, funcțională și de conducere a forței NATO;

- continuarea extinderii prin acceptarea de noi membri;

- extinderea colaborării pe inițiative, precum PfP, desfășurarea de operațiuni în afara zonei NATO, perfecționarea managementului conflictului, continuarea

APĂRARE COLECTIVĂ	CRITERII DE ANALIZĂ	SECURITATE COLECTIVĂ	
Structuri acționale și de conducere pregătite, fixe și mobile, susținute permanent; constituirea și conducerea forțelor speciale.	Structură organizațională și funcțională	Structuri acționale și de conducere ad-hoc constituite . Rolul principal al forțelor speciale.	
Forțe separate în structuri naționale, granițele sunt sfinte, iar identitatea națională se obține în relația cu adversarul.	Separarea forțelor, respectarea frontierelor și recunoașterea identității naționale	Structuri de regulă, mixte, multinaționale, frontierele nu intră în disputa cu adversarul, iar identitatea națională va fi recunoscută pe plan local.	
Amenințările, pericolele și agresiunile în funcție de parametri obligă la instituționalizarea structurilor.	Instituționalizarea structurilor ca organizare, dotare, dislocare, infrastructuri, logistică, conducere, coordonare	Insecuritatea apare ca o variabilă, originea ei nu este o constantă; structurile stabile sunt greu de fixat cu caracter de permanență, iar instituționalizarea lor este necesară.	

misiunilor de menținere a păcii și a cooperării cu U.E., OSCE, ONU etc.;

- inducerea în unele state cu potențial militar însemnat a ideilor că NATO nu le amenință și că este vorba de politici de securitate largi la care și aceste state sunt chemate să participe tot mai activ;

- paradigma apărării colective ar trebui completată cu problemele securității colective, având în vedere că aceasta din urmă ar putea deveni premisa de bază a existenței și funcționalității multă vreme a NATO.

Conceptul strategic NATO, axat pe apărarea colectivă, în evoluția sa, a oferit suficiente clarificări, rezolvări și opțiuni pe baza cărora, cu toată implicarea sa în problemele securității colective, a rămas fidel menirii sale inițiale – structură de apărare colectivă.

10. Securitatea colectivă și apărarea colectivă

În luna iunie a acestui an, miniștrii apărării din statele membre NATO și candidate s-au întâlnit la Bruxelles, prilej cu care au emis un comunicat al Consiliului Atlanticului de Nord, prin care își reafirmă sprijinul pentru transformarea NATO. Astfel capacitățile NATO vor fi în măsură „a conduce sau sprijini operațiuni acolo unde Alianța hotărăște, pentru a se asigura securitatea colectivă și apărarea colectivă”. Și pentru a justifica această nouă orientare, în comunicat sunt enumerate principalele preocupări actuale ale NATO în strânsă concordanță cu precizarea de mai sus:

- pacea și stabilitatea în Balcani;
- acțiuni antiteroriste din Marea Mediterană;
- măsuri suplimentare de apărare a Turciei;
- sprijinul acordat Poloniei în eforturile de stabilizare a situației din Irak;

- continuarea și dezvoltarea parteneriatelor NATO (Consiliul de Parteneriat Euro-Atlantic, Parteneriatul pentru Pace, parteneriatele speciale cu Federația Rusă, Ucraina și cu țările din Dialogul Mediteranean).

Prin urmare, alianța asigură nu numai apărarea membrilor săi, ci contribuie și la pacea și stabilitatea din spațiul euro-atlantic și nu numai.

II. REPERE STRATEGICE ACTUALE ȘI DE PERSPECTIVĂ PRIVIND APĂRAREA COLECTIVĂ

Conceptul strategic al Alianței aprobat de șefii de stat și de guvern participanți la întâlnirea Consiliului Atlanticului de Nord de la Washington DC, din 23 și 24 aprilie 1999, cuprinde numeroase și utile probleme și aspecte ale apărării colective NATO. La toate acestea vom adăuga preocupările europene și transatlantice de definire a conceptului de apărare colectivă după criteriile ale strategiei militare.

1. Apărarea colectivă - definiție

În viziunea Departamentului de Apărare SUA se utilizează două concepte:

- apărarea colectivă proprie, ce desemnează actul apărării unui stat/grup de state fără aportul S.U.A.;

- auto-apărarea colectivă în cadrul Alianței cu participarea membrilor interesați/afecțați în cadrul cărora SUA joacă rolul principal. Însă, numai Autoritățile Naționale de Comandă pot permite forțelor SUA să își exercite dreptul la auto-apărare colectivă.

În site-ul Uniunii Europene, apărarea colectivă (comună) este privită ca participare a statelor semnatare la apărarea Europei sub prevederile Tratatului de la Bruxelles (art. V) și Washington (art. 5) în eventualitatea unei agresiuni. De fapt, acestor state li se cere să ofere asistență pentru restaurarea securității în situația proliferării unor riscuri/situații riscante și atunci când se întrevede o amenințare majoră.

Dezvoltarea unei identități de securitate și apărare europene (apărare comună) nu afectează în nici un fel principiul potrivit căruia NATO continuă să reprezinte baza apărării colective a Europei.

Aceste două preocupări de definire a apărării colective sunt tributare criteriilor politico-juridice. O încercare mai aproape de spiritul strategiei militare găsim în Ghidul Ofițerului de stat major, elaborat de Statul Major General, în acest an, în care se arată că apărarea colectivă este rezultatul „totalităților măsurilor luate și acțiunilor întreprinse de structuri militare aliate pentru interzicerea, oprirea sau respingerea unei agresiuni îndreptată împotriva tuturor aliaților sau uneia dintre țările aliate”.

În accepțiunea noastră, apărarea colectivă în viziunea științei militare reprezintă atitudinea strategică adoptată de conducerea NATO și a fiecărui stat membru, premeditată, permanentă și planificată în timp de pace, criză politico-militară și război, materializată printr-un ansamblu de măsuri și acțiuni de natură, valoare și intensitate diferite în sfera securității și apărării armate în care sunt și vor fi angajate, într-un efort unitar, capacități și resurse adecvate și necesare asigurării prevenției față de riscuri/situații riscante, intimidării și descurajării intențiilor de amenințare directă, periculoasă ori de sfidare, zădărnirii, întâzierii, opririi sau respingerii unor agresiuni produse asupra unuia, mai multora ori întregii Alianțe.

În esență, în noul Concept strategic NATO se arată despre apărarea colectivă că are ca responsabilitate intimidarea și descurajarea amenințării, pericolului și sfidării și apărarea în fața oricărui act de agresiune îndreptat împotriva unui stat membru NATO, după cum se stipulează în articolele 5/V din Tratatul de la Washington, respectiv Bruxelles.

2. Sarcini fundamentale de apărare colectivă

În spiritul art. 51 al Cartei Națiunilor Unite, care afirmă dreptul inalienabil al statelor independente la apărarea individuală sau colectivă, Alianța ajută statele membre să-și atingă obiectivele de securitate și apărare națională în urma unui efort colectiv, însă fără a le priva de

drepturile și obligațiile de a-și asuma și responsabilități suverane în domeniile securității și apărării.

Pe această bază, NATO, alături de sarcinile fundamentale de securitate, consultare, management al situațiilor de criză și parteneriat, asigură problemele fundamentale și ale apărării colective prin descurajarea și intimidarea oricărei amenințări, sfidări și pericole și prin apărarea armată față de agresiuni directe și indirecte.

Acum este cazul să facem precizarea că funcțiile fundamentale de securitate ale Alianței sunt definite în termeni de apărare colectivă (inclusiv complementaritatea securității colective și apărarea colectivă), iar ambele se înlăpătesc prin mijloace politice și militare aflate în complementaritate și prin cooperarea cu alte state, care împărtășesc obiectivele NATO. În acest scop se evidențiază necesitatea unor capacități militare eficiente, poliacionale, în măsură să facă față tuturor circumstanțelor previzibile, de la tactica de intimidare, descurajare și prevenție până la acțiuni militare decisive de apărare, de rezolvare a crizelor și control al situațiilor riscante.

Apare destul de clar că, și în condițiile actuale, ale schimbărilor care afectează întreaga lume, angajamentul față de apărarea colectivă ca funcție centrală, fundamentală rămâne sacrosant pentru NATO. Așa se face că extinderea NATO și invitarea unor state interesate la aderare s-au făcut prin analiza capacităților acestora de a contribui din punct de vedere militar la apărarea colectivă și la menținerea păcii în spațiul euro-atlantic și nu numai.

3. Capacitatea de apărare

Actualul context geopolitic și geostrategic din Europa și din lume justifică preocupările NATO pentru securitate colectivă în vederea menținerii păcii și pentru apărarea colectivă în scopul prevenirii războiului. Acestea se realizează în principal prin diplomația preventivă eficientă și gestionarea cu succes a crizelor care afectează stabilitatea. La rândul lor sunt potențate, dându-le credibilitate, de către menținerea unei capacități militare suficiente și de voința clară de a acționa în mod colectiv pentru apărarea comună. Elementele de mai sus trebuie să asigure:

- prevenirea unor constrângeri politico-militare din exteriorul Alianței;
- descurajarea și intimidarea producerii amenințărilor și pericolelor de natură politico-militară;
- inacceptarea opțiunii pentru agresiunea militară îndreptată împotriva NATO ca având șansă de succes;
- garantarea integrității teritoriale a statelor membre și protejarea Europei.

Capacitățile de apărare stau la baza planificării apărării colective care constă în principal:

- în evaluarea forțelor necesare Alianței pentru politicile și strategiile în ansamblu;
- în coordonarea planurilor naționale de apărare;

- în stabilirea obiectivelor de planificare a forțelor pe categorii de situații, misiuni și interese ale Alianței și naționale.

Prin Directiva ministerială (dată de miniștrii apărării naționale, odată la doi ani) capacitățile de apărare și planificarea apărării sunt supuse determinărilor politice, economice, tehnologice și militare interne și externe, iar în final acestea trebuie să corespundă schimbărilor din mediile geopolitice și geostrategice, evaluărilor conducerii militare NATO și naționale, evoluției tehnologiilor, rolului și responsabilităților în cadrul Alianței, precum și posibilităților economico-financiare naționale.

4. Structura militară de comandă

Participarea statelor membre cu forțe armate la NATO (integrarea forțelor) permite constituirea structurii militare integrate a Alianței care rămâne sub îndrumarea și controlul politic la cel mai înalt nivel.

În ceea ce privește apărarea colectivă, structura militară de comandă trebuie să ofere cadrul organizațional și acțional pentru apărarea teritoriului țărilor membre prin descurajarea oricărui act potențial de agresiune împotriva Alianței, iar în cazul în care n-ar putea produce un atac să întârzie și să oprească înaintarea agresorului la cât mai mare distanță cu putință, pentru ca astfel să se garanteze independența politică și integritatea teritorială a statelor membre.

Structura militară de comandă a NATO asigură tot mai mult și mai bine cerințele apărării colective prin respectarea următoarelor principii:

- natura strict defensivă a Alianței, exprimată în disponibilitatea și pregătirea forțelor membrilor NATO;
- permanentul proces de transformare, bazat tot mai mult pe flexibilitate și mobilitate;
- dezvoltarea și permanentizarea multinaționalității structurilor și misiunilor comune, axate pe solidaritatea și coeziunea Alianței, ceea ce va descuraja intențiile de renaționalizare a politicii de apărare;
- efortul colectiv pe baza căruia toți membrii NATO beneficiază de imensele avantaje ale apărării colective din punctul de vedere al politicului, factorului militar și al resurselor.

Oportunitatea ca NATO să poată aborda întregul spectru de misiuni militare, care necesită comandă și control multifuncționale și multinaționale, inclusiv aparținând unor state nemembre NATO, a impus instituirea, deci și pentru apărare colectivă, a unei forțe operative, multifuncționale (interarme) și multinaționale (combinat), organizată (CJTF) pe sarcini și misiuni specifice. În ultima vreme forța CJTF asigură toate misiunile NATO, are disponibilitatea pentru constituirea Identității Europene de Securitate și Apărare și permite cooperarea practică politico-militară în contextul Pfp.

Imperativul major al dezvoltării fiecărei participări naționale la structura militară de comandă a NATO constă în necesitatea specializării acesteia în funcție de

misiune. În felul acesta NATO va putea acționa eficient în întreaga gamă de misiuni, sarcini și stări, în mod deosebit în ceea ce privește apărarea colectivă.

*** www.etic.mil./doctrine//el/doddict

ÎNCHEIERE

Încă de la înființare, datorită evoluțiilor interne și internaționale ale statelor și relațiilor dintre ele, NATO a cunoscut un larg spectru al perfecționărilor și modernizărilor, având ca promotor SUA, exprimate de fiecare dată în noile conținuturi ale Conceptului strategic. Inițial, organizație colectivă în exclusivitate de apărare, după căderea Cortinei de fier, NATO a început să dea dovadă de flexibilitate, acceptând misiuni și poziții/situații în afara art. 5. Acum îmbină securitatea colectivă și apărarea colectivă, dar prin mijloace comune (politice, diplomatice, militare) de prevenție și cooperare largă cu alte structuri de profil asemănător, NATO își caută și va găsi identitatea cea mai potrivită pentru un rol major atins dincolo de spațiul Alianței.

România, ca viitor membru NATO, poate avea și aduce, așa cum o face deja, o contribuție însemnată la pacea, securitatea și apărarea statelor membre și a intereselor colective.

BIBLIOGRAFIE

*** Manualul NATO, 2001

*** Gândirea Militară Românească, nr. 2,3/ 2003

*** <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/eig/ghooc.htm>

*** www.cls_sfa.org

*** www.cnie.org/N&E/C&S

Revista „Impact strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Articolele, studiile, ideile, opiniile, comentariile și propunerile dvs. pot fi trimise, spre publicare, pe adresa: Pentru revista „Impact strategic”, Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București, fax: (021) 410.03.64, E-mail: csss@aism.ro

PRINCIPIILE APLICĂRII CONCEPTULUI RĂZBOIULUI BAZAT PE REȚEA ÎN ARMATA ROMÂNIEI

Dr. Petre Duțu

1. Considerații preliminare

Societatea umană devine, din ce în ce mai mult, pe zi ce trece, una informațională. De fapt, există o relație de dependență deosebit de puternică între cantitatea, calitatea și oportunitatea informației și evoluția omului. Acesta a progresat treptat, în timp, pe măsură ce informațiile despre sine, ceilalți, mediul înconjurător etc. au crescut în volum și calitate. Într-un anumit fel, se poate spune că omul a devenit dependent de informație, în sensul că simte nevoia psihică de a ști, de a cunoaște, de a fi la zi cu noutățile din domeniile care îi afectează semnificativ viața. Astăzi, datorită dezvoltării într-un ritm accelerat a tehnologiilor informaționale, nici un sector de activitate umană și nici o instituție nu poate rămâne în afara circuitului de întrebuintare a echipamentelor de calcul electronic și de comunicare adecvate. De aceea, este pe deplin justificată preocuparea instituției militare de a integra oportun și optim această tehnologie avansată în întreaga sa activitate, atât la pace, cât și la război, precum și la toate nivelurile – tactic, operativ și strategic.

O problemă de stringentă actualitate pentru Armata României, ce ține de domeniul informatic, o reprezintă implementarea conceptului războiului bazat pe rețea (RBR). Printre motivele care susțin o asemenea afirmație se pot menționa: caracterul omniprezent al războiului informațional; necesitatea sporirii capacității de reacție rapidă a armatei la solicitările curente și la provocările transformărilor din mediul de securitate național, zonal, regional și global; exigențele impuse de integrarea în Alianța nord-atlantică; caracterul complex al misiunilor ce revin instituției militare, în țară, și în afara ei; accelerarea ritmului de profesionalizare al armatei; tehnicizarea și cibernetizarea câmpului de luptă viitor. În acest sens, un prim pas important îl poate constitui elaborarea principiilor de aplicare a conceptului RBR în armata noastră, care trebuie văzută ca un proces complex, multidimensional și de durată, în care, într-o măsură mai mare sau mai mică, pot fi atrase toate structurile ierarhice și întregul personal.

Potrivit literaturii de specialitate, sistemele de comandă, control, comunicații și calculatoare reprezintă sisteme integrate de doctrine, proceduri, structuri organizatorice, personal, echipament, facilități și comunicații destinate să sprijine exercitarea procesului

de comandă și control în toate fazele luptei¹. Sistemul C4I orientează nevoile Armatei României către modernitate, susține necesitatea întemeierii ei pe comandă, control, comunicații, calculatoare, informații și interoperabilitate, având la bază: unitatea de comandă; conducerea centralizată; execuția descentralizată; unitatea de acțiune; calitatea și eficiența comenzii și a execuției; ierarhizarea strictă a structurilor; delegarea de autoritate; rigurozitatea; operativitatea și asumarea responsabilității în conducere.

În prezent, informația joacă un rol important în ducerea războiului. De aici și afirmația, cu caracter de axiomă, că cine are informația necesară și suficientă, în mod oportun, are și putere pe măsură. În plus, tehnologiile foarte avansate, apărute în ultimii ani, schimbă, în profunzime, mijloacele, modalitățile și tehnicile de acțiune militară, modificând substanțial caracterul și fizionomia războiului în viitor. Acesta din urmă depinde într-o foarte mare măsură de sistemul informațional. Acțiunile de luptă din războiul purtat de coaliția internațională împotriva regimului Saddam, în primăvara anului 2003, au evidențiat suficient de convingător acest lucru. Războiul informațional a fost o componentă esențială a acestei campanii militare. El a făcut posibilă atacarea "punctelor decisive" și a "centrelor de gravitate", simultan și eficient, la toate cele trei niveluri ale acțiunii militare: tactic, operativ, strategic. De unde și succesul obținut de către forțele aliate.

Alături de informație, un rol la fel de important îl are luptătorul, care trebuie să fie un profesionist desăvârșit, caracterizat printr-o solidă pregătire militară, de specialitate și, nu în ultimul rând, în domeniul informaticii.

2. Principii generale utilizate în planificarea și dezvoltarea sistemului C4I²

Sistemele de comandă, control, comunicații, calculatoare și informații se planifică și dezvoltă ținând seama de următoarele principii: 1) disciplina, deci capacitatea de a controla fluxul culegerii informațiilor, procesarea, diseminarea și raportarea către comandant. Fluxul informațiilor în sistem se disciplinează printr-un set de măsuri referitoare la: structurarea rapoartelor, existența bazelor de date standardizate; standardizarea mesajelor text; furnizarea de formate pentru încărcarea

și actualizarea volumelor de date; capacități de precedentă etc.; ergonomia de utilizare a sistemului C4I se referă la utilizarea sa judicioasă. Cu alte cuvinte, este necesar să se mențină capabilitatea și viabilitatea sistemului; 2) interoperabilitatea. Conducerea trebuie să posede necesarul de interoperabilitate, pentru a asigura succesul operațiilor; 3) existența platformelor comune. Echipamentele și sistemele au această proprietate atunci când: fiecare poate fi exploatat și întreținut de personal antrenat pe alte echipamente, fără un antrenament suplimentar; echipamentele ce se repară sunt interschimbabile; echipamentele și sistemele sunt compatibile; 4) compatibilitatea, reprezentând capacitatea a două sau mai multe sisteme sau echipamente de a exista sau de a funcționa în același sistem global, fără executarea de interferențe negative reciproce; flexibilitatea exprimă capacitatea sistemului de a se adapta la situații noi fără perturbații majore în funcționarea sa; 5) prioritatea informațiilor. Există un volum imens de informații. De aceea, comandantul stabilește care sunt cele prioritare; 6) capacitatea de legătură. Aceasta desemnează contactul sau comunicația obținută între elementele de structură, ce asigură înțelegerea reciprocă și unitatea scopurilor și acțiunilor; 7) disponibilitatea și fiabilitatea constituie alte două principii de planificare și dezvoltare a sistemelor C4I. Primul arată că sistemul trebuie să fie disponibil când este necesar și să îndeplinească ceea ce i se pretinde. Al doilea se obține prin proiectarea echipamentelor și sistemelor cu rate de defectare scăzute și tehnici de corectare a erorilor, standardizarea echipamentelor, stabilirea unui program de logistică corespunzător etc.; 8) securitatea. Acest principiu presupune existența simultană a două cerințe: securitatea tuturor comunicațiilor și asigurarea gradului de securitate solicitat de către utilizatori; 9) managementul spectrului electromagnetic. În gestionarea frecvențelor se impune avut în vedere că există legi internaționale care reglementează acest domeniu; 10) standardizarea. Acest principiu are în vedere aspecte ce țin de compatibilitate, interoperativitate și platforme comune; 11) viabilitatea implică analiza tuturor factorilor implicați; 12) timpul de reacție se referă la durata procesării și transmiterii, la corectarea critică și la execuția planului care trebuie comprimat; 13) mascarea comunicațiilor cere protejarea acestora împotriva acțiunilor inamicului; 14) măsuri/contramăsuri electronice. Sunt necesare pentru buna desfășurare a activității și prevenirea interferențelor fratricide.

Toate aceste principii formează un întreg. Prin urmare, între ele există legături și interdependențe reciproce. Aceasta face ca apariția și manifestarea unor disfuncționalități în starea unuia sau altuia să afecteze starea și funcționarea celorlalte principii.

3. Principii specifice războiului informațional

Războiul informațional, ca război politic, ca parte

componentă a politicii statului, este o realitate. El își propune atât promovarea, cât și protejarea intereselor naționale. Ca formă a conflictului militar, este una nouă, omniprezentă, mai ieftină și mai eficientă în atingerea scopurilor propuse, având un impact permanent asupra realității. "În sens strict militar, războiul informațional [...] reprezintă totalitatea operațiilor informaționale, desfășurate la nivel tactic, operativ, strategic, pe timp de pace, criză, escaladare a crizei și conflictului, în scopul realizării unor obiective sau influențe asupra unor anumite ținte"³. Acest tip de război cuprinde: războiul de comandă și control; războiul bazat pe informații; războiul psihologic; războiul electronic; războiul hackerilor; războiul informațiilor economice; războiul în spațiul realității virtuale. Războiul de comandă și control, în accepțiunea NATO, are următorul înțeles: "folosirea integrată a tuturor capacităților militare, inclusiv operațiile de securitate, inducere în eroare, operații psihologice, război electronic și distrugere fizică, sprijinite de către toate sursele de intelligence și sistemele de comunicații și informatică, pentru interzicerea accesului la informație, influențarea, degradarea sau distrugerea capacității de comandă-control a unui adversar, în timp ce propriile capacități militare sunt protejate împotriva unor acțiuni similare"⁴.

Războiul informațional permite atacarea punctelor decisive și a centrelor de gravitate simultan și eficient, la toate cele trei niveluri – tactic, operativ și strategic. Aceasta pentru că se dispune de echipamente și mijloace adecvate scopului și obiectivelor stabilite. Unii analiști afirmă că Irakul a pierdut războiul înainte ca el să înceapă. Acesta a fost un război al informației și contrainformației, un război electronic, de comandă și control. Trupele irakiene au fost orbite și înfrânte... Războiul modern poate fi câștigat de informație...⁵

Este evident că și războiul informațional se duce în conformitate cu o serie de principii. Printre acestea se numără și următoarele: definirea clară a obiectivului (misiunii), adică identificarea și urmărirea consecventă a îndeplinirii unui scop clar definit și realizabil, a cărui îndeplinire promovează cel mai bine interesul național. Aceasta impune selectarea corectă și la timp a unui scop adecvat, desigur, pe baza informațiilor deținute; inițiativa. Acest principiu evidențiază abilitatea de a evalua corect informațiile aflate la dispoziție și de a le fructifica în acțiunile proprii; unitatea de efort – cere ca pentru fiecare obiectiv concret să se coordoneze toate activitățile; concentrarea efortului – impune orientarea fermă spre îndeplinirea obiectivului esențial, fundamental; economia de efort – realizarea optimului necesar, în sensul de a nu se subestima, dar nici supraestima importanța obiectivului de atins atunci când se trece la acțiunea practică; orchestrarea – coordonarea aplicării resurselor în momentele, locurile și în modalitățile ce urmăresc cel mai bine realizarea obiectivului; claritatea – presupune a pregăti strategii clare, care nu depășesc posibilitățile structurilor ce le vor aplica; relațiile dintre lideri, planificator, subordonați

și structurile implicate; surprinderea – înseamnă a mări disproporționat avantajul propriu, printr-o acțiune pentru care adversarul nu este pregătit; siguranța-minimizarea vulnerabilităților planurilor strategice, activităților, relațiilor și sistemelor față de manipularea și intervenția adversarilor. Tehnologia înaltă are capacitatea de a facilita siguranța, dacă este întrebuințată oportun și corect.

Este evident că acțiunea acestor principii este una interdependentă, integratoare și neîntreruptă. De fapt, aceste principii se prezintă ca un sistem, relativ omogen și permanent deschis, capabil de a se adapta flexibil la schimbările din câmpul de luptă.

4. Opinii asupra principiilor aplicării conceptului RBR în Armata României

Aplicarea conceptului "războiului bazat pe rețea" (RBR) în Armata României trebuie să dezbateze cu elaborarea unui set de principii adecvate scopului propus. Din acest set ar putea face parte următoarele principii: cognitiv; motivațional-afectiv; acțional-comportamental; evaluării; al continuității; al integralității; al diferențierii.

Principiul cognitiv exprimă necesitatea cunoașterii, însușirii și asimilării de către toți militarii, atât cei de carieră, cât și cei sub contract, a datelor și informațiilor la dispoziție despre RBR. El reflectă gradul de cunoaștere de către militari a conceptului RBR, exprimat prin capacitatea lor de a recunoaște și reproduce informațiile asimilate referitoare la acesta. Totodată, principiul solicită ca însușirea, stocarea și utilizarea informațiilor să se facă atât prin forme instituționalizate de pregătire, cât și prin intermediul studiului individual. În acest mod, informațiile dobândite sunt procesate, devenind cunoștințe, adică baza formării deprinderilor, priceperilor și abilităților în domeniul corespunzător conceptului de implementat. În plus, acest principiu este dovada de necontestat că informația înseamnă putere. Aceasta pentru că cel care cunoaște, stăpânește domeniul de activitate, ceea ce presupune că știe ce să facă, cum să facă, cu ce mijloace și metode, dar și cu eficacitatea dorită.

Principiul motivațional-afectiv reflectă trebuințele de cunoaștere, interesele, convingerile, idealurile și aspirațiile cognitive ale militarilor, precum și trăirea afectivă care le însoțește atunci când aceștia se află la instrucție, în sala de curs sau pe câmpul de luptă. Există două tipuri mari de motivație în raport cu sursa motivării, și anume: motivație extrinsecă, atunci când mijloacele de motivare sunt externe individului și grupului militar. Este vorba de folosirea cu discernământ de către comandanți și șefi a sistemului de sancțiuni din armată. Cu alte cuvinte, motivația extrinsecă arată că militarii sunt determinați prin sistemul de recompense și pedepse să-și formeze, inițial, și să-și dezvolte, ulterior, cunoștințele asupra RBR. Motivația extrinsecă, de regulă, acționează la începutul unei activități; motivația intrinsecă își are sursa în interiorul fiecărui militar și

este declanșată de nevoia acestuia de a învăța, de a se instrui, de a se perfecționa în plan profesional. Acest tip de motivație este superior, el nefiind declanșat de teama pedepsei sau dorința de a fi recompensat de către șef, ci de aspirația spre perfecțiune în domeniul specific de activitate. Aici se cuvine menționată necesitatea asigurării optimului motivațional, adică concentrarea rațională a eforturilor spre cunoașterea conceptului RBR, adică, atât fără subestimarea, cât și fără supraestimarea dificultății sarcinii respective. Dacă militarul este motivat adecvat pentru îndeplinirea unei sarcini, atunci el are trăiri afective (satisfacție, bucurie, mulțumire etc.) pozitive în acest caz. Dacă militarul este motivat insuficient, atunci și trăirile afective ale acestuia pe timpul îndeplinirii sarcinii respective sunt negative (nemulțumire, insatisfacție, supărare, furie etc.).

Principiul acțional-comportamental descrie aspectele concrete ale acțiunii militarului îndreptată spre asimilarea conceptului RBR. Se pot distinge două paliere ale manifestării acestui principiu și anume: formarea atitudinii, favorabile sau nu, față de cunoașterea și aplicarea cerințelor conceptului RBR la toate nivelurile acțiunii și structurilor militare. Aceasta se realizează, în timp, prin folosirea unor metode adecvate, cum ar fi: demonstrația logică; argumentele materiale, factice; șocul atitudinal; adoptarea unui model comportamental acceptat social. Acesta se face pe parcursul vieții și activității din armată prin întregul arsenal de metode instructiv – educative. Practic, principiul evidențiază măsura în care militarii au înțeles necesitatea cunoașterii și utilizării în activitatea lor a exigențelor conceptului RBR, care sunt atitudinea și comportamentul lor vis-a-vis de modul lor concret de raportare la această realitate. O conduită conformă cu modelul comportamental cultivat, deci acceptat de instituția militară, este de dorit, dată fiind complexitatea activității militare. Principiul evaluării înfățișează necesitatea cunoașterii oportune a rezultatelor activității de implementare a conceptului RBR în armata noastră. Mai întâi, este nevoie să se măsoare rezultatele obținute în această activitate de promovare a respectivului concept, prin tehnici și metode adecvate – note, puncte, calificative. Apoi, se face o apreciere a produselor activității prin intermediul unor criterii care să ierarhizeze, într-o ordine convenită, rezultatele măsurării. Pe temeiul măsurării și aprecierii, se face, în final, evaluarea propriu-zisă a implementării conceptului RBR în armată. Practic, se evaluează, mai întâi, efectele aplicării principiilor cognitiv, motivațional – afectiv și acțional - comportamental, și, apoi, rezultatele aplicării celorlalte principii (al continuității, al integralității, al diferențierii). De fapt, acest principiu indică resursele folosite, metodele și mijloacele întrebuințate, eficacitatea activității propriu-zise. Prin aceasta el îndeplinește un rol de feedback în procesul implementării conceptului RBR în armată.

Principiul continuității impune desfășurarea neîntreruptă a activităților de aplicare a conceptului RBR în armata noastră. Altfel spus, aplicarea RBR nu

este o activitate ocazională sau întâmplătoare, nici de conjunctură, ci un proces complex și de durată, care se derulează gradual și se autocorectează, prin feedback-ul firesc între intrările în sistem și ieșirile din acesta, adică nivelul atingerii obiectivelor și scopurilor propuse. În plus, domeniul se pare că este la început de drum și, prin urmare, sunt premise ca despre el informațiile să vină neîntrerupt. De aceea și aplicarea sa se cere adaptată flexibil la elementele noi apărute în domeniul RBR, atât prin asimilarea noilor date și informații achiziționate, cât și în transmiterea oportună a acestora către beneficiari.

Principiul integralității cere ca abordarea problematicii aplicării conceptului RBR în Armata Română să fie văzută ca reprezentând o entitate, un sistem deschis către mediul ambiant. Aceasta înseamnă că implementarea conceptului menționat trebuie făcută, pe cât posibil, simultan, pe toate dimensiunile sale – structurală, materială, umană, normativă, militară – dacă se dorește obținerea unor rezultate pozitive și la toate nivelurile acțiunii militare – tactic, operativ și strategic.

Principiul diferențierii reflectă modul concret în care se va desfășura aplicarea conceptului RBR în armata noastră. Aici, se pot distinge cel puțin două niveluri de manifestare a acestui principiu. Mai întâi, este vorba de modul în care vor fi pregătiți militari să asimileze acest concept, cu toate consecințele ce decurg de aici. Este evident că militarii, în raport cu poziția în structura ierarhică a armatei și cu calitatea lor – militari de carieră sau sub contract – vor parcurge anumite modalități de pregătire, vor fi motivați diferit, însă li se vor forma însă aceleași atitudini favorabile și un comportament similar față de implementarea conceptului RBR. Apoi, este vorba de nivelul structurii militare. Într-un fel se va aborda problema RBR la nivel tactic, altfel la nivel operativ și cu totul deosebit la nivel strategic. Aceasta pentru că și competențele, resursele și mijloacele sunt diferite. Aplicarea acestui principiu conduce la eliminarea paralelismelor, a scurtcircuitărilor și la o eficacitate sporită în întreaga activitate desfășurată în legătură cu RBR.

5. Unele concluzii asupra implementării conceptului RBR

Elaborarea unor principii de aplicare a conceptului RBR în Armata României este o necesitate stringentă. Dobândirea de către țara noastră a statutului de membru al N.A.T.O. impune asigurarea compatibilității și interoperabilității cu armatele statelor partenere în alianță. Or, după cum se cunoaște, acestea sunt destul de avansate și în domeniul RBR, în comparație cu noi. De asemenea, noul conținut și caracter al misiunilor armatei noastre se constituie într-un alt argument al implementării conceptului RBR, la noi. Profesionalizarea armatei cere, la rândul său, urgentarea asimilării RBR.

Implementarea conceptului RBR în armata noastră este un proces multidimensional, complex și de durată.

Este necesară efectuarea unui "inventar" al informațiilor pe care armata le deține în acest domeniu, al resurselor materiale și umane care vor fi angrenate în procesul implementării conceptului RBR; al nivelului de cunoaștere de către toți militarii, desigur, în mod diferențiat, a conceptului RBR etc.; al metodelor și tehnicilor adecvate de transmitere, însușire și întrebuințare a informațiilor privind RBR, verificate de practica altor armate.

Principiile propuse nu sunt nici exhaustive, nici exclusive. Ele se vor o propunere, o variantă de abordare a problematicii puse în dezbatere. De fapt, ele exprimă o primă opinie asupra domeniului analizat, opinie declanșată de titlul acestui eseu, care a jucat rolul unei întrebări incitante, declanșatoare de păreri, de aprecieri mai mult sau mai puțin subiective.

NOTE

¹ STAȘ Marian și RUSU, Vasile, Spațiul de conflict internațional, București, Ed. Pro-Humanitas, 1998, pp. 77.

² Ibidem, pp. 79-85.

³ Gl. Bg., Dr. PAUL, Vasile, Asimetria strategică, Editura D.B.H., 2001, pp. 95.

⁴ Cf. Gl. Bg., Dr. PAUL, Vasile, Asimetria strategică, Editura D.B.H., 2001, p. 95.

⁵ Ibidem, p. 97

În actualitate

INTEROGAȚII LA UN CONCEPT STRATEGIC - RMA

Colonel (r) dr. Grigore ALEXANDRESCU

Căderea zidului Berlinului a fost așteptată și celebrată de întreaga omenire mult timp după 10 noiembrie 1989, atunci când au avut loc, într-o atmosferă de sărbătoare ale cărei dimensiuni au depășit aniversarea obișnuită a unui eveniment din istoria Germaniei. A fost firesc să fie așa, datorită importanței lui geopolitice. Momentul a intrat în istoria universală atât pentru că a marcat începutul deznodământului Războiului Rece, cât și pentru că oferea o probă concludentă asupra faptului că speranțele omenirii într-o lume mai sigură și mai bună nu au fost deșarte.

A urmat un deceniu de tranziție, de la divizarea ideologică la construirea, în unele cazuri reconstruirea, vieții libere.

Apoi procesul s-a curmat brusc în primul an al noului mileniu, când, la 11 Septembrie 2001, atacurile teroriste asupra SUA au urmărit să distrugă simbolurile libertății. Dar efectele finale au fost exact contrare; în loc să ruineze coeziunea lumii, a întărit-o. S-a declanșat rapid un proces cu implicații globale în plan politic, economic, militar și comportamental.

Lumea nu a ajuns mai sigură și mai bună, dar a devenit mai unită și mai clară în scopurile, obiectivele și mijloacele devenirii ei.

Ca parte a sistemului social-global, domeniul militar a trecut prin toate transformările care au avut loc în societate, adaptându-se tendințelor de perfecționare ale acesteia.

Prin scopurile și obiectivele stabilite de către factorul politic pentru instituția militară, aceasta a ocupat un loc important în cadrul sistemului puterii, absorbind descoperirile științifice de vârf cu aplicabilitate în domeniu.

Astfel, au avut loc schimbări radicale și complexe, în vederea adaptării sistemului militar la noile determinări ale mediului de securitate, pentru a putea îndeplini în condițiile solicitate scopul și obiectivele stabilite de

factorul politic.

Din această perspectivă, într-o perioadă de timp relativ scurtă (aproape un deceniu și jumătate), a fost reformulată teoria militară, au apărut noi sisteme de armamente, cu caracteristici net superioare celor existente, a fost înlocuită, în cea mai mare parte, tehnica de luptă, fapt ce a condus la modificări majore în formele și procedeele de luptă și operare, în organizarea și conducerea forțelor.

Accesul la informație a devenit liber pentru toate eșaloanele, informația constituind un factor de putere.

Acestea și multe alte realizări notabile au determinat ca perioada pe care o parcurgem începând din anul 1990 să fie evidențiată din punct de vedere militar printr-o denumire generică. Primii care au făcut-o au fost teoreticienii militari din Statele Unite ale Americii. Ei, aproape la unison, au denumit-o REVOLUTION IN MILITARY AFFAIRS – RMA (revoluție în domeniul militar*). Apoi a fost preluată și de alte școli, intrând în patrimoniul științific militar universal cu simpla abreviere RMA.

1. PREOCUPĂRILE AMERICANE

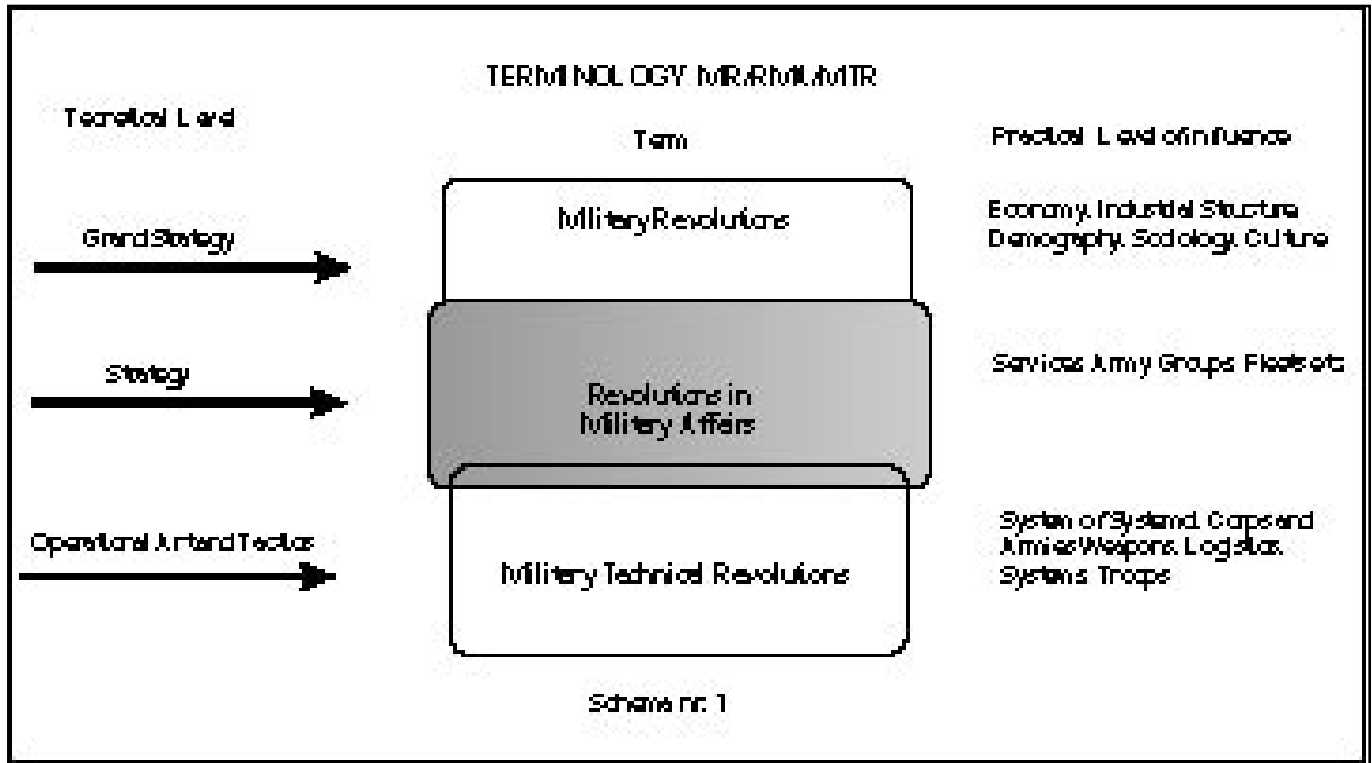
La începutul anilor '90, studiul și teoretizarea RMA a fost o preocupare exclusiv a Pentagonului. Ea s-a datorat marilor schimbări petrecute în politica Statelor Unite după încetarea Războiului Rece.

Poziția de lider mondial pe care au trebuit să și-o asume americanii după prăbușirea puterii sovietice și, o dată cu aceasta, dispariția bipolarității mondiale au condus la o schimbare bruscă și profundă a întregului eșafodaj al politicii lor militare.

Liderul mondial trebuia să aibă și o anvergură militară mondială, iar pentru aceasta nu a precepuțit nici inteligență, nici bani, nici timp și nici influență.

Teoria militară actuală americană situează revoluția în domeniul militar între MILITARY REVOLUTIONS (revoluția fenomenului militar*) și MILITARY-TECHNICAL REVOLUTIONS (revoluția tehnico-militară).

Din schema nr. 1¹, prezentată în original pentru o cât mai mare acuratețe, rezultă că revoluția fenomenului militar are loc sub impactul schimbărilor accentuate în domeniile: economic, industrial, demografic, sociologic, cultural etc. Aceasta se repercutează asupra nivelului politico-strategic (marii strategii, în accepțiunea celor

care operează cu această sintagmă).

Revoluții ale fenomenului militar nu se produc des. Ele au loc în momentele cruciale ale omenirii care determină schimbări fundamentale ale modalităților de organizare și ducere a războiului și campaniilor militare, ale principiilor și legilor luptei armate.

Pentru o cât mai exactă și facilă înțelegere învățământul militar din cadrul NATO propune următoarea schemă:

Revoluția tehnico-militară a apărut la începutul anilor '80, termenul fiind consacrat de către teoria militară

sovietică. Ea oglindea salturile calitative ale mijloacelor militare realizate pe timpul „cursei înarmărilor”.

În concepția SUA, acum revoluția militară se produce la nivelul trupei, mijloacelor de luptă și subzistență ale acesteia.

În interiorul instituției militare, specialiștii americani

Schema nr. 2
EVOLUȚIA REVOLUȚIILOR²

Perioada	Revoluții ale fenomenului militar	Revoluții în domeniul militar
Sec. XVII	Statele și instituțiile moderne	<ul style="list-style-type: none"> - Reforme de nivel tactic în armatele Germaniei și Suediei - Reforme tactice și organizatorice în armata franceză - Revoluția franceză - Revoluția în domeniul nava - Revoluția financiară militară britanică
Sfârșitul sec. XVIII începutul sec. XIX	Revoluția Franceză Revoluția industrială	<ul style="list-style-type: none"> - Reformele militare franceze (după Războiul de Șapte Ani) - Mobilizarea politică și economică națională pe timpul războaielor napoleoneene - Revoluția tehnologică în războiul terestru - Revoluționarea războiului naval

consideră că se produc mai des transformări profunde în intervale scurte de timp, pe care le denumesc revoluții în domeniul militar – RMA.

Lipsa unui consens în definirea conceptului de RMA a oferit ocazia exprimării mai multor puncte de vedere referitoare la subiectul în speță.

Câteva exemple, în acest sens, sunt concludente:

„RMA sunt schimbări fundamentale, cuprinzătoare în modul în care armatele moderne planifică sau duc operații militare”³. Dr. Andrew Marshall, Departamentul Apărării SUA, Biroul evaluare rețele.

„RMA încearcă să utilizeze noua tehnologie pentru a transforma modul în care unitățile militare pot purta un război”⁴. Amiral William Owen, fost adjunct șef de stat major, Comitetul Statelor Majore Întrunite, SUA.

„O RMA este o schimbare importantă în modul de ducere a unui război, determinată de aplicarea inovatoare a tehnologiilor care, combinate cu schimbări importante din doctrina militară și concepte operaționale noi, modifică fundamental caracterul și maniera de ducere a operațiilor”⁵. Paul Davis, RAND Corporation.

„RMA sunt perioade de inovare în care forțele armate dezvoltă noi concepte care implică schimbări în doctrină, tactici, proceduri și tehnologii. RMA are loc, în special, la nivelul operativ al războiului. În mod excepțional, afectează nivelul strategic; excepția se produce când succesul la nivel operativ poate determina modificări ale ecuației strategice. Altminteri, RMA se produce întotdeauna în context politic și strategic, iar acest context este permanent”⁶. Profesor Williamson Murray Macgregor Knox.

După cum se poate vedea, definițiile sunt diferite. Unele se referă la rapiditatea schimbării, altele la profunzimea ei. În unele, tehnologia primează, în altele, nivelul artei militare, care le stimulează și adoptă.

Dincolo de disputa dintre personalitățile și școlile nord-americane pe tema definirii conceptului de RMA, se desprind trei principii de bază ale acestora⁷:

- Revoluțiile în domeniul militar sunt procese în desfășurare și nu finalizate.

- RMA nu sunt simple modernizări, revitalizări sau adaptări ale organismului militar la conjunctura social-politică existentă la un moment dat. Ele necesită inovații de amploare și susținute la nivel conceptual, tehnologic și organizatoric.

- Îmbunătățirea eficienței militare în modalitățile puse la dispoziție de RMA conduce la reducerea riscurilor politico-militare și sporirea abilităților de folosire a forței armate.

Lucrările de specialitate prezintă într-o gamă largă de nuanțe factorii care determină revoluția în domeniul militar:

- Globalizarea continuă să înlocuiască internaționalismul tradițional, care considera statul drept centrul tuturor activităților internaționale, practicând modalități specifice de abordare a lor.

- A apărut o nouă interacțiune între nivelurile

puterii mondiale; unilateralism (puterea militară a SUA), multilateralism (sistemul economic occidental) și transnaționalism (organizații internaționale, rețele teroriste, de trafic ilicit etc.).

- Unele state s-au izolat, vădind o preocupare majoră pentru supraviețuire națională și interese vitale. Drept rezultat, au crescut în frecvență conflictele „opționale” între diferitele partide politice și grupări de interese din statele respective.

- Violența organizată a devenit „privată” și „civilă” și, ca urmare, este greu de restricționat și de identificat. Astfel, consideră teoreticienii nord-americani, statele naționale au pierdut pentru totdeauna monopolul generării sau folosirii violenței cu efecte de masă. Acțiunile „în amurg” săvârșite de „luptătorii din umbră” au intrat în domeniul „civil”.

- Timpul și spațiul au avut cândva importanță egală în cadrul unui conflict militar. Acum timpul este mult mai important. Nu se mai dorește capturarea oponentilor, ci crearea de șocuri și confuzii mentale în timp foarte scurt și cu efecte maxime.

- Datorită spațiilor mari ale confruntărilor și folosirii comunicațiilor integrate aeriene și prin sateliți, acțiunile militare se vor desfășura în timp universal.

- Războaiele scurte și decisive sunt cele mai apreciate. Timpul comprimat permite lovituri mentale greu de contracarat. Se consideră că, prin crearea unor dereglări mentale în sensul dorit, apar oportunități, de multe ori fără ca ele să fie dirijate, de a acționa mai repede decât oponentul, datorită încetinirii procesului acestuia de luare a deciziilor. Prin urmare, apare situația de a se afla „în interiorul” capacității sale de a duce războiul, făcând conflictul „unilateral”.

- Se operează acum cu un nou „spațiu de securitate”. Acesta se găsește oriunde și nicăieri, poate fi natural sau artificial. Detaliile de planimetrie și nivelment pot fi modificate pe timpul conflictului. Se impune, astfel, ca forma electronică a terenului să fie actualizată permanent cu datele reale.

- Dezbaterile asupra acțiunilor de luptă viitoare continuă. Se consideră că inamicii, identificați în special prin teroriști, sunt organizați modular, foarte mobili, au capacitate combativă efemeră, duc acțiuni asimetrice pe spații geografice discontinue, fără frontiere. Aceștia nu sunt luptători în sensul tradițional al termenului. Însă sunt periculoși prin nonconformismul lor (nu poartă uniformă sau semne distinctive, folosesc aparatura atât artizanală, cât și digitală și acționează în cele mai diferite sectoare ale vieții sociale). Marea dilemă constă în faptul că oricine poate fi o armă potențială sau posesorul unui mijloc de lovire (de la banala andrea la deșeuri radioactive).

- Pericolul este cu atât mai mare, cu cât teroriștii percep armele de distrugere în masă mai degrabă ca mijloace de folosință imediată, decât arme de „ultima ratio”.

Teoreticienii americani avansează și câteva principii ale acțiunilor militare bazate pe RMA:

- să cunoști mai mult decât inamicul;
- să învingi inamicul la fiecare confruntare cu acesta;
- să eviți conflictul ,când consideri că riscul este prea mare.

Actuala Revoluție în domeniul militar este susținută de noutățile apărute în practica războaielor și a luptelor. Unele dintre acestea sunt probate în acțiunile militare, desfășurate în conflictele militare din anii '90-2003, altele se găsesc pe planșetele de lucru ale Pentagonului sau în soft-urile calculatoarelor din centrele de pregătire prin simulare, existente în SUA.

Fără a intra în detalii, este utilă fie și o succintă prezentare a acestora:

- Războaie de generația a IV-a;
- Hiperrăzboiul (războaiele paralele);
- Războiul bazat pe rețea;
- Războaie asimetrice;
- Războiul de litoral;
- Primatul actului conducerii;
- Finalizarea rapidă a războiului;
- Îndeplinirea cu rapiditate a obiectivelor;
- Strategia preventivă;
- Strategia preemptivă;
- Manevra predominantă;
- Controlul strategic;
- Dominația în toate mediile;
- Operațiunile decisive rapide;
- Șoc și groază;
- Forța 21;
- Tactici sinergice;
- Acțiuni de luptă combinate;
- Rolul armatei în perioada postconflictuală.

Desigur, cu multe dintre aceste concepte ne-am întâlnit și le-am studiat pe parcursul ultimilor ani, însă cu o bună parte nu. Mai mult ca sigur, laboratorul de creație american va scoate și alte noutăți din domeniul militar. Lupta cu terorismul și experiența din Irak vor genera noi dezvoltări ale științei și practicii militare.

De altfel, la Pentagon, o echipă de 30 de specialiști, alături de echipe din fiecare categorie de forțe ale armatei SUA, strânge, centralizează și analizează date concrete de pe timpul pregătirii și desfășurării operațiilor pe teatrul din Irak. Rezultatele strădaniei lor vor fi folosite la remodelarea viitoarei forțe militare a SUA. Unele comentarii deja creionează principalele trăsături ale acesteia: va fi o „armată mai ușoară, mai flexibilă și care se va baza mai mult pe tehnologie”.

2. VIZIUNEA EUROPEANĂ

Conceptul de Revoluție în domeniul militar este disparat și indistinct exprimat în literatura de specialitate a statelor comunitare. De altfel, nu apare o denumire într-o altă limbă decât engleză a conceptului. Termenul este preluat și folosit cu abrevierea „RMA”.

Documentele elaborate de Uniunea Europeană atestă că politicienii, militarii și analiștii nu recunosc „R”

din RMA ca reprezentând revoluția.⁸

Mai mult sau mai puțin, ei acceptă ideea că s-a petrecut un salt în domeniul militar, dar acesta a avut loc la nivel tehnologic (se consideră că mai trebuie să treacă timp pentru a vorbi de o revoluție). Raționamentele acestei aserțiuni sunt luate din istoria prafului de pușcă⁹. El a pătruns în Europa în jurul anului 1249, prima bombardă l-a folosit pe continent la 1314, iar prima muschetă la 1550. Sulițele, lăncile și săbiile au constituit armamentul principal al multor combatanți de pe teatrul european din timpul primului război mondial. În mod similar, acum asistăm la schimbări graduale care conduc în timp la acumulări ce pot revoluționa domeniul militar.

În schimb, există tendința europenilor să accentueze mai mult schimbările geostrategice produse de la sfârșitul Războiului Rece. Aceasta i-a determinat pe teoreticieni și analiști să folosească sintagma „revolution in strategic affairs” (revoluție în domeniul strategic). În acest fel, amploarea dată de americani RMA se reduce la nivelul strategic, cu foarte puține tangențe la „marea strategie”, a generalului Beaufre.

O explicație a acestei diferențe conceptuale este oferită de un renumit analist britanic: Lawrence Freedman. Acesta consideră că pentru europeni dispariția Cortinei de Fier și a armatelor sovietice din centrul Europei este o evidență fizică a mutațiilor apărute în politica de securitate a întregului continent. Aceasta a impus regândirea doctrinelor și remodelarea organismelor militare și a acțiunilor acestora, fapt ce a revoluționat în principal strategia, cu consecințe probabile în planul transformării ulterioare revoluționare a întregului domeniu militar.¹⁰

Acest raționament nu exclude faptul că efectele RMA și ale revoluției în domeniul strategic sunt complementare.

Din această perspectivă, forțele europene se văd nevoite să adopte schimbări mai profunde și mai de substanță decât armata SUA. În virtutea diferențelor geografice în raport cu adversarul de pe timpul Războiului Rece, forțele americane și-au dezvoltat în principal mijloacele strategice de lovire, capabilități de proiecție a forțelor și de generare și regenerare a lor de pe continentul american, în timp ce structurile forțelor europene ne înfățișează o apărare teritorială bazată pe conscripți, folosind mijloace de lovire (care puține depășesc adâncimea operativă). Va trebui să treacă timp pentru a depăși tarele unui război de alianță care se prevedea a fi dus, în cea mai mare parte, în centrul Europei.

Realitățile existente și concluziile specialiștilor după campaniile aeriene din Kosovo, Afghanistan și Irak au condus la recunoașterea de către teoreticienii și practicienii occidentali a necesității cuplării la rezultatele RMA. Pentru aceasta este nevoie de timp și bani, iar opiniile asupra acestor doi parametri sunt împărțite între politicieni și militari.

Se consideră că pentru a se da un caracter mai

dinamic și mai eficient forței comunitare, trebuie să se acționeze în direcția îmbunătățirii:

- managementului zonei de acțiune, în principal prin realizarea sistemului C4ISR;
- acțiunilor în spațiul luptei prin producerea și achiziționarea de sisteme de arme de mare precizie;
- structurilor organizatorice, în vederea realizării unor armate mai mici, mai mobile, cu sustenabilitate ridicată.

Lucrările de specialitate vest-europene, apărute după anul 1999, dată când s-a pus problema unei politici de securitate și apărare comune a membrilor Uniunii Europene (ESDP) recunosc situația, deloc de invidiat, a forțelor militare aparținătoare statelor comunitare. Nici o țară nu putea proiecta pe alte teatre, controla și comanda forțe mai mari de o divizie. Nu existau nici abilitățile la nivel colectiv.

Supravegherea și avertizarea timpurie a teritoriilor naționale erau părți intrinseci ale capacităților SUA în domeniu. Renunțarea la sisteme nu era posibilă deoarece marea majoritate a mijloacelor de conducere aparțineau SUA sau NATO.

Analiștii occidentali afirmă că situația nu s-a schimbat prea mult, Washington-ul nedorind o „duplicare inutilă” a capacităților de planificare și conducere a forțelor colective la ale căror pupitre se află personalul american.¹¹

Toate acestea conduc la viteze diferite de perfecționare a celor doi piloni ai NATO. Pentru a se armoniza sistemul, europenii vor trebui să facă reforme mult mai radicale decât SUA și să accepte costurile acestora. Oare situația nu va afecta dezvoltarea economică a comunitarilor? Ei sunt dispuși să accepte o scădere a standardului de viață, în folosul creșterii puterii militare?

Pentru noi, românii, se pune întrebarea dacă suntem implicați în această revoluție, cât și cum. De la început se cuvine să facem precizarea că suntem încrezători în faptul că cea mai mare parte a opiniilor contradictorii de azi vor deveni motoarele de mâine ale dezvoltării aceluiași concept pe cele două maluri ale Atlanticului.

Pentru Armata României atât viziunea americană cât și cea europeană – actuală au o importanță deosebit de mare. Instituția militară se găsește într-o fază avansată de adaptare conceptuală și remodelare organizațională pe coordonatele euroatlantice și vest europene.

Din această perspectivă, instituția militară a României s-a înscris într-un curs favorabil care să îi asigure, într-un viitor nu prea îndepărtat, accesul la revoluția în domeniul militar.

Realizarea cu rezultate notabile a Forței Obiectiv 2003 și declanșarea ambițioasă a planului de înfăptuire a Forței Proiect 2007, revizuit fundamental, ne oferă speranța că și noi vom fi martorii revoluției în domeniul militar și participanți de drept la aceasta.

NOTE

* traducerile aparțin autorului articolului

¹ PFP Consortium G.C.S.P., Reference Curriculum for the Revolutions in Military Affairs, NATO School, Roma, 2003, p. 2.

² Ibidem.

³ Committe Raports. Commision des sciences et des technologies, La Revolution dans les Affaires Militaires, November 1998.

⁴ P.f.P. Consortium, Op. cit., pp. 3,4.

⁵ The Battlefield of the Future – 21st Century Warfare Issues, Air University (http://www.cdsar.at.mil/battle_bftoc.html) capitol 3, p. 1.

⁶ PFP Consortium, Op. cit., p. 4.

⁷ Cf. general de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, Strategia unei noi revoluții (RMA), în Impact Strategic nr. 4-5, 2002, p. 43-49.

⁸ Francois L. J. HEISBOURG, Europe's Military Revolution în YFQ/Spring 2002, p. 28.

⁹ Cf. La Revolution militaire en Europe, Institut de Strategie Comparee, Paris, 1998, pp. 73-84.

¹⁰ Lawrance Freedman, *The Revolution in Strategic Affairs*,

Adelphi Paper no. 318 (Oxford University Press for the International Institute for Strategic Studies, Oxford), Aprilie 1999, pp. 3-4.

¹¹ Cf. Francois L. J. Heisburg, *Op. cit.*, p. 29.

UNELE ASPECTE PRIVIND ACȚIUNILE DE RĂZBOI ELECTRONIC EXECUTATE PE TIMPUL OPERAȚIEI "IRAQI FREEDOM"

Mr. Instr. șef Sorin TOPOR
Universitatea Națională de Apărare

Pe timpul desfășurării tuturor fazelor sale, operația militară sub nume de cod "Iraqi Freedom" s-a caracterizat și prin executarea unor intense măsuri specifice războiului electronic.

Acest material propune realizarea unei analize a principalelor acțiuni specifice războiului electronic, executată pe baza informațiilor obținute numai din surse deschise și a experienței în domeniu. Sursele deschise cele mai des citate vor fi: agențiile de presă și televiziuni străine: CNN, Reuters, Al-Jazira, Fox News etc., românești: Rompres, Mediafax, TVR, Antena 1, ProTV, Realitatea TV etc., opinii enunțate de diverși analiști în cadrul emisiunilor televizate, precum și unele articole publicate în cotidiene și periodice naționale sau internaționale.

Pe baza datelor și informațiilor furnizate de aceste surse, se poate afirma, cu real temei, că Forța de coaliție desfășurată la frontiera Irakului a fost dotată cu echipamente de mai multe generații, începând cu generații cunoscute, corespunzător nivelului primei acțiuni militare asupra Irakului (1991), până la cele mai moderne componente high-tech (americane), de tipul armelor inteligente. Informații despre aceste arme nu au avut un caracter extrem de secret, fiind făcute publice din timp, cu referiri explicite asupra performanțelor sale, mesajul fiind că "practic sunt incomparabile cu cele folosite în conflictele militare anterioare, sunt extrem de precise și imposibil de combătut". Franklin Blaisedell, general al forțelor aeriene americane, și Steven Fox, colonel din cadrul programului spațial al armatei SUA, afirmă în cadrul unei conferințe de presă că "tehnologia americană de război a suferit importante îmbunătățiri după Războiul din Golf din 1991". Aceștia apreciau că un singur bombardier B-2 invizibil pentru radar poate transporta 16 bombe de mare putere, dirijate prin satelit și este capabil să execute misiuni aeriene de lovire a obiectivelor operativ-strategice pentru care în cel De-al Doilea Război Mondial ar fi fost necesare 1000 de avioane, înarmate cu peste 9000 de bombe, excluzând capacitățile de precizie ale acestora. Într-o declarație de presă acordată de generalul Blaisedell în urma folosirii

pentru prima dată a uriașei bombe MOAB (poreclită "mama tuturor bombelor"), se amintea că sistemul GPS alocat asupra zonei de interes este deservit de 28 sateliți, ce asigură posibilitatea de stabilire exactă a poziției spațiale pentru oricare militar, oriunde pe suprafața globului, "cu o precizie de câțiva metri".

Noutatea operației militare "Iraqi Freedom" a constat, în primul rând, în folosirea noilor tehnici de influențare psihologică a forțelor armate și a populației civile din zonele de interes, acțiuni specifice "războiului psihologic". Metodele cele mai des folosite au fost: marcarea și explicarea scopului acțiunii militare, prezentarea preciziei executării loviturilor aeriene, numai asupra centrelor de conducere a forțelor armate irakiene și asupra locațiilor liderilor irakieni, acțiuni specifice "războiului comenzii și controlului", prezentarea și justificarea fiecărei acțiuni executate, aplicarea embargoului informațional (cu toate că prin însoțirea de către reporterii de teren a trupelor se susținea că ambii beligeranți prezintă informațiile "brute"-reale și neprelucrate), acțiuni specifice "războiului mediatic și imagologic" etc.

Ca aspect general, se poate afirma că factorul numit generic "sindromul capcanei tehnologice" a constituit principalul element determinant al modului de acțiune atât al forțelor de coaliție, cât și ale celor care sprijineau regimul lui Saddam Hussein. Astfel, s-a demonstrat că menținerea unei supremații armate (informaționale, aeriene, terestre etc.), este posibilă doar între forțe echipate asemănător sau dotate cu echipamente echivalente. Doar în acest mod, partenerul superior calitativ și cantitativ va câștiga cu certitudine confruntarea într-un mod optim. Dacă contra-partenerul va fi dotat mult inferior, se va obține cu siguranță victoria, dar cu pierderi materiale și umane destul de mari. Partenerul mai slab dotat va căuta să utilizeze tehnici neconvenționale menite să sporească decalajul tehnologic, astfel încât forța superioară să nu își poată folosi avantajul realizat. S-a observat aceasta concepție prin faptul că Saddam a mizat foarte mult pe lupta în localități; pe riposte sporadice, locale,

executate cu trăgători izolați; pe utilizarea în special doar a armamentului clasic nedigitizat, pe acțiuni de dezinformare și, nu în ultimul rând, pe "ajutorul" care putea fi oferit prin neadaptarea tehnicii super-sofisticate americane la condițiile de timp și anotimp, specifice deșertului. Pe timpul tuturor acțiunilor, mulți oficiali militari americani s-au plâns de dese defectiuni ale tehnicii datorate căldurii excesive din timpul zilei sau furtunilor de nisip.

Din punct de vedere al cronologiei evenimentelor, războiul electronic a debutat cu intense acțiuni de suport electronic, executate de pe diverse platforme, în special aeriene și cosmice. O dată cu declanșarea fizică a acțiunilor militare, s-a constatat executarea unui intens bruiaj electronic asupra unor posturi radio și canale de televiziune irakine, în special prin satelit, pe frecvențele posturilor naționale, dar și locale, cu accent deosebit pe zona de vest a Irakului (conform declarației ministrului informațiilor irakian, Muhammad Sai Kazim Al-Sahhaf, din data de 20.03.2003). Ulterior, chiar stația terestră a televiziunii prin satelit irakiene a fost distrusă pe timpul unei lovituri aeriene, forțele aliate lăsând în funcțiune doar televiziunea națională irakiană. Bruiajul acestor obiective era planificat și executat de către forțe specializate de război electronic din structura specializată de război psihologic a Forțelor Aeriene SUA - "Commando Solo". Monitorizarea electronică și conducerea bruiajului electronic se executau atât din cadrul bazelor terestre, cât și prin utilizarea componentei aeriene reprezentate de avioanele: C-135, E-3 C Sentry, P-3 Orion, EP-3, MR-2 Nimrod, Rivet Joint, E-8 J-Stars (variante A și C), elicoptere diverse, precum și din diverse tipuri de UAVs (Unpiloted Aerial Vehicles).

Un alt aspect al războiului electronic l-a reprezentat folosirea pentru lovirea bazelor militare, cazarmilor și instalațiilor militare mobile, obiective ce aparțineau forțelor Armatei Regulate dar mai ales ale Gărzii Republicane și forțelor speciale irakiene, a avioanelor de bombardament americane, de tipul B-52, F-117, B-2, ce includ tehnologie stealth. S-a urmărit lovirea unor obiective ale apărării antiaeriene, precum radare, complexe de tragere etc., noduri de comunicații și locații unde serviciile speciale americane marcau prezența liderilor irakieni, cu bombe de tip JDAM, fără ca vreun avion să fie lovit. Misiunile executate de avioane au fost de regulă, în adâncimea strategică sau operativă (obiective din Bagdad au fost lovite încă din primele ore). Pentru lovirea obiectivelor importante au mai fost utilizate rachetele de croazieră de tip "Tomahawk", în cantități foarte mari, lansate atât de către avioanele de pe portavioanele dislocate în zona Golfului Persic, Marea Roșie și, ulterior, din Marea Mediterană, cât mai ales de pe navele militare de tipul distrugătoarelor,

crucișătoarelor, unele fregate și submarine, ce făceau parte din grupările navale ale portavioanelor dislocate în zonă.

Se cunoaște că racheta de croazieră "Tomahawk" se compune din următoarele elemente: senzor în infraroșu, sistem de dirijare, componenta de luptă, sistemul activ de cercetare-identificare-localizare a țintei, rezervor de combustibil, sistemul de urmărire a terenului și motorul de propulsie. Dintre acestea, senzorul în infraroșu, sistemul de dirijare și cel de identificare a țintei pot fi neutralizate prin bruiaj activ, pasiv sau prin măsuri specifice de dezinformare.

Astfel, senzorul în infraroșu, fiind un receptor ce detectează radiația de căldură, poate fi extrem de simplu de dezinformat, fie prin realizarea mai multor surse de căldură ce vor imita sursa "țintă", fie prin absorbția unei mari cantități de căldură, prin diferite procedee de "răcire" a țintei, în scopul micșorării semnificative a contrastului termic dintre aceasta și mediul înconjurător al locației țintei. Procedeele, din punct de vedere teoretic, este extrem de simplu și eficient, dar din punct de vedere practic este extrem de complex și necesită o analiză minuțioasă a posibilităților obiective de lovit - ținte electronice, ce se pot identifica prin obiective de dimensiuni relativ mici: mașini de luptă, tancuri, stații radio, TV, rampe de lansare rachete etc., dar și mari: puncte de comandă, clădiri, puncte obligatorii de trecere etc. Dacă pentru prima clasă de obiective există firme specializate ce realizează capcane electromagnetice sub forma unor "machete" extrem de sofisticate ce pot determina o amprentă identică cu a unor componente reale, pentru cea de-a doua categorie, acest procedeu este practic imposibil de realizat. Capcanele electromagnetice vor fi descrise ulterior.

Sistemul de dirijare al rachetei este compus, de regulă, dintr-o stație electronică ce funcționează pe baza procedurii activ sau pasiv de identificare a poziției acesteia într-un anumit timp și introducerea comenzilor de corecție în cazul apariției unor abateri de la traseul inițial de zbor. Acest sistem poate fi realizat pe baza datelor obținute de la un radar de bord, de la un sistem de cercetare optoelectronic, sau pe baza datelor furnizate de sistemele de radionavigație îndepărtată (de tipul SORAN, LORAN etc.) și/sau apropiată (de tip TACAN etc.), precum și a noilor sisteme de poziționare globală (de tip GPS-SUA, GLONASS-Rusia), ce sunt tot mai des utilizate de către sistemele de armă moderne. Fiecare din aceste sisteme este extrem de vulnerabil la bruiajul activ, reprezentat prin acțiuni de neutralizare prin suprasaturarea receptorului sau introducerea de date false pentru abaterea de la traseul inițial, procedee extrem de eficiente în combaterea unor astfel de sisteme. Bruierea sistemelor de tip GPS nu prezintă nici

o noutate pentru că trebuie înțeles faptul că receptorul, elementul asupra căruia acționează bruiajul, este instalat pe rachetă și nu pe satelitul GPS. Cu alte cuvinte este un non-sens să ne "mirăm" cum se poate bruia sistemul GPS, pentru că semnalul de bruiaj nu se va îndrepta niciodată către satelit, ci spre elementul care beneficiază de informațiile transmise de către aceștia adică receptorul GPS dispus în rachetă, dar și la avioane, tancuri, mașini de luptă, nave, autovehicule civile sau oricare alt tip de receptor ce se abonează la acest sistem.

Un alt element ce poate fi neutralizat prin bruiaj este sistemul de localizare a țintei, pentru rachetele Tomahawk sub numele de TERCOM - Terrain Countour Matching. Acesta reprezintă "creierul" rachetei și îi permite să localizeze zona deasupra căreia evoluează, identifică ținta pe baza informațiilor stocate înaintea lansării, stabilește traiectoria de zbor și "starea" țintei (adică, în situația în care aceasta a fost distrusă sau avariata corespunzător introduce automat corecțiile necesare schimbării traseului de zbor pe o nouă țintă). Algoritmii acestor operațiuni, și baza de date specifice misiunii sunt stabilite și introduse în sistem înaintea lansării rachetei. De regulă, datele de corecție sunt furnizate de o cameră de luat vederi instalată la bordul rachetei. Standardul acesteia este atât de ridicat încât permite vizualizarea obiectivului atât ziua cât și noaptea (folosind o cameră video în domeniul infraroșu apropiat). Programarea inițială a rachetei este posibilă pe 15 ținte preselectate. După cum se observă, sistemul de bază funcționează în spectrul undelor optice. Acestea poate fi ușor de combătut prin crearea mediilor opace, cum ar fi fumul, ceața, norii, furtuna de nisip etc., ce nu permit propagarea undelor optice.

Pare simplu, dar pentru neutralizarea unei rachete "atât de vulnerabile" este obligatoriu să se cunoască locul acesteia, în spațiu și timp. Forțele de apărare antiaeriană irakiene tocmai acest lucru nu puteau să-l realizeze, întrucât atât radarele de cercetare îndepărtată, cât și cele din cadrul sistemelor de dirijare-ochire a rachetelor și artileriei antiaeriene erau neutralizate prin bruiaj radar executate de pe avioanele SUA specializate în acțiuni de atac electronic, de tipul EA-6B Prowler, din componerea portavioanelor (fiecare portavion dislocat în zona de operații avea la bord 4-6 avioane de acest tip). Sub protecția bruiajului radar executat de către avioanele specializate de atac electronic (se cunoaște că pentru fiecare operație aeriană de lovire erau alocate cel puțin 2 EA-6B, ce executau bruiaj din "zone de serviciu în aer"), s-au executat absolut toate loviturile aeriene, atât cu rachete, cât și cu alte tipuri de muniții inteligente lansate de avioanele de bombardament sau vânătoare-bombardament.

Din punct de vedere al războiului electronic, trupele

irakiene au ripostat prin aplicarea măsurilor de mascare electronică. La baza concepției de mascare electronică a obiectivelor irakiene au stat studiile executate de către aceștia asupra modului de acțiune al forțelor aeriene SUA în prima campanie militară din Irak (1991) și ulterior în fosta Iugoslavie (1992). Astfel, liderii militari irakieni au ordonat folosirea încă de la începutul atacului aerian aliat a capcanelor electromagnetice. Acestea, în funcție de destinația lor, pot fi pentru protecția obiectivelor terestre, aeriene sau navale. Pot fi remorcate sau lansate/instalate în anumite spații. Pot fi folosite împotriva sistemelor ce funcționează pe unde radar, infraroșu apropiat, infraroșu și vizual. Pot fi destinate pentru protecția tehnicii de luptă sau pentru protecția personalului. Se folosesc în scop de realizare a camuflajului sau a dezinformării sistemelor de cercetare-ochire ce funcționează pe baza undelor electromagnetice enunțate, care se întâlnesc tot mai mult în cadrul sistemelor moderne de arme.

Capcanele electromagnetice de tip "radar", spre exemplu, se realizează, de regulă, utilizând stații radar dezafectate, sisteme de reflectori poliedrici, sau alte sisteme ce reflectă o mare cantitate de energie către sursa emițătoare. Cele mai întâlnite sunt de tipul reflectorilor poliedrici și se instalează în scopul mascării obiectivelor terestre. Mai pot fi întâlnite și alte dispozitive speciale, realizate pe principiul funcționării reflectorilor poliedrici, dar cu formă deosebită, aerodinamică pentru a putea fi tractate de avioane sau nave.

Din rândul capcanelor radar fac parte și "norii" de reflectori dipol, formați prin utilizarea munițiilor speciale, în scopul creării unei ținte false mult mai atractive pentru racheta ce se dirijează/autodirijează pe fasciculul radar. Aceste capcane antiradar funcționează pe principiul reflexiei undelor electromagnetice de tip "oglină" sau "difuză", în scopul retransmiterii a unei cantități foarte mare de energie ori a difracției acesteia, producând în final ori un semnal foarte puternic, ori unul extrem de slab utilizat pentru mascarea celui real.

În dinamica luptei, cu toate că sunt realizate dispozitive electronice ce permit identificarea acestor capcane, din cauza folosirii în abundență a lor, sistemele de identificare nu mai au suficient timp pentru analiza situației electronice și sunt obligate să reacționeze prin atacuri distructive (dirijarea armamentului de bord - rachete, tunuri etc.) sau, la rândul lor, în cazul identificării unei radiații ce se poate constitui într-o emisiune a unui radar ostil, prin lansarea altor capcane, pentru autoprotecție.

Capcanele termice pentru domeniul undelor infraroșu se obțin, de regulă, prin efecte pirotehnice, adică prin arderea unor pulberi chimice conținute în unele muniții. Există și plase de mascare sau vopsele, cu proprietăți de

difuzare a energie termice, ceea ce modifică amprenta termică pentru obiectivul apărut, determinând apariția unei imagini nereale a câmpului de luptă.

În spectrul vizual, se utilizează pentru mascare, de regulă, plase ce conțin o largă gamă cromatică, conform caracteristicilor generale ale mediului ambiant, precum și, cu real succes, "perdelele" de fum. Acestea pot fi extrem de eficiente și împotriva sistemelor de dirijare și lovire prin undă laser.

Principiul de utilizare a acestor tipuri de capcane electromagnetice este asemănător cu cel al capcanelor radar.

În acest mod se explică măsura luată de forțele armate irakiene de a incendia șanțurile umplute cu petrol din jurul orașelor atacate (în special la Bagdad și Basra). Se credea, probabil, că se va realiza o orbire a sistemelor de ochire în gama undelor optoelectronice. Numai că această măsură a fost greșit executată, întrucât fumul generat se rarefia și se pierdea exact deasupra obiectivelor asupra cărora se executau loviturile aeriene, reprezentate prin edificii ale lui Saddam, cazărmi ale Gărzii Republicane, ministerul informațiilor etc. Cu alte cuvinte, prin incendierea șanțurilor cu petrol s-a realizat doar o orbire a forțelor destinate apărării antiaeriene a orașelor, fapt ce a permis executarea atacurilor cu aviația de vânătoare-bombardament aliată la înălțimi mai mici.

Curios de observat este faptul că, spre sfârșitul operației aeriene de lovire a Bagdadului, când supremația aeriană a forțelor aliate era de necontestat, printr-o observare atentă a imaginilor transmise de posturile mass-media în care se prezentau avioane ce survolau la mică înălțime (mai multe imagini au prezentat avioane de tipul A-10 deasupra unor cartiere marginase ale orașului), se putea vedea că acestea lansau capcane termice pentru autoprotecție. Rezultă că sistemele de avertizare la iradiere de la bordul avioanelor identificau unele radiații electromagnetice, ce se puteau constitui în amenințări electronice asupra avionului respectiv. Se pot ușor deduce următoarele ipoteze: fie pe timpul loviturilor aeriene aliații nu au identificat și lovit toate sistemele de apărare antiaeriană irakiene, fie aceștia au introdus în luptă noi stații, pe măsura distrugerii celor active. Manevra imediată a acestora în urma declanșării alarmei aeriene (exemplul urmat, probabil, după campania aeriană din fosta Iugoslavie) și lansarea capcanelor electromagnetice a permis supraviețuirea unor suficiente sisteme de apărare antiaeriană irakiene. Se demonstrează, prin urmare, că această măsură bazată pe manevra forțelor într-un timp scurt, pe fondul unei situații electronice supraaglomerate, este extrem de eficientă, permițând menținerea unor sisteme electronice până spre sfârșitul operației militare, dar și

nefavorabilă, întrucât nu se pot identifica și combate oportun inamicul aerian, prin lipsa radarelor active, odată cu intrarea avioanelor în zona unde se pot executa trageri dirijate prin radar. Cu alte cuvinte, tactica irakiană era de a se răspunde atacului aerian doar cu focul artileriei antiaeriene nedirijate, ceea ce a condus la pierderea unui număr însemnat de piese de artilerie (300 piese numai în atacul executat asupra Bagdadului, la 20 martie 2003, ora 10.15).

Folosirea abundentă a capcanelor electromagnetice de către irakiene a fost identificată și de piloții americani, care raportau că nu sunt cunoscute locațiile sistemelor reale ale apărării antiaeriene irakiene, fapt ce a determinat ca începând cu 21 martie 09.30, să se aloce o mai mare resursă de cercetare și recunoaștere aeriană a coaliției, mai ales prin efortul sateliților de cercetare electronică și UAVs.

Un alt obiectiv vizat de către forțele coaliției, pe timpul operației militare, l-a reprezentat identificarea comandanților militari și a liderilor politici irakieni, precum și întreruperea conducerii pe care aceștia o exercitau. Neutralizarea comenzii trupelor, în acest caz, nu trebuie înțeleasă ca fiind limitată doar la încercările de identificare și lovire cu bombe a locațiilor acestora. Războiul electronic a avut o mare contribuție prin utilizarea echipamentelor sofisticate de cercetare și identificare (goniometrare) electronică. Pe toată durata campaniei s-au executat intense acțiuni de identificare a amprentelor vocale din cadrul emisiunilor radio interceptate în special cu destinație militară, a posturilor radio civile, TV etc., precum și localizarea precisă a acestora sau a antenelor prin care se emiteau aceste emisiuni. De remarcat este capacitatea de colectare și prelucrare a informațiilor de către sistemele forțelor de coaliție, care asigurau structurilor de conducere timpul necesar luării deciziei de lovire a obiectivului indicat prin diferiți vectori: rachete Tomahawk, bombe de aviație, trageri cu artileria, bruij de blocare sau chiar acțiunea cu grupe de militari - comandouri CIA, structuri de tip SEAL, Delta Force, Army Rangers etc. Se remarcă, de asemenea, precizia selectării țintei electronice. În acest sens, se cunoaște cu câtă minuțiozitate se prezentau și justificau loviturile din aer, de către purtătorii de cuvânt ai CENTCOM, pe timpul conferințelor de presă organizate de aceștia. Pentru războiul electronic s-a evidențiat o prezentare ținută de către gl.bg Vincent Brooks în cadrul briefingului organizat pe data de 27 martie 2003, cu proiectarea imaginilor dinaintea și de după lovitura aeriană a unei locații aparținând televiziunii irakiene. În imaginile prezentate, s-a văzut că, dintr-un câmp de trei antene și mai multe facilități, s-a realizat distrugerea doar a uneia și a unui nod de comunicații, din cadrul aceleiași locații, care erau folosite frecvent de liderii irakieni.

Celelalte obiective au fost lăsate în funcțiune.

Atacul electronic asupra obiectivelor irakiene s-a executat și prin acțiuni de bruij radio al legăturilor de conducere militare (nu doar al celor ce aparțineau aparatului de propagandă irakian) și de atac letal cu energie directă.

Bruiajul radio s-a executat în momentele hotărâtoare, în general, de pe avioanele specializate de război electronic de tipul EA-6B, E-8, Rivet Joint și KC-135. Acesta se executa ochit pe frecvență, controlul și corecția bruijului executându-se, în general, de pe platformele de tip E-3A (AWACS) și E-3C. Prin acțiunile de bruij radio, forțele coaliției urmăreau blocarea frecvențelor de lucru ale centrelor de comandă irakiene, mai ales a celor destinate apărării antiaeriene a obiectivelor. Dar și forțele irakiene erau echipate cu dispozitive de bruij radio (până în prezent nu sunt date despre tipul acestora). Se poate deduce acest fapt din regretabila acțiune de bombardare a unui convoi aliat de către o grupare aeriană americană, în data de 27 martie 2003, ora 06.15. La acea dată, gruparea aeriană formată din 2 A-10 a detectat "un convoi de vehicule blindate". Neputând să identifice apartenența acestora prin sistemele de recunoaștere de tip "amic-inamic" și neputând să stabilească o legătură radio cu acesta, piloții l-au considerat "convoi inamic" și au direcționat focul artileriei pe coordonatele acestuia. Mai târziu au constatat că era un convoi al coaliției. În urma analizei acestui eveniment partea americană a concluzionat că un contact radio era imposibil de realizat datorită bruijului. Presupunem că, dacă nu a fost o lipsă de coordonare a acțiunilor de bruij din partea forțelor coaliției, se pare că forțele irakiene dețineau aparatură de bruij radio de bandă largă ce au permis neutralizarea atât a legăturilor radio, a sistemelor de recunoaștere, cât și a frecvențelor de cooperare-coordonare ale aviației cu forțele terestre. Nu s-au dat publicității date concludente despre acest eveniment, totul fiind o speculație a autorului.

Ca o contramăsură, pentru evitarea bruijului radio și menținerea comenzii, conducerea irakiană a reușit ca pe timpul pregătirilor sale pentru război să-și creeze o bună protecție a liniilor de comunicații și a centrelor de comandă, anticipând modul de desfășurare a unui atac electronic, reușind astfel, conform opiniilor unor analiști militari, o bună mascare și o robustizare a liniilor, pe baza implementării unor rețele moderne cu tehnologii sofisticate. Acest fapt a determinat ca cercetarea electronică americană să nu poată identifica locațiile acestora și să sporească efortul de cercetare electronică. Coroborat cu unele acțiuni, ce sunt condamnate de către Legile de desfășurare a conflictelor militare (stabilite prin convențiile de la Geneva), respectiv "diseminarea și amplasarea obiectivelor militare printre sau lângă

cele civile", s-a constatat că unele obiective electronice de importanță operativ-strategică au rezistat atacurilor aliaților.

Când se contura o iminentă intrare a forțelor americane în Bagdad, tot mai multe posturi mass-media lansau frecvent întrebarea: "De ce mai emite televiziunea irakiană?" Un răspuns ar putea fi următorul: Poate că nu s-a dorit a fi distrusă!

Asupra locației stației terestre a televiziunii irakiene au fost lansate extrem de multe atacuri cu diverse tipuri de muniții, începând cu cele cu efect distructiv clasic, obținut prin explozia încărcăturii letale, terminând cu muniții speciale numite generic "bombe electromagnetice". Efectele acestora se materializau prin întreruperea emisiunilor pe durate mici, de aproximativ 30 minute până la câteva ore. Acest lucru, de fapt, reprezenta timpul necesar înlocuirii sistemului de antenă distrus.

Munițiile electromagnetice sunt încă considerate experimentale, dar se pare că au fost folosite și în prima campanie din Irak, și în fosta Iugoslavia, și în prezentul conflict. Date despre folosirea acestora au rezultat doar din materialele difuzate de corespondenții de presă aflați în zona teatrului de conflict. Primul care a furnizat date despre utilizarea bombei electromagnetice de către forțele aeriene asupra televiziunii irakiene pe data de 24 martie a fost David Martin, reporter al postului CBS News. Acesta afirma că emisiunile televiziunii irakiene nu au fost recepționate timp de 24 ore, începând cu ora 04.30 a.m. (ora locală 08.30). Oficial Pentagonul nu a recunoscut deținerea și folosirea acestor tipuri noi de arme. Întrebat în cadrul unei conferințe de presă desfășurate la Pentagon, la data de 5 martie, gen. Tommy Franks declara: "I can't talk to you about that because I don't know anything about it". ("Nu pot vorbi cu dumneavoastră pe această temă, pentru că eu nu cunosc nimic despre aceasta.") Această declarație nu a ținut cont, se pare, de rapoartele oficialilor militari ai marinei americane care, în urma războiului din Golful Persic (1991), afirmau că pe timpul operației s-a folosit, în regim secret și experimental, o nouă clasă de rachete cu "cap de luptă" (warhead), generator de impuls electromagnetic nenuclear, pentru dezorganizarea sau distrugerea sistemelor electronice ale Irakului. Acest dispozitiv "era capabil să convertească energia convențională a exploziei într-un impuls radio de energie", potrivit aceluiași sursă.

Despre munițiile generatoare de impulsuri electromagnetice nenucleare sunt suficiente informații care explică modul de funcționare a lor. Dispozitivul de creare a impulsului electromagnetic face parte din categoria "surselor de microunde de mare putere" - HPM (High-power microwave) sources. Banda de frecvențe care poate fi acoperită de acest impuls este

extrem de mare (4-20 GHz). Componentele de bază ale dispozitivului generator sunt: oscilatorul catodic virtual (VCO sau VIRCATOR), generatorul de compresie a fluxului și generatorul magneto-dinamic.

Pe scurt, impulsul electromagnetic se formează astfel: viricatorul, sub forma unui tub electronic extrem de complex, prin alimentarea sa de la o sursă de energie, generează un impuls electromagnetic de mare putere. Nivelul de putere realizat poate varia între 170 KW la 40 GW. Metoda de realizare a impulsului constă în accelerarea radiației electrice de curent înalt asupra suprafeței anodului. Astfel, mulți electroni vor fi împinși către anod, formând un spațiu de acumulare a acestora la nivelul anodului, inferior condițiilor de propagare. Acest "spațiu" va avea un regim de sarcină care va oscila pe o frecvență. Dacă acesta va fi plasat într-o cavitate, la saturarea spațiului se va crea un "trăsnet", impulsul propriu-zis fiind activat. Acesta se va transmite generatorului de compresie a fluxului care îl va transforma de la câteva zeci de MegaJouli în zeci și sute de microsecunde, într-un "pachet" relativ compact. Nivelul de putere al pachetului poate fi de la TeraW la zeci de TeraW. Parametrii câmpului energetic și forța motrice a impulsului vor fi stabilite de către generatorul magneto-hidraulic. Acest dispozitiv are principiul de funcționare asemănător cu cel al tunului electronic. În acest dispozitiv se va realiza un mediu plasmatic, prin explozia unui gaz ionizant. Energia electrică a pachetului va fi transmisă prin electrozii plasați în interiorul tunului și va fi preluată de către jetul de plasmă care va fi propulsat către ținta vizată printr-o antenă conică multifilară dispusă într-un mediu cu un dielectric foarte bun. Proprietățile electrice ale plamei sunt optimizate prin tehnici și procedee de aditivare a gazului ionizant, în funcție de scopul și tipul de muniție folosită.

În prezent, dispozitivul de creare a impulsului electromagnetic nenuclear poate fi dispus pe diverse tipuri de rachete, bombe și chiar grenade de mână. Impulsul electromagnetic va avea o asemenea energie încât să ardă componente electronice și electrice ce sunt realizate pe bază de cupru sau orice metal bun conducător de energie electrică. Astfel, pot distruge microprocesoare, pot arde computere, baze de date, pot întrerupe funcționarea radarelor, a stațiilor radio, a nodurilor de telecomunicații prin fir, a centralelor energetice și liniilor de transport de energie electrică, pot distruge componentele electronice ale unor vehicule, nave și avioane expuse la o astfel de iradiere. Raza de propagare a impulsului este diferită, în funcție de înălțimea și distanța de la care se generează impulsul, ajungând până la aprox. 400 m (conform unor autori, se acoperă o suprafață de 126.000 m², pentru o rachetă de tip aer-sol), rază până la care se constată efectul letal

al impulsului. Acesta se va propaga și peste această distanță, efectele letale fiind tot mai reduse în funcție de performanțele tehnice de protecție a dispozitivelor electronice și electrice întâlnite. Oricum, acesta se va amortiza după o anumită distanță, în funcție de rezistența electronică a mediului de propagare.

Se pare că scopul pentru care nu se face publică folosirea unei astfel de arme este acela că impulsul electromagnetic astfel creat nu poate face o selecție a țintelor militare de cele civile pagubele fiind aceleași. Prin urmare, poate fi catalogat ca făcând parte din categoria armelor de distrugere în masă, prin efectul pe care îl are în cadrul unui teatru de operații. Se pare că bomba electromagnetică, sub nume de cod "e-bomb", a intrat în dotarea forțelor aeriene americane de mai mult de 10 ani. Oficiali americani afirmă că aceasta poate fi parte componentă a unei rachete de croazieră dirijate prin satelit către o zonă-țintă, sau dispusă în cadrul unei rachete acroșate atât la un avion cu pilot la bord, cât și la un UAV. În Irak, probabil, astfel de rachete au fost folosite asupra sistemelor de telecomunicații și energetice ce asigurau funcționarea buncărelor îngropate, ce nu puteau fi distruse cu muniții convenționale. Mascarea folosirii acestora nu era greu de realizat. Într-un bombardament cu aproximativ 100 rachete Tomahawk, nu era mare lucru ca 10 dintre acestea să poarte și un astfel de dispozitiv. Astfel se explică de ce stația TV din Bagdad își întrerupea emisiunea, ea reprezentând o pierdere colaterală, nu era în mod deosebit vizată, ci buncărul unde se ascundea Saddam și acoliții săi. Dacă se dorea întreruperea totală a emisiunilor televiziunii irakiene cu certitudine, se putea realiza acest lucru.

Oricum, se poate afirma că stația de televiziune națională din Bagdad, ca multe alte echipamente electronice din dotarea forțelor militare irakiene, a beneficiat de o puternică robustizare, realizată din timp, atât prin asigurarea pieselor de schimb pentru antene, cât și asigurarea unui număr suficient de dispozitive speciale pentru protecție, cu funcționarea similară a celor care împiedică pătrunderea energiei unei descărcări electrice (impulsul natural de trăsnet) pe timp meteorologic nefavorabil. În limbaj de specialitate, aceste dispozitive se numesc eclatoare și permit descărcarea unor energii electrice foarte mari către masa electrică a pământului.

Se poate aprecia că și măsurile de utilizare tot mai frecventă a fibrei optice în construcția liniilor de transmisiuni a avut la bază înlăturarea efectelor acestor arme. Este foarte posibil ...

Din punct de vedere al analizei structurilor militare, se poate afirma că ambii beligeranți au deținut forțe și mijloace specializate de război electronic. Dacă din organizarea și compunerea forței de coaliție rezulta

clar că au fost dislocate în zona de operații Batalionul 311 Informații Militare "Ochi de vultur" și Grupul 193 Operații Speciale "Commando Solo", despre structurile specializate de război electronic irakiene nu se fac referiri că ar fi fost descoperite sau utilizate. Totuși sunt date anterioare conflictului, care atestă existența lor în cadrul fostului aparat al securității irakiene.

O scurtă trecere în revistă a structurilor specializate de război electronic combatante ar fi următoarea:

B. 311 Inf.Mil. și-a început activitatea cu aproximativ 36 de ore înaintea declanșării operației propriu-zise. Acesta avea misiuni de asigurare informativă, război electronic, cotrainformații, interogarea prizonierilor de război și asigurarea unei supravegheri la mare distanță, ca suport în zădărnicierea acțiunii inamicului și asigurarea controlului suprafeței terestre, inclusiv al populației și resurselor. Este format din 5 structuri terestre (4 companii și 1 detașament) și 1 companie aeriană. Batalionul provine din restructurarea B. 311Cc. Rd. (The 311th Communication Reconnaissance Battalion), constituit în 1954. Ulterior, prin încorporarea și a Gp. 503 Cc.Rd., în anul 1956, și-a schimbat denumirea în Batalionul 311 Securitate Militară (The 311th Army Security Agency Battalion). Unitatea avea pe atunci, ca misiune de bază, asigurarea suportului informativ criptografic. În anul 1982, prin includerea Divizionului 101 Aviație de Asalt (The 101st Airborne Division - Air Assault), devine B. 311 Informații Militare (The 311th Military Intelligence Battalion), denumire pe care o deține și în prezent. B. 311 Inf.Mil. are în subordine Cp. 101 Inf. Mil. (The 101st Military Intelligence Company), Cp. 265 Sec. Mil. (The 265th Army Security Agency Company), Dt. Cc. la mare distanță (The Long Range Surveillance Detachment), Dn. 101 Av. Asalt (The 101st Airborne Division - Air Assault). Misiunile de război electronic sunt îndeplinite de către Cp. 265 Sec.Mil. ce conține grupuri și plutoane de cercetare și bruiaj radio. Diverse structuri ale B. 311 Inf. Mil. au mai participat la acțiuni militare în cadrul operației "Scutul deșertului" în Arabia Saudită (septembrie 1990), pe timpul operației "Furtună în Deșert" în Irak (1991), cu misiuni de furnizarea informațiilor de luptă, de război electronic, contrainformații, dezinformare operativă, interogarea prizonierilor și în operații de influențare psihologică, ca suport pentru asigurarea informativă a comandanților în luarea deciziilor optime, identificarea posibilităților de luptă irakiene, a capacităților, vulnerabilităților, intențiilor și a acțiunilor false a acestora. De asemenea, batalionul a mai participat în Afghanistan, fiind dislocat în Kandahar, pe timpul operației "Enduring Freedom", în compunerea structurii numite "The Task Force Rakkasan".

Gp. 193 Op. Spec. face parte din structura forțelor

aeriene americane și execută misiuni numai în cadrul operațiilor psihologice. Din dotarea acestuia fac parte șase avioane de tipul EC-130 E/RR, ce formează Aripa 193 Operații Speciale (The 193rd Special Operations Wing). Misiunea acestora este de control a spectrului electronic în domeniul undelor radio civile (AM, HF, FM, benzile pentru TV -VHF/UHF), ca misiune principală, precum și a benzilor de frecvență utilizate pentru comunicațiile radio militare, cercetarea acestora, neutralizarea lor prin bruiaj sau dezinformare. Acțiunea acestora se execută din zone de serviciu în aer și se îndreaptă, în special, asupra posturilor radio și TV civile de mare audiență, din zona de operații. Echipajul unui avion EC-130 este format din 4 ofițeri (pilot, copilot, navigator, șef pentru controlul misiunii și ofițer cu războiul electronic) și 7 subordonați (inginer de zbor, responsabil de încărcătură - "loadmaster", 5 alți membri în echipaj). În prezent, această structură este dislocată pe două baze aeriene, aflate în Turcia și în Arabia Saudită, cu misiunea de menținere a postului de radio numit "Vocea Golfului" ("Voice of the Gulf"), precum și alte programe radio informative.

În ceea ce privește structurile de război electronic irakiene, acestea erau incluse în unitățile de informații militare, concentrate în cadrul puternicului aparat irakian de securitate. Acest imens aparat era format din 5 agenții, și anume: Securitatea Specială (al-Amn al-Khas), condusă de către Qussai Hussein, și care coordona activitatea structurilor: Organizația Securității Generale (al-Amn al-'Amm), condusă de Rafi Talfah, Serviciul de Informații Generale (al-Mukhabarat), condusă de Tahir al-Habbush, Informațiile Militare (al-Istikhbarat) condusă de Ayad Ujayli și Securitatea Militară (al-Amn al-'Askari) condusă de Thabit al Takriti. Toate aceste organizații aveau misiuni de asigurare informativă pentru identificarea oricărei amenințări îndreptate împotriva președintelui Saddam Hussein și a liderilor partidului de guvernământ.

De remarcat ar fi structura numită "Proiectul 858" ("Project 858" - The al Hadi Project), din cadrul Directoratului nr. 4 "Serviciul Secret", din subordinea Serviciului de Informații Generale. Acesta reprezenta forța specializată SIGINT a Irakului. Centrul de conducere se afla la Al-Rashedia, aproximativ 20 km nord de Bagdad, de unde se conducea o bază de goniometrare formată din trei puncte. Alte 5 posturi terestre de cercetare-supraveghere electronică erau dispuse pe întreaga suprafață a Irakului. De asemenea, această structură era capabilă de a intercepta legăturile de telefonie mobilă, traficul radio realizat cu legăturile directe prin satelit, monitorizarea acestuia și înregistrarea datelor utile. Se estimează că sistemul putea monitoriza legături radio și identifica emițătoare radio clandestine în aproximativ 30 secunde de la începerea emisiunii. Monitorizarea

comunicațiilor radio militare din zonele de interes ale Irakului se constituia ca misiune principală a sistemului. Personalul ce deservea această structură se estima a fi de 800 de persoane.

Directoratul nr. 12, numit Supraveghere electronică, din cadrul aceleiași structuri, era destinat formării și menținerii bazei de date din cadrul tuturor surselor, executării analizei și planificării activității întregului serviciu. Aceasta pune la dispoziție informațiile necesare tuturor celorlalte servicii.

Armata irakiană era formată din categoria forțelor terestre, cu unități aparținând Gărzii Republicane și unități aparținând Gărzii Republicane Speciale, forțe aeriene și forțe navale. Datorită pierderilor mari suferite în primul război din Irak, armata a fost dotată cu echipamente destul de moderne, unele fiind chiar din categoria celor aflate sub embargoul impus de către ONU până la declanșarea operației "Iraqi Freedom". În cadrul forțelor aeriene se estima că exista o structură de război electronic (nu se cunoaște valoarea) care avea ca misiune principală acoperirea prin bruijă a Bagdadului, participând astfel la efortul de apărare antiaeriană a orașului. Dotarea acesteia se estimează a fi caracteristică întregii armate irakiene, adică preponderent cu echipamente fabricate în fosta URSS, dar și din Rusia, China, Franța, Italia etc.

În acest context, se poate aminti și de conflictul diplomatic dintre SUA și Rusia, în care prima acuza faptul că unele firme rusești au ajutat forțele armate irakiene livrându-le sisteme de bruijă GPS pentru rachetele ce loveau Bagdadul. Postul Fox News a confirmat acest lucru și a completat cu știrea că la Bagdad s-ar afla unii tehnicieni ruși, pentru prezentarea și instruirea în vederea folosirii acestor echipamente. "We are very concerned about reports that Russian firms are selling militarily sensitive equipment to Iraq," (Suntem foarte îngrijorați cu privire la rapoartele primite că firme rusești vând Irakului echipament militar sofisticat), afirma purtătoarea de cuvânt a Departamentului de Stat, Brenda Greenberg, la o emisiune a postului Fox News. "Such equipment in the hands of the Iraqi military may pose a direct threat to U.S. and coalition armed forces". (Asemenea echipamente în mâinile militarilor irakieni se constituie ca o amenințare directă asupra forțelor armate americane și ale coaliției.) Fox News acuza că firme rusești, sub pretextul acordării de ajutoare umanitare au livrat mai mult de 400 de dispozitive de bruijă GPS. Dimensiunile unui astfel de dispozitiv erau de 3 x 3 ft. (90 x 90 cm). Această știre a fost ulterior preluată și de alte agenții de presă, care afirmau că acesta ar fi motivul pentru care SUA și-a redus numărul loviturilor cu muniții inteligente asupra obiectivelor vizate. Se cunoaște că toate munițiile folosite pentru lovirea Bagdadului erau

dirijate prin sistemul GPS. Cu toate că oficiali ruși au dezmințit această știre, pe fondul divergențelor apărute, s-a produs, totuși, o răcire a relațiilor diplomatice între SUA și Rusia.

Un alt aspect demn de remarcat, cu impact asupra războiului electronic, l-a reprezentat folosirea intensă a unor tehnici și procedee de neutralizare a sistemelor de dirijare a rachetelor, măsuri executate ca suport al acțiunii în sine, pentru asigurarea vitalității mijloacelor de atac.

Astfel, avioanele forței de coaliție erau capabile să execute bruijă activ și pasiv împotriva radarelor apărării antiaeriene și a capetelor de dirijare a rachetelor mai vechi de tipul SAM (SA-2, SA-3, SA-6, SA-7, SA-8, SA-9, SA-13, SA-14, SA-16) din fosta URSS, Roland de producție franco-germană (se estima că Irakul deținea 16.000 de astfel de rachete la nivelul anilor 1990). Sistemul de apărare antiaeriană se completa cu focul rachetelor de tipul SA-7/14, SA-8, SA-9/13, SA-16 și ZSU-23/4 aparținând forțelor terestre (se estima că Irakul deținea 7.600 de rachete), și un număr considerabil de tunuri și mitraliere ușoare antiaeriene. La nivelul anului 2002, unele structuri de cercetare americane estimau că baza sistemului de apărare antiaeriană îl constituiau rachetele SAM de tipul SA-7, SA-14, SA-16, SA-18 (Rusia), Crotale (Concernul Thomson CSF Matra) și Aspide (Italia). Ulterior anului 2002, se estima că Irakul a reușit achiziționarea unor sisteme moderne de tipul SA-10 sau SA-20, precum și a unor radare moderne de tipul Kolchuga - Ucraina sau Tamara (Trash Drum/Ramona) - Cehia. Prin urmare nivelul posibil al amenințărilor electronice pentru forțele aeriene ale coaliției, la începutul operației, era extrem de ridicat.

Modernizarea aviației de vânătoare irakiene a constituit, de asemenea, o preocupare prioritară pentru forțele aeriene irakiene. Aceasta s-a materializat prin înlocuirea radarelor de luptă ale unor avioane de tipul Mirage F1 și MIG - 29 cu altele foarte performante. Cu toate acestea nu au fost folosite în luptă, liderii irakieni sesizând faptul că ar fi "ținte sigure" pentru armamentul autodirijat pe unde electromagnetice, extrem de performant, dispus la bordul aviației aliate.

Dotarea forțelor terestre era extrem de variată conținând echipamente depășite moral (tancuri T54, T55, T59, M-60, autotunuri și mașini de luptă ale infanteriei de generația anilor '60), dar și echipamente moderne (tancuri T72, autotunuri ERC 90 Sagae, Roland, mașini de luptă Panhard - Franța, lansatoare de rachete antitanc, elicoptere tip Gazell, Aluette III etc.).

Industria de apărare a Irakului, la începutul operației militare, era axată pe producția de rachete antiaeriene și pe adaptarea echipamentelor rămase în urma războiului din 1991 la cerințele contemporane a câmpului de luptă

- blindaje rezistente, modernizarea echipamentelor de comunicații, robustizare împotriva armelor de distrugere în masă etc.

Flota militară irakiană se afla și aceasta în proces de modernizare, prin înlocuirea vechilor rachete de tip navă-navă și litoral-navă cu cel de producție chineză "Silkworm" (se estimează că Irakul a achiziționat 50 de rachete) și "Exocet", precum și o gamă variată de mine sofisticate destinate apărării dinspre mare a portului Umm Qasr, și blocarea direcției operative spre Basra.

Aceste modernizări vizau adaptarea tehnicii de luptă irakiene la noile cerințe, realizarea interoperabilității inter și intra sistemice, precum și crearea sistemelor integrate de luptă pe misiuni. Cu alte cuvinte, se încerca realizarea unor proprii sisteme C4I2 pe baza unor componente atipice, de proveniență diferită. S-a constatat că acest lucru nu s-a putut realiza și poate din această cauză nu s-a auzit de ridicarea aviației de la sol, de ripostă aeriană conjugată sau de alte metode moderne de luptă ce era normal să se utilizeze cu o așa tehnică performantă.

De asemenea, se cunoaște faptul că aceste "mijloace noi" nu beneficiau de echipamente de autoprotecție de război electronic, numărul unor sisteme de avertizare la iradiere fiind atât de mic încât poate fi considerat neglijabil. Probabil, acest motiv a fost principalul factor care i-a determinat pe liderii militari irakieni să nu își expună tehnica de luptă la loviturile extrem de precise, din aer, ale aviației forței de coaliție, și să folosească parte din aceasta doar pentru apărarea nemijlocită a unor orașe de importanță operativă (de exemplu: Najaf și Basra).

Forța de coaliție, în contrapartidă, dețineau cele mai moderne mijloace de autoprotecție a tehnicii de luptă și a luptătorului individual, acoperind tot spectrul electromagnetic ce putea fi utilizat de armamentul electronic irakian. Platformele de luptă aliate, aeriene, terestre și navale, erau dotate cu avertizoare moderne, sofisticate, la iradierea cu undă radar sau laser. Se cunoaște că pe tancurile M1 Abrams este dispus sistemul "Nemesis" destinat neutralizării rachetelor antitanc ce se dirijează prin laser și infraroșu (FLIR), tancul încorporează tehnologie stealth, sistemul de control al tragerii este extrem de sofisticat, permițând coordonarea tragerii pe unde laser și în infraroșu ("imagine termică"), comunicațiile beneficiază de o bună protecție împotriva bruiajului radio. Echipamentul din dotarea luptătorilor beneficia de facilitățile oferite de echipamentul high tech, modular și integrat, precum sisteme fiabile de comunicații și recunoaștere digitale, protejate împotriva bruiajului, sistem de senzori pentru radiația emisă de armamentul dirijat, sisteme de identificare și vizualizare a inamicului fără expunerea militarului, precum și alte sisteme ce nu influențează evoluția războiului electronic.

Aviația, o altă categorie de forțe, extrem de folosită în această operație, beneficia de o gamă variată de facilități oferite de războiul electronic pentru protecția avioanelor, din care enumerăm: sesizoare la iradierea cu undă electromagnetică (radar sau laser), sisteme de analiză a semnalului recepționat și de stabilire automată a ripostei optime, rachete aer-aer sau aer-sol ce se dirijează pe unde electromagnetice (radio, radar, optoelectronice), sisteme de bruiaj activ radar etc.

Din perspectiva unei analize globale a războiului electronic, se poate conchide că dotarea forțelor coaliției prezenta un aspect preponderent ofensiv, prin intenția de a realiza lovituri de la distanță, atacul simultan în adâncimea operativă și strategică, asigurarea suportului informațional pentru forța terestră ce înainta spre centrele de greutate inamice, iar dotarea forțelor irakiene prezenta un aspect defensiv, prin organizarea și desfășurarea doar a acțiunilor de acoperire electronică a obiectivelor asupra cărora se executau loviturile din aer, în prima fază, și ulterior, aero-terestre.

În concluzie, războiul electronic a avut un rol extrem de important pe timpul desfășurării operației militare "Iraqi Freedom". Acesta nu a fost reprezentat de o acțiune de sine stătătoare, cum s-a observat în desfășurarea campaniilor militare anterioare - numită, de regulă, acțiune de atac electronic executată înaintea operației ofensive aeriene. Echipamentele de război electronic au fost diseminate printre alte echipamente de luptă ce sunt specifice altor arme (spre exemplu: aviație, tancuri, infanterie, artilerie, transmisiuni, geniu, marină etc.).

Privit sub aspectul componentelor războiului electronic, și anume sprijinul electronic (SE), atacul electronic (AE) și protecția electronică (PE), se poate conchide că:

-avertizoarele electronice la iradiere cu unde electromagnetice au fost folosite atât ca senzori, completând astfel nivelul de veridicitate al informațiilor, cât și independent, în cadrul sistemelor complexe de autoprotecție;

-descoperirea, indicarea, analiza țintelor electronice, actualizarea bazelor de date reprezenta o activitate coroborată cu informațiile primite din alte tipuri de surse (IMINT, HUMINT etc.);

-controlul și corecția bruiajului se executa prin folosirea echipamentelor specializate, efectul acestuia fiind verificat și prin observarea reacției țintei (încetarea lucrului, executarea tragerilor haotic, schimbarea caracteristicilor de lucru sau a poziției etc.);

-dezinformarea electronică s-a executat conform planurilor de mascare electronică, dar și prin aplicarea măsurilor individuale de protecție a platformelor militare;

-indicarea țintelor pentru armamentul autodirijat a avut un profund caracter electronic, executându-se preponderent din aer, pe baza informațiilor obținute de sisteme IMINT, coroborate cu cele obținute de către sistemele de război electronic;

-reprogramarea electronică a caracteristicilor de lucru a reprezentat o măsură extrem de eficientă, însă datorită unor incompatibilități privind coordonarea acțiunilor au apărut și unele deficiențe. În acest sens, se poate aminti momentul lovirii unui avion F/A-18C Hornet cu o rachetă de tip Patriot, în data de 05 aprilie 2003;

-măsurile de bruij electronic, înșelare electronică, distrugere a apărării electronice, subcomponente ale atacului electronic au fost executate intens, oportun și eficient, conform planificării operative;

-studierea teatrului de operații și din punct de vedere al modului de propagare a undelor electromagnetice s-a constituit ca o măsură extrem de importantă, lipsa de vizibilitate electromagnetică reducând dramatic ritmul de ofensivă.

Se poate afirma, cu real temei, că războiul electronic

s-a constituit într-o latură indispensabilă în abordarea oricărei acțiuni militare, căpătând un rol tot mai important odată cu trecerea la noul concept american numit Network Centric Warfare - NCW (Războiul Bazat pe rețea). Acest concept se pare că l-a înlocuit pe cel numit Război Informațional și se bazează pe interconectarea tuturor sistemelor interoperabile în cadrul unei concepții unice, spre a acționa optim pentru îndeplinirea unui scop.

Închei, citându-l pe B.H. Liddel Hart, care, în lucrarea sa numită "Strategy" (Ed. II revizuită, Editura Meridian Books, 1991), afirma: "Singurul lucru mai dificil decât a induce o idee nouă în mintea unui militar este de a renunța la una învechită"... De aceea, consider că orice militar, pe nivelul funcției sale, trebuie să cunoască unele informații și aspecte ale desfășurării războiului electronic contemporan, să fie în măsură să le înțeleagă și să le analizeze, să se pregătească permanent, prin asimilarea de noi cunoștințe, indiferent de arma pe care o reprezintă și să fie deschis la nou spre a preîntâmpina o "surprindere informațională" realizată pe fondul necunoașterii.

PUBLICAȚII ALE CSSAS

Revista „Impact strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ●Puncte de vedere ● Note de lectură.

Anuarul C.S.S.S.-"HOMINIS" cuprinde cele mai valoroase produse de cercetare științifică, însoțite de analize ale evenimentelor cu impact politic, diplomatic, economic și militar, din zonele de interes strategic pentru România.

Colocviu Strategic, buletin lunar, prezintă ideile majore în dezbateri publice sau implicații determinante pentru securitatea națională, regională sau zonală..

UN HAOS CARE UCIDE

Dr. Gheorghe VĂDUVA

Terorismul devine din ce în ce mai mult opusul a ceea ce înseamnă spectacolul vieții. Nimeni nu se mai îndoieste că terorismul este dușmanul vieții, războiul împotriva vieții, monstrul care însângerează răscrucele și înmulțește crucile planetei. Ruine și dezastre, ură și răzbunare, lovituri pe la spate, campanii virulente împotriva străzii, împotriva construcțiilor, împotriva oamenilor. De ce și pentru ce o astfel de teroare distrugătoare de vieți, de construcții, de valori? De ce și pentru ce un astfel de război?

De o parte și de alta a unei baricade

La 23 decembrie 1983, la hotelul „Le Grand Véfour” din Paris, în urma unui atac terorist, doamna Françoise Rudetzki¹ este grav rănită. După acest eveniment tragic, ea înființează organizația S.O.S. Atentats. Această asociație este compusă din victime ale terorismului, rude și urmași ai celor decedați în urma unor atacuri teroriste. Până la acea dată, în codul penal francez nici măcar nu exista noțiunea de terorism. La 9 septembrie 1986 a fost votată, în Franța, ca urmare a insistențelor acestei organizații, o lege prin care victimele terorismului primeau o indemnizație integrală pentru toate prejudiciile suferite. În acest scop, s-a creat, ca efect al acestei legi, un Fond de Garanție ad hoc. El este alcătuit printr-o contribuție de solidaritate națională de 5 franci (actualmente, 3 euro) pe contractul de asigurare a bunurilor. Există, în Franța, 66 de milioane de astfel de contracte, de unde și un fond substanțial din care, până în prezent, au primit indemnizație 2.900 de victime. Dincolo de grija excepțională a societății civile franceze față de victimele terorismului, impresionează numărul mare al persoanelor afectate de terorism în această țară europeană. De altfel, de această indemnizație beneficiază nu numai francezii, ci oricare persoană care a suferit un astfel de atac terorist pe teritoriul Franței, dar și francezii care au fost victime ale unor atacuri teroriste în străinătate (World Trade Center, Bali, Karaci, Djerba, Casablanca, Israel).

Aceasta a fost, după toate probabilitățile, prima ONG

de acest fel. A mai existat, la acea vreme, și în Spania o asociație asemănătoare, dar care viza sprijinirea victimelor terorismului ETA. Ulterior, s-au creat astfel de asociații și în alte state: în Irlanda, în Marea Britanie, ca urmare a atacurilor teroriste de la Lockerbie, în Statele Unite ale Americii, după 11 septembrie 2001. Obiectivul acestor asociații îl reprezintă însă sprijinirea victimelor unui singur atentat. S.O.S. Atentats intenționează să contribuie la crearea unei Federații Mondiale a tuturor asociațiilor de acest gen, în lupta împotriva terorismului.

Evident, astfel de inițiative sunt generoase, dar ele nu rezolvă problema terorismului, ci sprijină doar, financiar și moral, victimele terorismului, luptând în același timp, prin mijloacele unei societăți democratice, împotriva acestui fenomen. Ceea ce nu este puțin. „Scopul nostru – spune Françoise Rudetzki într-un interviu – este să fim purtători de cuvânt, să facem să se audă glasul victimelor în instanțele internaționale și, în mod deosebit, să pledăm pentru simplificarea căii justițiarie în domeniul terorismului. (...) După legea din 9 septembrie 1986, noi am dorit să obținem ca terorismul să fie considerat o nouă formă de război. În 1986, am cerut Institutului Național de Cercetări Medicale să realizeze un studiu asupra stării de sănătate a victimelor atentatelor teroriste. Acest studiu a pus în evidență că victimele respective prezentau nevroze de război care ating populația civilă în timp de pace.”

S-a obținut, în Franța, pentru victimele terorismului, statutul de victime de război. A fost însă nevoie de patru ani de eforturi, de presiuni, de convingeri, de dovezi...

La 3 decembrie 1998, președintele Franței, Jacques Chirac, a inaugurat, la Paris, primul memorial dedicat tuturor victimelor terorismului, intitulat sugestiv „Parole Portée”², ridicat prin finanțarea asociației S.O.S. Atentats și a unei asociații a victimelor din Primul război mondial. La fiecare 19 septembrie, se organizează, în Franța, ceremonii în memoria victimelor din atacul terorist asupra unui avion al companiei de transport aerian UTA. Este vorba de explozia unui avion DC 10, la 9 septembrie 1989, în care și-au pierdut viața 170 de oameni de 17 naționalități.

De la atentatul din 1974, atribuit lui Carlos, până la atentatul de la Casablanca din 2003, s-au inițiat proceduri

judiciare legate de terorism, dar, cu toate aceste progrese, rezultatele în lupta împotriva terorismului sunt insignifiante. Terorismul își vede, în continuare, aproape nestingherit, de treabă. Nestingheriți acționează nu numai cei care lovesc cu cuțitul sau explodează bombe artizanale, ci și cei care ordonă și finanțează aceste acțiuni. Înapoia lor se află rețele complicate, interese teribile, cercuri de toate mărimile, de la cele de cartier la cele mondiale, oameni de toate condițiile, de la traficanți la șefi de state și de grupări politice sau economice. De unde rezultă că terorismul nu este doar o maladie, un cancer ajuns în metastază. El este o fațetă a acestei lumi, o realitate a acestei lumi, o latură a ceea ce se zidește ziua și piere noaptea. Vechiul mit al construcției neterminată... Teroriștii condamnați sunt, uneori, grațiați, uneori uitați, uneori uciși... Ce mai contează! Dacă terorismul folosește azi... kamikadze, viața lor, a teroriștilor, nu poate fi mai tare ca impulsul care-i împinge la sinucideri ucigașe... Crezul lor este mai tare ca moartea. În limbajul tragediei antice, acesta se cheamă eroism. Sunt teroriștii eroi? Sau doar insignifianți pioni de sacrificiu?

Procesul atacului avionului DC 10 va fi, poate, reluat. S-au transmis unui avocat american 35.000 de pagini ale acestui dosar, în care 6 libieni au fost deja judecați la Paris și condamnați în lipsă... Iar cel al atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001, continuat. Va începe, cu siguranță, și un proces al atacurilor teroriste din Istanbul. Turcii au o vastă experiență în lupta împotriva terorismului. Mulți dintre teroriștii care au acționat în Turcia sunt după gratii. Dar terorismul nu a dispărut din această țară. Mai mult, azi, el atacă Turcia, în calitatea ei de aliat al Statelor Unite și Marii Britanii, în calitatea ei de stat care pășește, de la Atatürk încoace, spre civilizație europeană și democrație. Extremiștii islamiști – ca toți extremiștii de pe lumea aceasta – consideră însă acest efort al Turciei spre modernitate ca un act de trădare. Terorismul se derulează agresiv, imprevizibil și intempestiv împotriva a tot ce există și, în opinia liderilor lui, a tot ce nici măcar nu merită să piară. Terorismul pare insensibil la umanitate, la demonstrații riguroase, la logică. Întrucât el nu are nici o logică. El nu are nici o lege. Legea lui este lovirea prin surprindere, în moalele capului, uciderea, spectacolul uciderii. Desigur, nu doar de dragul de a ucide – aceasta este filosofia terorismului patologic (deși orice terorism este, în esența lui, patologic) –, ci în primul rând, pentru a crea teroare, pentru a impune, pentru a distruge. Chiar dacă admitem că, în disperare, oamenii se sacrifică pentru libertatea colectivității din care fac parte, pentru poporul lor, pentru țara lor, nu se poate admite uciderea altor oameni care nu au nici un fel de vină, care nu sunt implicați în nici un fel în acest război...

Dar, dacă admitem că terorismul este un război, atunci este un război împotriva oamenilor de pretutindeni, care se află întâmplător în locul decis de teroriști să fie teatru de război... Or, așa ceva nu poate fi admis, cu bună știință, pe planeta oamenilor... Pentru că nu face parte din dreptul uman, pentru că este împotriva legilor de conviețuire în societatea umană...

Dar numai în acest mod – adică prin justiție –, democrațiile pot lupta substanțial și eficient împotriva terorismului. Terorismul trebuie lovit nu doar în efecte, ci și în cauze. Toată lumea s-a aplecat mai ales asupra efectelor, pentru că ele îngrozesc... Când vor fi descoperite – și nu doar intuite, presupuse, deduse sau induse –, probabil că lumea va fi și mai mult îngrozită... Pentru că va constata un lucru extrem de simplu: terorismul face parte din ea, ea îl generează, ea îl condiționează, ea îl întreține, ea îl susține...

Oameni, kamikadze, haos

Terorismul acționează neîncetat, ca un cancer al planetei, când în Asia de Sud-Est, când în Japonia, când în Rusia, când în Orientul Apropiat, când în Statele Unite, când în Spania, când în Marea Britanie, când în Franța, când în Turcia... Nu are frontiere, nu are limite. Și iată, lovește din nou, în noiembrie 2003, la interval de numai câteva zile, unul dintre cele mai vechi orașe europene – Istanbul. Mai întâi, în zona evreiască, în dreptul a două sinagogi, apoi în zona Consulatului Marii Britanii. Peste cincizeci de morți și peste 600 de răniți. O crimă odioasă, comparabilă, prin cruzime și surprindere, cu cea de la 11 septembrie 2001 din New York... Atacurile sunt revendicate de organizații extremiste islamice din Turcia și de al-Qaeda... Unii spun că sunt acțiuni ale extremismului islamist, alții că este vorba de reacții la prezența președintelui Bush în Marea Britanie... Acest lucru are însă mai puțină importanță. Împrejurările nu scuză nici scopurile, nici mijloacele, când consecința este curmarea vieții unor oameni nevinovați... Viața unor oameni care se aflau atunci, acolo, pe stradă, cu grijile, nevoile, speranțele, iluziile și, poate, micile lor bucurii...

...În Afganistan, doi ostași români din detașamentul de menținere a păcii sunt împușcați, în timpul unei patrulări. Erau pe transportoare, erau în misiune de supraveghere, de asigurare a liniștii și păcii, atât de necesare reluării vieții în acest spațiu atât de greu încercat...

... La Moscova sunt arestați 121 de militanți islamiști³, dintre care 55 sunt bănuți că ar aparține organizației Hizb up-Tahrir (Partidul Libertății Islamice). Rusia nu se teme de islamiști, deși are un număr de 20 de milioane. Nu islamiștii fac probleme, nu ei sunt teroriști,

ci extremiștii islamiști.

...Explozii în plină stradă, edificii istorice care se pulverizează pur și simplu, automobile-capcană, kamikadze ale începutului secolului al XXI-lea... Sute de morți, distrugerii imense, surprindere, frică, neliniște și nesiguranță...

Pe de o parte, organizații neguvernamentale se străduiesc să amelioreze, cât se poate și cum se poate, răul deja produs de teroare, să ajute victimele și să determine justiția și factorii politici să încadreze din punct de vedere juridic terorismul în rândul crimelor împotriva umanității. Aceste organizații, venind dinspre societatea civilă, dinspre forța dreptului sacru al oamenilor la viață, la pace, la liniște și la siguranță, la început, singure, solitare, apoi, sprijinite din ce în ce mai mult de opinia publică (dar nu îndeajuns și de clasa politică), se zbat, se luptă, cu mijloacele bunului simț și ale dreptului – atâtea câte sunt –, împotriva terorismului. Datorită multiplelor interese – în primul rând, economice, dar nu numai –, componenta politică a societății, îndeosebi conducerile unora dintre state, nu se angajează decât limitat și foarte prudent în acest proces de combatere a terorismului.

Pe de altă parte, sfidând dreptul la viață și la siguranță al omului, terorismul, în disprețul vieții, lovește din ce în ce mai frecvent și mai virulent viața, inocența, strada. Într-o vreme, victimele terorismului erau îndeosebi șefi de state, prim miniștri, oameni politici, lideri de organizații, personalități. Această dimensiune nu a dispărut, dar teroriștii nu se mulțumesc doar cu atât. Au trecut la acțiuni de mare amploare și de spectacol infernal, la atacuri violente împotriva străzii, împotriva vieții. De ce? Unii ar răspunde că acestea sunt atacuri în disperare, că, în lipsa unor soluții, sau a voinței politice de a se găsi soluții, grupările respective acționează în așa fel încât să atragă atenția, să trezească media, justiția, să semene frica și teroarea, poate, poate s-o rezolva ceva... Unii susțin că terorismul este războiul celui slab împotriva celui puternic. Nimic nu poate însă justifica atacul împotriva străzii – care este un loc al tuturor oamenilor, o agora a vieții cetățenești –, omorârea unor oameni care n-au altă vină decât aceea că se aflau atunci și acolo...

...Imediat după 11 septembrie 2001, apare un roman scris de Oriana Falaci, *Ura și orgoliul*, un roman în care vestita jurnalistă, domiciliată la New York, la acea dată în vârstă de 72 de ani, înfieră cu vehemență islamismul. Totuși, acest roman pe care unii îl apreciază ca fiind prea dur, s-a vândut, în Italia, într-un milion de exemplare.

Canalele de televiziune transmit, de la fața locului, imagini cutremurătoare, americanii lovesc năprasnic baze ale rețelelor teroriste din Afghanistan, atacă în

forță regimul politic de la Bagdad, cuceresc în câteva săptămâni, Irakul, spulberă forțele armate irakiene. Dar, în urma războiului, adică în etapa post-război, înregistrează mai multe pierderi decât în tot timpul războiului, când aveau în față forțe armate... În luna octombrie, au avut loc peste 30 de atacuri zilnice împotriva forțelor americane... Ce este acesta? Război de rezistență împotriva ocupantului sau terorism? În pofida acestor situații extrem de complicate, viața merge înainte. Ea nu poate fi înfricoșată. Dar oamenii fac din ce în ce mai greu distincția dintre bine și rău, dintre interese și valori, dintre realitate și ficțiune, dintre securitate și insecuritate...

Poți fi lovit oriunde, oricând și oricum. Printr-un plic, printr-o rază laser, printr-o explozie la cafeneaua din colț, unde, altădată, îți citeai ziarul și meditai la zilele cele mai frumoase, în somn, la discotecă, pe pârtia de schi, în fața calculatorului... Nu contează de ce. Pentru că nu există un de ce, pentru că s-a creat o situație, în bătaia pentru reconstituirea centrelor de putere, pentru resurse, pentru eradicarea răului și triumful binelui.. Puțină lume mai poate face astăzi cu adevărat distincția între ceea ce este bine și ceea ce nu este bine, între ceea ce trebuie și ceea ce nu trebuie...

Terorizarea valorii

Nu toată lumea înțelege prin terorism același lucru. Definițiile, percepțiile și viziunile, nici chiar după tragedia de la 11 septembrie 2001, nu s-au armonizat, ci dimpotrivă, au continuat să se separe și chiar să se opună. La ora actuală, se conturează, din ce în ce mai clar, cel puțin trei viziuni în ceea ce privește terorismul. O parte dintre europeni consideră, în continuare, că terorismul este infracțiune, crimă, agresiune gravă la adresa omului și ființei umane și tratează acest fenomen ca atare. Statele Unite ale Americii și membrii coaliției antiteroriste consideră terorismul ca război, și anume ca formă a războiului continuu și, în consecință, au declanșat, sub conducere americană, războiul împotriva terorismului, care este, de asemenea, o formă a războiului continuu. Într-o a treia perspectivă, considerăm că terorismul trebuie definit ca un fenomen special, propriu și el societății omenești, dar care își are legile și principiile lui specifice, altele decât ale războiului și crimei organizate. El intersectează și războiul și crima organizată, dar este mai mult decât acestea, este altceva decât acestea și trebuie analizat, tratat și combătut prin forme și mijloace adecvate. Cu alte cuvinte, terorismul este și război continuu, și crimă organizată, și terorism. Este război, întrucât, de regulă, înapoia lui se află o politică ce exprimă un interes, o ideologie totalitară sau

TERORISM, RAZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

exclusivistă, ireconciliantă, o doctrină religioasă, un crez și chiar o strategie. Este crimă organizată, infracțiune, întrucât atentează la viața și siguranța cetățeanului și societății, a ființei umane și ordinii de drept, apelează la mijloace extrem de violente și se situează în afara oricărei legi. Este terorism, adică mai mult decât războiul și mai mult decât crima organizată și infracțiunea, întrucât include și ura viscerală, și comportamentul deviant, patologic, disperarea și angoasa, forme și mijloace atipice, inumane, iraționale.

În această viziune, terorismul se prezintă ca un sistem

de amenințări și de acțiuni în mozaic, extrem de violente, de mare intensitate, diferite ca amploare – de la acțiuni cu grupări de forțe, specifice războiului, până la acțiuni în cibespățiu și la acțiuni sinucigașe –, desfășurate cu o frecvență aleatoare, printr-o gamă foarte largă și foarte ingenioasă de forme și procedee, prin mijloace diferite, punctual, zonal și pe toată planeta, împotriva unor ținte felurite.

Terorismul este o acțiune radicală. Dar el continuă să se radicalizeze și mai mult. O dată cu străduința societăților moderne de a ameliora condiția umană, de a găsi

RĂZBOI	CRIMĂ ORGANIZATĂ	TERORISM	
Acțiune complexă, în forță, în plan politic, diplomatic, economic, social, cultural, informațional și militar, care folosește ca expresie de manifestare violența și îndeosebi lupta armată, între două sau mai multe entități (de regulă, state, grupări de state, alianțe, coalitii), în scopul impunerii voinței unei părți asupra celeilalte.	Sistem, aparent haotic, de acțiuni violente la adresa ființei umane, societății și ordinii de drept, emanație a inteligenței perverse, a anomiei sociale, care vizează, acumulări ilegale de bani și averi, crearea unui mediu favorabil acțiunilor ilegale, impunerea voinței.	Sistem de amenințări și acțiuni în forță, în mozaic, extrem de violente, de mare intensitate, diferite ca amploare, de la acțiuni cu grupări de forțe, specifice războiului, până la acțiuni în cibespățiu și la acțiuni sinucigașe, desfășurate cu o frecvență aleatoare, printr-o gamă foarte largă și foarte ingenioasă de forme și procedee, prin mijloace diferite, punctual și pe toată planeta împotriva unor ținte felurite.	
Este un mijloc al politicii, se duce în numele unor interese. Mijlocul războiului este lupta armată, care-și are legile și principiile ei, în general recunoscute de toată lumea.	Este un mijloc al cercurilor de interese din lumea interlopă. Mijloacele crimei organizate sunt atacuri ale unor bande înarmate, amenințarea, furtul, criminalitatea economică și financiare etc.	Este un mijloc al unor organizații politice, religioase, etnice și de altă natură, de regulă, ilegale, care sunt îndreptate împotriva regimurilor politice democratice și a ordinii de drept. Mijlocul principal al terorismului este crima, uciderea, distrugerea. E	
Scopurile războiului sunt multiple și complexe: politice, economice, ideologice, etnice, religioase, teritoriale etc.	Scopurile crimei organizate sunt diversificate. Se urmărește, în general, dominarea, spălarea de bani, traficul de droguri, de carne vie, crearea unei situații confuze, ieșirea de sub incidența legii, dominarea internațională, puterea.	Scopul terorismului este crearea unei situații globale sau zonale (locale) în care să predominere teroarea. Acesta este un mediu propice pentru realizarea celor mai complexe obiective în lumea interlopă, pentru impunerea unor reguli, pentru dobândirea unei anume puteri.	
Este reglementat prin legi, obiceiuri și cutume. Există un drept al păcii și al războiului.	Nu există nici un fel de lege, în afară de legea celui mai puternic, de legea forței	Determinările terorismului sunt complexe. El are cauze și determinări politice, religioase, de interese ale unor grupuri etc.	

soluții privind utilizarea resurselor, gestionarea crizelor, prevenirea conflictelor, reducerea vulnerabilităților specifice societății de tip informațional (care se află abia la început), acțiunile teroriste se înmulțesc și se diversifică. Unele dintre ele poartă masca legitimității luptei unor comunități pentru independență și suveranitate, pentru drepturi etnice, pentru egalitate etc., altele se erijează în protectoare ale unor valori tradiționale, amenințate de globalizare, altele păstrează nota patologicului și urii. Unii înțeleg terorismul ca reacție la modernizare, ca reacție la globalizare, ca reacție la conceptul noii ordini, susținut și practicat îndeosebi de Statele Unite ale Americii. Alții îl ancorează în acțiuni identitare, în acțiuni pentru supraviețuire sau pentru impunere a unor doctrine, ca forme de protest, de dărâmare a unei construcții păcătoase, împotriva convingerilor și modului lor de viață. În realitate, este vorba de o bătălie surdă, pe viață și pe moarte, de jocuri de interese. De o parte, se află interesele centrelor de putere (care se reconstituie pe noi linii de forță), ale marilor puteri politice și economice, aflate în etapa parteneriatelor strategice. De cealaltă parte, se află opusul lor, adică alte centre de putere, de putere negativă, asimetrică, ireconciliabilă. În momentul de față, această bătălie este în plină desfășurare. Caracteristicile ei se înscriu în ansamblul situației politice și strategice actuale, definită, în opinia noastră, pe următoarele coordonate:

- efortul configurării și realizării efective a unei noi ordini mondiale;
- confruntarea între marile entități statale și suprastatale globale și regionale pentru reconfigurarea noilor centre de putere;
- globalizarea informației și economiei;
- bătălia pentru resurse sau pentru accesul la resurse;
- bătălia pentru dominanța strategică;
- gestionarea crizelor și a conflictelor;
- impunerea unor identități non-democratice;
- crearea unei situații regionale sau globale anomice, a unor structuri vulnerabile și fragile, care să se constituie într-un mediu prielnic pentru afaceri ilegale, crimă organizată, trafic de droguri, spălare de bani etc.

Mai grave decât atacurile cu pumnale, cu mitraliere, cu bombe artizanale sau cu avioane de transport transformate în arme distrugătoare de vieți, de construcții și de simboluri, sunt însă atacurile împotriva valorii. Împotriva valorii ființei umane, a identității sociale a omului, a societății și culturii.

Referindu-se la terorismul statului de tip comunist, Soljenițan scria: „Au smuls din capetele oamenilor tot ce era individual și tot ce era izvorât din folclor, călcând în picioare și maculând limba rusă cu tot felul de clișee, umplând văzduhul cu zornăitul cântecelor deșarte și fără de har. Au dărâmat ultimele biserici ale satelor, au călcat și pângărit cimitirele, au stârpit caii”. (Nu avertiza și Marin Preda cu trei decenii în urmă că „prin dispariția cailor să nu ne pierdem și sufletul?”)⁴

Aceste atacuri nu vin numai din partea unor regimuri totalitare. Nu vin nicidecum din partea marilor națiuni ale lumii, cum se sugerează adesea. Marile națiuni n-au făcut niciodată așa ceva. Ele au afirmat, au cultivat și au respectat totdeauna cultura și valoarea. Valorile lor, dar și valorile celorlalți. Altfel n-ar fi ajuns unde au ajuns. Teroarea împotriva limbii, a patrimoniului, a valorii este exercitată de rețelele teroriste „culturale”, psihologice, politice și imorale, înapoia cărora se află, de fapt, cercuri de interese dintre cele mai diverse, unele locale, altele regionale și chiar globale. Scopul lor este să creze teamă și nesiguranță în rândul populațiilor cu tradiții și valori, să prolifereze acele situații negative, în care valorile sunt substituite cu non-valori, mândria cu umilința, demnitatea cu supunerea, bogăția cu sărăcia, curajul cu frica, onoarea cu umilința, speranța cu teama. Nu marile națiuni fac acest lucru. Marile națiuni luptă, prin toate mijloacele, împotriva acestor rețele creatoare de răscruce însângerate. Și, împreună cu ele, trebuie să luptăm și noi. Pentru că și noi suntem o mare națiune europeană.

NOTE

¹ www.Terrorisme.net, S.O.S. Attentats: un combat pour le droit face a la violence terroriste - Entretien avec Françoise Rudetzki, Déléguée générale, 16 octobre 2003. Interviuul a avut loc pe 26 iunie 2003 și a fost efectuat de Jean-François Mayer și revăzut de persoana intervievată în octombrie 2003.

² Sculptura realizată de artistul Nicolas Alquin reprezintă o femeie decapitată care-și ține capul în mâini, în timp ce gura ei continuă să vorbească, în semn că totdeauna cuvintele trec dincolo de moarte, sunt mai tari ca moartea...

³ www.terorism, Sergei Blagov- Religioscope, Hizb ut-Tahrir: la Russie déterminée a contenir l'islamisme radical

⁴ Gheorghe Barbă, Identitatea națională la Soljenițan, Luceafărul, nr. 37 (621), din 22 octombrie 2003.

REVOLUȚIA ÎN DOMENIUL MILITAR - trecut, prezent și viitor*

Alexandra SARCINSCHI
Cristian BĂHNĂREANU

Continuarea seriei de note de lectură despre revoluția în domeniul militar impune readucerea în prim plan a uneia dintre cele mai importante concluzii ale episoadelor anterioare: tehnologia afectează toate domeniile vieții, inclusiv modalitatea de conducere a războiului. În ultimii ani, dezvoltarea tehnologică, în special cea a tehnologiei informaționale, s-a accelerat, putându-se vorbi acum despre o "revoluție informațională"¹. Nu este vorba numai despre Internet și despre proliferarea telefoanelor mobile, ce au afectat viețile majorității cetățenilor țărilor industrializate, ci se poate afirma că noile tehnologii au și o evidentă relevanță militară (sporirea capacității de colectare, interpretare și diseminare a datelor, ceea ce permite efectuarea loviturilor precise la distanță, managementul în timp real al luptei etc.).

TEORIA...

Nu vom reveni asupra definițiilor revoluției în domeniul militar. Așa cum, în 1952, doi antropologi de renume, A.L. Kroeber și Clyde Kluckhohn, au sistematizat peste 300 de definiții distincte ale culturii, și în privința RMA, dezbaterea asupra acestei teme a dus la formularea unei largi varietăți de definiții ale fenomenului. În acest stadiu al discuției este, totuși, importantă prezentarea școlilor de gândire ce au propus aceste definiții. Colin S. Gray trece în revistă șapte astfel de școli²:

1. Războiul cibernetic sau războiul informațional strategic. Gray îi include aici pe așa-numiții "luptători cibernetici" (cyberwarriors) care prezic viitoarea luptă pentru controlul spațiului cibernetic (cyberspace). Conceptele propuse de aceștia, demne de filmele științifico-fantastice, au definiții pertinente: spațiul cibernetic reprezintă infrastructura informațională globală. Deși ideea conducerii unui război politic non-violent este la fel de veche ca și strategia în sine, războiul cibernetic non-violent împotriva infrastructurii informaționale a inamicului este, cu siguranță, un element nou.

2. Războiul informațional: viziunea radicală. Această școală promovează o restructurare comprehensivă

a forțelor armate în jurul conceptului de informație. Viziunea radicală a războiului informațional poate avea efecte negative asupra pattern-urilor cheltuielilor militare: este nevoie de o nouă strategie de investiții care să facă față nevoii de achiziționare a noilor tehnologii (comunicații digitale, sisteme video de înaltă fidelitate).

3. Războiul informațional: varianta digitală. Gray consideră că această viziune este cea care, în prezent, are cei mai mulți adepți, abordând o poziție moderată conform căreia viitorul seamănă în mare măsură cu prezentul. Istoria militară demonstrează că unele RMA-uri coexistă, deși cu greutate, că forțele armate pot fi angrenate în tipuri diferite de conflicte în aceeași perioadă și că echiparea defectuoasă a forțelor poate avea costuri deosebit de mari.

4. "Mult zgomot pentru nimic"; o abordare sceptică ce are origini atât analitice, cât și emoționale. Această școală afirmă importanța informației, dar nu o poate transforma într-o armă militară, întrucât războiul are multe dimensiuni (umană, politică, etică, geografică, militară etc.), în timp ce revoluția în domeniul militar aduce îmbunătățiri doar uneia dintre acestea.

5. Adevărata revoluție vizează puterea aeriană. Ideea de bază este că revoluția constă în realizarea maturității depline a puterii aeriene. Totuși, această școală accentuează un tip de putere aeriană centrată pe piloți, nu, de exemplu, pe rachetele de croazieră supersonice cu rază lungă de acțiune ce dispersează submuniție inteligentă.

6. Adevărata revoluție vizează puterea spațială – este vorba despre un grup mic de analiști care consideră că RMA constă în evoluția sistemelor spațiale. Cea mai mare parte a informației este colectată de "vehicule spațiale" sau este transmisă prin intermediul acestora. Deși există alternative în folosirea senzorilor, trimiterea lor în spațiu oferă performanțe unice. Totuși, dacă este pierdut controlul spațiului, revoluția în domeniul militar nu se va mai realiza. În viziunea acestei școli, sistemele spațiale reprezintă fie revoluția în sine, fie sunt cea mai importantă contribuție la RMA. Concluzia este că, cine

pierde războiul pentru spațiu, sau în spațiu, pierde întregul război (terestru, maritim sau aerian).

7. Revoluția în domeniul securității vizează sursele și caracterul fundamental al conflictului, nu neapărat latura sa militară, ce este considerată de către ceilalți analiști drept nucleul RMA. Se afirmă că revoluția reală se petrece în sfera loialității politice și ține de criza statului-națiune, în special de putința sau neputința statului de a furniza securitate. Astfel, eșecul de a asigura formele non-militare de securitate are un impact covârșitor asupra întregii omeniri.

În prezent, dezbaterea asupra revoluției în domeniul militar se axează asupra a trei probleme, consideră Colin Gray³. Prima dintre acestea se referă la importanța pentru război a tehnologiei, pe care nimeni nu o contestă, însă trebuie să se răspundă la întrebarea "Este tehnologia vitală pentru rezultatul unui război?". Unii analiști delimitează revoluția tehnologică militară de revoluția în domeniul militar, distingând "armele care câștigă războiul" de "armele cu care războiul a fost câștigat", armamentul modern de strategia militară. Un alt subiect al dezbaterii este strategia investițională, ce vizează atât disponibilitatea financiară, cât și cea morală, pentru achiziționarea noilor tehnologii militare. În fine, există și problema vulnerabilității create de nivelurile diferite de dezvoltare tehnologică a țărilor.

Despre dezbaterea asupra RMA scrie și Bjorn Moller⁴, analizând unele dintre subiectele de discuție importante. Un astfel de subiect este revoluția informațională, în care

tehnologiile informaționale ce potențează "transparența globală" (transmiterea informațiilor în timp real din orice locație de pe glob) au și implicații militare deosebite. Aceste tehnologii sunt cu folosință duală, unele dintre ele, precum GPS-ul, fiind create exclusiv în scopuri militare, însă demonstrând un potențial civil enorm. Așadar, nu ar trebui să surprindă faptul că revoluția informațională a afectat și domeniul militar, în care RMA este aproape echivalentul războiului informațional.

Informația ca multiplicator de forță este un subiect ce reflectă o viziune mai puțin radicală asupra revoluției în domeniul militar. Noile tehnologii informaționale facilitează operațiile militare obișnuite, îmbunătățind culegerea de informații, comunicațiile, loviturile precise la distanță prin intermediul senzorilor de înaltă tehnologie, platformelor computerizate și sateliților. Totodată, se vorbește și despre teza supremației puterii aeriene (și, în viitor, spațiale) asupra celei maritime, versiune care susține că războaiele pot fi câștigate exclusiv prin astfel de mijloace.

Războiul în "dimensiunea informațională" este viziunea extremistă a teoriei războiului informațional, mutându-l într-o sferă cu totul nouă, precum spațiul cibernetic. Probabil că o asemenea dominație informațională va crea noi forme de manevră și de strategii indirecte la care Liddell Hart nici nu s-a gândit. Importanța geografiei și topografiei este tot mai puțin invocată atunci când puterea care guvernează RMA e capabilă să lovească virtual orice țintă de pe glob. De asemenea, desfășurarea înaintată, stabilirea bazelor și

alte acțiuni de acest gen încep să-și piardă susținătorii. Totuși, această "deteritorializare" a războiului nu este un concept nou, el mutându-se din mediul mult mai

Domenii militare	Terestru	Maritim	Aerian	Spațial	Spațiu cibernetic
Caracteristici	Concret, variat	Abstract, variat	Abstract, uniform	Abstract, uniform	Non-spațial, uniform
Populație	Locuit	Nelocuit	Nelocuit	Nelocuit	Date nedisponibile
Statut legal	Înalt reglementat	UNCLOS	Reglementare limitată	Reglementare foarte puțin limitată	Reglementare absentă

Așadar, deterritorializarea reprezintă continuarea unui trend și nu o rupere totală de trecut, așa cum se observă și din tabelul propus de Bjorn Moller:

Strategia și războiul au multe dimensiuni, iar cea tehnologică este doar una dintre ele. Dezvoltarea tehnologică, chiar și cea radicală, legată de revoluția în domeniul militar sau de revoluția tehnologică militară, nu garantează, totuși, îmbunătățirea eficienței strategice. Valoarea militară a unei RMA poate fi limitată sau chiar anulată de limitele umane ale liderilor sau de injustețea cauzei.

În 1982, John Naisbitt scria despre cele trei stadii de dezvoltare tehnologică⁵: "În cursul primului stadiu, tehnologia este aplicată în modalități neamenințătoare pentru omenire. Apoi, ea este folosită pentru a îmbunătăți tehnologiile anterioare. De exemplu, editorul Word de azi nu este altceva decât o mașină de scris evoluată. În cel de-al treilea stadiu, sunt descoperite noi direcții de folosire ce derivă din însăși acea tehnologie. Noile tehnologii informaționale dau naștere gradual unor noi activități, procese și produse." Așa cum a prezis Naisbitt, tehnologia informațională (IT) a intrat acum într-un nou stadiu de dezvoltare tehnologică. Toate instrumentele și procesele precum războiul informațional, războiul centrat pe rețea, sistemul de sisteme C4ISR - toate alimentate de tehnologia informațională - au condus la revoluția în domeniul militar. Ne aflăm în secolul în care parametrii securității naționale suferă schimbări semnificative și determină o importantă revoluție în domeniul securității naționale. Derivațiile revoluției în domeniul militar trebuie înțelese nu numai de către militari, ci și de către cei implicați în planificarea strategică, civili sau nu. Militarii sunt nevoiți să facă față unei noi dimensiuni a războiului, cea informațională, pe lângă cea terestră, aeriană, maritimă sau spațială. Pe de altă parte, planificatorii strategici trebuie să acorde atenție aspectelor economice, politice, militare și informaționale, atunci când elaborează politicile de securitate.

În acest context, articolul lui Akshay Joshi, "A Holistic View of the Revolution in Military Affairs"⁶ (O viziune holistică asupra revoluției în domeniul militar), din revista lunară a Institutului pentru Analiză Strategică și de Apărare, Strategic Analysis, completează ideile

prezentate mai sus cu câteva exemple, pe care le oferă studenților din India interesați de RMA. În anii '90, două incidente majore au reprezentat manifestările unei revoluții în domeniul militar: pătrunderea hacker-ilor în rețeaua Centrului pentru Cercetări Atomice de la Bhabha (BARC) și modificările aduse site-ului Armatei americane. Influențele unei RMA merg mai departe de sfera militară a societății și, de aceea, este nevoie de o perspectivă națională asupra modalității în care această revoluție afectează politicile de securitate națională. Aceasta nu înseamnă că gândirea convențională sau războiul convențional sunt irelevante. Drept rezultat al RMA, în războiul viitor, platformele (aeronaute, nave sau tancuri) vor reflecta mai puțin puterea militară, și mai mult calitatea senzorilor, a rețelilor de comunicații și a munițiilor pe care le vor purta.

PRACTICA...

Începând cu 1991, Războiul din Golf a definit parametrii unei noi revoluții în domeniul militar. Un exemplu edificator este constituit de cazul Statelor Unite ale Americii, care și-au testat puterea militară în câteva intervenții: Somalia, Balcani, Irak, războiul împotriva rețelei al-Qaeda și împotriva talibanilor în Afghanistan. Toate acestea sunt analizate de Bjorn Moller în studiul "The Revolution in Military Affairs: Myth or Reality?"⁷ (Revoluția în domeniul militar: mit sau realitate?).

Analiștii consideră că intervenția americană în Somalia (1992-1993) constituie un eșec, iar motivele strategice sau economice sunt greu de stabilit, ea putând fi definită, cel mult, ca o intervenție cu scop umanitar, indiferent de consecințele actuale. SUA au lansat "Operațiunea Speranță Restituită" și au început cu operații de debarcare în prezența întregii mass-media, însă situația s-a schimbat într-o vânătoare a lordului local al războiului, Aydeed. Totul a luat sfârșit după moartea a 18 membri ai forțelor speciale americane și după ce corpul unuia dintre aceștia a fost târât de un jeep pe străzile din Mogadishu⁸.

Singurul aspect al acestei intervenții care face legătura cu RMA este folosirea deliberată a mass-media. SUA nu s-au bazat nici pe puterea aeriană, nici pe tehnologia informațională, ci pe puterea de influențare pe care mass-media o are asupra spectatorilor. Oricum, în cazul de față, se poate pune un mare semn de întrebare în privința relevanței pe care o are RMA vis-a-vis de unele categorii de operații militare.

În cazul Balcanilor, loviturile inițiale au constat în lansări directe de rachete de croazieră împotriva apărării

aeriene și sistemului de comandă al forțelor sârbe, în perfectă conformitate cu filosofia RMA, așa cum a fost și cu atacurile împotriva infrastructurii sârbe. În ultimele etape ale războiului, efortul a fost canalizat spre loviturile asupra forțelor sârbe din Kosovo, dar fără un efect impresionant. Motivul a fost campania aeriană condusă pe baza criteriului "zero victime", ceea ce a dictat pattern-urile speciale de zbor (bombardare de la mare altitudine) ale bombardierelor B-52. Trebuie remarcat faptul că nu au fost folosite avioane de atac la sol A-10 sau elicoptere care ar fi angajat efectiv forțele inamice, dar ar fi produs victime⁹. Este evident că războiul a fost un "război RMA" (și prin folosirea deliberată a mass-media), însă rezultatele sale ridică semne de întrebare în această privință.

În decembrie 1998, "Operațiunea Vulpea Deșertului" a demonstrat cum o "strategie RMA", ce a fost potrivită pentru Kosovo, poate eșua dacă este aplicată în altă zonă, cum ar fi Irakul. Conformarea Irakului la Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 687 a fost considerată nesatisfăcătoare, astfel încât SUA au ridicat problema folosirii majore unilaterale a forței, absența unui mandat al ONU nederanjând. În consecință, SUA au lansat o campanie aeriană de patru zile împotriva țintelor irakiene¹⁰. Operațiunea a fost un exemplu clar de "campanie RMA", condusă exclusiv cu rachete și aeronave și împărțită meticolos în etape.

Războiul împotriva talibanilor reprezintă o campanie de succes, întrucât a reușit să cucerească Kabul-ul, înlăturând regimul taliban. Pe de altă parte, campania a eșuat în realizarea principalului scop: capturarea lui Osama bin Laden și/sau a mullah-ului Omar. De asemenea, nici nu se cunoaște nivelul la care operațiunea aeriană a reușit să realizeze un "război curat", fără victime colaterale excesive. O parte din artileria folosită nu s-a conformat acestei cerințe, însă eficiența control american asupra mass-media a reușit să prevină evidențierea victimelor civile¹¹.

Din recentul conflict din Afghanistan au reieșit două elemente ce țin de noul tip de război: pe de o parte, accentuarea mascării și a operațiilor speciale și, pe de altă parte, renașterea parteneriatelor pe termen scurt cu grupările indigene și angajarea acestora drept combatanți împuterniciți sau agenți politici. De la această "inovație", de fapt, o reînsuflețire a practicilor Războiului Rece, se așteaptă să vină în întâmpinarea deficiențelor evidențiate în campania din Balcani și în "Operațiunea Forța Aliată", precum lipsa trupelor terestre sau a agenților de informații. Tehnica și tehnologia folosite de SUA în Afghanistan au permis intervenția

rapidă și urmărirea unor obiective operaționale ambițioase, dar și lansarea operațiunii pe mai multe fronturi (spre deosebire de Balcani și Războiul din Golf). Totuși, războiul în Afghanistan ilustrează unele provocări cu care SUA și, prin extensie, alte state se vor confrunta în anii ce vin și împotriva cărora revoluția în domeniul militar va trebui să lupte.

Războiul împotriva terorismului, ce se desfășoară în prezent, este un nou indiciu al existenței revoluției în domeniul militar. Este evident că SUA se pregătesc pentru a face față conflictelor asimetrice, atacurile teroriste din 2001 demonstrând că o societate, precum cea americană, este vulnerabilă și la alte forme de atac terorist, ce pot avea efecte de distrugere în masă și fără folosirea WMD-urilor. În acest context, nu trebuie ignorat nici pericolul terorismului cibernetic, ca modalitate de acțiune a rețelelor teroriste de genul al-Qaeda¹².

Răspunsul american la atacurile din 11 septembrie a fost multidimensional. Alături de campania din Afghanistan, el a inclus atât inițiative diplomatice, cât și legale, dar și a accentuat din nou sfera apărării și securității interne a Statelor Unite ale Americii. În timp ce măsurile interne de securitate, luate la nivelul anumitor instituții, sunt evidente, este greu de identificat sistemul militar de prevenire a atacurilor teroriste, cu atât mai mult unul care ar constitui o revoluție în domeniul militar.

Viitorul războiului stă în tehnologie? Astăzi, progresul tehnologic a revitalizat ideea de RMA. Datorită emergenței și perfecționării tehnologiilor, analiștii militari prevăd îmbunătățiri ale vitezei, capacității de memorare și, în general, a preciziei armelor. De asemenea, perfecționarea rapidă a computerelor, capacitatea de interconectare a forțelor armate se vor îmbunătăți substanțial. Acest progres al tehnologiei a dus, în viziunea lui Michael O'Hanlon, la roboți militari de artilerie nepilotați care prevestesc un viitor al câmpurilor de luptă virtuale și războaielor fără vărsare de sânge. Mai mult, dacă tehnologia o permite, războiul în orice parte a lumii poate fi dus de acasă: munițiile ghidate, avioanele de luptă și artileria ar putea fi desfășurate fără a face un pas pe pământ străin.

De asemenea, RMA-ul favorizează tehnologic țările avansate (SUA). Experții militari se tem că diferența tehnologică considerabilă va împiedica statele să participe la operațiile multinaționale, iar inegalitățile cauzate de capabilitățile tehnologice variate ale statelor pot constitui o sursă de tensiuni între națiuni.

În istoria umanității, războiul a rămas un aspect esențial al existenței. Unele entități s-au angajat în război atacând, în timp ce alții au făcut-o pentru a se apăra. Războaiele, depinde de perspectivă, au la bază motive economice, politice sau chiar biologice. Deși războaiele variază în magnitudine, cauze și componente, un singur aspect rămâne același: războiul se schimbă. Tehnologia de război s-a schimbat cel mai mult, de unde și ideea că războiul va continua să existe atâta timp cât vremurile și tehnologia evoluează.

NOTE

* Acest articol reprezintă rezultatul colaborării dintre

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate și Centrul de Resurse Informaționale al Ambasadei SUA la București, ce ne oferă o deosebită ocazie de a avea acces la importante surse științifice.

¹ Moller, Bjorn, *The Revolution in Military Affairs: Myth or Reality?*, Institutul pentru Studiul Păcii, Copenhaga, <http://www.copri.dk/copri/researchers/moeller/bm.htm>.

² Gray, S. Colin, *The Revolution in Military Affairs*, în "The Nature of Future Conflict: Implications for Force Development", CSIS Occasional Paper, 2001, pp. 58-65.

³ Idem, p. 64.

⁴ Moller, Bjorn, op. cit.

⁵ Naisbitt, John, *Megatrends*, 1982.

⁶ Joshi, Akshay, *A Holistic View of the Revolution in Military Affairs*, în „Strategic Analysis”, febr. 1999, vol. XXII, nr. 11.

⁷ Moller, Bjorn, op. cit.

⁸ Clark, Jeffrey,

Debate in Somalia: Failure of Collective Response, în Lori Fisher Damrosch (ed.) "Enforcing Restraint. Collective Intervention in International Conflicts" (New York: Council of Foreign Relations Press, 1994), pp. 205-240, apud Moller, Bjorn, op. cit.

⁹ Byman, Daniel A.; Waxman, Matthew C., *Kosovo and the Great Air Power Debate*, în "International Security", vol. 24, no. 4 (primăvara 2000), pp. 5-38, apud Møller, Bjørn, op. cit.

¹⁰ Moller, Bjorn, *The Never-Ending Iraqi Crisis: Dual Containment and the New World Order*, în "Oil and Water. Cooperative Security in the Persian Gulf" (London: I.B. Tauris, 2001), pp. 196-225, apud Moller, Bjorn, op. cit.

¹¹ Conetta, Carl, *Operation Enduring Freedom: Why a Higher Rate of Civilian Bombing Casualties*, în "Briefing Report", nr. 11 (Cambridge, MA: Project on Defense Alternatives, Commonwealth Institute, 2002), apud Moller, Bjorn, op. cit.

¹² Arquilla, John; Ronfeldt, David; Zanini, Michele, *Networks, Netwar, and Information-Age Terrorism*, în Khalilzad & White (ed.), "The Changing Role of Information in Warfare", pp. 75-112, apud Moller, Bjorn, op. cit.

Revista „Impact strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Articolele, studiile, ideile, opiniile, comentariile și propunerile dvs. pot fi trimise, spre publicare, pe adresa: Pentru revista „Impact strategic”, Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București, fax: (021) 410.03.64, E-mail: csss@aism.ro

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE 2003

În ziua de 14 mai 2003, s-a desfășurat seminarul cu tema „Rolul statelor invitate să adere la NATO în combaterea terorismului” organizat de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, împreună cu Asociația „George C. Marshall-România”. La lucrările seminarului au participat 120 de invitați din țară și străinătate. Din referatele prezentate și din dezbaterile ce au urmat acestora a rezultat o serie de concluzii pertinente, printre care se numără :

- acceptarea cererii României de aderare la Alianța nord-atlantică reprezintă atât încununarea eforturilor stăruitoare ale întregii societăți românești, cât și recunoașterea rolului important pe care țara noastră îl joacă în regiune și în lume în ceea ce privește stabilitatea mediului de securitate ;

- armata României a continuat reforma într-un ritm alert, astfel răspunzând punctual exigențelor și criteriilor de integrare în NATO. În acest context, au continuat înzestrarea, instruirea și evaluarea unităților și marilor unități la standardele Alianței nord-atlantice, astfel încât în 2004, când țara noastră va deveni membră cu drepturi depline să fie interoperabilă cu structurile militare ale NATO ;

- România și-a asumat voluntar responsabilități sporite prin participarea activă, cu structuri militare, la lupta coaliției internaționale împotriva terorismului ;

- statele mici pot juca un rol important în combaterea terorismului, dacă își conjugă eforturile cu cele ale Alianței nord-atlantice, ale coaliției internaționale constituite în acest scop.

În cursul anului 2003, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate a organizat, în colaborare cu mai multe structuri de învățământ și de comandament din teritoriu, 16 mese rotunde, pe o tematică de actualitate-raporturile dintre integrarea euro-atlantică și securitatea națională a României.

Dezbateri interesante au avut loc în garnizoanele : Bacău, Botoșani, Brașov, Buzău, Câmpulung Muscel, Cluj-Napoca, Constanța, Galați, Iași, Râmnicu Vâlcea, Sibiu, Târgu Mureș și Tulcea. Acestea s-au bucurat de participarea unor reprezentanți ai administrației locale, ai unor partide politice parlamentare, ai mediilor

universitare, ai Ministerului Administrației și Internelor, ai Serviciului Român de Informații, ai societății civile etc.

Activitățile organizate în garnizoanele menționate, prin calitatea deosebită a participanților (personalități politice, cadre didactice universitare, reprezentanți ai unor organizații ale societății civile, cadre militare active și în rezervă etc.), prin modul elevat de desfășurare, prin tematica abordată și opiniile sincere exprimate, au permis realizarea unui dialog deschis și instructiv. Cu acest prilej, s-au susținut, cu argumente logice și cu suficientă persuasiune, o serie de idei interesante, printre care se numără și următoarele :

- mediul de securitate zonal, regional și global se caracterizează și va continua să se caracterizeze printr-o evoluție dinamică, ce motivează atât extinderea NATO, cât și aderarea României la Alianță ;

- la Summit-ul de la Praga, România s-a aflat printre țările invitate să adere la NATO. De aceea, este absolut necesar ca, până când parlamentele statelor membre ale Alianței vor ratifica aderarea țării noastre, întreaga societate românească să acționeze pentru implementarea măsurilor adecvate ce se impun ;

- integrarea României în NATO reprezintă un important obiectiv strategic al Guvernului, la a cărui îndeplinire se cere să contribuie întreaga societate, prin asumarea voluntară și conștientă a noilor responsabilități ce decurg din noul statut al țării noastre;

- efectele politice, economice, militare, psihosociale etc. ale integrării țării noastre în structurile euro-atlantice se cer studiate, cu atenție sporită și rigurozitate, de către specialiștii în domeniu și cunoscute de către întreaga societate românească ;

- majoritatea participanților a subliniat necesitatea schimbării mentalităților privind asumarea voluntară de responsabilități și fermitatea îndeplinirii lor, atât la nivelul întregii societăți românești, cât și al armatei. Statutul de membru al Alianței nu presupune doar drepturi, ci și obligații pe care fiecare stat și le asumă liber și necondiționat.

De asemenea, s-au desfășurat la sediul CSSAS două mese rotunde pe tema „Războiul în rețea”. La activitate au participat, în afara membrilor instituției

noastre și specialiști din Statul Major General, din statele majore ale categoriilor de forțe, din Academia de Înalte Studii Militare, din Academia Tehnică Militară și din Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare. Rezultatele dezbaterilor reunite sub forma unui studiu au fost înaintate structurii competente din Statul Major General pentru analiză și decizie.

Cele mai semnificative opinii și puncte de vedere originale, exprimate fie cu ocazia acestor mese rotunde, fie ca rezultat al unor dezbateri științifice, la nivelul Secției de studii și cercetare din instituția noastră, sunt prezentate în „Colocviu strategic”, publicație periodică a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate.

În ceea ce privește relațiile internaționale, au avut loc două întâlniri între reprezentanți ai Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, conduși de directorul adjunct al acestei instituții, dr. Constantin

Moștoflei, și două delegații străine, una din Germania, condusă de dr. Manfred Kehrig, director al arhivelor militare, și cealaltă din China, condusă de Lu Zhongwei, președintele Institutului de Relații Internaționale Contemporane. Întâlnirile au permis realizarea unei informări reciproce asupra preocupărilor specifice domeniului de activitate al fiecăruia și a unui util schimb de opinii privind cercetarea științifică fundamentală și aplicată asupra securității și apărării naționale. (P.D.)

Redactori: Vasile Popa, Corina Vladu
Responsabili de număr: Gheorghe Văduva, Vasile Popa
Tehnoredactare: Gheorghe Văduva
Tipografia Universității Naționale de Apărare
